

Jozef Toman

INDIVIDUÁLNE PRACOVNÉ PRÁVO IV.

Zodpovednosť za škodu a bezdôvodné obohatenie

I. diel

Prevenia

Zodpovednosť za škodu

**Všeobecná zodpovednosť zamestnanca
za škodu**

Bratislava 2019

Autor

JUDr. et Mgr. Jozef Toman, PhD.

Recenzenti

prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

doc. JUDr. Marek Švec, PhD., LL.M.

JUDr. Jan Horecký, Ph.D.

Vedecká monografia vznikla ako výstup medzinárodného projektu Nadácie Friedricha Eberta, zastúpenie v Slovenskej republike, pod názvom „Kultúra sveta práce/Kultur der Arbeitswelt“.

Právne výklady a stanoviská obsiahnuté v texte publikácie sú subjektívnym názorom autora, nemožno ich stotožňovať s postojmi ostatných členov Labour Law Association/Asociácia pracovného práva alebo samotnej Labour Law Association/Asociácia pracovného práva.

Vydavateľ: Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v SR; Bratislava 2019

Návrh obálky: Jakub Filo

Rok a miesto vydania: Bratislava, 2019

Rozsah publikácie: 21 AH

ISBN 978-80-89149-69-8 (brožované)

ISBN 978-80-89149-70-4 (online)

Obsah

Predhovor	7
Zoznam skratiek	8
1 Pojem zodpovednosť a zodpovednosť za škodu	9
1.1 Pojem zodpovednosť, zodpovednostný vzťah	9
1.2. Pojem pracovnoprávna zodpovednosť	12
1.3 Vzťah zodpovednosti a sankcie	21
1.4 Druhy zodpovednosti v pracovnom práve	22
1.5 Prvky pracovnoprávneho zodpovednostného vzťahu.....	22
1.6 Funkcie pracovnoprávnej úpravy zodpovednostných vzťahov.....	25
1.7 Právnoteoretické delenie zodpovednosti za škodu	26
1.8 Delenie zodpovednosti za škodu a druhy zodpovednosti za škodu v Zákonníku práce	28
2 Predchádzanie škodám (prevencia)	32
2.1 Prevencia v pracovnom práve	32
2.2 Predchádzanie škodám zo strany zamestnávateľa	34
2.3 Predchádzanie škodám zo strany zamestnanca	47
3 Zodpovednosť zamestnanca za škodu	67
3.1 Všeobecná zodpovednosť zamestnanca za škodu	67
3.2 Vzťah všeobecnej a osobitnej zodpovednosti zamestnanca za škodu	68
3.3 Predpoklady všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu.....	69
3.4 Prvý predpoklad – existencia pracovnoprávneho vzťahu (založenie pracovnoprávneho vzťahu).....	78
3.5 Druhý predpoklad – existencia (vznik) škody	91

3.6	Tretí predpoklad – protiprávny úkon (konanie) zamestnanca – porušenie povinnosti zamestnancom alebo konanie zamestnanca proti dobrým mravom (vo forme úmyslu).....	134
3.7	Štvrtý predpoklad – protiprávny úkon (konanie) zamestnanca (porušenie povinností) pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi	148
3.8	Piaty predpoklad – príčinná súvislosť medzi konaním zamestnanca (protiprávnym úkonom) a vznikom škody	175
3.9	Šiesty predpoklad - zavinenie zamestnanca	209
3.9.1	Spoluzodpovednosť zamestnávateľa pri všeobecnej zodpovednosti za škodu.....	227
3.9.2	Stret zodpovedností za škodu – zodpovednosť zamestnanca a zodpovednosť tretej osoby pri všeobecnej zodpovednosti za škodu.....	245
3.10	Vylúčenie zodpovednosti za škodu	248
3.10.1	Zodpovednosť v prípade duševnej poruchy	249
3.10.2	Škoda spôsobená pri odvracaní škody zamestnancom	252
3.10.3	Škoda vyplývajúca z podnikateľského rizika	253
3.10.4	Škoda spôsobená účasťou na štrajku	257
Zoznam použitej a odporúčanej literatúry.....		263
	Iné zdroje	266
Príloha č.1:		267

JUDr. et Mgr. Jozef Toman, PhD. (1982)

Od roku 2010 pôsobí na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR, kde je od januára 2011 riaditeľom odboru pracovných vzťahov zodpovedným za pracovnoprávnu legislatívu v Slovenskej republike (napr. Zákonník práce, zákon o kolektívnom vyjednávaní, zákon o minimálnej mzde). Publikuje vedecké i odborné články a knihy v oblasti pracovného práva (pracovný čas, dovolenka, prekážky v práci, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, skončenie pracovného pomeru, vyslanie, a pod.) a prednáša problematiku pracovného práva so zameraním na individuálne pracovnoprávne vzťahy. Je podpredsedom Labour Law Association/Asociácie pracovného práva.

Predhovor

Táto kniha nadväzuje na prvé tri diely, v ktorých som pokryl takmer celé individuálne pracovné právo. Štvrtú časť budem naplňať tým, čo zostávalo – zodpovednosťou za škodu a bezdôvodným obohatením. Oblasť zodpovednosti za škodu je nepochybne mentálna výzva, či už pri písaní tejto knihy alebo pri jej zisťovaní v praxi. Cieľom tejto knihy je túto výzvu uľahčiť cez sumarizáciu toho, čo sa v tejto oblasti vyskytlo najmä v pracovnom práve za posledné desaťky rokov a čo stojí za povšimnutie. To však nie je jediný môj cieľ. Zámerom mojej knihy je aj sčasti posunúť hranice vedomia a zamyslieť sa nad niektorými novými výzvami a vyjadriť sa aj k súčasnej praxi.

Knihu som umiestnil na pomedzie medzi teoretickým a praktickým svetom zodpovednosti za škodu. Chcel som nájsť rovnováhu medzi potrebným teoretickým základom a skutočným svetom praxe v oblasti pracovného práva, takže mnohé akademické otázky som prenechal vede občianskeho práva. Mnohé z teoretických problémov zodpovednosti za škodu v občianskom práve sú podstatne podrobnejšie rozobrané autormi v tej oblasti (a pracovné právo nie je z tohto hľadiska izolovaným odvetvím, takže môže na ne nadviazať), ale prílišná pozornosť detailom skúmaným vedou občianskeho práva by nepochybne odpútavala pozornosť od osobitných problémov pracovného práva.

Na tieto teoretické poznatky nadväzujú príklady a súdne rozhodnutia, pretože tie poukazujú na prax, na spory, ktoré sa dostal až pred súdy, a odhaľuje postoj súdov aj k viacerým sporným otázkam.

Východiskom poznania je československý prístup k náhrade škody, a teda vychádzam zo slovenskej a českej literatúry a súdnych rozhodnutí, ktoré do istého času stávali na rovnakom základe, avšak, ktoré sa už v niektorých veciach rozpojili. Na nezmätenie čitateľa zmenami, ktoré medzičasom nastali a odlišnosťami, ktoré už existujú, z rozhodnutí a odbornej literatúry tieto časti vypúšťam, respektíve osobitne na ne upozorňujem.

Vzhľadom na rozsah témy zodpovednosti za škodu, štvrtá časť série individuálneho pracovného práva, pokiaľ ide o zodpovednosť za škodu zamestnanca, pozostáva z dvoch dielov. Na tieto diely nadviažu diely o zodpovednosti za škodu zamestnávateľa a bezdôvodné obohatenie v pracovnom práve.

Záverom, ako vždy, dodávam, že moje názory prezentované v tejto knihe nie sú jediné správne, ale chcel som ich vyjadriť, pretože bez názoru by neexistoval posun v právnom diskurze a relevantná právna polemika.

V Bratislave december 2019

Knihu by som rád venoval svojej drahej manželke za rôzne podoby podpory. Bez tejto podpory (príčiny) by nebol následok (táto kniha).

Zoznam skratiek

AKV – Asociace pro rozvoj kolektivního vyjednávání a pracovních vztahů

BOZP – Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

Čl. – Článok

ČR – Česká republika

EÚ – Európska únia

KS – Krajský súd

NS – Najvyšší súd

NR – Národná rada

OS – Okresný súd

SR – Slovenská republika

Ust. – Ustanovenie

ÚS – Ústavný súd

Zb. – Zbierka zákonov

Z.z. – Zbierka zákonov

1 Pojem zodpovednosť a zodpovednosť za škodu

1.1 Pojem zodpovednosť, zodpovednostný vzťah

Zodpovednosť ako hrozba sankciou alebo sankcia?

V takmer každej československej odbornej literatúre sa uvádza akademický „súboj“ hlavne medzi dvoma koncepciami zodpovednosti za škodu, pričom právna teória sa priklonila k tej druhej.¹

Knapp	Zodpovednosť je hrozba sankciou (zodpovednosť za splnenie povinnosti) – zodpovednosť je súčasťou už samotného vzťahu = ten, kto je povinný, zodpovedá za to, že svoju povinnosť splní, a teda nie až následne za jej nesplnenie
Luby	Zodpovednosť je sankcia za porušenie povinnosti (zodpovednosť za nesplnenie, resp. porušenie povinnosti) – zodpovednosť vzniká až ako následok porušenia povinnosti = povinnosť škodcu znášať následky porušenia povinnosti, právo poškodeného žiadať náhradu škody (+ prípadne právo štátu/orgánu donútenia sankcionovať porušenie povinnosti)

Povinnosť a zodpovednosť

Je potrebné odlišiť – **povinnosť** = daná napr. Zákonníkom práce – vyplatiť zamestnancovi mzdu za vykonanú prácu a **zodpovednosť** za nedodržanie povinnosti, ktorej obsahom je určitý právne prípustný následok – sankcia. **Príklad:** pokuta (sankcia) od inšpekcie práce za nedodržanie Zákonníka práce, prípadne úroky z omeškania (sankcia)². Následkom môže byť aj okamžité skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnanca z dôvodu nevyplatenia mzdy [skutkovú podstatu vymedzuje § 69 ods. 1 písm. b) ZP (sankcia – strpieť konanie)]. V prípade zavinenia zamestnanca – upozornenie na porušenie pracovnej disciplíny, skončenie pracovného pomeru, nepriznanie odmeny.

V tejto súvislosti sa hovorí aj o primárnej povinnosti (danej napr. zákonom) a sekundárnej povinnosti (zodpovednosť) za porušenie primárnej povinnosti. Tu však treba povedať, že v prípade vzniku zodpovednosti nemusí byť nevyhnutne vyvolaný žiadny následok – napr. zamestnávateľ si neuplatní škodu voči zamestnancovi alebo z porušenia právnej povinnosti nevznikne žiadny právny následok. Zároveň ak sa použije spojenie sekundárna povinnosť, v prípade nedodržania pracovnej disciplíny zamestnancom (povinnosť) nenastáva de iure skutočná aktívna sekundárna povinnosť (späťne sa už dodržať nedá), ale naopak možnosť vyvodenia zodpovednosti zamestnávateľom napr. v podobe skončenia pracovného pomeru so zamestnancom (a teda „povinnosť“

1 Pozri napr. BĚLINA, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 397 – 398, WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 332.

2 K otázke možno úrokov z omeškania v pracovnom práve však ďalej.

zamestnanca spočíva v strpení uvedeného právneho následku porušenia primárnej povinnosti). V prípade porušenia povinnosti dochádza k zmene právneho postavenia narušiteľa práva – a to zhoršenie jeho postavenia, povinnosť znášať nepriaznivé dôsledky predvídané právom, ktoré sú odlišné od pôvodnej primárnej povinnosti, hoci napr. v prípade naturálnej reštitúcie, ak je možná, náhradná povinnosť ako následok zodpovednosti – napr. vrátenie vecí, môže byť zhodná s pôvodnou povinnosťou – zamestnanec stratí služobný telefón a kúpi nový telefón (rovnaká značka, výbava) a ten odovzdá zamestnávateľovi. Zároveň aj zhoršenie právneho postavenia narušiteľa môže byť len v rozsahu narušenia, a teda zodpovednosť za škodu nemôže dostať do výhodnejšieho postavenia poškodeného (možno si to všimnúť aj v rozhodovaní súdov napr. pri oprave vecí, ktorá zhodnotí použitú vec nad hodnotu, ktorú v čase škody mala).

Z hľadiska práce je vzťah medzi subjektom A (oprávneným/poškodeným) a subjektom B (narušiteľom/škodcom) zodpovednostný vzťah. Je to sankčný vzťah, ako nový, druhý vzťah odvodený od primárneho vzťahu, kde vznikajú nové práva a povinnosti.

V pracovnoprávnej literatúre³ sa ešte uvádza, že pojem „zodpovednosť“ má niekedy dvojaký význam (*pozn. autora; môže to však byť aj nedôslednosťou zákonodarca*): 1. zodpovednosť za plnenie (subjekt „je zodpovedný“ niečo konať), 2. zodpovednosť za nesplnenie/za porušenie (subjekt „zodpovedá za škodu“).⁴

K trvaníu pôvodnej povinnosti

V praxi môžu nastať tieto situácie spojené s trvaním pôvodnej povinnosti.

Povinnosť	Zodpovednosť/následok
trvá	vznikla
Príklad: Nevyplatenie plnenia a úroky z omeškania. Stále trvá povinnosť zaplatiť plnenie, ale pridali sa aj úroky z omeškania.	
zanikla	vznikla
Príklad: Zamestnávateľ skončí so zamestnancom pracovný pomer okamžite, ale zamestnanec netrvá na ďalšom zamestnávaní – ale patrí mu náhrada mzdy. Primárna povinnosť zanikla (hoci bola porušená neplatným skončením pracovného pomeru) a vznikla z toho zodpovednosť – zaplatenie náhrady mzdy – pozri § 79 ods. 5 ZP.	

Zároveň aj nesplnenie sekundárnej povinnosti môže byť spojené so sankciou (ktorou však nie je náhrada škody). **Príklad:** Zamestnanec poškodil vec – uhradiť má náhradu

3 WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 332.

4 Prípadne v zákone pri hľadaní slov so základom „zodpov“ možno nájsť aj toto použitie: § 15 ZP: „Prejav vôle treba vykladať tak, ako to so zreteľom na okolnosti, za ktorých sa urobil, zodpovedá dobrým mravom.“, § 49 ods. 4 ZP: „Zamestnancovi v pracovnom pomere na kratší pracovný čas patrí mzda zodpovedajúca dohodnutému kratšiemu pracovnému času.“, § 55 ods. 5 ZP: „Práca, na ktorú zamestnávateľ preradiuje zamestnanca podľa odseku 3, musí zodpovedať zdravotnej spôsobilosti zamestnanca na prácu. Zamestnávateľ je povinný prihliadnuť aj na to, aby táto práca bola pre zamestnanca vhodná vzhľadom na jeho schopnosti a kvalifikáciu.“

du škody (presná suma) – zaviazal sa ju uhradiť a neuhradil ju – súdne konanie (náklady: trovy konania, úroky z omeškania⁵). Úroky z omeškania sú sankciou za nesplnenie sekundárnej povinnosti (primárna povinnosť: prevencia, sekundárna povinnosť: náhrada škody v peniazoch). Ak nedôjde k uhradeniu ani po rozhodnutí súdu – exekučné konanie (trovy exekúcie). Zároveň z nesplnenia sekundárnej povinnosti len ťažko možno odvozovať vznik škody. Napr. nejaví sa to reálne v tomto prípade: Zamestnávateľovi chýbajú peniaze od zamestnanca a preto nemohol uzatvoriť obchod a utrpel škodu a nedosiahol ušlý zisk. Obdobne zamestnanec zničil služobné auto – ani mu nekúpil podobné, ani zaň nezaplátil – zamestnávateľ nemôže v tomto rozsahu vykonávať činnosť – žiada skutočnú škodu a ušlý zisk (musel by to vedieť preukázať, nemôže sa odvolávať na hypotetickosť). Samotné úroky z omeškania by boli sankciou za nesplnenie sekundárnej povinnosti (peniaze) v kontexte jej splnenia.

Právna zodpovednosť a morálna zodpovednosť

V prípade právnej zodpovednosti ide o jej vynútiteľnosť štátnym donútením. Naopak, v prípade morálnej zodpovednosti chýba štátne donútenie (morálnu zodpovednosť nemožno automaticky spájať s dobrými mravmi, pretože § 179 ZP „postihuje“ aj úmyselné konanie zamestnanca proti dobrým mravom).

V práve sa hovorí nielen o represii – sankcii, ale aj o reparácii a prevencii.⁶ § 177 ZP upravuje otázku prevencie – predchádzaniu vzniku škody (ujmy). V danom ustanovení sa nehrozí sankciou, ale konštatuje sa všeobecná povinnosť zabezpečenia určitých pracovných podmienok (v takomto nastavení je nepriamo vyjadrená aj prevencia – ak si splníš povinnosti – predídeš škode). Ide tu o predchádzanie nedostatkom. Okrem toho zákon ustanovuje aj postup zamestnávateľa, ak zistí nedostatky – má urobiť opatrenie/a na ich odstránenie. Obdobne je to v § 178 ZP s tým, že ak hrozí škoda, zamestnanec má oznamovaciu povinnosť.

Na teoretickej úrovni možno viesť diskusie aj o tom, **do akej miery je preventívne konanie (resp. konanie v súlade so zákonom)** (keďže napr. uzatvorenie pracovnej zmluvy so zamestnancom na výkon práce je základná povinnosť zamestnávateľa, v ktorom príliš prevencie ani nemožno hľadať – prevencia spočíva v tom, že strany sa snažia nadefinovať obsah tak, aby sa v budúcnosti predišlo sporom, písomná forma zvyšuje preukázateľnosť dojednaní) **motivované hrozbou sankcie** (napr. nelegálne zamestnávanie a sankcia pre zamestnávateľa – najmenej 2 000,- eur)⁷ **a do akej miery postojom k plneniu povin-**

5 Odhliadnuc od akademickej spornosti ich priznania – pozri viac ďalej v texte.

6 Pracovné právo a jeho „sankcie“ majú len v obmedzenej miere represívny charakter.

7 **Príklad:** Podľa § 42 ZP sa pracovný pomer zakladá písomnou pracovnou zmluvou. Podľa § 2 ods. 2 písm. a) zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní: „Nelegálne zamestnávanie je zamestnávanie právnickou osobou alebo fyzickou osobou, ktorá je podnikateľom,¹⁾ ak využíva závislú prácu fyzickej osoby a nemá s ňou založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer podľa osobitného predpisu.“²⁾ Podľa § 19 ods. 2 písm. a) bod 1 „Inšpektorát práce uloží pokutu zamestnávateľovi alebo fyzickej osobe za... porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania od 2 000 eur do 200 000 eur, a ak ide o nelegálne zamestnávanie dvoch a viac fyzických osôb súčasne, najmenej 5 000 eur.“

ností. Najnižšia sankcia je teda 2000,- eur a za splnenia ďalších predpokladov najmenej 5000,- eur. Je hrozba takouto pre malého zamestnávateľa vysokou sankciou dôvodom, prečo deklaruje prácu zamestnanca alebo nie?

1.2. Pojem pracovnoprávna zodpovednosť

Z hľadiska pracovnoprávnej zodpovednosti zodpovednosť za škodu upravuje VIII. časť Zákonníka práce (s názvom náhrada škody).

Vznik pracovnoprávnej zodpovednosti

Pracovnoprávna zodpovednosť je druh zodpovednosti, ktorá vzniká v pracovnom práve vo väzbe:

- 1) **na porušenie právnej povinnosti vyplývajúcej z pracovnoprávnych predpisov**, ale vo väzbe na existenciu pracovnoprávneho vzťahu⁸, a to aj bývalého⁹.

***Príklad:** nevyplatenie mzdy zamestnávateľom zamestnancovi – pracovnoprávna zodpovednosť – založený pracovnoprávny vzťah, vzťah medzi agentúrou dočasného zamestnávania a užívateľským zamestnávateľom (nedodržanie § 58a ZP) – regulácia síce v Zákonníku práce, ale nepôjde o pracovnoprávny vzťah a pracovnoprávnu zodpovednosť medzi týmito subjektmi.*

- 2) **na porušenie právnej povinnosti vyplývajúcej z iných ako pracovnoprávnych predpisov**, avšak vo väzbe na existenciu pracovnoprávneho vzťahu, a to vtedy, keď zamestnávateľ vo vzťahu k zamestnancovi zodpovedá za škodu alebo naopak.
- 3) **ako zodpovednosť za škodnú udalosť, ktorá nastala (bez ohľadu na protiprávnosť)** – iba zamestnávateľ (napr. § 195 ods. 6 ZP), zamestnanec za škodovú udalosť priamo nezodpovedá.¹⁰

Z hľadiska vzťahu medzi Občianskym zákonníkom (zodpovednosť za škodu) a Zákonníkom práce predstavuje Zákonník práce zákon *lex specialis* a má prednosť pred Občianskym zákonníkom¹¹. Navyše Zákonník práce vymedzuje zodpovednosť za škodu komplexne a z § 1 ods. 4 ZP nemožno odvodiť ani subsidiárnu aplikáciu pravidiel Občianskeho zákonníka na pracovnoprávne vzťahy.

8 Pracovnoprávny predpis teoreticky môže porušiť aj osoba, ktorá nie je ani zamestnanec, ani zamestnávateľ, ak sa jej v ňom oprávnenne ukladá nejaká úloha, povinnosť.

9 **NS ČR: 21 Cdo 615/2001** – neobmedzenie pracovnoprávnych vzťahov len na trvanie individuálneho pracovnoprávneho vzťahu, nevznikajú len medzi zamestnancom a zamestnávateľom ale za istých podmienok aj medzi inými osobami, napr. pozostalí/dedičia po zamestnancovi, ručenie za záväzok

10 Úvaha o náhode alebo škodovej udalosti pri vzniku schodku alebo strate predmetu pozri ďalej v texte.

11 K tejto otázke ale text pri strete zodpovedností z dvoch zákonov.

Okrem Zákonníka práce si zodpovednosť za škodu celkom alebo sčasti upravujú služobné predpisy, napr. zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe, ale aj zákon č. 440/2015 Z. z. o športe. V istých prípadoch sa režim Zákonníka práce môže vzťahovať aj na osobitné situácie – napr. odborná literatúra¹² poukazuje na § 52 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti (menšie obecné služby),¹³ kde nezamestnaný vykonáva „služby“ pre obec alebo samosprávny kraj ako formu svojej aktivácie. Tu môže nastať aj škoda, pričom uvedená odborná literatúra vyslovuje takýto záver: „*Domnievame sa, že fyzická osoba vykonávajúca menšie obecné služby by mala byť pri výkone činnosti pokrytá režimom zodpovednosti za škodu v zmysle ZP, a nie OZ.*“¹⁴, zároveň ale uvádza, že existujú aj iné názory. Obdobný záver uvedená odborná literatúra zastáva aj v súvislosti s dobrovoľníkom podľa zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve.¹⁵

Iná ako pracovnoprávna zodpovednosť

Porušenie pracovnoprávnych predpisov môže mať za následok nielen pracovnoprávnu zodpovednosť, ale aj zodpovednosť podľa osobitných predpisov – napr. trestnoprávna zodpovednosť, zodpovednosť za priestupok. V tomto prípade je prípustná aj viacnásobná sankcia, pretože nejde o sankciu z toho istého právneho odvetvia¹⁶. **Príklad:** *Zamestnanec zamestnávateľovi odcudzí tovar (krádež). Pracovnoprávny následok spočíva v okamžitom skončení pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa – § 68 ods. 1 písm. b) ZP (prípadne písm. a) a náhrade škody – vydanie veci alebo nahradenie veci v peniazoch – skutočná škoda, ušlý zisk. Trestnoprávny následok spočíva v právoplatnom odsúdení za trestný čin krádeže – § 212 TZ.*

Za zamestnanca voči tretím osobám (spravidla) zodpovedá zamestnávateľ (nie však vždy – podmienky vymedzuje § 420 OZ), a teda konanie zamestnanca v rozpore s právom (v medziach pracovnoprávnej zodpovednosti, t. j. ak nejde o tzv. excés) vedie k vzniku občianskoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa k tretej osobe a nevedie k vzniku občianskoprávnej zodpovednosti zamestnanca k tretej osobe. Podľa § 420 ods. 2 ZP: „*Škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávnych predpisov nie je tým dotknutá.*“ Ani po skončení pracovnoprávneho vzťahu sa takáto zodpovednosť nemení na občianskoprávnu zodpovednosť bývalého zamestnanca voči

12 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 25.

13 § 52 ods. 4 zákona: „*Menšie obecné služby pre obec alebo menšie služby pre samosprávny kraj dlhodobo nezamestnaný občan vykonáva nepretržite najviac počas šiestich kalendárnych mesiacov v rozsahu najviac 20 hodín týždenne okrem týždňa, v ktorom sa aktívna činnosť začala, s možnosťou jej opakovaného vykonávania najviac počas ďalších dvanástich kalendárnych mesiacov.*“

14 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 25.

15 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 26.

16 Zároveň zásada „nie dvakrát v tej iste veci“ je pravidlo vhodné pre verejné právo, nie pre súkromné. **Príklad:** *Zamestnanec pod vplyvom alkoholu spôsobil škodu – sankcia č. 1 – skončenie pracovného pomeru, sankcia č. 2 – krátenie odmeny, sankcia č. 3 – náhrada škody.*

tretej osobe (a to ani vtedy, keby došlo k zániku zamestnávateľa – zániku právnickej osoby).

Medze pracovnoprávnej zodpovednosti

Otázke medzi pracovnoprávnej zodpovednosti sa vo viacerých rozhodnutiach venovali aj súdy a aj československá teória.¹⁷ Ide o otázku, či určité konanie medzi subjektmi, ktoré sú aj zamestnávateľom a zamestnancom, je pracovnoprávne konanie, a teda či z neho možno odvodiť aj pracovnoprávnu zodpovednosť alebo nie.

Napr. NS ČR sa vyslovil: „*Za pracovněprávní... nelze považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce, jako je například nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčka poskytnutá zaměstnavatelem zaměstnanci apod. (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 21 Cdo 615/2001, uveřejněného pod č. 60 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2002).*“

V tejto súvislosti možno rozlíšiť:

- 1) **exces – prekročenie rámca pracovnoprávneho vzťahu** („negatívne“ prekročenie) (**Príklad:** škoda, ktorá sa stane zamestnancovi počas pracovného času pri práci na stroji zamestnávateľa, pričom si však vyrába vlastné veci, spôsobenie požiaru oslavou úspechu kolektívu) a
- 2) **samotnú povahu vzťahu** – t. j. neprekročenie rámca pracovnoprávneho vzťahu „negatívnym konaním“, pretože samotný vzťah nie je pracovnoprávnym vzťahom v tomto prípade (**Príklad:** Pôžička zamestnancovi a jej vrátenie, kde ide z povahy veci o inštitút občianskeho práva, a teda nemôže ísť o vybočenie z rámca pracovnoprávnych vzťahov, pretože táto vec v tomto rámci nikdy nebola.)

NS ČR: 21 Cdo 615/2001: pôžička zamestnávateľa zamestnancovi - pracovnoprávny nárok vs. občianskoprávny nárok

Zamestnávateľ zamestnancovi poskytol dňa 4. 1. 1996 na žiadosť zamestnanca „formou zúčtovanej zálohy“ pôžičku vo výške 50 000,- Kč. Žalovaný za zaviazal pôžičku vrátiť do 29. 2. 1996. K 31. 8. 1996 sa skončil pracovný pomer žalovaného zamestnanca a zostatok neuhradenej pôžičky bol 23 157,- Kč. Žalovaný namieta, že žalobca mu po skončení pracovného pomeru „zadržoval zápočtový list“, žalovaný z tohto dôvodu ne-

17 WITZ, K. a kol.: **Československé pracovní právo (1967)**, str. 332 – 334. Autori vysvetľujú rozdiely medzi užšou (tesnou) súvislosťou medzi škodou len pri plnení pracovných úloh a v priamej súvislosti s nimi a pracovným pomerom a širšou (volnejšou) súvislosťou – napr. aj pri vybočení z rámca pracovného práva počas pracovnej doby. Uvádzajú, že pracovné právo ČSSR nezvolilo ani jednu z týchto dvoch možností a poukazujú na znenie zodpovednosti zamestnávateľa, ktorý zodpovedá aj za „škodu, ktorú pracovníkovi spôsobili pracovníci konajúci menom organizácie“, a teda to zahŕňa aj škodu, ktorá bola spôsobená pri činnosti, ktorá nespadá do plnenia pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi.

mohol byť zamestnaný a že mu preto vznikla škoda (túto pohľadávku si započítal voči žalovanej pohľadávke).

NS ČR: Soudy obou stupňů při rozhodování věci (a také účastníci řízení) vycházely z toho, že nárok na náhradu škody, který může vzniknout zaměstnanci v důsledku toho, že zaměstnavatel v rozporu s ustanovením § 60 odst.2 zák. práce¹⁸ nevydal zaměstnanci při skončení pracovního poměru potvrzení o zaměstnání a že ho z tohoto důvodu někdo jiný (jiný zaměstnavatel) odmítne zaměstnat, se řídí ustanoveními občanského zákoníku (zákona č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů). S tímto právní názorem nelze souhlasit.

Pracovněprávní vztahy vznikají mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (§ 1 odst.1 zák. práce). Pokud zákoník práce nebo jiný právní předpis nestanoví jinak, vznikají pracovněprávní vztahy nejdříve od uzavření pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, a zakládá-li se pracovní poměr zaměstnance volbou nebo jmenováním, nejdříve od jeho zvolení nebo jmenování (§ 1 odst.2 zák. práce).

Individuální pracovněprávní vztahy vznikají v souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele (práce, kterou fyzická osoba neprovádí vlastním jménem a na vlastní riziko, ale pro zaměstnavatele, podle jeho pokynů a na jeho nebezpečí). Tyto vztahy - jak je zřejmé ze zákoníku práce a z dalších právních předpisů - **nevznikají jen mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale i mezi zaměstnavatelem a dalšími osobami (např. pozůstalými nebo dědici po zemřelém zaměstnanci, ručitelem za závazek zaměstnance vůči zaměstnavateli).** Pracovněprávní vztahy současně **nejsou omezeny jen na dobu trvání pracovního poměru,** dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti a nelze za ně považovat pouze uvedené poměry. *Ustanovení § 1 odst.2 zák. práce*¹⁹ určuje zásadně počátek vzniku pracovněprávních vztahů (kdy nejdříve pracovněprávní vztahy vznikají), **žádné ustanovení zákoníku práce nebo jiného právního předpisu však nestanoví dobu, do kdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí);** pracovněprávními vztahy jsou proto také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody *podle ustanovení § 172 a násl. zák. práce, i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru.*

**Za pracovněprávní nelze ovšem považovat takové vztahy, které postrádají časov-
vý, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé)
práce (např. nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčku poskytnu-
tou zaměstnavatelem zaměstnanci apod.).**

Za individuální pracovněprávní vztahy *ve smyslu ustanovení § 1 zák. práce* je třeba považovat všechny vztahy vzniklé v příčinné souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele bez ohledu na to, zda účastníkem vztahu je vedle zaměstnavatele zaměstnanec nebo (na jeho místě) jiná osoba anebo zda výkon nesamostatné (závislé) práce pro zaměstnavatele trvá nebo byl již ukončen. Individuál-

18 V SR § 75 ZP.

19 V SR § 1 ods. 5 ZP.

ními pracovněprávními vztahy jsou nejen pracovní poměr nebo vztahy vzniklé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. K těmto vztahům patří i takové právní vztahy, které vznikají v souvislosti s výkonem práce v pracovním poměru, popřípadě s výkonem práce podle dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr; výjimky z tohoto pravidla stanoví zákon. V širším slova smyslu pak individuální pracovněprávní vztahy vznikají u osob, u nichž to stanoví právní předpisy (*srov. např. § 206 zák. práce*).

V posuzovaném případě **žalovaný dovozuje svůj nárok na náhradu škody z porušení povinnosti ze strany žalobce jako jeho zaměstnavatele**. Protože jde o vztah vzniklý v příčinné souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce žalovaného jako zaměstnance pro žalobce jako zaměstnavatele, **je nepochybné, že má povahu pracovněprávního vztahu, který se řídí především zákoníkem práce**.

Nesplní-li zaměstnavatel povinnost vydat zaměstnanci při skončení pracovního poměru potvrzení o zaměstnání a uvést v něm skutečnosti stanovené pracovněprávními předpisy, odpovídá za škodu zaměstnanci tím vzniklou podle ustanovení *§ 187 odst. 2 zák. práce*, neboť jde o škodu, kterou způsobili porušením právních povinností v rámci plnění úkolů zaměstnavatele zaměstnanci jednajícím jeho jménem (*§ 9 a 10 zák. práce*). Na pracovněprávní povahu tohoto odpovědnostního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem nemá – jak uvedeno již výše – žádný vliv okolnost, že tento právní odpovědnostní vztah vznikl (mohl vzniknout) teprve po skončení pracovního poměru zaměstnance.

Práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů zanikají uspokojením nároku (*srov. § 252 až 257 zák. práce*), uplynutím doby, na kterou byla omezena (*srov. § 258 zák. práce*), dohodou o sporných nárocích (*srov. § 259 zák. práce*), smrtí zaměstnance (*srov. § 260 zák. práce*), popřípadě neuplatněním práva ve stanovené lhůtě – prekluzí (*srov. § 261 odst. 4 zák. práce*). Výčet způsobů zániku práv a povinností je v zákoníku práce uveden taxativně. Znamená to mimo jiné, že jiným, v zákoníku práce neuvedeným způsobem, práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů nezanikají, a to ani tehdy, kdyby zaměstnanec a zaměstnavatel projevíli v tomto směru souhlasnou vůli. Protože zákoník práce jiné než shora uvedené způsoby zániku práv a povinností nezná a protože právním důsledkem započtení je zánik pohledávky, představují pohledávky z pracovněprávních vztahů takové pohledávky, které nelze započíst a ani proti nim není možné započtení jednostranným úkonem namítat (*srov. též rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 3. 1996 sp. zn. 13 Co 41/96, uveřejněný pod č. 115 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997*).

V posuzovaném případě žalovaný uplatnil proti pohledávce žalobce²⁰ vyplývající z občanskoprávních vztahů k započtení svůj nárok, který má pracovněprávní povahu. Vzhledem k tomu, že nárok z pracovněprávních vztahů nemůže započtením zaniknout, nelze jej účinně započíst nejen na jiný pracovněprávní nárok, ale ani na takovou pohledávku, která by sama o sobě mohla z důvodu započtení (*srov. například § 580 obč. zák.*) zaniknout. I kdyby žalovanému vznikl proti žalobci jím tvrzený nárok na náhradu

20 Pozn. v SR je započítanie pohľadávok v pracovnom práve problematické – pozri ďalej v texte.

škody, nemůže být jeho započtení důvodem pro zánik žalobcovy pohledávky, vymáhané v tomto řízení. Závěr odvolacího soudu o tom, že žalobcová pohledávka nezanikla započtením uplatněným za řízení žalovaným, je - byť nikoliv ze zcela přílehlavých důvodů - správný. Za této situace nebylo potřebné se zabývat tím, zda žalovanému skutečně vznikl jím tvrzený nárok na náhradu škody.

KS v Ústí n. Labem: R č. 57/1961 (11 Co 28/61)

Zásady vyslovené v rozhodnutí č. 46/60 Sbírký rozh. čs. soudů, podle nichž zaměstnanec, který při výkonu svého zaměstnání způsobí porušením povinností z pracovního poměru škodu cizímu podniku nebo jiné třetí osobě, odpovídá jen svému zaměstnavateli, nelze použít v případech, kdy jde o vybočení zaměstnance z povinností vyplývajících z pracovního poměru.

Žalující sa domáhal na žalovanom náhrady škody, ktorú spôsobil tým, že ako kuchár v závodnej kuchyni prevádzkovej v žalobcovom podniku... prepúšťal vykurovací plyn propán-bután používaný a žalobcom dodávaný pre účely závodnej kuchyne do svojej flaše, aby ho použil pre svoju potrebu vo vlastnej domácnosti, pričom poriadne nezaistil plynovú flašu, takže spadla na zem a došlo k unikaniu plynu, ktorý vzplanul, čo malo za následok výbuch a požiar budovy, jej poškodenie a vznik škody. Vo veci zavinenia sa súd oprel o právoplatný rozsudok súdu, ktorým bol žalovaný odsúdený pre trestný čin všeobecného ohrozenia z nedbanlivosti podľa Trestného zákona a odsúdil žalovaného k náhrade škody podľa Občianskeho zákonníka. Žalovaný sa odvolal a tvrdil, že zodpovedá za škodu svojmu zamestnávateľovi, pretože k výbuchu došlo k čase, keď už plnil povinnosti vyplývajú z pracovného pomeru, preto nemal byť nárok na náhradu škody uplatnený žalobcom priamo proti nemu.

KS: Žalovaný se neprávem dovolává, aby na jeho případ byla použita zásada ražená v rozh. č. 46/60 Sbírký rozh. čs. soudů. Podle citovaného rozhodnutí zaměstnanec, který při výkonu svého zaměstnání způsobí porušením povinností z pracovního poměru škodu cizímu podniku nebo jiné třetí osobě, odpovídá jen svému zaměstnavateli, a to v rozsahu a za podmínek zák. č. 71/1958 Sb. Rozhodnutí č. 46/90 Sbírký rozh. čs. soudů vychází z toho, že účelem zák. č. 71/1958 Sb. je nejen, aby byla poskytnuta náležitá ochrana... vlastnictví..., a to i před zaměstnanci, kteří způsobí škodu podniku porušením povinností z pracovního poměru, nýbrž i, aby vzhledem k zvláštnímu vztahu, který mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem v... je, byla tato ochrana taková, aby náležitým způsobem došla svého výrazu i výchovná stránka zákona, jeho výchovné působení. *Těto zvýhodněné odpovědnosti může se zaměstnanec dovolávat jedině tehdy, jsou-li splněny podmínky zák. č. 71/1958 Sb.*

Shora uvedená zásada platí totiž jen v těch případech, *kdy jsou splněny podmínky zák. č. 71/1958 Sb., zejména podmínka, aby škoda byla způsobena podniku zaměstnancem při výkonu zaměstnání, a to porušením závazků z pracovního poměru.*

Podle § 2 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb. způsobí-li zaměstnanec při výkonu zaměstnání škodu z nedbalosti porušením závazku z pracovního poměru, odpovídá za ni podle tohoto zákona. Z ustanovení § 2 cit. zák. plyne, že se zákon vztahuje jen na takové škody, které zaměstnanec způsobil při výkonu zaměstnání a které jsou i porušením závazků z pracovního poměru (srov. stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu č. 1 Ec 99/59, uveřejněné pod č. 1/1960 Sbírky rozhodnutí čs. soudů). Výkonem zaměstnání je podle důvodové zprávy k § 2 cit. zák. výkon práce, která svým druhem i zaměřením spadá do činnosti podniku. Musí jít tedy o plnění pracovních povinností pro podnik.

V souzené věci však nedošlo ke způsobení škody žalovaným za těchto okolností. **Zde došlo ke způsobení škody v přímé souvislosti s jednáním žalovaného směřujícím k odcizení topného plynu pro jeho vlastní potřebu.** Takové jednání, byť by se stalo v pracovní době, nelze pokládat za výkon zaměstnání, nýbrž za vybočení z povinností vyplývajících z pracovního poměru. Neodpovídalo by smyslu citovaných zákonných ustanovení, aby zvýhodnění odpovědnosti bylo rozšiřováno i na takové případy. Nelze tedy na tento případ použít zásady vytčené v rozhodnutí Nejvyššího soudu z 21. května 1960, 4 Cz 48/60 uveřejněném ve Sbírce rozh. čs. soudů pod č. 46/60.

NS ČR: 21 Cdo 2612/2010²¹

NS ČR: Pro závěr, zda odpovědnost za škodu má povahu pracovněprávního nebo občanskoprávního nároku, není samo o sobě významné, zda zaměstnanec porušil povinnosti, uložené mu zákoníkem práce nebo jinými právními předpisy. Porušení povinnosti (zaviněným jednáním) ze strany škůdce je předpokladem jak pro vznik odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 420 odst.1 občanského zákoníku, tak i pro odpovědnost zaměstnance za škodu podle ustanovení § 172 zák. práce.

Významným v tomto směru není, který právní předpis ukládá škůdci povinnost, jejímž porušením vznikla škoda, ale jen to, zda činnost, kterou byla zaměstnancem způsobena škoda jeho zaměstnavateli, postrádá či nepostrádá místní, časový a zejména věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů škůdce.

Jestliže žalovaný uzavíral některé obchody s odběrateli (zaměstnavatele) jako soukromý podnikatel fyzická osoba a na vlastní účet „v úmyslu opatřit sobě prospěch“, je podle názoru dovolacího soudu nepochybné, že tím nesledoval z objektivního ani ze subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů u svého zaměstnavatele, ale výlučně „vlastní prospěch“, a že tedy touto činností jednoznačně vybočil z mezí plnění pracovních úkolů (přímé souvislosti s ním).

21 Žalobu zdůvodnil zejména tím, že žalovaný byl podle pracovní smlouvy ze dne 22. 8. 1995 zaměstnancem společnosti Elton hodinářská s.r.o. (později PRIM, s.r.o.), u které vykonával práci na obchodním úseku jako obchodní referent, a že v dodatku k pracovní smlouvě ze dne 1. 2. 1998 se zavázal, že „nebude uzavírat vlastním jménem nebo na vlastní účet smlouvy o obdobné nebo shodné činnosti, ohledně které je uzavřena pracovní smlouva“. Žalovaný však uvedený závazek porušoval a na vlastní jméno a účet jako osoba podnikající podle živnostenského zákona prováděl nákupy hodinářského zboží, které následně se ziskem prodával třetím osobám, a některé tyto osoby potom prodávaly toto zboží jeho zaměstnavateli; žalovaný byl pro toto jednání rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové... uznán vinným spácháním trestného činu zneužívání informací v obchodním styku podle ustanovení § 128 odst.1 a 3 trestního zákona a svému zaměstnavateli tím způsobil škodu v celkové výši 1.513.459,- Kč.

Okolnosť, že touto činnosťou porušil (také) své povinnosti z pracovního poměru, je tu nepodstatná; rozhodující je, že žalovaný jednáním, z něhož jeho zaměstnavateli vznikla škoda, nesledoval plnění pracovních úkolů, ale jen „svoje zájmy“, a že tu proto chybí vnitřní účelový vztah k plnění pracovních úkolů.

Žalobce proto důvodně dovozuje, že pohledávka za žalovaným nemá povahu pracovněprávního, ale občanskoprávního nároku, **a že je proto způsobilá být postoupena na jiného.**

Výber medzi pracovnoprávnou a občianskoprávnou zodpovednosťou

Pokiaľ ide o zodpovednosť za škodu zamestnanca, ktorá spĺňa predpoklady zodpovednosti za škodu podľa Zákonníka práce, zamestnávateľ nemôže žalovať zamestnanca o škodu napr. podľa Občianskeho zákonníka /uvedené nie je možné ani dohodnúť v pracovnej zmluve, t.j. vylúčiť alebo zúžiť pracovnoprávnu zodpovednosť za škodu/.

Možnosť žalovať škodu podľa Občianskeho zákonníka nastáva len v prípade tzv. excesu. Zamestnávateľ však **nemusi žalovať zamestnanca o škodu (napr. nedbanlivosť) ak vie, kto škodu skutočne spôsobil.**

Pozri napr. NS: R 3/1969, NS: R 11/1982, NS ČR: 25 Cdo 1906/2004.

V niektorých prípadoch však vzniká prípustná otázka výberu zo zodpovednosti, t. j. žalovania podľa Zákonníka práce alebo podľa Občianskeho zákonníka.

NS: R č. 3/1969 (pozn. týka sa zodpovednosti zamestnávateľa):

Sama možnost uplatnění nároku na náhradu škody proti organizaci, u níž je poškozený v pracovním poměru, podle ustanovení zákoníku práce o odškodňování pracovních úrazů nebrání tomu, aby poškozený uplatnil úspěšně nárok na náhradu škody proti jinému odpovědnému subjektu podle ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu.

Žalobca sa domáhal náhrady škody v peniazoch, ktorú utrpel tým, že dňa 22. 1. 1966 sa pri skladaní stavebného materiálu pošmykol na neposypanom chodníku, o ktorého čistenie bol povinný sa starať žalovaný; pri páde utrpel zlomeninu pravého vonkajšieho členka. Žalovaný namietal jednak, že chodník bol riadne posypaný, jednak že škodu mala zlikvidovať organizácia, u ktorej bol žalobca v čase úrazu v pracovnom pomere, pretože ide o náhradu škody z pracovného úrazu.

NS: Tvrzený zásah do tělesné integrity (úraz) založil vztah poškozeného jak vůči organizaci, u níž je v pracovním poměru (neboť k poškození mělo dojít při plnění pracovních úkolů poškozeným jako jejím pracovníkem), tak vůči organizaci, která měla zaviněně porušit právní povinnost při čištění chodníku, což mělo být příčinou zmíněné škody. Jde o vztahy, které upravují jednak zákoník práce, jednak občanský zákoník²².

22 T. j. žalobca mohol žalovať ako zamestnanec zamestnávateľa podľa Zákonníka práce (úraz sa stal pri plnení pracovných povinností) alebo ako fyzická osoba správcu chodníka podľa Občianskeho zákonníka. Správca tvrdil, že zamestnanec mal primárne žalovať zamestnávateľa. Súd potom riešil túto otázku.

Věcná působnost zákoníku práce a občanského zákoníku je upravená v § 1 *obou zákonů*.²³

Uplatňovaný nárok na náhradu škody je kryt dvěma odpovědnostními skutkovými podstatami spadajícími do právních sfér upravených oběma zmíněnými zákony; přitom obě výslovně řeší, komu přičítat následky za vzniklou škodu.

Ve vztahu k organizaci, u níž je poškozený v pracovním poměru, si nelze odmyslet jeho charakter jako pracovníka této odpovědné organizace; ve vztahu k případnému jinému zavázanému subjektu poškozený nesplňuje tento charakter, který ani není předpokladem tohoto odpovědnostního vztahu.

Z toho se podává pro souzený případ **rozhodující otázka, zda lze použít obou zmíněných skutkových podstat při zkoumání oprávněnosti nároku žalobce, či zda odpovědnostní vztah podle zákoníku práce vylučuje snad vznik nároku z odpovědnostního vztahu podle občanského zákoníku** (a v kladném případě, proč tomu tak je).

Především je nutno konstatovat, že není výslovně ustanovení, které by tuto otázku upravovalo, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu; proto je její řešení věcí interpretace.

Pro závěr, že poškozený pracovník musí uplatnit svůj nárok na náhradu škody z pracovního úrazu výhradně podle předpisů zákoníku práce, nestačí důvody odůvodnění rozsudku Městského soudu v Praze, že totiž v zákoníku práce není zmínky - *na rozdíl od dřívější úpravy v zák. č. 150/1961 Sb.* - o tom, že by bylo možno uplatnit nárok na náhradu škody z pracovního úrazu i jinak, než podle zákoníku práce, když ustanovení zákoníku práce mluví výlučně jen o nároku poškozeného proti zaměstnavatelské organizaci a upravují i její regresní nároky vůči škůdci. Tyto důvody nestačí už proto, že by jich mohlo být použito i pro jiný závěr, že se totiž dřívější úprava mohla jevit nadbytečná, a proto byla vypuštěna v dalších předpisech.

Za tohoto stavu je třeba dále uvážit, zda lze najít jiný důvod pro závěr, proč by nemohly oba tyto odpovědnostní vztahy a nároky z nich vzniklé obstát vedle sebe.

Bez povšimnutí nelze ponechat odkaz Městského soudu v Praze na regresní nárok organizace, u níž je poškozený v pracovním poměru, vůči osobě odpovědné za škodu podle občanského zákoníku (201 zák. práce).²⁴ V této souvislosti je třeba naopak zdůraznit, že ustanovení § 201 *odst. 1 zák. práce* výslovně předpokládá odpovědnost jiné osoby podle občanského zákoníku; také jenom za této podmínky má zmíněné ustanovení smysl. *Podle citovaného ustanovení totiž organizace, která nahradila poškozenému škodu, má nárok na náhradu vůči tomu, kdo poškozenému za takovou škodu odpovídá podle občanského zákoníku, a to v rozsahu odpovídajícím míře této odpovědnosti vůči poškozenému, pokud nebylo předem dohodnuto jinak.*²⁵ Není jistě také bezvýznamné, že

23 Vtedajší rozsah: *Podle § 1 o. z. vznikají v oblasti uspokojování hmotných a kulturních potřeb mezi občany a socialistickými organizacemi a mezi občany navzájem občanskoprávní vztahy; podle § 1 zák. práce vznikají při účasti občanů na společenské práci mezi občany a socialistickými organizacemi pracovníprávní vztahy.*

24 V současnosti § 219 ZP.

25 § 219 ZP: *Zamestnávateľ, ktorý nahradil poškodenému škodu, má nárok na náhradu voči tomu, kto*

nárok na organizaci přechází, až když škodu nahradila; do té doby se nedostává do žádného vztahu k odpovědné osobě podle občanského zákoníku.

I když bude v regresním řízení otázka odpovědnosti podle občanského zákoníku řešena jenom jako otázka předběžná, přesto je nutný předpoklad existence základního nároku, má-li být regres úspěšný; **to pak svědčí pro to, že nárok na náhradu škody podle občanského zákoníku není konzumován nárokem na náhradu škody podle zákoníku práce.** Z citovaného ustanovení také nevyplývá, že by vylučovalo uplatnění odpovědnosti vůči subjektu odpovědnému podle občanského zákoníku přímo poškozeným.

Nutno připustit, že zpravidla bude uplatnění nároku vůči organizaci, u níž je pracovník v pracovním poměru, snazší a výhodnější; to však nemůže být důvodem pro to, aby byla poškozenému odnímána možnost požadovat náhradu škody i proti jiné odpovědné osobě, pokud to není přímo v zákoně vyloučeno (*např. § 421 odst. 2 věta druhá o. z.*).

Lze tedy učinit závěr, že nároky na náhradu škody splňující předpoklady jak odpovědnostní skutkové podstaty podle zákoníku práce, tak odpovědnostní skutkové podstaty podle občanského zákoníku, mohou být úspěšně uplatněny poškozeným vůči tomu odpovědnému subjektu, který si poškozený vybere; odpovědnost jednoho subjektu nevyklučuje odpovědnost druhého subjektu.

1.3 Vzťah zodpovednosti a sankcie

Zodpovednosť je jedným z druhov sankcie. Pojem sankcia je širší pojem ako zodpovednosť.²⁶ Príkladom inej sankcie za porušenie právneho predpisu je napr. neplatnosť právneho úkonu. Právnym následkom neplatného skončenia pracovného pomeru je spravidla jeho obnovenie (pozri § 79 ZP) a povinnosť zamestnávateľa k náhrade mzdy (§ 79 ods. 1 až 3 ZP) alebo povinnosť zamestnanca k náhrade škody (§ 78 ods. 2 a 4 ZP). V niektorých prípadoch pôvodná povinnosť zanikne (zamestnanec netrvá na zamestnaní alebo súd rozhodne, že to nie je spravodlivé) a zostane len sankcia (náhrada mzdy), resp. sa môže stať, že ani náhrada mzdy (napr. zlyhanie v súdnom konaní – neuplatnenie trvania na ďalšom zamestnaní zo strany zamestnanca a skončenie výpovedou).

poškozenému za takú škodu zodpovedá podľa osobitného predpisu, a to v rozsahu, ktorý zodpovedá miere tejto zodpovednosti voči poškozenému, ak nie je vopred dohodnuté inak.

26 Pozri napr. BĚLINA, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 398 – 399.

1.4 Druhy zodpovednosti v pracovnom práve

Zodpovednosť za škodu je jednou z možných zodpovedností v práve (v pracovnom práve). Z hľadiska práva býva zodpovednostný systém delený napr. nasledovne:²⁷

1. zodpovednosť za porušenie povinnosti vyplývajúcej z právneho predpisu vzťahujúceho sa k vykonávanej práci (napr. postih na mzde, rozviazanie pracovného pomeru)
2. zodpovednosť za škodu (právo poškodeného žiadať náhradu škody a povinnosť škodcu ju uhradiť),
3. zodpovednosť za nesplnenie záväzku (napr. úroky z omeškania, zmluvná pokuta)²⁸,
4. zodpovednosť za bezdôvodné obohatenie (právo žiadať vydanie bezdôvodného obohatenia sa a povinnosť ho vydať).

Zákoník práce rozlišuje zodpovednosť za škodu (§ 179 - § 221) a zodpovednosť za bezdôvodné obohatenie (§ 222). Obe však upravuje v ôsmej časti Zákonníka práce pod spoločným názvom „náhrada škody“. Odborná literatúra uvádza²⁹, že **bezdôvodné obohatenie** nie je v skutočnosti zodpovednostný vzťah, ale priamy zákonný následok tej skutočnosti, že niekto neoprávnene získa na niečí úkor prospoch.

1.5 Prvky pracovnoprávneho zodpovednostného vzťahu

V pracovnoprávnej odbornej literatúre sú identifikované tzv. prvky pracovnoprávneho zodpovednostného vzťahu za škodu – subjekt, objekt (predmet) a obsah.

V teórii práva sa v širšom zmysle hovorí aj o súkromnoprávnom delikte^{30, 31} (v tomto prípade pracovnoprávnom delikte) a o týchto jeho prvkoch: objekt deliktu (javy a spoločenské vzťahy chránené právom), subjekt deliktu (porušiteľ), objektívna stránka deliktu (porušenie povinnosti a jej zložky – a) protiprávne konanie, b) škodlivý následok takéhoto konania, c) príčinný vzťah medzi konaním a následkom) a subjektívna stránka deliktu (zavinenie).

27 Pozri GALVAS, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 60.

28 Hoci sa v pracovnom práve výslovne nevyskytuje (ani nevýslovne vo všeobecnom zmysle), de facto sa v ňom nachádza – napr. nezotrvanie v pracovnom pomere zamestnancom počas výpovednej doby – § 62 ods. 8 ZP – sankcia peňažná náhrada, nedodržanie konkurenčnej doložky – § 83a ods. 5 ZP – peňažná náhrada.

29 FEKETE, I.: Občiansky zákoník I. Veľký komentár (2011), str. 1023.

30 Pozri BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A.: Teorie práva (2004), str. 170 a nasl. Ide o spáchanie súkromnoprávneho deliktu, ktorý vzniká medzi tým, ktorý ho „spáchal“ (delikventom) a subjektom, ktorému vznikla ujma. Toto sa odlišuje od zodpovednosti za trestné činy, priestupky a iné správne delikty, kde ide o vzťah medzi delikventom a štátom. Pozri viac BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A.: Teorie práva (2004), str. 170. Rozdiel je potom aj vo funkcii sankcie: Pracovné právo – reštitučná, reparačná, satisfakčná, výchovná – preventívna, trestne právo – represívna, prípadne aj výchovná.

31 K otázke správnosti použitia pojmu „delikt“ v občianskom práve pozri ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 388, ale aj nový český OZ, kde sa pojem „delikt“ už používa – III. hlava – záväzky z deliktov.

1) subjekt zodpovednostného vzťahu

a) okruh subjektov

Zodpovednosť v pracovnoprávných vzťahoch voči sebe nepochybne nesú **zamestnávateľ (§ 7 ZP) a zamestnanec (§ 11 ZP)**.

Právo sa však neobmedzuje len na status, či niekto je alebo nie je zamestnanec. Konanie sa vždy posudzuje aj podľa jeho obsahu, o pracovnoprávny vzťah ide aj vtedy, keď sa iným vzťahom zastiera pracovnoprávny vzťah. Zároveň však osoby, ktoré majú status zamestnanca a zamestnávateľa, nie vždy voči sebe konajú v tomto stave. To, že ide aj o zamestnávateľa a zamestnanca, nemusí znamenať, že ide o pracovnoprávnu zodpovednosť.

K excesu zamestnanca, resp. aj zamestnávateľa alebo k posudzovaniu, kedy ide o iný vzťah ako pracovnoprávny (napr. pôžička) medzi nimi pozri predchádzajúci text.

Do rozsahu pracovnoprávnej zodpovednosti sa ako zodpovedné osoby alebo „príjemcovia“ sekundárnej povinnosti dostávajú aj iné osoby – napr. ručiteľ alebo dedičia.

V § 20 ZP je upravené ručenie za pohľadávku – ručiť za ňu môže iná fyzická alebo iná právnická osoba ako zamestnanec alebo zamestnávateľ. Pokiaľ ide o osobu, ktorá ručí, do úvahy pripadá aj názor **NS ČR: 21 Cdo 615/2001** (týkal sa pôžičky zamestnancovi): **Individuální pracovněprávní vztahy vznikají v souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele** (práce, kterou fyzická osoba neprovádí vlastním jménem a na vlastní riziko, ale pro zaměstnavatele, podle jeho pokynů a na jeho nebezpečí). Tyto vztahy - jak je zřejmé ze zákoníku práce a z dalších právních předpisů - **nevznikají jen mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale i mezi zaměstnavatelem a dalšími osobami (např. pozůstalými nebo dědici po zemřelém zaměstnanci, ručitelem za závazek zaměstnance vůči zaměstnavateli)**.

Príklad: Zamestnanec spôsobil škodu z neobľahosti vo výške 10 000,- eur. Náhrada škody pri neobľahosti môže byť len do výšky 4-násobku priemernej mzdy zamestnanca. Tá je 1 000,- eur. Náhrada škody môže ísť teda len do výšky 4 000,- eur. Otec zamestnanca sa zaručí, že jeho syn-zamestnanec uhradí škodu do 31. 12. (súčasťou dohody bude aj to, že zamestnanec nebude prepustený). Zamestnanec škodu neuhradil do 31. 12. Zamestnávateľ môže žiadať náhradu škody od ručiteľa – v kontexte rozhodnutia NS ČR sa javí, že ide o pracovnoprávnu zodpovednosť inej osoby, ktorá prevzala záväzok za zamestnanca.

V rámci Zákonníka práce, ale aj mimo neho možno identifikovať **niektoré ďalšie prípady**, keď sa objavuje otázka, či ide o subjekty, ktoré spadajú pod pracovnoprávnu zodpovednosť alebo nie.

Príklad: V § 58, § 58a ZP upravovaný aj vzťah medzi agentúrou dočasného zamestnávania a užívateľským zamestnávateľom – otázka spoluzodpovednosti za vyplatenie mzdy, poskytovanie si informácií, dohoda o dočasnom pridelení, v § 5 ZP medzi vysla-

júcim zamestnávateľom a príjemcom služby usadeným na území SR – napr. otázka spoluzodpovednosti za vyplatenie mzdy, poskytovanie si informácií. Užívateľský zamestnávateľ zodpovedá za otázku vyplatenia cestovných náhrad, ak je zamestnanec počas dočasného pridelenia vyslaný na pracovnú cestu – § 57 ZP a pre tieto účely má postavenie zamestnávateľa.

Osobitne otázku zodpovednosti rieši aj § 215 ZP. Viaceré otázky ohľadom existencie subjektu s pracovnoprávnou zodpovednosťou sa objavujú aj v súvislosti so vznikom pracovného pomeru – napr. otázka zverejnenia ponuky zamestnania (niektoré aspekty upravuje zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti), výberového konania, kladenia otázok počas výberového konania a primeranej peňažnej náhrady (§ 41 ods. 9 ZP).

b) deliktuálna spôsobilosť

Osoba, ktorá má status zamestnanca, sa ním môže stať, len ak má spôsobilosť na právne úkony. Osoba, ktorá túto spôsobilosť nemá, sa nemôže ani k pracovnoprávnemu úkonu zaviazat'. Od tejto skutočnosti je však potrebné oddeliť situáciu prechodnej alebo trvalej duševnej poruchy, ak zamestnanec nemôže ovládnuť svoje konanie ani posúdiť jeho následky, ktorá môže vylúčiť existenciu pracovnoprávnej zodpovednosti (§ 180 ZP). K otázke subjektov občianskoprávnej zodpovednosti za škodu sa vyjadroval **NS: R 55/1971** (*pozri ďalej v texte*).

2) Objekt (predmet) zodpovednostného vzťahu

Objektom (predmetom) zodpovednostného vzťahu je to, čo je chránené – čomu sa poskytuje ochrana a odstránenie následkov (reparácia, uvedenie do pôvodného stavu). Objektom môže byť len to, čo je povinnosťou (právom vyplývajúcim z pracovnoprávneho vzťahu). **Príklad:** *Povinnosť zamestnancovi vyplatiť mzdu – objektom – vyplatenie mzdy. Povinnosť zamestnanca – vrátiť vec, ktorá mu bola zverená na základe písomného potvrdenia – objektom je vrátenie veci (ochrana majetku zamestnávateľa).*

3) Obsah zodpovednostného vzťahu

Vychádza sa z primárneho vzťahu – pracovnoprávny vzťah, kde došlo k porušeniu povinnosti. Právo poškodeného: domáhať sa náhrady škody. Povinnosť škodcu – nahraďiť škodu.

Obsahom zodpovednostného vzťahu je to, čo tvorí zodpovednosť = sankcia za porušenie povinnosti, nie samotné splnenie primárnej povinnosti (to dokonca v niektorých prípadoch už nie je ani možné).

Príklad: *Zamestnávateľ zamestnancovi vydal pracovný posudok podľa § 75 ZP s klamlivými tvrdeniami – zamestnanec nestačí na pracovné úlohy, neplní si pracovné úlohy riadne a včas.*

Primárna povinnosť: vydanie pracovného posudku podľa objektívneho stavu – trvá, ale podlieha preklúzii – § 75 ods. 3 ZP. Sekundárna povinnosť – zodpovednosť za škodu – ako nová povinnosť zamestnávateľa a s tým korelujúce právo zamestnanca na jej náhradu. Ak zamestnávateľ na žiadosť zamestnanca upravil pracovný posudok, možno sa domnievať, že v tomto prípade nejde o prejav zodpovednostného vzťahu (*hoci zamestnanec mohol hroziť, že v prípade, ak zamestnávateľ pracovný posudok neupraví, zamestnanec podá žalobu na súd a bude žiadať náhradu škody*).

Zodpovednostný vzťah vznikol z toho, že bola porušená primárna povinnosť. Porušenie primárnej povinnosti v mnohých prípadoch stačí na uloženie sankcie podľa zákona o inšpekcii práce (ak sa neuplatní iné opatrenie bez pokuty). Zároveň v prípade zodpovednostného vzťahu nemožno hovoriť vždy len o jeho zániku či zhojení primárnej povinnosti tak, že sa uloží pokuta. V mnohých prípadoch vznikne škoda ako následok porušenia primárnej povinnosti.

1.6 Funkcie pracovnoprávnej úpravy zodpovednostných vzťahov

V odbornej literatúre sa uvádzajú nasledovné funkcie zodpovednostných vzťahov³²:

Všeobecné funkcie

- 1) preventívna (výchovná) – predchádzať, vychovávať, odradiť, pôsobiť aj na ostatných ako príklad (pozn. medializácia – porušenia a pokuty),
- 2) ochranná – ochrana pracovnoprávnych vzťahov,
- 3) reparačná/satisfakčná/zmierňujúca – nahradiť/náprava, odčinenie škody – preniesť bremeno z poškodeného na škodcu (u zamestnancov – škoda spôsobená z neobstaranosti – skôr prispieť na náhradu škody – len do obmedzenej výšky³³),
- 4) sankčná/represívna – postihnutie škodcu, povinnosť znášať nepriaznivé následky

Osobitná funkcia

- sociálne ochranná – zamestnanec je slabšia zmluvná strana, a teda jeho zodpovednosť je založená na zavinení a jeho zodpovednosť za škodu je spravidla znížená (napr. pri všeobecnej zodpovednosti za škodu, ušlý zisk len v prípade úmyslu).

32 Pozri GALVAS, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 613 alebo BĚLINA, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 404 – 405.

33 Metóda obmedzenia náhrady škody, t. j. že škoda nebude taká vysoká, aby znížila podstatne a dlhodobo životnú úroveň zamestnanca. Naopak, ale pri schodku táto metóda nie je aplikovaná, pretože „obmedzenie výšky náhrady škody by zvädzalo zamestnancov slabšieho charakteru k predstieraniu strát“. Avšak aj pri spoločnej zodpovednosti sú určené hranice podielov. Pozri WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 351 – 352.

1.7 Právnoteoretické delenie zodpovednosti za škodu

Pri zodpovednosti za škodu v súkromnom práve možno nájsť celý rad právnoteoretických delení. Časť z nich si osvojila aj právna úprava.

Delenie zodpovednosti za škodu vo väzbe na otázku zavinenia

Z hľadiska otázky zavinenia sa zodpovednosť za škodu všeobecne³⁴ delí na subjektívnu a objektívnu zodpovednosť za škodu.

- a) **subjektívna zodpovednosť za škodu** – zodpovednosť za škodu založená na zavinení (v pracovnom práve ide o zodpovednosť za škodu zamestnanca – výnimky § 182/185 ZP)³⁵,
- b) **objektívna zodpovednosť za škodu** – zodpovednosť za škodu bez skúmania otázky zavinenia (zodpovednosť za stav, ktorý nastal) (zamestnávateľ, v prípade zamestnanca – § 182/185 ZP – zodpovednosť za škodu s prezumpciou zavinenia).

Delenie zodpovednosti z hľadiska počtu subjektov, rozdelenia škody

Uvedené má dva aspekty: zodpovednosť sa delí aj na individuálnu a na kolektívnu (spoločná hmotná zodpovednosť) s cieľom vytvoriť určitú zodpovednosť kolektívu za starostlivosť o hodnoty. Napriek tomu sa však v pracovnom práve uplatňuje pri zamestnancovi tzv. **delená zodpovednosť za škodu** (*vždy sa posudzuje zamestnanec individuálne – jeho diel zodpovednosti na škode,*³⁶ *primerane jeho zavineniu, hoci aj prezumovane*³⁷), a nie solidárna zodpovednosť, t. j. možnosť uplatniť škodu voči jednému za všetkých alebo automaticky škodu rozpočítať na počet zamestnancov.

34 V podmienkach bývalej ČSR a v súčasnosti aj SR.

35 V minulosti – v starej československej judikatúre sa otázka zavinenia spomínala aj v prípade zamestnávateľa.

36 Dobová literatúra uvádza, že to vyplýva predovšetkým z prevažujúceho výchovného účelu zodpovednosti zamestnanca za škodu – WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 350. Dobová dôvodová správa k zákonu č. 71/1958 Zb. uvádza: „Ustanovenia občianskeho zákona, podľa ktorého zodpovedajú za škodu zavinenú niekoľkými osobami všetky tieto osoby rukou spoločnou a nerozdielne, nevyhovuje pre pracovnoprávne pomery. Preto sa zavádza v týchto prípadoch zodpovednosť delená. Tým sú vylúčené zbytočné a pracovné morálke škodiace spory medzi spoluzamestnancami. Tým sa tiež vylučuje, aby sa podnik riadil len hľadiskom fiškálnym a opomenul hľadisko výchovné. Nebude teda odteraz možné, aby podnik požadoval celú náhradu na jednom zo zamestnancov, aj keď jeho zavinenie je najmenšie a jeho pracovná morálka z vinníkov najlepšia, len preto, že by na ostatných zodpovedných zamestnancoch nemohol náhradu vymôcť. Delenú zodpovednosť nemožno vylúčiť ani písomnou zmluvou.“

37 V prípade spoločnej zodpovednosti sa de facto prezumuje podiel zavinenia na základe § 189 ZP odvádzajúc ho z výšky škody – t. j. podiely zamestnancov sú fixné a zvyšok, ktorý sa takto neuhradí, musí uhradiť vedúci a jeho zástupca (t. j. ich celkový podiel na škode nie je fixný, ale závisí od výšky škody), tiež fixnými podielmi sebou. Uvedenú zmenu môže narušiť len skutočnosť, že sa preukáže spoluzodpovednosť zamestnávateľa alebo skutočné zavinenie niektorého zo zamestnancov, prípadne aj pôsobenie tretej osoby, alebo zasiahla vyššia moc.

Delenie z hľadiska vplyvu na poškodeného a formy sankcie

Delenie z hľadiska ujmy vo sfére poškodeného je nasledovné:

- 1) v majetkovej oblasti – skutočná škoda/hmotná škoda – možnosť vyjadrenia škody v majetkovom ekvivalente – v peniazoch,
- 2) v nemajetkovej (osobnej)³⁸ oblasti – ujma na zdraví – vytrpená bolesť – poskytnutie satisfakcie, zadosťučinenia (nedá sa v peniazoch vyčíslieť, stav nemožno obnoviť).

V právnej teórii³⁹ sa delí zodpovednosť aj takto:

1. **hmotná škoda** (t. j. poskytuje sa hmotné plnenie),
 - a) zodpovednosť za škodu,
 - b) zodpovednosť za omeškanie (*v podmienkach SR pri pracovnom práve sporné*),
 - c) zmluvná pokuta (*v podmienkach SR pri pracovnom práve len nepriamo § 62 ods. 8 ZP, § 83a ods. 5 ZP*),
 - d) zodpovednosť zamestnávateľa za protiprávne preloženie zamestnanca na inú prácu (zamestnanec odmietne výkon práce – patrí mu náhrada mzdy),
 - e) poskytnutie náhrady mzdy zamestnancovi pri neplatnom skončení pracovného pomeru,
2. **iná než hmotná škoda** (sankcia – strpenie následku)
 - a) strieť rozviazanie pracovného pomeru (napr. porušenie pracovnej disciplíny, nevyplatenie mzdy),
 - b) odstúpenie od pracovnej zmluvy (§ 19 ZP),
 - c) krátanie dovolenky (neospravedlnené zameškanie pracovnej zmeny – § 109 ods. 2 ZP),
 - d) strata príplatku za sviatok (§ 122 ods. 4 ZP),
3. **zodpovednosť realizovaná inými orgánmi než účastníkmi pracovnoprávných vzťahov**
 Napr. v zákone č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce – správne delikty a poriadkové pokuty.

Existuje aj rozdelenie zodpovednosti na zmluvnú (napr. z pracovnej zmluvy) a mimozmluvnú (zo zákona). Československá literatúra⁴⁰ v roku 1965 uvádzala, „*že rozdeľovanie zodpovednosti na zmluvnú (kontraktná) a mimozmluvnú (delikttná) v pracovnom práve nemá význam (uvedené malo význam do účinnosti zákona č. 71/1958 Zb. – napr. pri zmluvnom – schodok zavinenie prezumovalo a u mimozmluvných zavinenie musel dokazovať poškodený – napr. v súčasnosti síce pri dohode o hmotnej zodpovednosti sa zavinenie prezumuje, ale to platí aj pri zverení vecí na písomné potvrdenie)*. K tomu súčasná

38 Používa sa aj pojem „škoda osobná“ – ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 404.

39 Pozri napr. BĚLINA, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 402.

40 WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 329.

literatúra uvádza, že takéto delenie právo (občianske právo) neustanovuje⁴¹ (*tu je však potrebné povedať, že tento záver platí ešte v SR, ale vzhľadom na nový OZ v ČR došlo k ČR k zmene v občianskom práve*)⁴² a v náuke občianskeho práva sa za presnejšie pokladá rozlišovanie škody na škodu záväzkovú⁴³ a mimozáväzkovú.^{44, 45} Zákonník práce tiež nerozlišuje zmluvnú a mimozmluvnú zodpovednosť, ale pravidlá sú jednotne stanovené bez ohľadu na to, aká povinnosť (z čoho vyplývajúca) bola porušená.

1.8 Delenie zodpovednosti za škodu a druhy zodpovednosti za škodu v Zákonníku práce

Zákonník práce rozdeľuje zodpovednosť za škodu na zodpovednosť zamestnanca a zamestnávateľa.

Zodpovednosť zamestnanca za škodu

V rámci zodpovednosti zamestnanca za škodu Zákonník práce upravuje všeobecnú zodpovednosť zamestnanca za škodu a osobitné druhy zodpovednosti zamestnanca za škodu.

Zodpovednosť zamestnanca za škodu
<p>1) všeobecná zodpovednosť za škodu (<i>t. j. všetky prípady okrem osobitnej zodpovednosti</i>) (§ 179 ZP),</p> <p>2) zodpovednosť za škodu z dôvodu nesplnenia oznamovacej povinnosti v prípade hroziacej škody (§ 181 ZP),</p> <p>3) zodpovednosť za škodu v prípade nesplnenia zakročovacej povinnosti v prípade hroziacej škody (§ 181 ZP),</p> <p>4) zodpovednosť zamestnanca za schodok na zverených hodnotách, ktoré je zamestnanec povinný vyúčtovať (§ 182 ZP),</p> <p>5) zodpovednosť zamestnanca za stratu zverených predmetov (§ 185 ZP).</p>

Ide o rozdelenie zodpovednosti tak, ako ho delí Zákonník práce, ktorý zodpovednosť zamestnanca za škodu upravuje v ôsmej časti. Rozdelenie je na základe osobitných následkov, ktoré nastávajú, pretože tieto sú vymedzené vo vyššie uvedených ustanoveniach a v s nimi súvisiacich ustanoveniach.

41 Napr. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 405.

42 Pozri § 2913 NOZ (porušenie zmluvnej povinnosti) a dôvodovú správu k § 2090 – 2914 k nemu, kde sa vysvetľuje, prečo nový Občiansky zákonník opúšťa poňatie jednotnej úpravy civilného deliktu.

43 Z konkrétneho záväzkového vzťahu (zo zmluvy alebo z jednostranného právneho úkonu).

44 Z porušenia právnej povinnosti, ktorá priamo vyplýva z právneho predpisu.

45 LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 320.

Zodpovednosť za škodu v prípadoch 2 až 5 sú prípady **osobitnej zodpovednosti za škodu**, keďže sú výslovne pomenované, kým všeobecná zodpovednosť za škodu upravuje všeobecne situácie/predpoklady, kedy vzniká zodpovednosť zamestnanca za škodu, ale s tým, že z legislatívneho hľadiska je nadpis nad § 179 ZP až následne nad § 182 ZP, takže z legislatívneho hľadiska situácia podľa § 181 ZP spadá pod rovnaký nadpis ako situácia podľa § 179 ZP.

Prípady zodpovednosti č. 4 a 5 sú odlišné od prípadov zodpovednosti č. 2 a 3, ako aj č. 1 – pretože ide o zodpovednosť s prezumpciou zavinenia (zamestnanec sa môže vyviníť – t. j. musí aktívne konať s cieľom zbavenia sa viny – dôkazné bremeno, že škodu nezavinil, je na ňom; zavinenie sa však predpokladá len vo forme nedbanlivosti) a prípady č. 1 až 3 sú zodpovednosťou zamestnanca za škodu založenú na zavinení (zavinenie zamestnanca musí preukázať zamestnávateľ).

Nedodržanie prevenčnej povinnosti nie je samostatným druhom zodpovednosti, pretože Zákonník práce s ním nespája osobitné následky, ale následky nastávajú pri jednotlivých druhoch zodpovednosti (napr. nedbanlivosťou zamestnanec spôsobil požiar, schodok a pod.).

K otázke zodpovednosti za vyrobenie nepodarku

Zákonník práce už neupravuje zodpovednosť za vyrobenie nepodarku⁴⁶ (§ 190 ZP – zrušený od 1. 9. 2007), a teda v tomto prípade, ak vznikne škoda zavineným porušením povinností, postupuje sa podľa všeobecných ustanovení o zodpovednosti za škodu.

K otázke predzmluvnej povinnosti – culpa in contrahendo

Zákonník práce neupravuje osobitne ani predzmluvnú zodpovednosť (culpa in contrahendo). V danom prípade v občianskom práve platí všeobecný princíp vyjadrený v § 43 OZ: „*Účastníci sú povinní dbať, aby sa pri úprave zmluvných vzťahov odstránilo všetko, čo by mohlo viesť k vzniku rozporov.*“ S ohľadom na pracovnoprávne zásady a pravidlá – napr. za vyhotovenie pracovnej zmluvy zodpovedá zamestnávateľ – pozri napr. formulovanie § 43 ZP (ods. 1 – „*zamestnávateľ je so zamestnancom povinný dohodnúť*“, ods. 2 – „*zamestnávateľ v pracovnej zmluve uvedie*“), § 17 ods. 3 ZP („*Neplatnosť právneho úkonu nemôže byť zamestnancovi na ujmu, ak neplatnosť nespôsobil sám. Ak vznikne zamestnancovi následkom neplatného právneho úkonu škoda, je zamestnávateľ povinný ju nahradiť.*“ – spomína sa tu iba zamestnanec a nie zamestnávateľ).

46 Z dôvodovej správy k novele č. 348/2007 Z. z. účinnej od 1. 9. 2007: „*Podľa článku 36 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky zamestnanci majú právo na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky. Zákon im zabezpečuje najmä právo na odmenu za vykonanú prácu, dostatočnú na to, aby im umožnila dôstojnú životnú úroveň. Uvedené ustanovenie sa navrhuje vypustiť z toho dôvodu, že je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky. Ak zamestnanec vyrobí nepodarok bude mu za vykonanú prácu patriť mzda alebo odmena a zamestnanec bude v tomto prípade zodpovedať za škodu podľa všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu, teda maximálne do výšky štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku.*“

tel)⁴⁷ je aplikácia tejto zásady v pracovnom práve problematická. Súd sa k tejto otázke už vyslovil v prípade tvrdenej neplatnosti dohody o vykonaní práce a požiadavke na vrátenia vyplatenej odmeny.⁴⁸ Použitelnosť § 43 OZ sa teda javí vtedy, keby následky vôbec nespádali do sféry pracovného práva (vrátane keby išlo o plné zavinenie neplatnosti zamestnancom – keďže tam § 17 ods. 3 ZP zamestnanca nechráni).⁴⁹ K tejto otázke Štefko vyslovuje názor:⁵⁰ „V záujme naplnenia zásady ochrany slabšej strany je nutné za súčasnej situácie trvať na širšom výklade aplikácie úpravy pracovnoprávej zodpovednosti za škodu. Tá by sa podľa nášho názoru mala vzťahovať tiež na škodcu (povinné subjekty), ktoré sa síce zamestnancami nestali, ale konali v postavení podobnom zamestnancom. Do prijatia judikatúry podobnej rozhodnutiam v Poľsku, či v Nemecku (t. j. obmedzenosti náhrady škody maximálne požadovanej po zamestnancovi, ktorý nenastúpil) totiž hrozí, že právo zamestnanca slobodne si zvolí budúceho zamestnávateľa by inak zostalo iba na papieri.“

47 Napr. odborná literatúra (FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 348) uvádza, že nesplnenie tejto povinnosti môže mať potom za následok, že zmluva sa bude vykladať v neprospech tej zmluvnej strany, ktorá nejasné, resp. nezrozumiteľné znenie zmluvy naformulovala. Napr. ÚS ČR: IV. ÚS 182/2001: „Je tedy zřejmé, že ve smlouvě jsou použity formulace a pojmy, které lze vykládat rozdílným způsobem. Za takové situace by pak měla být aplikována zásada, že takové pojmy a ujednání třeba vykládat v neprospech toho, kdo je použil, v tomto případě tedy v neprospech dodavatele (vedlejšího účastníka).“ Tu je však potrebné povedať, že vzhľadom na § 17 ods. 3 ZP, keď neplatnosť alebo v širšom zmysle iný „neprijemný“ následok môže ísť zamestnancomi na ťarchu len vtedy, keď ho výlučne spôsobil (zavinil) sám, a zamestnávateľ má na tvorbe pracovnej zmluvy rozhodujúci podiel. Možno sa domnievať, že následok by vo väčšine prípadov zamestnanca nezasiahol, pretože tam bude spoluzodpovednosť zamestnávateľa (ako silnejšej zmluvnej strany).

48 Napr. **KS Nitra: 9 Co 218/2012**.

49 V tejto súvislosti pozri aj vo viacerých zdrojoch uvádzané rozhodnutie NS ČR, ktoré sa týkalo bezdôvodného ukončenia rokovania – **NS ČR: 29 Odo 1166/2004, NS ČR: 25 Cdo: 127/2007**: „Nejvyšší soud se otázkou, zda a podle jakého zákonného ustanovení je možno dovodit odpovědnost za škodu způsobenou jednostranným ukončením kontrakčního procesu, zabýval v rozsudku ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2007, sešit č. 8 pod č. 82. Závěry uvedeného rozsudku nejsou sice pro odlišný skutkový stav plně aplikovatelné na projedávanou věc, nicméně za obecně platný lze považovat právní názor, že odpovědnost za škodu vzniklou porušením předmluvní povinnosti bezdůvodným ukončením jednání o uzavření smlouvy se posuzuje podle ustanovení § 415 a § 420 obč. zák. a že při respektování zásady smluvní volnosti a rovného postavení účastníků lze chování jednoho z potenciálních smluvních partnerů považovat za protiprávní ve smyslu ustanovení § 415 obč. zák. za předpokladu, že jednání o uzavření smlouvy dospělo do stádia, kdy jedna ze stran byla v důsledku chování druhé strany v dobré víře, že smlouva bude uzavřena a druhá strana ukončila jednání o uzavření smlouvy, aniž k tomu měla legitimní důvod. Porušení prevenční povinnosti má ovšem za následek vznik odpovědnosti za škodu podle § 420 obč. zák. jen tehdy, jsou-li současně splněny další zákonem stanovené podmínky, tj. existence škody, příčinná souvislost mezi škodou a porušením prevenční povinnosti a zavinění škůdce. Tedy i v případě, že by nebylo shledáno úmyslné jednání žalovaně v rozporu s dobrými mravy, bylo třeba posoudit, zda nešlo z její strany o porušení prevenční povinnosti dle § 415 obč. zák., jež by bylo způsobilo založit obecnou odpovědnost za škodu dle § 420 odst. 1 a 3 obč. zák.“ Pozri aj rozhodnutie o príslube o zamestnaní, ktorý nenastal: **NS ČR: 25 Cdo 771/2003**.

50 ŠTEFKO, M.: Pracovní právo v kontextu občanského práva (2012), str. 231.

Zodpovednosť zamestnávateľa za škodu

Pre úplnosť možno uviesť, že v prípade zodpovednosti zamestnávateľa za škodu ide o tieto druhy:

Zodpovednosť zamestnávateľa za škodu
1) všeobecná zodpovednosť zamestnávateľa za škodu (§ 192 ZP), 2) zodpovednosť zamestnávateľa za škodu na odložených veciach (<i>zamestnanca</i>) (§ 193), 3) zodpovednosť zamestnávateľa pri odvracaní škody (<i>zamestnancom</i>) – zodpovednosť za vecnú škodu (§ 194 a § 197 ZP), 4) zodpovednosť zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania (<i>zamestnanca</i>) (§ 195 ZP) (<i>pozn. nemajetková ujma – pozri zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení</i>) + (Zákonník práce upravuje aj) zodpovednosť v niektorých osobitných prípadoch – § 215 ZP.

2 Predchádzanie škodám (prevencia)

2.1 Prevencia v pracovnom práve

Pojem a obsah prevencie

Prevencia (predchádzanie vzniku škodám) je jednou zo základných funkcií pracovného práva v oblasti zodpovednosti. Cieľom je škodu predísť než ju potom nahrádzať.

§ 177 ZP a § 178 ZP upravujú otázku prevencie – predchádzanie vzniku škôd zo strany zamestnávateľa a zo strany zamestnanca. Táto úprava je *lex specialis* oproti úprave v Občianskom zákonníku (§ 415 OZ), ktorá sa nepoužije.

V prípade všeobecnej prevencie podľa § 178 ods. 1 ZP nejde o samostatnú skutkovú podstatu zodpovednosti za škodu, ale nepočínanie si zamestnanca takýmto spôsobom je protiprávnym konaním, ktoré môže viesť ku konkrétnej škode (napr. prevencia schodku, prevencia straty predmetu, prevencia poškodenia stroja zamestnávateľa).

Samotné základné, ale aj iné povinnosti, ktoré majú predchádzať vzniku škodám, sú upravené v celom rade ustanovení Zákonníka práce a aj v osobitných predpisoch (napr. BOZP). V súdnych rozhodnutiach sa často v prípade zamestnanca zmieňuje § 81 ZP (alebo jeho predchádzajúce verzie). V § 82 ZP sa upravuje prevenčná povinnosť vedúcich zamestnancov: „*písm. f) vedúci zamestnanec je okrem povinností uvedených v § 81 povinný najmä... zabezpečovať prijatie včasných a účinných opatrení na ochranu majetku zamestnávateľa*“.

§ 177 ZP a § 178 ZP vyjadrujú **prevenčný aspekt zodpovednosti za škodu, urobiť opatrenia, správať sa určitým spôsobom, aby škoda nevznikla**, resp. aby vznikala čo najnižšia (pretože v prípade niektorých činností ku škode dochádza z objektívnych príčin mimo vôle zamestnanca aj zamestnávateľa). Naopak § 81 ZP samotnú stránku zodpovednosti nespomínajú.

§ 177 a § 178 ZP priamo nevyjadrujú hrozbu sankciou (*Zákonník práce sám o sebe obsahuje len obmedzený počet sankčných ustanovení – napr. právny úkon je neplatný, zamestnancovi patrí nejaké dodatočné plnenie, zamestnanec musí zaplatiť peňažnú náhradu* – § 62 ods. 8 ZP). Na druhej strane nejde len o ustanovenie, ktoré má vychovávať, mať výchovnú funkciu, ale ide o právnu povinnosť, ktorej porušenie je protiprávnym konaním.

Všeobecná a osobitná prevencia

Odborná literatúra⁵¹ rozlišuje prevenciu **všeobecnú (generálnu)** – všeobecne sa má zabrániť ohrozeniu a porušeniu práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov – a **osobitnú (konkrétne, špeciálnu)** – má odstrániť príčiny v konkrétnom prípade – § 178 ZP – ak hrozí škoda – zamestnanec má na ňu vedúceho zamestnanca

51 GALVAS, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 601, LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 306.

upozorniť. Osobitná prevencia s vymedzením postupu správania sa v konkrétnej situácii má prednosť pred všeobecným prevenčným pravidlom (napr. počínať si tak, aby nevznikla škoda, chrániť majetok zamestnávateľa pred poškodením), t. z. neuplatní sa princíp všeobecnej prevencie.

Priama a nepriama prevencia

Odborná literatúra rozlišuje aj **priamu prevenciu** (napr. zabezpečovať zdravotne vyhovujúce pracovné podmienky, odstránenie nedostatkov) a **nepriamu prevenciu** (napr. nastavenie úkolovej mzdy tak, aby nedošlo k ohrozeniu zdravia zamestnanca).⁵²

Kontrola dodržiavania prevencie

Vo všeobecnosti súčasťou prevenčných povinností je nielen zavedenie určitých predpokladov, ale aj ich monitoring, kontrola – zistenie nedostatkov = povinnosť ich odstránenia, ako aj informačné povinnosti. Napríklad v súdnom konaní voči zamestnancovi o náhradu škody predmetom skúmania nebolo len to, či zamestnávateľ mal zavedené určité postupy pre zamestnancov (napr. cez vnútorné predpisy), a teda bolo určené ako sa zamestnanec má správať; a ak sa tak nesprával, zamestnanec zodpovedá za škodu a zamestnávateľ za ňu nezodpovedá, ale skúma sa, či sa reálne aj vykonáva kontrola, ako sa predpisy dodržiavajú. Samozrejme, aj požiadavka na kontrolu musí byť primeraná, t. j. nedá sa kontrolovať každý detail v pracovnom živote zamestnanca. Je rozdiel, či sa kontrola nevykonáva vôbec (a ide o dlhodobý stav) alebo sa kontrola vykonáva v primeranom rozsahu – súdy akcentujú primeranosť. Nevykonávanie kontroly zamestnávateľov má spravidla vplyv aj na otázku jeho spoluzodpovednosti z hľadiska zanedbania prevencie (pozri **NS ČR: 21 Cdo 81/2009, 21 Cdo 2172/2002**). Závisí to však prípad od prípadu (napr. krádež zamestnanca vs. zanedbanie kontroly – nejaví sa ako úplné vhodné, aby sa zamestnancovi znižoval rozsah zodpovednosti za škodu pri úmyselnej krádeži veci z dôvodu spoluzodpovednosti zamestnávateľa).

Naopak, nenastavenie niektorých postupov, ale ponechanie prirodzenej miery autonómie zamestnanca rozhodovať sa v určitých situáciách neznamená automaticky, že by zamestnávateľ zanedbal prevenčnú povinnosť. Právo nevyžaduje, aby každá možná pracovná situácia mala svoje predpísané riešenie. Naopak, aj v súdnych konaniach sa bralo do úvahy, že v istých prípadoch zamestnanec koná na základe svojho úsudku, ktorý by mal vychádzať z určitých pravidiel (pozri **NS ČR: 21 Cdo 1924/2013**).

52 GALVAS, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 601.

2.2 Predchádzanie škodám zo strany zamestnávateľa

Cieľom Zákonníka práce je predísť situácii, kedy by mohlo prísť ku škode. § 177 ZP v tomto kontexte upravuje **povinnosti a práva zamestnávateľa**.

Riadne pracovné podmienky

§ 177 ods. 1 ZP upravuje povinnosti zamestnávateľa vo vzťahu k predchádzaniu škodám – povinnosť zamestnávateľa vytvárať pracovné podmienky na riadne plnenie pracovných úloh zamestnancami bez ohrozenia ich života, zdravia (napr. dodržiavanie BOZP – osobitných predpisov, ktoré ustanovujú osobitné povinnosti, napr. vo väzbe na zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane verejného zdravia) a majetku (napr. skrinky/miesta na odkladanie vecí, kde si zamestnanec môže odložiť osobné veci pri výkone práce). Ods. 1 sa týka prevencie zamestnávateľa, t. j. aby zamestnancovi nevznikla škoda, ujma na zdraví.

Pre účely zákona č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci sa v § 3 písm. d) vymedzuje pojem „**prevencia**“ – *je systém opatrení plánovaných a vykonávaných vo všetkých oblastiach činnosti zamestnávateľa, ktoré sú zamerané na vylúčenie alebo obmedzenie rizika a faktorov podmieňujúcich vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce, a určenie postupu v prípade bezprostredného a vážneho ohrozenia života alebo zdravia zamestnanca.*

V § 5 zákona č. 124/2006 Z. z. sa vymedzujú **všeobecné zásady prevencie**.

Podľa § 5 ods. 1 zákona: „Zamestnávateľ je povinný uplatňovať všeobecné zásady prevencie pri vykonávaní opatrení nevyhnutných na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci vrátane zabezpečovania informácií, vzdelávania a organizácie práce a prostriedkov.“

Podľa § 5 ods. 2 zákona: „Všeobecné zásady prevencie sú

- a) vylúčenie nebezpečenstva a z neho vyplývajúceho rizika,
- b) posudzovanie rizika, ktoré nemožno vylúčiť, najmä pri výbere a počas používania pracovných prostriedkov, materiálov, látok a pracovných postupov,
- c) vykonávanie opatrení na odstránenie nebezpečenstiev v mieste ich vzniku,
- d) uprednostňovanie kolektívnych ochranných opatrení pred individuálnymi ochrannými opatreniami,
- e) nahrádzanie prác, pri ktorých je riziko poškodenia zdravia, bezpečnými prácami alebo prácami, pri ktorých je menšie riziko poškodenia zdravia,
- f) prispôbovanie práce schopnostiam zamestnanca a technickému pokroku,
- g) zohľadňovanie ľudských schopností, vlastností a možností najmä pri navrhovaní pracoviska, výbere pracovného prostriedku, pracovných postupov a výrobných postupov s cieľom vylúčiť alebo zmierniť účinky škodlivých faktorov práce, namáhavej práce a jednotvárnej práce na zdravie zamestnanca,

- h) *plánovanie a vykonávanie politiky prevencie zavádzaním bezpečných pracovných prostriedkov, technológií a metód organizácie práce, skvalitňovaním pracovných podmienok s ohľadom na faktory pracovného prostredia a prostredníctvom sociálnych opatrení,*
- i) *vydávanie pokynov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.“*

Podľa § 5 ods. 3 zákona: „Zamestnávateľ je povinný vykonávať opatrenia nevyhnutné na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci riadne a včas tak, aby sa splnil ich účel, a zabezpečovať, aby tieto opatrenia boli použiteľné a zamestnancovi prístupné.“

Krajský súd v Plzni: R č. 42/1961 (5 Co 100/60)⁵³

Žalujúci podnik namítal, že skladovací podmienky byly žalovaným dobre známy. I tak však zůstává skutečnost, že **vedení podniku již tím, že se nepostaralo o vhodné a dostatečné skladovací prostory, nevytvořilo žalovaným pracovní podmínky, které by jim umožňovaly správný výkon jejich povinností, ač podle § 3 zák. č. 71/1958 Sb. bylo povinno tak učinit.**

Této povinnosti se podnik nemůže zbavit snad tím, že zaměstnanci při podpisu smlouvy nemají námitek proti vybavení prodejny. Prodejna, o kterou tu jde, zvyšovala svoji kapacitu, neboť počet jejich zákazníků stále rostl. Již z tohoto důvodu měl podnik uvažovat o skladovacích možnostech i při zvyšování plánu.

Opatrenia na odstránenie nedostatkov

§ 177 ods. 1 ZP zároveň ustanovuje povinnosť, ak zamestnávateľ (pozn. resp. vedúci zamestnanci) zistí nedostatky (napr. sám alebo napr. vo väzbe na oznámenie podľa § 179 ods. 2 ZP – pozn. Zákoník práce neupravuje, ako zamestnávateľ zistil tento nedostatok – možno sa domnievať, že vedomosť zamestnávateľa je daná, ak je daná minimálne vedomosť príslušného vedúceho zamestnanca, prípadne osoby zodpovednej za konanie spoločnosti a vtedy musí urobiť opatrenie na ich odstránenie.

Príklad: Zamestnanec nahlásil, že sa mu pokazil zámok na kancelárii. Zamestnávateľ je povinný zabezpečiť bezpečnú úschovu zvrškov a osobných predmetov zamestnanca v zmysle § 151 ods. 3 ZP a zároveň zodpovedá za škodu na odložených veciach podľa § 193 ZP. Navyše, ak si zamestnanec uschováva zverenú vec (podľa § 185 ZP) v kancelárii, zamestnanec by mohol preukázať, že škoda v prípade krádeže vznikla bez jeho zavinenia. Z tohto hľadiska zamestnávateľ má predchádzať škodám.

Príklad: Zamestnávateľ získal 3. 9. informáciu, že služobné auto má opotrebované brzdy – má teda vykonať, resp. dať vykonať opravu, aby nedošlo k ujme na zdraví zamestnanca.

⁵³ Skutkový stav a celé rozhodnutie pozri v časti o spoluzodpovednosti zamestnávateľa za schodok.

Inou situáciou je napríklad, ak sa zamestnancovi pokazí počítač. Jeho nefunkčnosť nespôsobuje ohrozenie zamestnanca, a teda nie je daná prevenčná povinnosť v zmysle § 177 ods. 1 ZP, ale zamestnávateľ má problém plniť – pridelovať prácu podľa pracovnej zmluvy a na jeho strane nastáva prekážka v práci. Zamestnanec má však povinnosť konať podľa § 81 ZP, t. j. počínať si tak, aby zamestnávateľovi nevznikla škoda, a teda aj oznámiť, že mu nejde výpočtová technika, a teda nemôže vykonávať prácu (prevencia škody na majetku – napr. uchádza majetok nevykonávaním práce zamestnancom).

Náklady prevencie (napr. v kontexte BOZP) znáša zamestnávateľ.

Nevytvorenie pracovných podmienok (zlyhanie prevencie)

V praxi otázka zlyhania pri prevencii škody na strane zamestnávateľa býva zamestnancom namietaná ako spoluzodpovednosť zamestnávateľa za škodu (šťasti alebo celkom), pretože často je to jediná obrana, ktorú zamestnanec má pri zodpovednosti za schodok, kde sa jeho zavinenie prezumuje a zamestnanec sa potrebuje vyviníť. Táto skutočnosť však musí byť v súdnom konaní preukázaná.

KS Žilina: 8 CoPr/3/2017: krádež peňazí z trezora, schodok, nevtvorenie pracovných podmienok, zbavenie sa viny zamestnancom

Žalobca sa domáhal od zamestnanca (funkcia prevádzkar) náhrady škody na základe dohody o hmotnej zodpovednosti titulom náhrady škody vzniknutej odcudzením peňažných prostriedkov z trezora zamestnávateľa v dôsledku porušenia povinnosti žalovaného odnieť peňažné prostriedky prevyšujúce sumu 2.000,- eur do banky, resp. zabezpečiť náležitú ochranu majetku zamestnávateľa pred odcudzením. Žalovaný dňa 26. 06. 2015 nastúpil do práce, zmenu skončil dňa 05. 07. 2015. **Tržbu ponechal v trezore hotela o čom oboznámil kolegyňu, ktorá po ňom nastupovala na zmenu, aby túto tržbu odniesla do banky. V presne nezistenej dobe od 14:00 hodiny dňa 06. 07. 2015 do 10:00 hod. dňa 08. 07. 2015 neznámy páchatel' z ohňovzdornej skrine odcudzil finančnú hotovosť v celkovej výške 12.294,71 eur.** Páchatela krádeže sa nepodarilo zistiť.

Žalovaný sa v konaní bránil tvrdením, že žalobca ako zamestnávateľ nevytvoril riadne podmienky, ktoré by mu umožňovali riadne hospodáriť so zverenými hodnotami, pričom zamestnávateľ nestanovil v žiadnom pokyne ani smernici limit, koľko peňazí môže byť v peňažnom denníku, toto upravil v smernici až po krádeži. Za odcudzenie peňažných hodnôt nezodpovedá, došlo k tomu bez jeho zavinenia.

OS: pozn. zistil uzatvorenie dohody o hmotnej zodpovednosti, nezistil uzatvorenie dohody o hmotnej zodpovednosti. Predmetom skúmania sa stalo nastavenie pravidiel na pracovisku a prax na ňom.

Tvrdenie právneho zástupcu žalobcu o priamom príkaze riaditeľa Ing. Z., že finančná hotovosť nad 2.000,- eur sa má odovzdať do banky preukázané nebolo, táto smernica bola prijatá až po krádeži. Súd nemal tiež preukázané, že by zamestnávateľ

nejakým pokynom, smernicou určil limit, koľko peňazí mohlo byť uložených v trezore v dobe krádeže, túto smernicu upravil až po samotnej krádeži.

Podľa názoru súdu **zamestnávateľ nevytvoril zamestnancom také pracovné podmienky, ktoré by im umožnili riadne hospodáriť so zverenými hodnotami.** Do kancelárie, v ktorej bola ohňovzdorná skriňa s finančnou hotovosťou, a taktiež aj skrinka s kľúčmi od nej, sa mohol dostať každý, kto išiel do tejto kancelárie. Pristup k týmto peniazom teda nemal len žalovaný, rovnako prístup do kancelárie, v ktorej sa nachádzali zverené finančné hodnoty, nebol zabezpečený pred vstupom iných nepovolaných osôb. Aj keď teda vznikol schodok, tento nevznikol v dôsledku porušenia povinnosti zo strany žalovaného.

Žalovaný uniesol dôkazné bremeno a zbavil sa viny - zodpovednosti za škodu, ktorej základné predpoklady žalobca žiadnym spôsobom súdu nepreukázal.

KS: OS... vyvodil správny záver o tom, že žalobca nepreukázal splnenie podmienok pre vznik zodpovednosti žalovaného ako zamestnanca *podľa § 182 ods. 1 Zákonníka práce*, v konaní **nebola preukázaná ani všeobecná zodpovednosť žalovaného ako zamestnanca** v zmysle *§ 178 ods. 1 Zákonníka práce*.

Zamestnanec sa zbaví zodpovednosti celkom alebo sčasti, ak preukáže, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia (§ 182 ods. 3 Zákonníka práce), dôvodom zbavenia sa zodpovednosti bez ďalšieho nie je zásah inej osoby, ktorý znemožní zamestnancovi starať sa o zverené hodnoty. **V prípade stretu zodpovedností neznámeho páchatela za protiprávny zásah do majetkových práv zamestnávateľa a zodpovednosti zamestnanca za schodok na zverených hodnotách treba skúmať najmä to, či zamestnanec konanie páchatela neumožnil (neulažil) porušením svojej pracovnej povinnosti.** Zamestnanec sa zbaví zodpovednosti (celkom alebo sčasti) aj vtedy, ak preukáže, že schodok vznikol tým, že mu zamestnávateľ nevytvoril primerané podmienky na hospodárenie so zverenými hodnotami.

V prejednávanej veci nebolo sporné, že žalobca ako zamestnávateľ so žalovaným ako zamestnancom uzavreli dohodu o hmotnej zodpovednosti žalovaného. Uvedená dohoda o hmotnej zodpovednosti bola uzavretá ako individuálna dohoda, bez klauzuly o spoločnej hmotnej zodpovednosti, napriek tomu, že žalobca na danom pracovisku nevykonával funkciu prevádzkára sám, ale na rovnakom pracovisku na pozícii prevádzkarky pracovala i N. N., s ktorou sa žalovaný striedal. V konaní nebolo sporné ani to, že žalovaný pri skončení pracovnej zmeny dňa 05. 07. 2015, resp. 06. 07. 2015 v ranných hodinách, odovzdal N. N., ktorá po ňom nastúpila pracovnú zmenu, finančnú hotovosť vo výške 11.810,- eur. V konaní bolo zároveň preukázané, že k od cudzeniu peňažných prostriedkov z prevádzky (z trezora umiestneného v kancelárii riaditeľa) došlo v presne nezistenej dobe od 14:00 hod. dňa 06. 07. 2015 do 10:00 hod. dňa 08. 07. 2015.

Súd prvej inštancie dospel k záveru, že žalovaný sa zbavil svojej zodpovednosti. Vychádzal pritom zo záveru, že žalobca ako zamestnávateľ **nevytvoril svojim zamestnancom primerané podmienky na to, aby mohli zverené hodnoty dostatočným spôsobom ochraňovať.** Nevypracoval smernicu na zaobchádzanie s peňažnými prostriedkami, pokiaľ ide o limit prostriedkov, ktoré sa majú nachádzať na prevádzke

a odvod prostriedkov do banky. S uvedeným záverom sa odvolací súd stotožňuje. Žalobca žalovanému v podanej žalobe kladie za vinu porušenie pracovných povinností spočívajúcich v neodvedení peňažných prostriedkov do banky, čo malo podľa žalobcu vplyv na výšku škody spôsobenej krádežou. Ako však správne konštatoval súd prvej inštancie, v konaní nebolo preukázané, že by žalobca ako zamestnávateľ akýmkoľvek interným predpisom stanovil limit peňažných prostriedkov v hotovosti, ktoré sa môžu na prevádzke nachádzať, ani dispozíciu s týmito prostriedkami osobami zodpovednými za tieto finančné prostriedky (spôsob odovzdávania a preberania hotovosti, spôsob odvádzania peňažných prostriedkov do banky). Pokiaľ žalobca poukazoval na výpoveď svedka Ing. Z., z ktorej malo vyplývať zaužívané pravidlo o odvádzaní sumy prevyšujúcej 5.000,- eur do banky, výpoveď svedka nebola potvrdená žiadnymi ďalšími dôkazmi. Žalovaný ani svedkyňa N. N. tvrdenie svedka nepotvrdili, pričom z peňažného denníka, ako správne poukazuje žalovaný vo vyjadrení k odvolaniu, jednoznačne vyplýva, že od januára 2015 sa na prevádzke opakovane nachádzali peňažné prostriedky prevyšujúce sumu 5.000,- eur, napriek tomu k ich odvodu do banky nedošlo, pričom je zrejmé, že žalobca uvedený stav toleroval. Uvedené skutočnosti sú postačujúce na to, aby sa žalovaný zbavil zodpovednosti za vzniknutý schodok.

Pokiaľ žalobca v odvolaní namietal záver súdu o nevytvorení vhodných podmienok pre ochranu svojho majetku s poukazom na to, že všetky dvere bolo možné uzamknúť a je výlučne zodpovednosťou zamestnancov ak v čase neprítomnosti riaditeľa tieto neuzamkli, rovnako ani skrinku s kľúčmi od trezora, odvolací súd uvádza, že žalovanému nebolo kladené za vinu, že neuzamknutím kancelárie s trezorom umožnil, resp. uľahčil odcudzenie peňažných prostriedkov. K odcudzeniu peňažných prostriedkov napokon došlo v čase, keď žalovaný nemal pracovnú zmenu, na pracovisku sa nenachádzal, a teda nemal možnosť uzamykanie trezoru či kancelárie riaditeľa, v ktorej sa kľúče od trezoru nachádzali, ovplyvniť.

K otázke prevencie sa vyslovili **súdy** aj v nasledovných prípadoch:

NS: R č. 12/1976 (Cpj 50/75): (pozn. *týka sa prevencie pri dohode o hmotnej zodpovednosti*)

*Je predpokladom zodpovednosti za schodok, že pracovník uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti (§ 176 ods. 1 a 2 Zák. práce)⁵⁴. Pri uzavieraní dohody o hmotnej zodpovednosti je potrebné pracovníka vždy riadne o jej dôsledkoch poučiť.⁵⁵ **Pracovník má právo požadovať od organizácie, aby mu vytvorila riadne pracovné podmienky.** Môže preto žiadať, aby organizácia ešte pred uzavretím dohody o hmotnej zodpovednosti odstránila závädy v pracovných podmienkach.... na ktoré pracovník upozornil... Nesplnenie záväzku zo strany organizácie môže byť dohodnuté aj ako jeden z ďalších dôvodov, pre ktoré môže pracovník odstúpiť od dohody o hmotnej zodpovednosti.... Ak organizácia do určenej lehoty závädy v pracovných podmienkach uvedených v dohode o hmotnej zodpovednosti neodstráni, môže to mať za následok, že sa pracovník celkom alebo sčasti zbaví zodpovednosti za vzniknutý schodok. Pri uzavieraní takýchto dohôd o hmotnej zodpovednosti*

54 V súčasnosti § 182 ZP.

55 Pozn. toto Zákonník práce v súčasnosti priamo neustanovuje.

vednosti má byť účastníkom dohody vždy jasné, aký druh práce (prípadne funkciu) bude pracovník vykonávať, na ktorom pracovisku a za ktoré hodnoty bude zodpovedať.

Z uvedeného vyplýva, že pri uzatváraní dohody o hmotnej zodpovednosti majú význam pracovné podmienky. Tie majú byť zhodnotené už pri uzavieraní samej dohody medzi organizáciou a pracovníkom. Ak totiž nie sú vytvorené priaznivé podmienky pre dohodu o hmotnej zodpovednosti, je táto dohoda neučelná, pretože pracovník sa spravidla vždy zbaví zodpovednosti za prípadný schodok....

Je nedostatkom súdneho konania, že dodržiavanie všetkých podmienok dohody o hmotnej zodpovednosti organizáciou sa obvykle zisťuje len vtedy, ak sú v tomto smere vznesené námietky zo strany žalovaného pracovníka.

Vo veci sp. zn. 7 C 225/73 Okresného súdu v Humennom sa zistilo, že žalujúca organizácia nedodržala podmienky dohody o hmotnej zodpovednosti, lebo stavebniny boli naďalej uskladnené vo viacerých skladoch, dokonca v prírode na neohradenom mieste.

NS: R.č. 28/1976 (5 Cz 27/74): Omezení společné hmotné odpovědnosti jen na některé pracovníky v prodejné obchodní organizace nelze samo o sobě bez přihlédnutí ke konkrétním podmínkám na pracovišti považovat za nesplnění povinnosti zajišťovat pracovníkům pracovní podmínky pro řádné plnění pracovních úkolů... Skutečnost, že ředitel organizace státního obchodu vymezil okruh funkcí v organizaci, pro jejichž výkon je nezbytné uzavření písemné dohody o odpovědnosti za schodek na svěřených hodnotách, aniž odpovídajícím způsobem přihlédl ke konkrétním podmínkám v určité prodejné nebo na jiném pracovišti této organizace, může však být důvodem pro částečné nebo úplné zproštění odpovědnosti hmotně odpovědných pracovníků za schodek pro nevytvoření pracovních podmínek zaviněním organizace...

Ochrana majetku, pojem majetok, pracovisko, spôsob vykonania kontroly⁵⁶

§ 177 ods. 2 ZP upravuje oprávnenia zamestnávateľa, ktoré sa týkajú ochrany majetku (môže ísť o ochranu jeho majetku, majetku subjektu, od ktorého si prenajíma priestory, majetku jeho zákazníkov, ale aj majetku zamestnancov). T. j. ide o preventívne opatrenie zo strany zamestnávateľa, ktoré zabráni prípadnej škode na jeho strane (vrátane škody, za ktorú zodpovedá voči zamestnancom alebo iným osobám). Uvedené práva vyplývajú aj z čl. 20 Ústavy SR (právo vlastníť).⁵⁷ Toto právo je korigované právo zamestnanca na ochranu osobnej slobody (čl. 17)⁵⁸ a ľudskej dôstojnosti (čl. 19)⁵⁹.

56 Vzhľadom na to, že táto problematika je na samostatnú knihu, ktorá by zahŕňala rôzne práva zamestnanca, zamestnávateľa, pohľady z hľadiska GDPR a pod., ďalšia časť predstavuje stručný pohľad autora na niektoré otázky. Viac pozri napr. ŠVEC, M., ŽULOVÁ, J.: GDPR a ochrana záujmov zamestnanca. Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava, 2018, ŽULOVÁ, J.: Spracúvanie osobných údajov zamestnanca podľa GDPR, UPJŠ v Košiciach, Košice, 2018.

57 Čl. 20 ods. 1 Ústavy SR: Každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu.... Čl. 20 ods. 3 Ústavy SR: Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom.

58 Čl. 17 ods. 1 Ústavy: Osobná sloboda sa zaručuje.

59 Čl. 19 ods. 1 Ústavy: Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na

Pojem majetok

§ 177 ods. 2 ZP hovorí o **ochrane majetku zamestnávateľa**. Tento pojem je širší ako len majetok vo vlastníctve zamestnávateľa. Zamestnávateľ voči tretím osobám môže zodpovedať za zverené veci – pozri aj zodpovednosť podľa Občianskeho zákonníka (**Príklad:** *autoservis má zverený automobil na opravu, zamestnávateľ má prenajaté stroje, veci, ktoré nie sú jeho majetkom*). Majetok nemusí byť len hmotný (zariadenia, vybavenie kancelárií, dopravné prostriedky a pod.), ale aj nehmotný (napr. softvér, duševné vlastníctvo, recepty) a nehnuteľný (pozemok – kde však ide skôr o jeho poškodenie napr. znečistením, požiarom). Majetkom sú aj peniaze uložené na účte zamestnávateľa.

Zamestnávateľ môže teda kontrolovať nielen hmotné veci, ale kontrola môže byť zameraná aj na nehmotné veci. Napríklad cieľom kontroly môže byť ruksak zamestnanca, kde zamestnávateľ hľadá, či nedochádza k odcudzeniu výrobkov zamestnávateľa, prípadne sa kontroluje auto, kufor a pod., ale cieľom môže byť aj kontrola zameraná na krádež údajov klientov. To znamená, že v súčasných podmienkach nemožno kontrolu viazať na význam ustanovení Zákonníka práce, aký dostali v 60. a 70. rokoch 20. storočia v preddigitálnom veku. **Príklad:** *Banka má systém prevencie, ktorý jej umožňuje sledovať prístupy pracovníkov k jednotlivým účtom klientov a aj ďalšie operácie, napr. export údajov z účtov = de facto vynášanie vecí z pracoviska v digitálnom zmysle. Vnášanie a vynášanie vecí teda nemožno vnímať len v hmotnom zmysle.*

Ide teda aj o kontrolu duševného vlastníctva, know-how (postupov, patentov), databáz.

Vnášané veci, zákaz vnášania vecí

§ 177 ods. 2 ZP upravuje možnosť kontroly vnášaných a vynášaných vecí z pracoviska. Pre tieto účely môže kontrolovať:

- **veci, ktoré zamestnanci vnášajú na pracovisko** ako napr. elektrické spotrebiče, ktoré by mohli spôsobiť požiar (*vo vnútornej smernici môže ustanoviť aj zákaz vnášania takýchto predmetov bez predchádzajúceho súhlasu zamestnávateľa*), nebezpečné látky, môže napr. kontrolovať, či zamestnanci na pracovisko nevnesú fotoaparáty alebo iné zariadenie, ktoré by si slúžili na zhotovenie záznamu, ak zamestnávateľ napr. vyvíja alebo vyrába veci, kde chce chrániť obchodné/výrobné tajomstvo, a pod.
- **a veci, ktoré vynášajú z pracoviska** – napr. z dôvodu zabránenia krádeži/škode.

Z hľadiska prevencie môže zamestnávateľ nielen kontrolovať, ale aj obmedzovať veci, ktoré sa vnášajú na pracovisko. **Príklad:** *Ak ide o pracovisko, kde sa vyvíjajú nové výrobky, recepty a pod., môže byť zákaz vnášať fotoaparáty, telefóny, ktoré umožňujú zhotovovať záznam zvuku a obrazu.*

Problematickou časťou vnášania a kontroly je skutočnosť, ak zamestnanec na praco-

visko vnáša lieky alebo veci na lieky sa podobajúce, a to z hľadiska zistenia zdravotného stavu (liek sa môže vzťahovať na určitú diagnózu), ako aj z hľadiska vplyvu lieku na výkon práce (napr. silné lieky na migrénu, ak oslabujú sústredenie). Obmedzenie liekov na predpis zamestnávateľ robiť nemôže, je ale povinnosťou zamestnanca upozorniť zamestnávateľa (prevencia), že jeho zdravotný stav mu neumožňuje výkon práce alebo ho nejakým spôsobom znemožňuje, sťažuje – ak zamestnanec musí užiť liek.

Podrobnejšie podmienky zamestnávateľ určí v pracovnom poriadku (§ 84 ZP) – napr. čo sa môže a čo nemôže vnášať, akým spôsobom a v akom rozsahu kontrola prebieha (napr. náhodné alebo pravidelné kontroly a povinnosť zamestnanca k súčinnosti), kto môže kontrolu vykonávať. Môže sa určiť povinnosť odkladať veci na určitom mieste, kde je zabezpečená ich ochrana.

Zamestnávateľ môže/má kontrolovať, či zamestnanec neporušuje takýto zákaz vnášania predmetov.

Zároveň zamestnávateľ teoreticky môže vykonávať aj kontrolu zhotovenia záznamov, kópií dokumentov, ktoré zamestnanec vykonáva, praktická realizácia je však problematická. Ak zamestnávateľ nemá žiadne podozrenie, vážny dôvod na kontrolu, nemôže jednoducho povedať zamestnancovi, aby ukázal obsah súkromného telefónu alebo USB kľúča. Ak aj takúto požiadavku zamestnanec odmietne, nie je možné to hodnotiť ako porušenie pracovnej disciplíny. V prípade závažného podozrenia – napr. zamestnanec si kopíruje obchodné zmluvy, databázu klientov – je vhodné túto činnosť sledovať cez monitorovanie služobného počítača, prípadne zavolať políciu. Samotné monitorovanie počítačov zamestnávateľom však má byť zamestnancom oznámené (pozri aj § 13 ZP). Zamestnávateľ môže vykonávať náhodné kontroly (zamestnanec má mať o tom vedomosť) – napr. náhodne sleduje aktivity na služobnom počítači (cieľom nie je teda permanentné sledovanie pracovných výkonov zamestnancov), na vrátnici náhodným spôsobom vyberá osoby na kontrolu tašiek. Možno sa domnievať, že samotný pocit, že možno zamestnanec niečo fotí, nahráva, nepostačuje na vykonanie kontroly, ktorá zasahuje do osobných práv zamestnanca.

Pri kontrole telefónu problém spočíva aj v tom, že zamestnanec používa heslo – číselné, snímaním tváre a pod. Zamestnanec nie je povinný takéto heslo zamestnávateľovi povedať. Zamestnávateľ nemôže zamestnancovi zabaviť telefón a pokúšať sa o prelomenie hesla. Ak ide o služobný telefón, vzhľadom na majetok zamestnávateľa má zamestnávateľ právo požadovať jeho vydanie.

Otázkou je aj obmedzenie vnášanie osobných vecí, fotiek, obrázkov, náboženských symbolov. Možno sa však domnievať, že ak je zákaz plošný s cieľom neutrality na pracovisku, bolo by možné ho akceptovať, napr. osobitne, ak ide o prostredie národnostne a nábožensky rozmanité alebo sa na ňom zo svojej povahy vyžaduje neutralita (na porovnanie napr. školy vo Francúzsku). V tomto ohľade môže ísť o prevenciu konfliktov – cieľom teda musí byť prevencia v kontexte Zákonníka práce. Ak však zamestnávateľ limituje len niektoré náboženstvá, javí sa to ako problematické.

Z hľadiska prevencie môže zamestnávateľ ustanoviť zákaz inštalácie programov do

počítača (pre tieto účely napríklad neprizná zamestnancovi administrátorské práva v operačnom systéme), zakázať alebo obmedziť možnosť používania USB kľúčov v počítači (napr. zablokovaním funkcionality v počítači).

Účelom prevencie podľa § 177 ods. 1 ZP je ochrana zdravia zamestnancov, preto kontrolné opatrenia môžu byť na smerované aj na tento cieľ. Napríklad zamestnávateľ sa pri kontrole vnášaných vecí zameriava aj na to, aby zamestnanci nevnašali veci, ktoré by mohli spôsobiť škodu iným zamestnancom. V tomto kontexte zamestnávateľ chráni svoj majetok ako pred škodou – ako majetkovou ujmou v peniazoch.

Pojem pracovisko

Pracovisko v zmysle § 177 ZP je širší pojem ako pojem pracovisko pre účely iných ustanovení Zákonníka práce – t. j. ako priestor, kde zamestnanec pracuje (napr. kancelária). Pracoviskom môže byť aj objekt zamestnávateľa. Kontrola môže byť aj viacstupňová – všeobecná a na konkrétnom pracovisku. Zamestnávateľ môže ustanoviť pravidlá napr. odkladania vecí v šatni, v bezpečnostných boxoch. Napríklad zamestnanec si môže na pracovisko doniesť mobilný telefón, ale v istých častiach prevádzky je ich používanie zakázané. Ak sa zamestnanec nachádza v tejto časti, musí mať telefón odložený. Môže sa stať, že zamestnávateľ na pracovisku nebude vykonávať žiadnu kontrolu, ale kontrola bude vykonávaná iba správcom objektu.

Hoci je síce kontrola v Zákonníku práce formulovaná ako kontrola vnášania a odnášania vecí, nie je vylúčené, aby zamestnávateľ pri objektívnych dôvodoch vykonával kontrolu na pracovisku – napr. vecí, ktoré nezachytil pri kontrole – napr. elektrospotrebič na pracovisku. Na druhej strane si možno položiť otázku, do akej miery má zamestnávateľ právo vykonávať kontrolu napr. na verejnom priestranstve? Samotnú kontrolu nemožno a priori vylúčiť, ale musí byť testovaná z hľadiska nevyhnutnosti, primeranosti a pod., napr. zamestnanec sa správa podozrivo (napr. kradne materiál), je na úteku a bude zastavený.

V tejto súvislosti bola položená a zodpovedaná otázka,⁶⁰ či sa kontrola sa môže týkať aj kontroly uložených vecí – skrinka na odkladanie. Bola daná kladná odpoveď, pričom zamestnanec má byť pri takejto kontrole, ktorá má byť založená na objektívnom dôvode (napr. ochrana majetku – podozrenie na uloženie ukradnutej veci, vecí, ktorú je zakázané vnášať na pracovisko alebo predstavuje ohrozenie), za prítomnosti svedkov a s vyhotovením protokolu. Výnimkou, kedy zamestnanec nemusí byť prítomný pri takejto kontrole, je napr. potreba vykonania okamžitého zásahu (napr. hrozí požiar).

60 Stanovisko AKV č. 19, bod 21.

Spôsob vykonania kontroly

Zákonník práce zároveň všeobecne ustanovuje, že pri kontrole je zamestnávateľ povinný dodržať predpisy o ochrane **osobnej slobody a nesmie byť ponížovaná ľudská dôstojnosť** (v tejto súvislosti pozri čl. 17 ods. 1, čl. 19 ods. 1 Ústavy SR, § 11 OZ, § 13 ZP).

V princípe časť úvah o kontrole už bola popísaná. Na zhrnutie: kontrola môže mať podobu kontrolu vecí, napr. ruksak, taška, kufor auta, alebo osobnej kontroly. Zamestnávateľ má právo skontrolovať veci, ktoré zamestnanci vnášajú na pracovisko alebo odnášajú z pracoviska, a teda má právo požiadať zamestnanca, aby otvoril ruksak, tašku, kufor auta. Nemôže však zamestnanca k tomu prinútiť. Ak zamestnanec odmietne, zamestnávateľ by zamestnanca mohol zadržať, ak sa domnieva, že došlo k spáchaniu trestného činu – krádež a zavolať políciu. Podľa § 85 ods. 2 TP: *„Osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, môže obmedziť ktokoľvek, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, zabránenie úteku, zabezpečenie dôkazov alebo na zabránenie ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Je však povinný takú osobu bezodkladne odovzdať útvaru Policajného zboru, útvaru Vojenskej polície alebo útvaru Colnej správy.“*

Pokiaľ ide o kontrolu služobných vecí, napr. kufor služobného auta, to môže vykonať aj bez súhlasu zamestnanca. Problematická je aj kontrola napr. liekov, pretože tak sa zamestnávateľ môže dostať k zdravotnému stavu zamestnanca. Prípustná je kontrola na požitie alkoholu a omamných alebo psychotropných látok.

Pri osobnej kontrole platí, že zamestnávateľ nemôže zamestnanca donútiť, aby sa vyzliekol, pretože sa domnievať, že pod oblečením má napr. ukradnutú vec.⁶¹ Za týmto účelom môže zavolať len políciu, prípadne za podmienok zákona o súkromných bezpečnostných službách využiť oprávnenie súkromnej bezpečnostnej služby. Vykonanie kontroly muža by mal vykonať muž a vykonanie kontroly ženy žena (pozri analógia s trestným poriadkom – § 102 ods. 3 TP: *„Osobnú prehliadku vykonáva vždy osoba rovnakého pohlavia.“*

Kontrola nemusí byť iba fyzická, ale aj elektronická – záznam rozhovorov, kontrola služobných e-mailov, kamerových záznamov, snímania tváre, ale táto podlieha ochrane v kontexte § 13 ods. 4 ZP, čl. 11, ako aj osobitných predpisov spojených s ochranou súk-

61 Na porovnanie: V ČR je právo zamestnávateľa robiť prehliadky zamestnancov priamo upravené v § 248 ods. 2 ZP ČR, ktorý sa týka prevencie. Táto prehliadka zahŕňa aj osobnú prehliadku, pretože v druhej vete § 248 ods. 2 ZP ČR sa upravuje, že osobnú prehliadku môže vykonať iba osoba rovnakého pohlavia. § 248 ods. 2 ZP ČR: *„Zaměstnavatel je z důvodu ochrany majetku oprávněn v nezbytném rozsahu provádět kontrolu věcí, které zaměstnanci k němu vnášejí nebo od něho odnášejí, popřípadě provádět prohlídky zaměstnanců. Při kontrole a prohlídce podle věty první musí být dodržena ochrana osobnosti. Osobní prohlídku může provádět pouze fyzická osoba stejného pohlaví.“* Takáto výslovná regulácia v ČR a žiadna regulácia v SR určité vedie aj k právnej otázke, či vôbec zamestnávateľ v SR môže sám vykonávať osobné prehliadky zamestnancov, pričom sa možno domnievať, že nie.

romia, osobnej slobody a osobných údajov (GDPR) a otázka môže mať aj trestnoprávny rozmer.⁶²

Okruh osôb vykonávajúcich kontrolu

Kontrolu vykonávajú primárne zamestnanci zamestnávateľa. Hoci v praxi existujú aj opačné názory (de iure oprávnenie preniesť kontrolu na iný subjekt zo Zákonníka práce priamo nevyplýva, resp. ho neupravuje), ochranu majetku (kontrolu) si zamestnávateľ môže zabezpečiť aj dodávateľsky – prostredníctvom súkromnej bezpečnostnej služby (práve preto existuje činnosť súkromnej bezpečnostnej služby vykonávanej na základe zákona, aby tu bol nástroj na ochranu majetku)⁶³ – takéto osoby majú byť označené a zamestnanci majú byť upovedomení, že tieto osoby sú oprávnené vykonávať kontrolu. Do istej miery sa javí ako absurdný záver, že kontrolu v objekte iného vlastníka ako zamestnávateľ tento vlastník môže robiť (je to nakoniec jeho objekt a zodpovedá zaň), ale v rovnakej situácii, keby bol vlastníkom tohto objektu zamestnávateľ, potom by takúto kontrolu prostredníctvom SBS už nemohol robiť. Možno sa domnievať, že regulácia práva vykonávať kontrolu vymedzená v Zákonníku práce je len časťou aplikovateľnej právnej úpravy, a nie je teda právnou úpravou výlučnou. Zároveň zamestnávateľ môže úkonmi v zmysle Občianskeho zákonníka poveriť aj iné osoby.

V praxi sa zamestnávateľ často nachádza v budove, v objekte, kde sídli viaceró zamestnávateľov/subjektov. Na zamestnanca sa teda vzťahujú dva režimy – režim prevádzkovateľa objektu a jeho kontroly a režim zamestnávateľa.

Obdobne pri zamestnancovi, ktorý je dočasne pridelený k užívateľskému zamestnávateľovi, kontrolu nevykonáva agentúra dočasného zamestnávania, ale užívateľský zamestnávateľ.

Pre úplnosť možno uviesť, že postavenie súkromných bezpečnostných služieb upravuje zákon č. 473/2005 Z. z. o poskytovaní služieb v oblasti súkromnej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o súkromnej bezpečnosti).

V § 50 ods. 1 zákona sa ustanovuje: „*Prevádzkovateľ nesmie osobe poverenej výkonom fyzickej ochrany, pátrania, odbornej prípravy a poradenstva ukladať plnenie úloh, ktoré nie sú v súlade s týmto zákonom alebo inými všeobecne záväznými právnymi predpismi.*“

Podľa § 50 ods. 2 zákona: „*Osoba poverená výkonom fyzickej ochrany alebo pátrania môže vykonať zásah, len ak je porušovaný alebo ohrozený záujem chránený bezpečnostnou službou a len v súlade so zákonom a inými všeobecne záväznými právnymi predpis-*

62 Výklad k ochrane osobných údajov presahuje rámec knihy a týka sa hlavne zodpovednosti za škodu spôsobenú zamestnancovi.

63 Tento názor zastáva aj napr. KRAJČO, J., SUČANSKÁ, D., PREISINGER, M.: Zákonník práce (2002), str. 569, VYSOKAJOVÁ, M., KAHLE, B., DOLEŽÍLEK, J.: Zákonník práce s komentárom. (2007), str. 317., BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol.: Zákonník práce. Komentár. (2012), str. 916: „*V praxi nie sú pochybnosti o tom, že zamestnávateľ môže toto právo vykonávať nielen prostredníctvom svojich zamestnancov, ale i prostredníctvom bezpečnostnej agentúry, ktorá vykonáva kontrolu na základe zmluvného vzťahu so zamestnávateľom.*“

mi;²⁸⁾ iné úkony vyžadujúce súčinnosť tretích osôb môže vykonávať len s ich súhlasom.“

Podľa § 50 ods. 4 zákona: „Osoby poverené výkonom fyzickej ochrany podľa tohto zákona sú oprávnené

- a) *presvedčiť sa zrakom, hmatom alebo technickými prostriedkami, či ten, kto vstupuje do chráneného objektu alebo na chránené miesto, alebo z neho vystupuje, nemá pri sebe alebo na sebe predmety pochádzajúce z protiprávnej činnosti súvisiacej s chráneným objektom, chráneným miestom alebo chránenou osobou, alebo nemá pri sebe alebo na sebe predmety, ktorými by mohol spáchať protiprávnu činnosť, a tieto mu odobrať,*
- b) *zakázať vstup do chráneného objektu alebo na chránené miesto nepovolaným osobám,*
- c) *zakázať vstup do chráneného objektu alebo na chránené miesto osobám, ktoré majú pri sebe zbraň, ak je do chráneného objektu alebo na chránené miesto vstup so zbraňou zakázaný,*
- d) *viesť evidenciu o vstupe alebo výstupe osôb a dopravných prostriedkov do chráneného objektu alebo z chráneného objektu alebo na chránené miesto alebo z chráneného miesta; na tento účel je oprávnený vyžadovať preukázanie totožnosti²⁹⁾ alebo preukázanie príslušnosti k ozbrojenému zboru alebo ozbrojenému bezpečnostnému zboru,*
- e) *zaznamenávať technickými prostriedkami vstup alebo výstup osôb a dopravných prostriedkov do chráneného objektu alebo na chránené miesto alebo z chráneného objektu alebo z chráneného miesta,*
- f) *vyžadovať preukázanie totožnosti u osoby, ktorá je pristihnutá pri páchaní priestupku alebo trestného činu, ktorý súvisí s výkonom fyzickej ochrany, alebo bezprostredne po spáchaní takéhoto priestupku alebo trestného činu,*
- g) *v súvislosti s výkonom fyzickej ochrany vyžadovať preukázanie totožnosti osoby, ktorá bola pristihnutá pri neoprávnenom vstupe do chráneného objektu alebo na chránené miesto, alebo osoby, ktorá bola pristihnutá pri neoprávnenom výstupe z chráneného objektu alebo z chráneného miesta,*
- h) *presvedčiť sa, či ten, kto vstupuje do chráneného objektu alebo na chránené miesto s dopravným prostriedkom alebo z neho vystupuje s dopravným prostriedkom, nemá v dopravnom prostriedku alebo na dopravnom prostriedku predmety alebo zvieratá pochádzajúce z protiprávnej činnosti súvisiacej s chránenou osobou alebo s chráneným objektom, alebo s chráneným miestom, alebo predmety, ktorými by mohol spáchať protiprávnu činnosť, a tieto mu odobrať,*
- i) **na čas nevyhnutný, do príchodu policajta, Vojenskej polície alebo obecnej polície, predviesť na strážne stanovisko osobu, ktorá v súvislosti s výkonom fyzickej ochrany odmieta alebo nemôže hodnoverne preukázať svoju totožnosť a bola pristihnutá pri páchaní priestupku alebo bezprostredne po spáchaní priestupku, alebo ktorá bola pristihnutá pri neoprávnenom vstupe do chráneného objektu alebo na chrá-**

- nené miesto alebo pri neoprávnenom výstupe z chráneného objektu alebo z chráneného miesta,*
- j) *za podmienok podľa osobitného predpisu^{29a}) presvedčiť sa, či osoba, ktorá vstupuje do chráneného objektu alebo na chránené miesto alebo z neho vystupuje nie je pod vplyvom alkoholu, omamných látok alebo psychotropných látok.“*

Podľa § 50 ods. 6 zákona: „*Výzve osoby poverenej výkonom fyzickej ochrany k úkonom podľa odseku 4 je povinný každý vyhovieť s výnimkou podľa odseku 5.“*

Z tohto hľadiska možno odporučiť, aby si zamestnávateľ upravil vo vnútornom predpise okruh osôb, ktoré môžu kontrolu vykonávať, podmienky výkonu kontroly a miesto, kde sa kontrola vykonáva.

Povinnosť zamestnanca podrobiť sa kontrole

Túto povinnosť možno odvodiť z práva zamestnávateľa ju vykonať. Zamestnanca však nemožno fyzicky donútiť, aby sa jej podrobil. Ak ide o vstup do areálu a zamestnanec sa odmietne podrobiť kontrole na vnášanie vecí, zamestnávateľ/SBS ho spravidla do areálu nevpustí – následok pre zamestnanca je porušenie pracovnej disciplíny. Pri výstupe z areálu, ak zamestnanec odmietne súčinnosť, zamestnávateľ/SBS pri podozrení z trestného činu môže osobu zadržať (viď. vyššie) a privolať políciu. V prípade **bezdôvodného odmietnutia podrobiť sa kontrole** teda môže nastúpiť disciplinárna sankcia (napr. porušenie pracovnej disciplíny, nepriznanie/krátenie odmeny).

Ak je kontrola vykonávaná neprimeraným spôsobom, nemusí poskytnúť súčinnosť, prípadne sa môže dožadovať prítomnosti vedúceho zamestnanca, resp. aj polície.

2.3 Predchádzanie škodám zo strany zamestnanca

Cieľom Zákonníka práce je predísť situácii, kedy by mohlo prísť ku škode. § 178 ZP v tomto kontexte upravuje **povinnosti zamestnanca**. Ako bolo už uvedené, toto ustanovenie nie je jediným ustanovením, ktoré ustanovuje prevenčnú povinnosť zamestnanca (pozri napr. § 81 ZP⁶⁴). § 178 ods. 1 a 2 ZP upravuje: prevenčnú povinnosť, oznamovaciu a zakročovaciu povinnosť zamestnanca.

a) Prevenčná povinnosť zamestnanca

V § 178 ods. 1 ZP ide o všeobecnú prevenčnú povinnosť. Zamestnanec si má počínať tak, aby nedochádzalo k škodám – t. j. k ohrozeniu života a zdravia (vlastného či inej osoby), k poškodeniu majetku (dôraz je na ochranu majetku inej osoby – ako je zamestnávateľ, vlastník budovy, iný zamestnanec), ani k bezdôvodnému obohateniu (§ 222 ZP) – napr. v tejto situácii nejde len o poskytnutie pravdivých údajov napr. pre zúčtovanie pracovnej cesty (keďže poskytnutie nepravdivých údajov je podvod), ale aj o také správanie sa, aby napr. zamestnávateľ mohol relevantne vyhodnotiť podklady, ktoré sa týkajú pracovnej cesty, evidencie pracovného času a pod.

V tomto ohľade konanie v súlade s týmito zásadami je aj dodržiavanie právnych predpisov, vnútorných predpisov zamestnávateľa, pokiaľ ide o výkon práce, bezpečnosť a pod.

Príklad: Zamestnanec používa výpočtovú techniku len spôsobom určeným zamestnávateľom – nepoužíva ju na iné účely ako na pracovné – neinštaluje programy, nenavštevuje rizikové stránky, nepoužíva súkromné USB kľúče, neinštaluje neschválené updaty programov. Tým sa zabezpečí zníženie rizika vírusov, inštalácie rôznych rizikových programov a pod. Zamestnanec vodič dodržiava dopravné predpisy (rýchlosť, odpočinky a pod.).

Prevenčia môže spočívať aj v povinnosti pred začatím výkonu práce skontrolovať technický stav nástrojov, vozidla (samozrejme, zavinenie sa môže zamestnanca týkať len v tom rozsahu, v ktorom by zamestnanec vedel posúdiť technický stav) – pozri napr. aj **KS Košice: 11 Co/72/2012** – neskontrolovanie vozidla pred pracovnou cestou, nedodržanie povinnosti pravidelne kontrolovať a doťahovať diskové šrouby na kolese (osobitne po výmene kolesa) – v dôsledku čoho došlo k jeho uvoľneniu a strate (k strate zadného kolesa).

64 Prevenčnú povinnosť upravuje aj § 81 písm. e) ZP: „Zamestnanec je povinný najmä... hospodáriť riadne s prostriedkami, ktoré mu zveril zamestnávateľ, a chrániť jeho majetok pred poškodením, stratou, zničením a zneužitím a nekonať v rozpore s oprávnenými záujmami zamestnávateľa.“ V § 82 ZP sa upravuje prevenčná povinnosť vedúcich zamestnancov: písm. f) vedúci zamestnanec je okrem povinností uvedených v § 81 povinný najmä: zabezpečovať prijatie včasných a účinných opatrení na ochranu majetku zamestnávateľa.

KS Košice: 11Co 72/2012: zverené motorové vozidlo, neskontrolovanie stavu pred zahraničnou pracovnou cestou

Žalobca sa domáhal voči žalovanému zaplattenia sumy 1.052,83 € (31.717,50 Sk) s prísl., keďže tento ako jeho zamestnanec **vykonal so zvereným motorovým vozidlom pracovnú cestu do Nemecka, pri ktorej 17. 3. 2006 stratil zadné pravé koleso na návесе v dôsledku toho, že pred jazdou a ani počas nej neprekontroloval diskové šrauby a ich utiahnutie.**

KS: Predmetom konania je nárok na náhradu škody, správne preto postupoval súd prvého stupňa, keď ho posudzoval podľa § 179 ods. 1 zák. č. 311/2001 Z. z....

Podľa § 178 ods. 1 ZP zamestnanec je povinný si počínať tak, aby nedochádzalo k ohrozeniu života, zdravia a poškodeniu majetku alebo k jeho zničeniu, ani k bezdôvodnému obohateniu. Citované ustanovenie vyjadrujúce preventívne povinnosti zamestnancov, pritom toto ustanovenie ukladá zamestnancom povinnosť počínať si tak, aby nedochádzalo k ohrozeniu života, zdravia, k poškodeniu majetku alebo k jeho zničeniu a ani k bezdôvodnému obohateniu. **Porušenie tejto všeobecnej preventívnej povinnosti zamestnancom je kvalifikované ako protiprávny úkon.** Ak je na strane zamestnanca naplnená aj subjektívna stránka, je daná jeho zodpovednosť podľa § 179 ZP.

V danej veci nie je sporné, že žalovanému, ako zamestnancovi žalobcu bolo zverené motorové vozidlo - súprava KE XXX BV, KE XXX YB s ktorou vykonal pracovnú cestu do Spolkovej republiky Nemecko. Nie je tiež sporné, že počas cesty 17. 3. 2006 na diaľnici bol žalovaný dopravnou políciou upozornený, že jazdí bez zadného pravého kolesa na návесе KE XXX YB. Žalovaný, ako vodič s niekoľkoročnou praxou nedodržiaval povinnosť pravidelne kontrolovať a doťahovať diskové šrauby na kolese (osobitne po výmene kolesa), v dôsledku čoho došlo k jeho uvoľneniu a strate.

V tomto smere je obzvlášť významný záver znaleckého posudku č. 12/2011 z 21. 4. 2011, podľa ktorého príčinou straty pravého zadného kolesa na návесе bolo postupné uvoľňovanie matíc kolesa, pričom došlo k roztrhnutiu šiestich šraub a cez ostatné štyri matice po postupnom zväčšovaní dier na ocelovom disku sa celé koleso previeklo. Ak by žalovaný striktne dodržiaval pokyny výrobcu, k takému poškodeniu šraub a matíc predmetného kolesa a teda ani k jeho strate by s najväčšou pravdepodobnosťou nedošlo. Aj keď znalec v posudku použil slovné spojenie „s najväčšou pravdepodobnosťou“, o technickej príčine straty kolesa nemožno mať pochybnosti. Súdny znalec vo svojej výpovedi 3. 10. 2011 vysvetlil, že „nevidel, ako došlo k odtrhnutiu kolesa“, ale podľa jeho najlepšieho svedomia k strate kolesa došlo spôsobom popísaným v posudku. Z pohľadu znalca ide o najvyšší stupeň zaujatia relevantného stanoviska k veci vzhľadom na to, že predmetnú skutočnosť nevidel.

Samotný žalovaný vo výpovedi 18. 9. 2008 uznal, že ako vodič so šesťročnou praxou vedel o potrebe pravidelne kontrolovať a dotiahnuť diskové šrauby. Aj v oznámení o vzniku škody žalovaný uviedol, že príčinou vzniku škody bolo nedotiahnutie matíc kolesa. Neobstojí námietka žalovaného, že náboj kolesa, skúmaný znalcom nie je totožný so súčasťou kolesa s ním riadeného vozidla. Súdny znalec pri vyhotovení posudku,

za účelom nepochybného stotožnenia náboja si vyžiadal od poisťovne K. (ktorej bola hlásená škodová udalosť) fotodokumentáciu z ohliadky a s určitosťou konštatoval, že sa jedná o „predmetný náboj s brzdoým bubnom“. Žalovaný až v odvolaní argumentoval tým, že žalobcovi odovzdal náhradu za stratu kolesa, vrátane pneumatiky, ktorú zado-
vážil za vlastné náklady. Ide o tvrdenie (žalobcom poprené), ktoré je potrebné hodnotiť ako novú skutočnosť, ktorá - aj keby bola pravdivá - by nemohla byť spôsobilým odvola-
cím dôvodom, keďže nie sú splnené *podmienky podľa § 205a ods. 1 O.s.p.* Zo spisu totiž vyplýva, že žalovanému v prejednávanej veci bolo poskytnuté poučenie *podľa § 120 ods. 4 O.s.p.*, avšak tento do vyhlásenia uznesenia o skončení dokazovania nenamietal, že žalobcovi škodu celkom alebo sčasti nahradil. Toto tvrdenie navyše odporuje celému procesnému postojú žalovaného počas konania, keď opakovane spochybňoval právny nárok žalobcu na náhradu škody, prípadne mal snahu škodu uhradiť prostredníctvom poisťovne, hlásiac jej poistnú udalosť. Z uvedených dôvodov odvolanie žalovaného ne-
možno považovať za opodstatnené, preto odvolací súd potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa ako vecne správny.

Prevenia a znalosť právnych predpisov

V princípe zamestnanec síce má poznať právne predpisy, ktoré sa na jeho prácu vzťahujú, ale zamestnávateľ by sa na to nemal spoliehať. Pri právnych predpisoch sa však všeobecne uplatňuje prezumpcia vedomosti („*neznalosť zákona neospravedlňuje*“), hoci z hľadiska zavinenia je potrebné do úvahy brať nielen aspekt „*priemerne rozumnej osoby*“, ale aj kontext situácie a schopnosti konkrétnej osoby (napr. pochopenie vecí vyžaduje určitú mieru odbornosti, inteligencie).⁶⁵

Prevenia a znalosť vnútorných predpisov zamestnávateľa

Pokiaľ ide o vnútorné predpisy zamestnávateľa, pracovné postupy a pod., zamestnávateľ s nimi musí zamestnanca oboznámiť, pretože pri nich sa prezumpcia vedomosti neuplatňuje (pozri aj § 84 ZP, kontexte oboznamovania s BOZP pozri aj § 7 zákona o BOZP). Avšak ani neoboznámenie zamestnanca s vnútorným predpisom automaticky nevylučuje jeho zodpovednosť, pretože pravidlo z vnútorného predpisu zamestnávateľa môže byť takým pravidlom, že keby aj nebolo vo vnútornom predpise, obvyklá opatr-
nosť/skúsenosť ho vyžaduje zachovávať.

Zamestnávateľ by mal do úvahy pri informovaní brať aj rozumovú vyspelosť zamestnancov a zvýšiť dôraz na zrozumiteľnosť informovania pre niektorých zamestnancov a v niektorých prípadoch.

⁶⁵ Pozri v časti týkajúcej sa zavinenia.

Konflikt medzi prevenciou a splnením pokynu zamestnávateľa

V niektorých prípadoch prevencia vyžaduje aj odmietnuť pokyn vedúceho zamestnanca, ktorý je v rozpore s právnymi predpismi alebo s inými skutočnosťami (napr. postupy ovládania stroja). Splnenie pokynu nezabavuje automaticky zamestnanca zodpovednosti. Zamestnanec však môže pokyn odmietnuť podľa § 47 ods. 3 ZP⁶⁶ (nepriamo ide teda aj o prevenčné konanie). Podľa odbornej literatúry⁶⁷ „adekvátnosť konania zamestnanca spočívajúceho v odmietnutí vykonať prácu treba posudzovať individuálne podľa miestnej, časovej a vecnej súvislosti výkonu práce zamestnanca a podľa spôsobilosti rozoznať mieru prípadného rizika“.

Konflikt medzi prevenciou – predchádzanie vzniku škody a zakročovacou povinnosťou

Niekedy nastáva aj konfliktná situácia medzi prevenčnou povinnosťou a povinnosťou zásahu, ktorý spôsobí škodu. Túto otázku rieši § 181 ods. 2 ZP. Prevencia v tomto prípade je určená tak, že pri zásahu si zamestnanec má počínať spôsobom primeraným okolnostiam (tie sa vyhodnotia osobitne v každom konkrétnom prípade, pretože závisia od okolnosti konkrétnej situácie).

Predvídanie vzniku škody – miera opatrnosti

Prevenčná povinnosť vyžaduje bežnú mieru opatrnosti a nie každého možného rizika a škody z neho, ktoré by mohlo nastať v budúcnosti.

NS ČR: 21 Cdo 1924/2013: prevenčná povinnosť, autonómia prevenčného konania zamestnanca, rozsah predvídania škody zamestnancom, správnosť zvoleného opatrenia nemožno odvodzovať od toho, či nakoniec škoda vznikla alebo nie

Žalovaný bol zamestnaný ako skladník, distribútor tovaru a podľa jeho náplne práce bolo tiež jeho povinnosťou preberanie finančnej hotovosti od odberateľov žalobkyne za dodaný tovar. Dňa 23. 6. 2009 žalovaný od odberateľov prevzal finančnú hotovosť 174 720,- Kč, ale žalobkyni odovzdal iba sumu 75 000,- Kč. Rozdiel vo výške 99 720,- Kč odôvodnil tým, že v priebehu vykladania tovaru v nákupnom centre zanechal koženú tašku, v ktorej bol tzv. čašnícky flak s finančnou hotovosťou, zasunutú v uzamknutom vozidle medzi sedadlami vodiča a spolujazdca na podlahe automobilu, a že v priebehu doby, keď vykonával vykládku a odvážal tovar odberateľovi neznámy pachateľ uzamknuté vozidlo násilne otvoril a z tašky čašnícky flak s hotovosťou odcudzil. Služobné dodávkové vozidlo bolo zaparkované pri rampe, na mieste určenom pre zásobovanie, ktoré je tiež monitorované kamerovým systémom a kontrolované bezpečnostnou agentúrou.

66 § 47 ods. 3 ZP: Zamestnávateľ nesmie posudzovať ako nespĺnenie povinnosti, ak zamestnanec odmietne vykonať prácu alebo splniť pokyn, ktoré

a) sú v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi alebo s dobrými mravmi,
b) bezprostredne a vážne ohrozujú život alebo zdravie zamestnanca alebo iných osôb.

67 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 37.

NS ČR: Za tohoto stavu věci řešily soudy mimo jiné otázku **vztahu obecné odpovědnosti** za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce⁶⁸ a **obecné pracovněprávní prevence** ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce.⁶⁹

Žalovaný svým jednáním **naplnil všechny předpoklady, které zákon v případě této obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu vyžaduje**. S jeho úvahami o povaze této odpovědnosti a o předpokladech, za kterých odpovědnost vzniká, lze v obecné rovině vyslovit jednoznačný souhlas. Vlastní závěr, který učinil v posuzovaném případě, že žalovanému lze vytýkat porušení prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce však dovolací soud nesdílí.

Mezi základní povinnosti zaměstnance náleží řádně hospodařit s prostředky svěřenými jim zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele [§ 301 písm. d) zák. práce].⁷⁰ Ve vztahu k náhradě škody pak (v tomto smyslu speciální) ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce⁷¹ ukládá zaměstnanci povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku ani k bezdůvodnému obohacení. Hrozí-li škoda, je povinen na ni upozornit nadřízeného vedoucího zaměstnance.

Nedodržení zásad výše zmíněné obecné pracovněprávní prevence může jistě znamenat porušení právní povinnosti, které v případě vzniku škody zakládá za splnění zbývajících předpokladů obecnou odpovědnost zaměstnance za škodu *podle* § 250 zák. práce. Tento **závěr ale neplatí paušálně bez dalšího**. Zaměstnanec je obecně povinen zachovávat při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním **vždy takový stupeň pozornosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který objektivně vzato je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na zdraví a majetku; zaměstnanci však není uložena povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody a tím vznik škody zcela vyloučit**.

Nelze totiž opomenout (nestanoví-li zaměstnavatel sám určitý postup), že **volba vhodného opatření na ochranu majetku zaměstnavatele v konkrétních podmínkách závisí z povahy věci na zaměstnanci samotném, na jeho úvaze, jak v konkrétní situaci majetek zaměstnavatele zabezpečí**.

Tato **úvaha samozřejmě není ničím neomezená**, neboť **musí vycházet z konkrétních pracovních podmínek vzhledem k dané časové a místní situaci**, na druhé straně ale **nemůže být z objektivního hlediska uvažováno - ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností**.

Měřítkem správnosti závěru o porušení obecné prevenční povinnosti zaměstnancem z tohoto hlediska **nemůže tedy být bez dalšího samotná skutečnost, že přes přijaté zabezpečení ke vzniku škody ex post došlo, neboť nesprávnost dříve zvoleného způsobu zabezpečení majetku zaměstnavatele by byla odvozována od škodní události**,

68 V SR § 179 ZP.

69 V SR § 177 ZP.

70 V SR § 81 ZP.

71 V SR § 178 ods. 1 ZP.

kteřá nastala posléze, **a naopak**, i diskutabilní opatření by nemohlo být označeno za nesprávné jen proto, že shodou okolností ke škodě nedošlo.

V posuzovaném případě z obsahu spisu (též ze Směrnice č. 2/2008 *Nakládání s finančními prostředky od zákazníků*) vyplývá, že žalobkyně způsob preventivní ochrany tržeb skladníky-distributory zboží **nijak neupravila; ponechala tak zcela na jejich úvaze, jaký způsob preventivní ochrany před jejich ztrátou či odcizením zvolí.**

Zaměstnanci-řidiči, kteří zajišťovali distribuci zboží včetně jeho vykládky a nakládky, zajišťovali inkasované peněžní prostředky tak, že **inkasovanou hotovost nosili neustále u sebe** (někteří v ledvince, někteří v peněžence), **zatímco žalobce tuto hotovost chránil v průběhu nakládky a vykládky zboží tak, že tržbu, kterou měl v tzv. číšnickém fleku, vložil do kožené tašky opatřené zipem (ve které měl své oblečení) a tašku zanechal zasunutou mezi sedadlem řidiče a sedadlem spolujezdce v uzamčeném dodávkovém vozidle... aby na ni nebylo vidět.**

Podle názoru odvolacího soudu byl vhodnější první z uváděných způsobů, neboť žalovaný s ohledem na obecnou zkušenost měl a mohl předpokládat, že může dojít ke vloupání do vozidla a k odcizení finanční hotovosti.

Žalovaný však svůj postup (který užíval vždy) **odůvodňoval tím, že vykládku prováděl v místě určeném pro zásobování, které bylo monitorováno kamerovým systémem a občasnými pochůzkami bezpečnostní agentury, že hotovost uložil (výše popsaným způsobem) v uzamčeném vozidle, že, měl-li by mít hotovost u sebe, ztěžovalo by mu to nakládku a vykládku, nehledě na riziko ztráty tržby.**

Zaměstnanci lze vytýkat porušení obecné prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce jak již bylo naznačeno výše tehdy, **nepočíná-li si vzhledem ke konkrétním pracovním podmínkám i k dané časové a místní situaci tak, aby nedocházelo ke škodám na majetku.**

Závisí-li způsob plnění obecné prevenční povinnosti zcela na úvaze zaměstnance, lze mu vytýkat porušení této povinnosti, jestliže je jeho počínání ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností; samotná skutečnost, že zaměstnanec měl možnost volby jiného (možná vhodnějšího) postupu, a že přes zaměstnancem zvolené opatření, které nebylo ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností, ke vzniku škody na majetku přesto došlo, závěru o porušení obecné prevenční povinnosti nepostačuje.

Uvedený závěr vztážen na posuzovaný případ znamená, že žalovanému jistě lze vytýkat, že jím zvolené opatření nebylo zvoleno vhodně, protože nezabránilo odcizení inkasovaných finančních prostředků. Obdobně by ale bylo možné argumentovat v případě ztráty peněženky s tržbou, kterou zaměstnanec nosil u sebe, tím způsobem, že ji mohl zanechat ve vhodném úkrytu ve vozidle, a ke ztrátě by nedošlo. **Je tedy zřejmé, že žalovaným zvolené opatření není zjevně nepřiměřené, a nelze-li mu vytýkat porušení obecné prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce, není tím současně splněn jeden z předpokladů odpovědnosti zaměstnance za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce.**

Pozn. autora NS ČR povedal, že zvolené opatření by sa nemalo hodnotiť ex post

podľa toho, či škoda vznikla (teda čisto subjektívne prevencia nebola úspešná) alebo nie (teda čisto subjektívne prevencia bola úspešná), ale či bolo (v prípade, ak nebol predpísaný spôsob správania sa) v súlade so všeobecnou skúsenosťou vo vzťahu ku konkrétnym pracovným podmienkam a k danej časovej a miestnej situácii. Ako súd uvádza, zamestnanec zvolil prístup, že hotovosť nechal v aute (ale ukrytú, nie na viditeľnom mieste a miesto, kde zaparkoval bolo monitorované kamerami). Druhou alternatívou vyriešenia tejto situácie z hľadiska prevencie ochrany peňazí bolo konanie zamestnanca, ktorým by zobral tašku s peniazmi so sebou. Tak by nemohlo dôjsť ku krádeži z auta, keďže peniaze by tam neboli. Na druhej strane však mohlo dôjsť k strate peňazí, napr. peňaženka mohla zamestnancovi vypadnúť, prípadne napr. pri vykládke tovaru pre zákazníka, mohlo dôjsť k jeho prepadnutiu, krádeži. V oboch prípadoch teda mohlo dôjsť ku škode a preto posúdenie splnenia prevenčnej povinnosti nemôže byť odvodené len od vzniku škody ale od toho, ako si zamestnanec počínal vzhľadom na konkrétnu situáciu. Súdu sa síce javila ako vhodnejšia druhá možnosť, ale to neznamená, že nebolo možné zvoliť aj prvú možnosť (peniaze skryté v aute, auto pod dohľadom kamery, krátky časový úsek neprítomnosti, apod.).

b) Oznamovacia povinnosť zamestnanca, ak hrozí škoda

Ide o osobitnú prevenčnú povinnosť.

Osoba, ktorej sa oznamuje hroziaca škoda

Zákonník práce ustanovuje pre zamestnanca oznamovaciu povinnosť, ak hrozí škoda – má na ňu upozorniť vedúceho zamestnanca (nie je ustanovené ktorého, či priamo nadriadeného alebo aj iného).⁷² V praxi môže nastať otázka, či postačí oznámenie akémukoľvek vedúcemu zamestnancovi, ktorý je prítomný, hoci najvhodnejšie je túto skutočnosť prioritne oznamovať svojmu vedúcemu zamestnancovi? Ak sa jeho vedúci zamestnanec na pracovisku nenachádza a vec neznesie odklad, možno sa domnievať, že postačuje oznámenie akémukoľvek vedúcemu zamestnancovi, pretože ten má dané povinnosti cez § 82 ZP (pojmem vedúci zamestnanec – § 9 ods. 3 ZP). Z hľadiska pohľadu historickej právnej úpravy sa v dôvodovej správe k vtedajšiemu § 3 zákona č. 71/1958 Zb. uvádzalo, že „zamestnanec je povinný oznamovať v prvom rade prípadné závažnosti svojmu bezprostrednému nadriadenému“.

Vedúcim zamestnancom je aj osoba, ktorá v čase neprítomnosti zastupuje tohto vedúceho zamestnanca.

Do úvahy môže pripadať aj povinnosť oznámiť túto skutočnosť **iným osobám, ako je zamestnávateľ, keby za škodu zamestnávateľ zodpovedal. Príklad: Hrozí požiar alebo už vypukol – povinnosť podľa § 178 ZP de facto bude splnená aj oznámením subjektu, ktorý je určený na takúto situáciu – podnikovej hasičskej jednotke, hasičom, t. j. povinnosť**

⁷² V ČR výslovné „nadriadeného vedúce zamestnanca“ – § 249 ods. 1 ZP ČR. Nie je tam uvedené, že „priamo“. Zamestnanec môže mať v línii nad sebou aj viac nadriadených zamestnancov.

nosť sa splní aj oznámením oprávnenej osobe. Zavolanie lekára ako prvej osoby môže byť efektívnejším nástrojom ako zavolanie vedúceho zamestnanca. Oznámenie môže byť smerované aj ku konaniu tretích osôb, ktoré môžu spôsobiť škodu nielen sebe, ale aj iným (zamestnávateľovi) - napr. na stavbe zamestnanec upozorní tieto osoby na nedostatok. Posudzovanie konania zamestnanca teda bude prípad od prípadu (vzhľadom na miestnu a časovú situáciu) a aj jeho rozhodovanie sa mení prípad od prípadu. V tejto súvislosti môže mať (niekedy aj musí mať) zamestnávateľ vo vnútorných predpisoch upravené, komu sa oznamuje hroziaca škoda (napr. ohlasovňa požiaru).

Ak ide o škodu mimo rámca pracovnoprávneho vzťahu, postupuje sa podľa zásad prevencie podľa § 415 a nasl. OZ.

Povinnosť oznámenia hroziacej škody nie je daná, **ak sa o tejto skutočnosti zamestnávateľ dozvedel inak, alebo ak už bola oznámenie urobené a zamestnávateľ ho neriešil.** **KS v Plzni: R 42/1961:** *Oznamovacia povinnosť nemusí byť opakovaná, a teda nie je daná, ak zamestnávateľovi bola známa závada* v pracovných podmienkach zne- možňujúcich hmotne zodpovedným zamestnancom riadny výkon ich povinností.⁷³

V praxi môže nastať aj taká situácia, že škoda hrozí, ale zamestnanec ju nemá komu oznámiť, pretože sa mu nepodarí spojiť so zamestnávateľom a na tento účel vyvinul primerané úsilie (**Príklad:** *Je správcom majetku zamestnávateľa – došlo k výpadku mobilnej siete, a teda nemá ako informovať zamestnávateľa, že hrozí škoda, a požiadať, aké úkony má vykonať*).

Forma oznámenia hroziacej škody

Zákonník práce neupravuje formu oznámenia hroziacej škody – tá môže súvisieť napr. aj s neodkladnosťou zásahu (musí zasiahnuť bez oznámenia alebo túto skutočnosť musí oznámiť tomu, kto sa na mieste nachádza), t. j. kontextom celej situácie - prítomnosť vedúceho zamestnanca, vnútorné pravidlá zamestnávateľa – osobne, písomne, e-mailom, telefonicky.

Nemožnosť oznámenia škody

Pri splnení oznamovacej povinnosti sa bude skúmať aj **otázka možnosti si ju vôbec splniť.** **NS: R 43/1970:** *oznamovacia povinnosť nie je ak je priebeh udalostí taký rýchly, že upozornenie by nemohlo splniť svoj účel a bolo by formálne.*

⁷³ **KS v Plzni: R č. 42/1961:** *Aby podnik mohl splniť svoji povinnosť vytvárať zamestnanci pracovní podmínky, které by mu umožňovaly správný výkon jeho povinností, ukládá zákon současně zamestnanci povinnost oznamovat svému nadřízenému závady, jakmile je zjistí* (§ 3 odst. 1, § 4 odst. 3 – pozn. autora išlo o zákon č. 71/1958 Zb.). **Tato ustanovení nutno vykládat tak, že v těch případech, kde je zcela jasně a prokazatelně zjištěno, že závada byla podniku známa, není třeba, aby zaměstnanec ji formálně zvlášť hlásil** (např. závada je podniku známa z hlášení inventurní komise nebo z písemného oznámení občanského kontrolora).

Spojenie „ak hrozí škoda“

Zákonník práce neupravuje, či ide o subjektívne vnímanie zamestnanca alebo objektívne hroziacu škodu. Možno sa domnievať, že „hrozba škody“ je objektívny stav, t. j. ide o skutočnú hrozbu škody. Ak aj zamestnanec oznámi, že hrozí škoda, zamestnávateľ vie posúdiť, či škoda hrozí skutočne alebo nie. K zavineniu, resp. k vedomostnej zločke o hrozbe škody *pozri ďalej k texte*.

V prípade rôznych povolání je však prvok rizika škody permanentne prítomný – lekárik, hasič, vodič záchranky a pod., a teda oznamovacia povinnosť môže byť redukovaná.

„Komu hrozí škoda“

Zákonník práce v § 181 ZP priamo neupravuje subjekt, ktorému hrozí škoda. Zo všeobecného spojenia „Ak hrozí škoda“ táto skutočnosť nevyplýva. Možno sa domnievať, že vzhľadom na to, že ide o pracovnoprávny vzťah, ide o škodu, ktorá by bola „pripísateľná“ zamestnávateľovi (jeho majetok, prenajatá vec, jemu zverená vec, zdravie iného zamestnanca/zákazníka). **NS ČR: 21 Cdo 3555/2013** to vyložil ešte širšie: *Oznamovacia povinnosť má zamestnanec vŕci svému nadřízenému vedoucímu zamestnanci; je přitom nerozhodné, zda škoda hrozí zaměstnavateli, spoluzaměstnancům nebo jiné fyzické či právnické osobě, stejně jako to, který subjekt by nesl za škodu právní odpovědnost.*

Rozsah hroziacej škody („aká hrozí škoda“)

Zákonník práce nerieši ani rozsah škody a či ide o škodu na majetku, na zdraví. Oznamovacia povinnosť nie je spojená s prípadným rozsahom škody – malá, veľká (ten zamestnanec často ani nevie predvídať). Oznamovacia povinnosť nie je založená na existencii konkrétnej (bezprostrednej hrozby), ani sa neposudzuje, či ide o hrozbu závažnú alebo nie. **NS ČR: 21 Cdo 3555/2013: Povinnosť upozorniť na hrozící škodu rovněž platí bez ohledu na to, zda hrozí škoda na zdraví, nebo škoda na majetku, a v jakém rozsahu škoda hrozí.**

Zavinenie zamestnanca – neoznámenie hroziacej škody a vznik škody

Podľa § 181 ods. 1 ZP: *„Od zamestnanca, ktorý vedome neupozornil vedúceho zamestnanca na hroziacu škodu..., hoci by sa tým zabránilo bezprostrednému vzniku škody, môže zamestnávateľ požadovať, aby prispel na úhradu škody v rozsahu primeranom okolnostiam prípadu, ak ju nemožno uhradiť inak. Pritom sa prihliadne najmä na to, čo bránilo splneniu povinnosti. Náhrada škody nesmie presiahnuť sumu rovnajúcu sa štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku.“*

V prípade posudzovania splnenia oznamovacej povinnosti sa skúma aj zavinenie zamestnanca. Z hľadiska zodpovednosti musí ísť o prípad, keď zamestnanec vie objektívne posúdiť, že škoda môže vzniknúť, t. j. v prípade zodpovednosti za škodu neoznámením hroziacej škody sa musí tiež posudzovať zavinenie zamestnanca, t. j. aspoň

nedbanlivostné (vedel a neoznámil alebo nevedel a vedieť mal – napr. nenaštudoval si manuál k zariadeniu a keby si to preštudoval, vedel by vyhodnotiť hroziacu škodu, zo skúseností mal vedieť).

Príklad: Zamestnanec vie, že auto je na letných pneumatikách a začalo snežiť - mal by na to upozorniť zamestnávateľa (ak už tento upozornený nebol alebo nemá o tejto skutočnosti vedomosť) a prípadne odmietnuť jazdu s takýmto vozidlom (z dôvodu rozporu s právnymi predpismi o cestnej premávke). Zamestnanec však nemusí poznať všetky technické nedostatky auta, a teda môže nastať situácia, že napr. mechanik (ako osoba odborne zdatná) by vedel posúdiť hrozbu škody, ale zamestnanec túto skutočnosť posúdiť nevie a nemôže vedieť, keďže na to nemá vzdelanie.

Zároveň je potrebné skúmať, že oznámenie by zabránilo bezprostrednému vzniku škody, t. j. ide aj o časový faktor.

c) Zakročovacia povinnosť zamestnanca⁷⁴

Ide o osobitnú prevenčnú povinnosť. Zákonník práce v § 178 ods. 2 upravuje povinnosť zamestnanca zakročiť, ak škoda hrozí (v tomto kontexte aj ak škoda už vznikla, ale je potrebný zákrok, aby sa nezväčšovala). Zakročovacia povinnosť je povinnosť konať – napr. zastaviť osobu, ktorá nezaplatila za tovar, službu. Pokiaľ ide o spôsob zákroku – volí ho zamestnanec, prípadne mu ho určí jeho vedúci zamestnanec, iná osoba (napr. pri niektorých povolaniach je zakročovacia povinnosť súčasťou pracovnej náplne – napr. zamestnanec SBS v predajni).

Zakročovacia povinnosť sa týka nielen pracovného pomeru, ale aj dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru.⁷⁵

74 Zakročovacia, zásahová povinnosť.

75 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 37.

Zakročovacia povinnosť – ZP vs. OZ

§ 178 ods. 2 ZP: Ak je na odvrátenie škody hroziacej zamestnávateľovi **neodkladne potrebný zákrok**, je povinný zakročiť. Túto povinnosť nemá, ak mu v tom bránia dôležité okolnosti alebo ak by tým vystavil vážnemu ohrozeniu seba alebo ostatných zamestnancov, alebo blízke osoby⁷⁶.

§ 181 ods. 3 ZP dopĺňa:

Zamestnanec nezodpovedá za škodu, ktorú spôsobil **pri odvracaní škody hroziacej zamestnávateľovi**⁷⁷ alebo nebezpečenstva priamo ohrozujúceho život alebo zdravie, ak tento stav sám úmyselne nevyvolal a ak si pritom **počínal spôsobom primeraným okolnostiam**.

§ 417 ods. 1 OZ: **Komu škoda hrozí**⁷⁸, je povinný na jej odvrátenie zakročiť spôsobom **primeraným okolnostiam ohrozenia**.

a § 418 ods. 1 OZ: Kto spôsobil škodu, keď odvracal priamo hroziace nebezpečenstvo, ktoré sám nevyvolal, nie je za ňu zodpovedný, okrem ak toto nebezpečenstvo za daných okolností bolo možné odvrátiť inak alebo ak spôsobený následok je zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil.

§ 417 ods. 1 OZ je označovaný ako krajná núdza, pričom sa uvádza, že zákonným predpokladom, aby konanie niekoho mohlo byť označené ako konanie v krajnej núdzi sú: bezprostredne hroziace nebezpečenstvo, ktoré konajúci sám nevyvolal a ktoré nemožno odvrátiť inak, pričom následok, ktorý bol spôsobený konaním (zákrokom), nebol zrejme rovnako závažný alebo závažnejší než ten, ktorý hrozil.⁷⁹

Hrozba

Ide o škodu, ktorá hrozí a vyžaduje sa bezprostredný zákrok, t. j. ide teda o priamu, bezprostrednú hrozbu. Z uvedeného možno odvodiť, že tento stav ešte nenastal (a podľa odbornej literatúry so zákrokom netreba čakať, kým hrozba nastane, pretože by zákrok mohol prísť neskoro)⁸⁰ alebo už nastal, ale jeho pokračovanie zvyšuje škodu. Ak tu priama hrozba nie je alebo „útok“ sa skončil, nie je možné vykonať zákrok v tomto prípade.

76 Blízke osoby - § 116 OZ: „*Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenc a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby seba navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.*“

77 Nie je tu zmienka o bezprostrednosti, ale medzi § 181 ods. 3 ZP a § 178 ods. 2 ZP je prepojenie.

78 Stav krajnej núdze podľa odbornej literatúry môže byť vyvolaný predovšetkým prírodnou udalosťou (záplavou alebo snehovou lavínou), nevyvolaným útokom zvierat a alebo i aktívnym konaním človeka. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občiansky zákonník I. Komentár (2008), str. 1056. Iné konanie človeka má byť iné než útok. Pozri: LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 315. Odborná literatúra uvádza, že platí aj zásada proporcionality (následok spôsobený zákrokom nesmie byť zrejme rovnako závažný alebo závažnejší než ten, ktorý hrozí) a zásada subsidiarity (nebezpečenstvo za daných okolností nebolo možné odvrátiť ináč, napr. útokom), LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 315.

79 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občiansky zákonník I. Komentár (2008), str. 1056.

80 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 393 (hoci je to k nutnej obrane), str. 395 (krajná núdza).

Protiprávnosť hrozby škody

Samotná hroziaca škoda musí byť stavom protiprávnym. **Príklad:** *Inšpekcia práce ide na kontrolu a vedúci zamestnanec vie, že doklady nie sú v poriadku a tak zakročí, aby zamestnávateľovi nevznikla škoda (pokuta) a zamkne priestory. Obdobne napr. nevpustenie exekútora.*

Povaha ohrozenia

Zákonník práce nedefinuje povahu ohrozenia, t. j. nie je dôležité, či ide o ohrozenie vážne alebo nie. Rovnako nie je dôležité, aká je povaha hrozby – napr. protiprávny úkon, náhoda.⁸¹

Komu hrozí škoda, kde sa vyžaduje zákrok

Aplikácia § 178 ods. 2 ZP je síce spojená so škodou hroziacou zamestnávateľovi, ale okolnosť vylučujúca protiprávnosť je už spojená aj so škodou, ktorá vznikla pri odvracaní nebezpečenstva priamo ohrozujúceho život alebo zdravie (a nie je špecifikované, že ide o zamestnanca). To znamená, že v pracovnom práve sa určuje povinnosť zákroku, ak škoda hrozí zamestnávateľovi (v širšom zmysle, t. j. teda aj škoda, za ktorú by zodpovedal voči iným). Zakročovací povinnosť však zamestnancovi (fyzickej osobe) môže mimo rámca pracovného práva vyplynúť aj z § 417 ods. 1 OZ, resp. skôr môže nastať situácia, kedy pôjde o tzv. nutnú obranu⁸² podľa § 418 ods. 2 OZ: „*Takisto nezodpovedá za škodu, kto ju spôsobil v nutnej obrane proti hroziacemu alebo trvajúcemu útoku. O nutnú obranu nejde, ak bola zrejme neprimeraná povaha a nebezpečnosti útoku.*“⁸³

81 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: *Občanské právo hmotné 2* (2009), str. 372.

82 Stav nutnej obrany podľa odbornej literatúry vyžaduje hroziaci alebo trvajú útok. Útok musí byť vedený zo strany fyzickej alebo právnickej osoby; nemôže ísť teda napr. o útok zo strany zvieratá. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: *Občanský zákonník I. Komentár* (2008), str. 1057. Ale môže ísť o útok zvieratá poštvaného človekom (LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné 2* (2014), str. 314) Dobová prvorepubliková úprava však uvádzala: „*Poškozujúci čin nie je protiprávnym, ak konal škodca v oprávnenej obrane, t. j. poškodil síce iného, ale len preto, aby odvrátil bezprávný útok, ktorým ho tento poškodený ohrozoval (na príkl. Zastreil psa, ktorého pošťval vlastník na neho).*“ FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi* (1998 reedic.), str. 362.

83 Za predpoklady konania v nutnej obrane odborná literatúra považuje: hroziaci alebo trvajúci útok, primeranosť obrany povaha a nebezpečenstvu útoku a protiprávnosť hroziaceho útoku. Nutnou obranou by malo byť predovšetkým zabránenie škode, ale môže pri nej dôjsť niekedy i k rovnakej škode alebo dokonca (avšak výnimočne) k väčšej škode. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: *Občanský zákonník I. Komentár* (2008), str. 1057. **NS: R 49/1970** – „*U nutnej obrany sa nevyžaduje primeranosť obrany v zmysle úplnej úmernosti proporcionality medzi významom ohrozeného spoločenského vzťahu a vzťahu dotknutého obranou. Primeranosť obrany treba posúdiť so zreteľom na všetky okolnosti prípadu a na vybočenie s medzi nutnej obrany nemožno usúdiť len z toho, že napadnutý sa bránil zbraňou proti neozbrojenému útočníkovi, vekovo podstatne mladšiemu, fyzicky silnejšiemu a známemu svojou agresívnosťou.*“ Dobové rozhodnutie súd: **Úr. Sb. 980:** „*Nezakladá nárok na náhradu škody, že žalovaný, brániac sa proti bezprávnemu útoku poškodeného, v stave prestrašenia prekročil medze oprávnenej obrany.*“ FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi* (1998 reedic.), str. 377.

Možnosť odvrátenia hroziacej škody zamestnávateľovi inak – „neodkladnosť zákroku“

Zamestnanec by nemal zakročiť proti hroziacej škode, ak nie je neodkladne potrebný zákrok, inak povedané, existuje iná možnosť v danom čase a mieste – napr. zavolanie hasičského zboru, ktorí by prišli napr. do dvoch minút (zásada subsidiarity). Posudzujú sa teda aj skutočnosť, či zákrok bol neodkladný alebo nie.

Posudzovanie možnosti zakročiť (v kontexte občianskeho práva) sa deje na objektívnom základe, t. j. akoby sa za danej situácie pri zvažovaní rizík hroziacej škody zachoval každý, rozumne uvažujúci ohrozený,⁸⁴ prihliadať sa má aj na povahu hrozby atď.

Dôležitým faktorom je včasnosť zákroku. Zákrok by sa mal diať v čase, keď je potrebný a možný.

Príklad: *Príkladom môže byť síce kontroverzná ale reálna situácia. V dopravnom prostriedku je pristihnutý čierny pasažier. Ten nemá lístok, ale prisľúbi spoluprácu a ochotu vystúpiť a poskytnúť doklady na ulici. Po vystúpení sa dá na útek. Revízori ho zadržania, prípadne zhodia – obmedzia jeho osobnú slobodu. Problémom takéhoto zákroku je otázka možnosti jeho vykonania – jazdou bez dokladu je jazda vo vozidle – zákrok by sa mal uskutočniť v dopravnom prostriedku (napr. revízor by mal chodiť s políciou, ak by mu zo zákona nepatrili širšie právomoci – zadržanie osoby vo vozidle). Vykonanie zákroku na ulici môže znamenať oneskorený zákrok, ktorý je protiprávny. Uvedené má teda dve polohy: 1) zamestnanec nie je povinný (prípadne aj oprávnený) vykonať zákrok, ak už nemôže prísť včas (napr. naháňať páchatela krádeže po celom obchodnom dome – výnimku predstavuje osoba na to oprávnená – napr. zamestnanec SBS obchodného centra), 2. zmarenie zásahu (t. j. jeho oneskorenie) môže ísť na farchu zamestnanca, ak zmarenie zavinil on – napr. neskorou reakciou alebo nejde na jeho farchu, ak oneskorenie nastalo z objektívnych príčin (napr. zamestnanec č. 1 bol na predajni a mal urobiť zásah a zamestnanec č. 2 bol v sklade a po návrate vidí už páchatela vzdialeného na ulici).*

Primeranosť zákroku

Samotný zákrok by mal byť **primeraný okolnostiam** (§ 181 ods. 1 ZP) (primeranosť – aj v kontexte povahy a stupňa ohrozenia, k subjektívnym možnostiam zamestnanca atď.)⁸⁵. Primeranosť okolnostiam nebude posudzovaná len na základe toho, že zákrokom sa spôsobila vyššia škoda, akoby sa spôsobila ak by zákrok nebol vykonaný (t. j. pomer medzi hodnotami, ktoré sa majú ochrániť a ktoré sa majú poškodiť nie je rozhodujúci). A nie je rozhodujúce ani závažnosť a rozsah ohrozenia. Neprimeraný zásah

84 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 371.

85 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 370: *Pri úvahe o hodnotení primeranosti zákroku je potrebné brať zreteľ najmä k druhu a intenzite ohrozenia, k hroziacej škode a jej povahy, k celkovo nestálej situácii, za ktorej škoda hrozí, k postaveniu, skúsenostiam i možnostiam konkrétneho ohrozeného vrátane toho, či ohrozeným bola fyzická alebo právnická osoba atď., čiže k celej konkrétnej situácii, resp. vyjadrené inak, ku všetkým okolnostiam konkrétneho prípadu.*

bude predstavovať excés (vybočenie z právne prípustného konania a nepôjde o okolnosť vylučujúcu protiprávnosť – zásah primeraný okolnostiam je právne prípustné a žiaduce konanie, pretože nevykonanie zásahu zakladá zodpovednosť podieľať sa na náhrade škody (prispieť na ňu), neprimeraný zásah naopak bude protiprávnym konaním so zodpovednosťou za vzniknutú škodu)⁸⁶. Zbavenie sa zodpovednosti pozri § 181 ods. 2 ZP.

Na porovnanie: V Občianskom zákonníku má zakročovaciu povinnosť ten, komu škoda hrozí (§ 417 ods. 1 OZ) – zakročiť má spôsobom primeraným okolnostiam (t. j. povahe a stupňu ohrozenia). Zárok mimo tohto rámca je vybočením z tejto povinnosti. Podľa NS ČR: 25 Cdo 2308/2005 (občianskoprávne konanie): *Průměřenost je posuzována vzhledem ke způsobu ohrožení, jeho intenzitě, ale i subjektivní možností poškozeného. Pokud tedy bylo v možnostech a schopnostech žalobce, jak vyplývá rovněž ze skutkových zjištění soudů obou stupňů, škodu odvrátit a neučinil tak, je závěr odvolacího soudu o porušení prevenční povinnosti ze strany žalobce v souladu s hmotným právem a ustálenou judikaturou vyšších soudů.*

Vzťah medzi oznamovacou a zakročovacou povinnosťou

Medzi oznamovacou povinnosťou a zakročovacou povinnosťou možno identifikovať istú podmienenosť. Základná otázka, ktorú si možno položiť, je táto: Môže sám zamestnanec zakročiť, ak je časový priestor urobiť oznámenie? Odpoveď súvisí, samozrejme, aj s pracovnou náplňou zamestnanca – napr. ak zamestnanec SBS v potravinách na zárok nepotrebuje splniť oznamovaciu povinnosť, nemusí nič oznamovať, ale môže zakročiť sám. Význam bude mať aj časový faktor a rýchlosť priebehu udalostí, ako aj skutočnosť, že zakročovacia povinnosť sa týka len škody hroziacej zamestnávateľovi. NS ČR: 21 Cdo 3555/2013: *Zvláštní prevenční povinnost zaměstnance zakročit... nastupuje v případě, kdy nelze vyčkávat a kdy je třeba jednat urychleně, protože škoda hrozí natolik bezprostředně, že ji už z časových důvodů nelze účinně odvrátit prostřednictvím oznámení nadřízenému vedoucímu zaměstnanci, a k odvrácení škody je proto třeba zakročit bez prodlení.*

Zatímco oznamovací povinnost se týká jakékoliv hrozící škody, povinnost zaměstnance aktivně jednat a neodkladně zakročit se týká jen takové škody, která hrozí zaměstnavateli, u něhož je zaměstnanec v pracovním poměru.

Kedy nie je zakročovacia povinnosť daná

Zákonník práce upravuje, kedy zakročovacia povinnosť nie je daná:

- a) zamestnancovi v tom bránia dôležité okolnosti (Príklad: nemôže ísť prerušiť svoju prácu a vykonať zárok – voľba medzi škodami – skúmať by sa mohol aj rozsah;

⁸⁶ Samozrejme, do úvahy by sa musela vziať aj skutočnosť, ak škoda by nastala, ak by zamestnanec vôbec nezasiahol.

nemá vedomosti⁸⁷, skúsenosti, schopnosti, zdravotný stav, aby vykonal zákrok. **NS ČR: 21 Cdo 3555/2013:** „napríklad jestliže mu chybí odborné znalosti a dovednosti k obsluze stroje, který je třeba k odvrácení hrozící škody ovládnout, nebo fyzické schopnosti potřebné k zakročení“). § 181 ods. 1 ZP ustanovuje povinnosť prihliadať na to, čo bránilo splneniu povinnosti.

- b) ak by tým vystavil vážnemu ohrozeniu seba alebo ostatných zamestnancov alebo blízke osoby (Príklad: hrozba poškodenie svojho zdravia).⁸⁸

Príklad: Zamestnávateľovi hrozí škoda, pretože zákazník sa snaží odcudzovať majetok z predajne. Zamestnanec si to všimne a mal by zakročiť – minimálne informovať zamestnanca „SBS-ky“, aby zabránil odchodu takéhoto zákazníka. Ak takáto osoba v predajni nie je, má právo zvážiť zákrok vo väzbe na to, že mu v tom bránia dôležité okolnosti, alebo by tým vystavil vážnemu ohrozeniu seba či ostatných zamestnancov – napr. keby sa snažil zastaviť zákazníka, mohol by utrpieť ujmu na zdraví (napr. jedna predavačka v obchode a skupina páchatelov) alebo pri prepadaní banky osoba, ktorá vykonáva lúpež, má zbraň, a teda zásah by ohrozil zamestnanca, iných zamestnancov alebo klientov (a aj preto zásah zamestnanca „SBS“ musí tiež brať ohľad na povinnosť podľa § 178 ods. 1 ZP – počínať si tak, aby nedošlo k ohrozeniu života a zdravia spoluzamestnancov a klientov). Zakročovacia povinnosť môže spočívať aj v tom, že zamestnanec musí použiť tlačidlo pod pultom, aby privolať pomoc alebo po krádeži/lúpeži ihneď informuje políciu, aby sa podarilo zadržať páchatela, a tým znížiť škodu, t. j. takýto zákrok môže znamenať, že páchatel je zadržaný a škoda nevznikne. Možnosť či nemožnosť zakročiť sa posudzuje vždy v konkrétnom prípade.

Príklad: V reštaurácii sa nechal obslúžiť hosť, ktorý následne odišiel bez zaplatenia účtu. Reštaurácii vznikla škoda. Splnil si čašník zakročovaciu povinnosť zabrániť odchodu hosťa? V konkrétnom prípade sa bude skúmať, či tak čašník vzhľadom na okolnosti mohol urobiť (pozri k tomu prípad **NS: R III/1967**).

Možno sa domnievať, že zamestnanec nemusí zakročiť, **ak by samotný zákrok bol už neúčinný**, ak samotnej škode ani nemožno zabrániť (odvrátiť ju) – napr. prírodné javy.

NS: R 3/1984 (občianskoprávne konanie):

Prevádzateľ motorového vozidla sa oslobodí od zodpovednosti, ak dokáže, že škoda sa

87 Napr. zákrok vyžaduje odstavenie elektrickej energie u zamestnávateľa, čo však zamestnanec nevie spraviť.

88 **NS ČR: 21 Cdo 3555/2013:** „Povinnost zakročit zaměstnanec nemá jednak tehdy, jestliže mu v tom brání důležitá okolnost (například jestliže mu chybí odborné znalosti a dovednosti k obsluze stroje, který je třeba k odvrácení hrozící škody ovládnout, nebo fyzické schopnosti potřebné k zakročení), a jednak tehdy, jestliže by tím vystavil vážnému ohrození sebe nebo ostatní zaměstnance, popřípadě osoby blízké (srov. § 116 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013).“

nemohlo zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.

Pod pojmom „vynaloženie všetkého úsilia“ treba rozumieť každú možnú starostlivosť, ktorú bolo možné za daných podmienok konkrétneho prípadu vyvinúť, aby sa zabránilo vzniku škody. O neodvratiteľnosť škody pôjde a prevádzateľ sa oslobodí od zodpovednosti predovšetkým vtedy, keď škode nebolo možno za súčasného stavu rozvoja techniky zabrániť žiadnym opatrením.

Škoda, ktorú nemožno odvrátiť, môže mať svoj pôvod buď v prírodnej udalosti (blesk, povodeň, zemetrasenie a pod.) alebo v ľudskom správaní alebo v správaní zvierata. Pri interpretácii neodvratiteľnosti škody treba však zdôrazniť, že **nesmie ísť o škodu neodvratiteľnú subjektívne**. Škoda musí byť, ako to vyplýva z ustanovenia § 428 O. z., **vždy neodvratiteľná objektívne**. To znamená, že škodu za daných pomerov nemohol odvrátiť nielen ten - ktorý prevádzateľ, ale ani žiadny iný na jeho mieste. Nemožno prihliadať iba k určitému prevádzateľovi, ale treba vždy používať objektívne meradlo.

Zavinenie zamestnanca – nezakročenie v prípade hroziacej škody a vznik škody

Podľa § 181 ods. 1 ZP: „Od zamestnanca, ktorý vedome... nezakročil proti hroziacej škode, hoci by sa tým zabránilo bezprostrednému vzniku škody, môže zamestnávateľ požadovať, aby prispel na úhradu škody v rozsahu primeranom okolnostiam prípadu, ak ju nemožno uhradiť inak. Pritom sa prihliadne najmä na to, čo bránilo splneniu povinnosti. Náhrada škody nesmie presiahnuť sumu rovnajúcu sa štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku.“

V prípade posudzovania splnenia oznamovacej povinnosti sa skúma aj zavinenie zamestnanca. Z hľadiska zodpovednosti musí ísť o prípad, keď zamestnanec vie objektívne posúdiť, že škoda môže vzniknúť, a vie, že na to, aby nevznikla alebo aby sa minimalizovala, má urobiť zákrok, t. j. v prípade zodpovednosti za škodu nezakročením sa musí tiež posudzovať zavinenie zamestnanca, t. j. aspoň nedbanlivostné (vedel alebo nevedel a vedieť mal).

Zároveň je potrebné skúmať, že zákrok by zabránil bezprostrednému vzniku škody, t. j. ide aj o časový faktor. To znamená, že keby na zákrok v konkrétnej situácii bolo už neskoro, nemôže zamestnanec za nezakročenie zodpovedať, pretože aj s jeho zásahom by už škoda vznikla, resp. aj keby sa pokúsil zakročiť, zákrok by prišiel neskoro (ale oneskorenie mu nemožno pripočítať. **Príklad:** Zamestnanec č. 1 je v predajni a zamestnanec č. 2 je v sklade. Zakročovaciu povinnosť voči zákazníčkovi, ktorý kradne, má zamestnanec č. 1 a nie zamestnanec č. 2, ktorý nie je na pracovisku. Páchatel odišiel a zamestnanec č. 2 sa vráti na pracovisko. Zamestnanec č. 1 mu oznámi, čo sa stalo, a úlohou zamestnanca č. 2 nie je naháňať páchatela po ulici, a teda už nemá zakročovaciu povinnosť).

Náklady na zákrok, t. j. škoda, ktorú zamestnanec utrpel, upravuje § 194 ZP. Ak utrpel škodu na zdraví, ide o pracovný úraz (§ 195 a nasl. ZP).

Predpoklady zodpovednosti zamestnanca za škodu porušením povinnosti upozorniť na hroziacu škodu alebo voči nej zakročiť

Vo väzbe na už uvedené možno odvodiť tieto predpoklady zodpovednosti za škodu porušením povinnosti upozorniť na hroziacu škodu alebo proti nej zakročiť:

Predpoklady zodpovednosti zamestnanca za škodu porušením povinnosti upozorniť na hroziacu škodu alebo proti nej zakročiť (§ 178 ods. 2 a § 181 ods. 3 ZP)
<p>1. vznik škody,</p> <p>2. porušenie povinnosti upozorniť na hroziacu škodu alebo proti nej zakročiť,</p> <p>3. príčinná súvislosť medzi vznikom škody a porušením povinnosti v bode 2,</p> <p>4. zavinenie (najmenej vo forme vedomej neobstaranosti – § 181 ods. 3 „vedome neupozornil... alebo nezakročil“),</p> <p>+ pre uplatnenie zodpovednosti platí aj, že:</p> <p>5. škodu nie je možné uhradiť inak (napr. od škodcu, z poistenia, resp. škodca nebol ani zistený, t. j. ide len o subsidiárnu možnosť, zamestnávateľ musí využiť postupy voči škodcovi a vyčerpať ich)⁸⁹</p>

NS ČR: 21 Cdo 3555/2013: odvrátenie hroziacej škody, aké sú podmienky zodpovednosti zamestnanca za nesplnenie povinnosti k odvráteniu hroziacej škody, vzťah medzi porušením zakročovacej povinnosti a všeobecnej zodpovednosti za škodu

Žalovaný (vodič autobusovej dopravy) dňa 12. 7. 2011 počas výkonu práce zistil, že z ľavej zadnej časti ním riadeného autobusu uniká značné množstvo dymu, o čom telefonicky informoval dispečera, ktorý dal žalovanému pokyn zísť na parkovisko pri čerpacej stanici, vyložiť cestujúcich a odstaviť vozidlo. Žalovaný však pokyn dispečera rešpektoval len čiastočne, pretože autobus na uvedenej čerpacej stanici, kam došiel, neodstavil a po krátkej zastávke pokračoval v jazde zníženou rýchlosťou smerom ku konečnej zastávke. Následne došlo k vznieteniu klimatizačnej jednotky a k požiaru autobusu, ktorý po vystúpení všetkých cestujúcich úplne zhorel.⁹⁰ Konanie žalovaného, ktorý hrubo podcenil príznaky vzniku požiaru a neurobil potrebné kroky, ktoré by zabránili bezprostrednému vzniku škody, a ktorý nerešpektoval pokyn dispečera na odstavenie autobusu, zakladá podľa názoru žalobcu zodpovednosť žalovaného za nesplnenie povinnosti na odvrátenie škody podľa ustanovenia § 251 Zákonníka práce.⁹¹ Žalobca

89 Limit je do výšky štvornásobku priemernej mesačnej mzdy.

90 NS ČR uviedol: „žalovaný jako řidič autobusu na trase Mladá Boleslav Praha, Černý Most, zjistil, že v zadní části autobusu se tvoří dým, a že po tomto zjištění telefonicky kontaktoval dispečera žalobce L. T., se kterým se domluvil, že autobus odstavi na parkovišti u čerpací stanice před Prahou, že pro cestující bude zajištěna náhradní doprava a že na uvedené místo se dostaví pracovníci dílny žalobce, aby zjistili příčinu závady. Po kratší zastávce u čerpací stanice a po prohlídce vozidla žalovaný pokračoval sníženou rychlostí v jízdě do cílové stanice vzdálené 3 km a přitom došlo ke vznícení autobusu v hodnotě 678 000,- Kč, který po vystoupení cestujících – celý shořel. Příčinou požáru byla technická závada na klimatizační jednotce; kdyby byl autobus odstaven s vypnutým motorem, k požáru by nedošlo.“

91 V SR § 181 ZP.

preto požaduje, aby mu žalovaný zaplatil ako náhradu škody spočívajúcej v zničenom autobuse v hodnote 683 900,- Kč sumu zodpovedajúcu trojnásobku jeho priemerného mesačného zárobku zisteného vo výške 30 592,53 Kč.

Žalovaný: najmä namietal, že sa v danej situácii správal zodpovedne a s prihliadnutím na svoje mnohoročné skúsenosti vodiča autobusu a že v danú chvíľu nič nenasvedčovalo tomu, že by hrozil požiar vozidla a bolo by teda potrebné prijať nejaké ochranné opatrenia.

NS ČR: Za uvedeného skutkového stavu závisí napadený rozsudek odvolacího sudu mimo jiné na vyřešení **hmotněprávní otázky, jaké jsou podmínky odpovědnosti zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení škody podle ustanovení § 251 zákoníku práce.**

Z citovaných ustanovení § 249 odst. 1 a 2 zák. práce⁹² vyplývá, že zaměstnanec má vedle obecně působící prevenční povinnosti, která mu ukládá chovat se tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku ani k bezdůvodnému obohacení, aniž by ještě hrozila nějaká škoda či bezdůvodné obohacení, zvláštní oznamovací povinnost a zvláštní povinnost zakročit v případě hrozící škody.

Oznamovací povinnost má zaměstnanec vůči svému nadřízenému vedoucímu zaměstnanci; **je přitom nerozhodné, zda škoda hrozí zaměstnavateli, spoluzaměstnancům nebo jiné fyzické či právnické osobě, stejně jako to, který subjekt by nesl za škodu právní odpovědnost. Povinnost upozornit na hrozící škodu rovněž platí bez ohledu na to, zda hrozí škoda na zdraví, nebo škoda na majetku, a v jakém rozsahu škoda hrozí.**

Zvláštní prevenční povinnost zaměstnance zakročit pak nastupuje v případě, **kdy nelze vyčkávat a kdy je třeba jednat urychleně, protože škoda hrozí natolik bezprostředně, že ji už z časových důvodů nelze účinně odvrátit prostřednictvím oznámení nadřízenému vedoucímu zaměstnanci, a k odvrácení škody je proto třeba zakročit bez prodlení.**

Zatímco oznamovací povinnost se týká jakékoliv hrozící škody, povinnost zaměstnance aktivně jednat a neodkladně zakročit se týká jen takové škody, která hrozí zaměstnavateli, u něhož je zaměstnanec v pracovním poměru. **Povinnost zakročit zaměstnanec nemá jednak tehdy, jestliže mu v tom brání důležitá okolnost** (například jestliže mu chybí odborné znalosti a dovednosti k obsluze stroje, který je třeba k odvrácení hrozící škody ovládnout, nebo fyzické schopnosti potřebné k zakročení), a jednak tehdy, jestliže by tím vystavil vážnému ohrožení sebe nebo ostatní zaměstnance, popřípadě osoby blízké (srov. § 116 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013).

92 Podle ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce zaměstnanec je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku ani k bezdůvodnému obohacení. Hrozí-li škoda, je povinen na ni upozornit nadřízeného vedoucího zaměstnance. Podle ustanovení § 249 odst. 2 zák. práce je-li k odvrácení škody hrozící zaměstnavateli neodkladně třeba zákroku, je zaměstnanec povinen zakročit; nemusí tak učinit, brání-li mu v tom důležitá okolnost nebo jestliže by tím vystavil vážnému ohrožení sebe nebo ostatní zaměstnance, popřípadě osoby blízké podle § 116 občanského zákoníku.

Na zamestnanci, ktorý vedomě nesplnil svou oznamovací povinnost nebo povinnost zakročit v případě hrozící škody, může zaměstnavatel jak vyplývá z *citovaného ustanovení § 251 odst. 1 zák. práce* - požadovat, aby se podílel na náhradě škody, která byla zaměstnavateli způsobena, a to v rozsahu přiměřeném okolnostem případu, pokud ji není možné nahradit jinak.

Odpovědnost zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení škody představuje sankci za porušení právní povinnosti stanovené v ustanovení § 249 zák. práce a jejími předpoklady jsou vznik škody, porušení povinnosti upozornit na hrozící škodu, popřípadě proti ní zakročit, příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením povinnosti upozornit na hrozící škodu, popřípadě proti ní zakročit, zavinění alespoň ve formě vědomé nedbalosti a skutečnost, že škodu není možné uhradit jinak (například proto, že škůdce nebyl zjištěn, nebo proto, že od něj nelze úhrady dosáhnout).

Sankční povaha odpovědnosti zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení škody je dána tím, že nejde o vlastní náhradu škody, která by nebyla vznikla, kdyby zaměstnanec dostal své zvláštní prevenční povinnosti uložené mu ustanovením § 249 zák. práce, nýbrž že se jedná jen o podíl zaměstnance na náhradě této škody, jehož rozsah musí být přiměřený okolnostem případu a při jehož určení se přihledne zejména k okolnostem, které bránily splnění povinnosti, a k významu škody pro zaměstnavatele s tím, že výše náhrady škody je limitována trojnásobkem průměrného měsíčního výdělku zaměstnance.

Odpovědnost zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení škody je třeba **odlišovat** od odpovědnosti zaměstnance za škodu, kterou zaměstnavateli způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (§ 250 odst. 1 zák. práce).⁹³

Jsou-li splněny podmínky odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli uvedené v ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce, je vyloučena odpovědnost zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení téže škody podle ustanovení § 251 odst. 1 zák. práce, neboť tento odpovědnostní vztah může vzniknout jak vyplývá z výše uvedeného - jen mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, který nesplnil svou oznamovací povinnost nebo povinnost zakročit v případě hrozící škody, kterou nezpůsobil sám svým vlastním jednáním.

93 NS ČR: „*Předpokladem pro vznik odpovědnosti zaměstnance vůči zaměstnavateli za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce je porušení pracovních povinností zaměstnancem, vznik škody, příčinná souvislost mezi porušením pracovních povinností a vznikem škody a zavinění na straně zaměstnance. Ke vzniku povinnosti k náhradě škody je zapotřebí, aby všechny tyto předpoklady, které je žalobce (poškozený zaměstnavatel) v řízení o náhradu škody podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce povinen tvrdit [srov. § 101 odst. 1 písm. a) o. s. ř.] a posléze i prokázat [srov. § 250 odst. 3 zák. práce, § 101 odst. 1 písm. b) a 120 odst. 1 o. s. ř.], byly splněny současně; chybí-li kterýkoliv z nich, odpovědnost za škodu nemůže nastat. Zaměstnanec odpovídá jen za tu škodu, kterou zaviněným porušením pracovních povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním skutečně způsobil; není proto dána jeho odpovědnost za tu část škody, která byla způsobena porušením povinností ze strany zaměstnavatele (§ 250 odst. 2, § 257 odst. 4 zák. práce), případně zaviněním jiného zaměstnance (§ 257 odst. 5 zák. práce) nebo třetích osob vně zaměstnavatele.“*

Způsobil-li zaměstnanec škodu zaměstnavateli svým vlastním jednáním, kterým zaviněně porušil své povinnosti při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, **má zaměstnavatel vůči němu nárok na náhradu škody... a nemůže vůči zaměstnanci místo nároku na náhradu škody uplatňovat požadavek, aby se podílel na náhradě způsobené škody v rozsahu vyplývajícím z ustanovení § 258 zák. práce**, který je opodstatněný pouze v případě odpovědnosti zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení škody, kterou zaměstnanec nezpůsobil sám svým vlastním jednáním.

V projednávané věci vznikla žalobci škoda požárem autobusu řízeného žalovaným, jehož příčinou byla technická závada na klimatizační jednotce a k němuž by nedošlo, kdyby žalovaný poté, co zjistil, že v zadní části autobusu se tvoří dým, a co autobus zastavil na parkovišti u čerpací stanice, nepokračoval v jízdě do cílové stanice.

Škoda tedy nevznikla v důsledku toho, že by žalovaný porušil svou povinnost upozornit žalobce na hrozící škodu (tuto povinnost splnil oznámením poruchy dispečerovi) nebo povinnost proti ní zakročit (tuto povinnost splnil zastavením autobusu na nejbližším parkovišti), nýbrž v důsledku toho, že žalovaný po krátkém zastavení vozidla přes dohodu s dispečerem, že autobus odstaví na parkovišti u čerpací stanice, kam se dostaví pracovníci dílny žalobce, aby zjistili příčinu poruchy - pokračoval v jízdě do cílové stanice.

Protože škoda **nebyla způsobena nečinností žalovaného spočívající v nesplnění jeho oznamovací povinnosti nebo povinnosti zakročit** v případě hrozící škody, **ale jiným jednáním žalovaného vedoucím k jejímu vzniku**, je odpovědnost žalovaného za nesplnění povinnosti k odvrácení škody podle *ustanovení § 251 odst. 1 zák. práce* jak vyplývá z výše uvedeného vyloučena a žalovaný může odpovídat za vzniklou škodu jen za podmínek uvedených v *ustanovení § 250 zák. práce*. Uvádí-li odvolací soud, že jeho úvaha by byla shodná i v případě posouzení odpovědnosti žalovaného podle *ustanovení § 250 zák. práce*, přehlídí, že podmínky obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu podle tohoto ustanovení, jakož i rozsah náhrady škody (srov. § 257 odst. 2 zák. práce) jsou oproti odpovědnosti zaměstnance za nesplnění povinnosti k odvrácení škody odlišné.

Pre komplexnosť pozri aj konanie pred OS Galanta: 23 C/213/2009 (a odvolanie na KS Trnava 11Co 211/2011): *chýbajúci motorový olej, telefonát zamestnávateľovi ohľadom postupu, jeho doliatie, pokazenie auta – preukazovanie celého komplexu skutočností a vyhodnocovanie rôznych tvrdení a zistení.*

3 Zodpovednosť zamestnanca za škodu

3.1 Všeobecná zodpovednosť zamestnanca za škodu

§ 179 ZP upravuje tzv. všeobecnú zodpovednosť zamestnanca za škodu. Toto ustanovenie pokrýva všetky prípady pracovnoprávnej zodpovednosti, ktoré nie sú pokryté osobitnými ustanoveniami (*ktoré upravujú osobitnú situáciu/zodpovednosť zamestnanca za škodu*).

Vymedzenie rozsahu zodpovednostného konania podľa Zákonníka práce

Zamestnanec zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil:

- a) zamestnávateľovi **zavineným porušením povinnosti pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi** (*pojem v § 220 ZP*),
- b) (zamestnávateľovi) **úmyselným konaním** (*pozn. zavinenie vo forme úmyslu*) **proti dobrým mravom** (*dobré mravy – nedefinovaný pojem, pozri ale § 15 ZP, OZ*).

Škoda spôsobená zamestnávateľovi nie je len škoda napr. na majetku zamestnávateľa (poškodenie stroja), ale aj škoda spôsobená tretím osobám, za ktorú zamestnávateľ zodpovedá.⁹⁴

Všeobecná zodpovednosť zamestnanca za škodu je **tzv. subjektívnou zodpovednosť**, pretože je založená na zavinení zamestnanca. Toto zavinenie zamestnanca preukazuje zamestnávateľ (t. j. má dôkazné bremeno). V tejto súvislosti sa hovorí aj o zodpovednosti za škodu **s prezumpciou nevinny**. Zamestnanec je nevinný, kým zamestnávateľ nepreukáže opak. V prípade súdneho konania je na posúdení súdom, či zamestnávateľ toto dôkazné bremeno ohľadom zavinenia uniesol.

V prvom prípade (t. j. zavinené porušenie povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi) ide o „zavinenie“, t. j. o nedbanlivosť alebo úmysel. V druhom prípade (úmyselné konanie proti dobrým mravom) ide o zavinenie vo forme úmyslu (nedbanlivosť teda nepostačuje).

V prvom prípade ide o nadviazanie na porušenie povinností (protiprávny úkon), ktoré ako zamestnanec má (t. j. ktoré z niečo vyplývajú) a ktoré sa stalo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi (pozri rozsah v § 220 ZP). V druhom prípade chýba väzba, resp. Zákonník práce ju výslovne neuvádza, k plneniu pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi. Zákonník práce konštatuje, že ide o úmyselné konanie proti dobrým mravom, ktorým zamestnanec zamestnávateľovi spôsobil škodu.

⁹⁴ Podľa § 420 ods. 2 OZ: Škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti **tými, ktorých na túto činnosť použili**. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávnych predpisov nie je tým dotknutá. Občiansky zákonník a Zákonník práce teda prenášajú zodpovednosť za škodu spôsobenú zamestnancom tretím osobám na jeho zamestnávateľa a zodpovednosť zamestnanca obmedzujú do vnútra pracovnoprávneho vzťahu s jeho osobitnými pravidlami.

Ide o konanie, ktoré je proti dobrým mravom, t. j. chýba tu znak protiprávnosti konania, nejde tu však o „čisté“ konanie, pretože konanie je spoločnosťou hodnotené ako chybné – je proti dobrým mravom.

Takáto formulácia nie je problematická v tom, že sa nevyžaduje „protiprávnosť úkonu“ ale, že chýba prepojenie na rámec pracovného práva (t. j. že sa tak stalo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi, alebo aspoň všeobecne v kontexte pracovného práva). Napriek tomu sa však možno domnievať, že konania, ktoré je mimo rámca pracovného práva ako takého (napr. konanie proti dobrým mravom v kontexte iného právneho odvetvia – hoci ide o zamestnanca), by sa nemalo podraďovať pod pracovné právo.⁹⁵

3.2 Vzťah všeobecnej a osobitnej zodpovednosti za zamestnanca škodu

Uplatnenie osobitnej zodpovednosti **má prednosť** pred uplatnením všeobecnej zodpovednosti. Uvedený záver je však relatívny. 1) zamestnávateľ môže zvoliť aplikáciu § 179 ZP namiesto § 182/§ 185 ZP – pozri **NS: R 29/1984** (*V tejto súvislosti je však potrebné brať do úvahy, že postavenie zamestnávateľa subjektu verejnej správy môže byť ovplyvňované aj povinnosťou domáhať sa škody, na rozdiel od subjektu súkromného práva, ktorý nemusí škodu vymáhať vôbec*), 2) zamestnávateľ z dôvodu formálnych nedostatkov nemôže použiť § 182/§ 185 ZP (*napr. neplatnosť dohody o hmotnej zodpovednosti neumožňuje postupovať podľa § 182 a nasl. ZP, zamestnávateľ vždy môže postupovať podľa ustanovení o všeobecnej zodpovednosti za škodu – § 179 ZP. V pôvodnej judikatúre súdov sa uvádzalo, že dokonca takéto posúdenie je povinnosťou súdu, ale je otáznou, či tento záver platí aj v súčasnosti, t. j. či ak sa skutočne zistí schodok a tento je zamestnancovi preukázaný, ale nejde o možnosť uplatnenia osobitnej zodpovednosti za škodu, by súd mal rozhodnúť o všeobecnej zodpovednosti za škodu alebo takúto iniciatívu má vyvinúť zamestnávateľ.*)

Nesplnenie predpokladov osobitnej zodpovednosti podľa § 182/§ 185 ZP teda nevyklučuje aplikáciu pravidiel o všeobecnej zodpovednosti za škodu, kde je však dôkazné bremeno na preukázanie zavinenia zamestnancovi na strane zamestnávateľa (neprezumuje sa).

⁹⁵ Príklad tejto situácie, pozri iná časť textu.

3.3 Predpoklady všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu

Aby bola ustálená zodpovednosť zamestnanca za škodu, musia byť naplnené tzv. **predpoklady zodpovednosti zamestnanca za škodu**. V prípade všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu ide o tieto predpoklady zodpovednosti (*pozn. tieto sú ustálené v konštantnej judikatúre a rozhodovaní súdov, pričom v súdnych sporoch ide o zisťovanie ich naplnenia, resp. interpretáciu ich šírky, t. j. či napr. ide o prípad pracovno-právnej zodpovednosti alebo nie*):

Predpoklady všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu
<ol style="list-style-type: none"> 1. Existencia pracovnoprávneho vzťahu medzi zamestnancom a zamestnávateľom, 2. Existencia (vznik) škody na strane zamestnávateľa, 3. Protiprávny úkon (konanie) zamestnanca – porušenie povinnosti zamestnancom (<i>ide o konanie v rozpore s právom, rovnako aj nekonanie, ak sa konať malo/opomenutie konania – napriek konštatnej judikatúre a právnej teórii je potrebné spomenúť, že Zákonník práce nepoužíva spojenie „protiprávny úkon“, ale výslovne hovorí o „porušení povinností“</i>), 4. Protiprávny úkon (konanie, nekonanie/opomenutie konania) zamestnanca bolo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi, <i>3a – 4a) V prípade úmyselného konania proti dobrým mravom sa neuvádza ani protiprávnosť, ani že k nemu došlo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi</i> 5. (<i>priama a bezprostredná</i>) Príčinná súvislosť medzi konaním zamestnanca (protiprávnym úkonom) (<i>t. j. konaním, nekonaním/opomenutím</i>) pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi, resp. úmyselným konaním proti dobrým mravom a vznikom škody na strane zamestnávateľa 6. Zavinenie (vina) zamestnanca.

Je možné uviesť, že ide o hmotnoprávne predpoklady zodpovednosti za škodu. Zákonník práce neupravuje už ďalšie predpoklady zo Zákonníka práce, ktoré by mal súd skúmať (*s výnimkou napr. pre účely premlčania alebo vôbec uplatnenia nároku – pozri ďalej*). Procesným predpokladom vo vnútri Zákonníka práce je postup podľa § 191 ZP, t. j. zamestnávateľ nemôže automaticky vypočítať škodu a zraziť ju zamestnancovi, ale zamestnanec škodu – zavinenie, výšku musí uznať a dohodnúť sa na úhrade a musí tak robiť v príslušnej lehote. Smerom von, ale nedodržanie lehoty a neprerokovanie škody so zamestnancom alebo zástupcami zamestnancovi nespôsobuje nemožnosť uplatnenia nároku na súde (môže mať ale iné dopady – zároveň je potrebné brať do úvahy napr. aj to, že zamestnanec spôsobil škodu pod vplyvom alkoholu, bol okamžite prepustený a už nie je zamestnancom zamestnávateľa, vyčíslenie škody trvá nejaký čas a bývalý zamestnanec už nepodlieha dispozičnému oprávneniu zamestnávateľa, a teda sa nemusí dostaviť na prerokovanie škody).

V tejto súvislosti možno hovoriť v zmysle pracovnoprávneho deliktu aj o skutkovej podstate, kde sa uvádza: 1. subjekt (zamestnanec), 2. príčina škody (konanie/nekonanie), 3. príčinná súvislosť medzi príčinou a následkom (zamestnanec spôsobil, za-

príčinil škodu), 4. následok (škoda), 5. zavinenie. Inými slovami: „Kto (zamestnanec/ subjekt) inému (zamestnávateľovi) svojím zavineným/nedbanlivostným (*subjektívna stránka protiprávnym konaním*) konaním alebo úmyselným konaním proti dobrým mravom (*ako, konanie, príčina*) spôsobí (*zapríčíni, kauzalita*) skutočnú škodu/ušlý zisk (čo – následok), je povinný mu ho uhradiť, najviac však do výšky štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku pred vznikom škody. Ak škoda bola spôsobená úmyselne, uvedené obmedzenie neplatí.

Kumulatívne naplnenie predpokladov zodpovednosti za škodu

Predpoklady zodpovednosti za škodu musia byť naplnené **kumulatívne**. V rámci súdneho konania v praxi býva zo strany zamestnanca napadnutá tá skutočnosť, že nastal jeden alebo viacero z predpokladov zodpovednosti za škodu (spravidla sa rozporuje príčinná súvislosť, prípadne že nevznikla skutočná škoda). Napr. **NS SR: 3 Cdo 318/2009: Z ustanovenia § 179 Zákonníka práce vyplýva, že pre vznik všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu musia byť splnené nasledujúce predpoklady: vznik škody pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s týmto plnením, protiprávny úkon, porušenie povinnosti pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi alebo úmyselné konanie proti dobrým mravom, príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti a vznikom škody, zavinenie na strane zamestnanca. Pre zodpovednosť zamestnanca za škodu podľa tohto ustanovenia sa vyžaduje splnenie všetkých uvedených predpokladov. Ak nie je splnený čo len jeden predpoklad, zamestnanec za škodu podľa tohto ustanovenia nezodpovedá.**

KS Trenčín: 6 Co 320/2013: preukázanie škody, dôkazné bremeno, kumulatívne naplnenie predpokladov zodpovednosti, tvrdenie zamestnávateľa: „V dňoch, v ktorých odporca do práce úmyselne a bezdôvodne nenastúpil, bolo navrhovateľovi znemožnené dosahovať zisk jedným z jeho vozidiel nákladnej dopravy, zavinením odporcu.“ – zamestnávateľ to nepreukázal.

OS: ... Pracovný pomer odporcu skončil dňom 16. 11. 2009 v skúšobnej dobe, a to na základe oznámenia navrhovateľa zo dňa 11. 11. 2009, bez uvedenia dôvodu. Odporca dňa 2. 11. 2009 dostal príkaz od dopravného majstra vykonať dňa 03. 11. 2009 prepravu tovaru na vozidle X. Druhým vodičom bol určený H. S. ako zácvičný vodič, pretože odporca nemal dostatočné jazdné skúsenosti.

Odporca dňa 03. 11. 2009 na jazdu nenastúpil a túto v uvedený deň vykonal vodič H. S. Odporca mal od 03. 11. 2009 vykonať niekoľko jázd so skúseným vodičom, pretože nebol skúseným vodičom a bolo potrebné ho dosledovať (svedok H. Q. - dopravný majster). Organizácia práce u navrhovateľa bola taká, že týždenne sa tvoril plán jázd, ktorý vodič s konkrétnym vozidlom pôjde. V tomto rozpise sa operatívne stanovovalo, koľko áut je v danom momente k dispozícii a koľko vodičov je k dispozícii, čo sa upresňovalo minimálne deň dopredu. Nebolo preukázané z výsledkov dokazovania, či už bola naplánovaná konkrétna jazda pre odporcu v deň, keď nenastúpil do práce. Odporca bol

v rozhodnom čase v zácviku a jeho prvou jazdou mala byť jazda 03. 11. 2009, a preto nemal pridelené žiadne vozidlo. Toto mu bolo pridelené 03. 11. 2009, kde bol určený ako prvý vodič s doprovodom. Z dokazovania ďalej vyplynulo, že v rokoch 2008 - 2009 úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, odbor služieb zamestnanosti evidovali 60 vodičov nákladných automobilov, čo prevyšovalo počet miest na pozícii vodiča.

V prejednávanej veci navrhovateľ nepreukázal, že by došlo k ušlému zisku tak, ako to tvrdil. Vypočúvaní svedkovia, ktorí sú zamestnancami navrhovateľa potvrdili, **že v súvislosti s nenastúpením odporcu do práce nevedia o tom, že by došlo k odmietnutiu nejakej zákazky, že by v rovnakej súvislosti bola odmietnutá objednaná práca a nevedeli potvrdiť, či vôbec takáto objednávka existovala.**

Z dokazovania vyplynulo, že dispečer prideloval práce podľa počtu zákaziek jednotlivým vodičom a prerozdeľoval aj **zákazky podľa toho, ktorí vodiči do práce prišli, pretože sa stávalo, že niektorí zostali práceneschopní. Vtedy nebol problém zabezpečiť náhradu, keď do práce nastúpil voľný vodič, alebo sa zákazka presunula na iný termín.**

OS citoval procesné ustanovenia § 120 ods. 1 a § 132 O.s.p., keď navrhovateľ vo svojej skutkovej tvrdenia, že mu odporca spôsobil škodu nenastúpením do práce 03. 11. 2009 síce produkoval dôkazy, ktoré súd vyhodnotil postupom *podľa § 132 O.s.p.*, **avšak z vykonaných dôkazov nevyplývalo, že odporca je zodpovedný za škodu vo forme ušlého zisku navrhovateľa, pretože nebol preukázaný ani vznik tejto škody**, ale ako podstatná náležitosť náhrady škody podľa § 186 ods. 3 Zákonníka práce, že v prípade náhrady ušlého zisku musí byť škoda spôsobená úmyselne a že jej uhradenie by zodpovedalo dobrým mravom.

KS: Je nepochybné, že ďalší zamestnanec navrhovateľa v uvedený deň vykonal prepravu tovaru (naloženého odporcom v predošlý deň), keď v dôsledku nezaučeného odporcu, tento zamestnanec mal určené, že bude na neho dohliadať a mal tiež byť spolujazdcom odporcu ako druhý vodič. **Navrhovateľ svoje tvrdenia o vzniku škody - resp. ušlého zisku v uplatnenej výške 218,16 eur dôkazmi, ktoré produkoval nepreukázal.** Okresný súd preto z vykonaných dôkazov vyvodil správny skutkový záver, **že vznik škody navrhovateľ nepreukázal, preto nie je splnený jeden zo zákonných predpokladov zodpovednosti zamestnanca za škodu, pričom všetky vyššie uvedené predpoklady zodpovednosti za škodu musia byť splnené kumulatívne.**

Dôkazné bremeno pri preukazovaní naplnenia predpokladov všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu

Zamestnávateľ (poškodený) pri všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu musí **preukázať (t.j. má dôkazné bremeno, ktoré musí uniesť) naplnenie všetkých predpokladov zodpovednosti za škodu** (plus aj ich vnútorných charakteristík – nielen že škoda vznikla, ale aká je jej výška), a teda v rámci konania musí predložiť také dokumenty, svedectvá, ktoré umožnia jednoznačný záver o vzniku zodpovednosti za-

mestnanca za škodu.⁹⁶

V prípade osobitnej zodpovednosti zamestnanca za škodu zamestnávateľ preukazuje škodu (t.j. napr. pri § 182 ZP musí preukázať napr. schodok, ktorý vznikol v pokladni) a musí preukázať, že je splnená podmienka pre uplatnenie osobitnej zodpovednosti za škodu (t.j. pri § 182 ZP platne uzatvorenú dohodu o hmotnej zodpovednosti). Od toho sa potom odvíja aj prípadný spor, kde sa zamestnanec môže vyvinieť – zbaviť sa viny/zavinenia, prípadne spochybníť niektoré iné elementy (napr. existenciu pracovnoprávneho vzťahu).

NS ČR: 21 Cdo 4443/2011:

Dúkazným břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení nebyla prokázána jeho tvrzení a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, pro nečinnost účastníka [v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníku ustanoveními § 101 odst. 1 písm. b) a § 120 odst. 1 větou první o. s. ř.] nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána. Hypotéza hmotněprávní normy tedy vedle okruhu rozhodujících skutečností, které je třeba dokazovat, vymezuje i rozložení důkazního břemene; určuje, které skutečnosti je každý z účastníků povinen prokázat.

Závěr o tom, že účastník neunesl důkazní břemeno, lze - jak vyplývá zejména z jeho smyslu v občanském soudním řízení - v první řadě učinit jen tehdy, jestliže soud řádně a úplně provedl všechny důkazy, které účastník označil k prokázání svého tvrzení.

Účastníkem označený důkaz soud neprovede pouze v případě, jestliže jeho prostřednictvím nepochybně nelze prokázat pro věc rozhodnou skutečnost, například proto, že označený důkaz je zjevně nezpůsobilý prokázat tvrzenou skutečnost nebo že se týká skutečnosti, která je podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci bezvýznamná (srov. též rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 4. 1994, sp. zn. 6 Cdo 107/93, který byl uveřejněn pod č. 57 v časopise Soudní rozhledy, roč. 1995). Z důvodu neunesení důkazního břemene lze rozhodnout v neprospěch účastníka současně pouze tehdy, jestliže zhodnocení důkazů, které byly za řízení provedeny (§ 120 odst.3 věta druhá o. s. ř.), neumožňuje soudu přijmout závěr ani o pravdivosti tvrzení účastníka a ani o tom, že by bylo nepravdivé (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2002 sp. zn. 21 Cdo 762/2001, který byl uveřejněn pod č. 86 v časopise Soudní judikatura, roč. 2002).

NS: R č. 2/1992 (6 Cz 37/89)

V případě posouzení důvodnosti žaloby organizace, která se domáhá vůči pracovníkovi náhrady škody, jež jí vznikla zaplacením pokuty uložené orgánem bezpečnosti práce, je třeba se v rámci zjišťování předpokladů odpovědnosti za škodu u žalované-

⁹⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 382 označuje situáciu, keď je dôkazné bremeno na strane poškodeného ako tzv. probačný systém a odlišuje ho od systému zavinenia predpokladaného (presumovaného).

*ho pracovníka zabývat zejména tím, zda k jeho povinnostem patřilo např. provádění pravidelných revizí bezpečnosti práce, zda k závadám shledaným orgánem bezpečnosti práce skutečně došlo (vzniknou-li o tom pochybnosti), zda mohl žalovaný pracovník sám provést nebo zajistit opravy revidovaných zařízení a zda kromě žalovaného pracovníka odpovídá za vzniklou škodu případně i další jiný pracovník. **Zdůvodnění žalobního návrhu tím, že žalovaný pracovník odpovídá za škodu „ve značné míře“, je nepostačující.***⁹⁷

NS: Předpoklady této (obecné) odpovědnosti jsou vznik škody na straně organizace, porušení povinnosti pracovníkem při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody a zavinění, které prokazuje organizace (viz § 172 odst. 3 zákoníka práce).⁹⁸ Bylo proto zapotřebí nejprve se zabývat tím, zda tyto předpoklady odpovědnosti byly v případě žalovaného splněny.

Pozn. autora, NS tu uviedol, čomu sa mal dôslednejšie venovať súd nižšieho stupňa v prípade jednotlivých predpokladov zodpovednosti za škodu.⁹⁹

97 Zamestnávateľ uviedol, že: rozhodnutím inspektorátu... práce jí byla uložena pokuta... Za závady týkající se odštěpného závodu odpovídá ve značné míře žalovaný, jenž konkrétně nese odpovědnost za to, že u parních kotlů... nebyly prováděny pravidelné provozní a vnitřní revize včetně zkoušky těsnosti, u ohřívaček oleje... nebyly provedeny provozní a vnitřní revize a rovněž u vzdušníku k úpravě u nákladního výtahu... nebyl seřízen uzávěr šachetních dveří, dveře nebyly ve spodní části uzamčeny, u tohoto výtahu nebyla v revizní knize uvedena organizace, která výtah maže, u šikmého výtahu oddělení kontroly jakosti nebyla provedena revize a u nákladního výtahu... ve skladu nebyla rovněž provedena revize. Žalovaný v tomto směru porušil své povinnosti vyplývající pro něho zejména z bodu 10 pracovní náplně, podle kterého mimo jiné organizace, řídí a odpovídá za správu budov a všeho movitého i nemovitého majetku závodu včetně příslušné evidence, organizuje, zajišťuje a kontroluje pravidelné provádění oprav a adaptace budov, zajišťuje údržbu, provoz a pravidelné kontroly budov a zařízení, zejména výtahů, kotelen, výměňkových stanic, rozvodů tepla a vody, vzduchotechniky, elektrických rozvodů, sdělovacích sítí, kanalizace, závodního rozhlasu, protipožárního zařízení, sociálního zařízení aj. a odpovídá za jejich provozuschopnost.

98 V súčasnosti § 179 ods. 1 ZP.

99 Pozornost bylo třeba věnovat kromě jiného **otázce vzniku a výše škody**. Mělo být zjištěno, zda a kdy zaplatila žalující organizace pokutu ve výši 35 000 Kčs. Poté bylo nutno stanovit na základě porovnání závažnosti závad vytykávaných žalovanému a ostatních závad uvedených v protokolech inspektorátu... práce, jaká část zaplacené pokuty odpovídá závažnosti porušení povinností, jež se měl žalovaný dopustit. Posouzení závažnosti závad obsažených v protokolech je posouzením skutečností, k němuž je třeba odborných znalostí; proto měl být o této otázce proveden důkaz znaleckým posudkem.... Pokud by výši škody připadající takto na závady vytykávané žalovanému bylo možné zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo ji nebylo možné zjistit vůbec, určil by ji soud podle své úvahy ve smyslu ustanovení § 136 o.s.ř. Z hlediska dalšího **předpokladu odpovědnosti, jímž je porušení povinností pracovníkem při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním**, bylo nezbytné důsledněji zaměřit dokazování na to, zda k povinnostem žalovaného patřilo provádět, popřípadě zajišťovat revize zmíněné v protokolech inspektorátu... práce. Žalovaný tvrdil, že provádět tyto revize byl oprávněn pouze k tomu specializovaný pracovník a že zajišťovat revize bylo povinností samostatného energetika závodu. Bylo zapotřebí z příslušného kvalifikačního katalogu zjistit charakteristiku a popis pracovní činnosti jak funkce žalovaného, tak i funkce samostatného energetika, ohledně jehož povinností měl být proveden důkaz též ohledně pracovní náplně z doby, které se týkala prověrka inspektorátu bezpečnosti práce. Stranou pozornosti nebylo možné ponechat ani další závady vytykávané žalovanému; v případě šikmého výtahu oddělení kontroly jakosti nadto nebylo objasněno, zda byl v době prověrky ve správné odštěpného závodu

Viazanosť súdov inými rozhodnutiami z hľadiska predpokladov zodpovednosti za škodu

Súdy pri riešení sporov v oblasti pracovnoprávnej zodpovednosti za škodu sú viazané rozhodovaním súdov v iných konaniach.¹⁰⁰ Napr. zamestnanec ukradol vec, zamestnávateľ podal trestné oznámenia a v trestnom konaní sa rozhoduje o vine zamestnanca (osoby) za krádež. Ustáli sa skutkový stav, zavinenie/forma zavinenia, škoda (v kontexte závažnosti a prípadného aplikovania vyššej skutkovej podstaty). S nárokmi na náhradu škody sa spravidla zamestnávateľ odkáže na civilné sporové konanie. V niektorých prípadoch sa však pre účely civilného sporového konania vyžaduje určenie aj ďalších skutočností (napr. vec odcudzil zamestnanec úmyselne, ale jeho konanie umožnili neďbanlivosťou aj ďalší zamestnanci; je potrebné spresniť, čo je skutočná škoda a čo ušlý zisk a pod.)

12. 10. Poněvadž nebylo zjištěno, kdo byl nadřízeným samostatného energetika závodu, nemá opory v provedeném dokazování závěr, že jím byl žalovaný a že porušil povinnosti vedoucího pracovníka (§ 74 odst. 1 písm. a) a g) zákoníka práce).

Rovněž bylo třeba se vypořádat s otázkami příčinné souvislosti a zavinění; v případě zavinění (úmysl přímý nebo nepřímý, nedbalost vědomá nebo nevědomá) šlo mimo jiné i o to, zda měl žalovaný k dispozici dostatek pracovníků, aby mohl zajistit údržbu i opravy spravovaných zařízení.

Žalující organizace se domáhala náhrady škody s odůvodněním, že za škodu odpovídá „ve značné míře“ žalovaný. Bylo proto nutno vyzvat žalující organizaci k upřesnění, kdo vedle žalovaného ještě za tuto škodu odpovídá, a provést o tom potřebné dokazování. Pokud by bylo zjištěno více odpovědných pracovníků, bylo by nezbytné určit ve smyslu ustanovení § 179 odst. 5 zákoníka práce míru zavinění každého z nich a v závislosti na tom i poměrnou část škody, k jejíž náhradě by popřípadě byl žalovaný povinen.

100 NS: R 27/1977: 7. Aplikácia § 135 ods. 1 O.s.p.: Ustanovenie § 135 ods. 1 O. s. p., podľa ktorého je súd v občianskom súdnom konaní viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, prečin alebo priestupok a kto ho spáchal, súdy dodržujú a neodchylujú sa od trestného rozsudku konštatujúceho zavinenie.

V tejto súvislosti však treba upozorniť na nesprávny postup, ak sa ustanovenie § 135 ods. 1 O. s. p. vykladá izolovane, bez zreteľa na ustanovenie odseku druhého. Súd je v občianskom súdnom konaní viazaný vždy rozhodnutím o tom, že bol spáchaný trestný čin, ale musí vychádzať aj z iných rozhodnutí vynesených v trestnom konaní a dbať na to, aby sa s nimi nedostal do rozporu. Aj keď je teda súd v občianskom súdnom konaní výslovne viazaný len odsudzujúcim rozsudkom vyneseným v trestnom konaní, nemôže ponechať bez povšimnutia oslobodzujúci rozsudok, ak sa v ňom konštatuje, že skutok, z ktorého sa vyvodzuje nárok na náhradu škody, sa vôbec nestal, alebo že tento skutok nespáchal žalovaný a pod.

Pokiaľ je v odsudzujúcom trestnom rozsudku uvedená výška škody ako kvalifikačný moment (škoda veľkého rozsahu, škoda nie nepatrná, značná škoda a pod.), aj keď je vo výroku rozsudku škoda presne vyčíslená, súdy v občianskom súdnom konaní sa touto časťou výroku trestného rozsudku obyčajne necítia byť viazané. Túto úvahu treba považovať za správnu, pretože nie je v rozpore s požiadavkou vyjadrenou v ustanovení § 135 O. s. p. V tejto súvislosti treba poukázať na stále platné závery v rozhodnutí uverejnenom pod č. 47/1954 Zbierky rozhodnutí čs. súdov. Súd nie je viazaný tým, že proti žalovanému bolo zastavené trestné stíhanie. Práve tak nie je viazaný tým, aká bola poškodenému priznaná náhrada škody v adhéznom konaní, ak poškodený tvrdí, že utrpel škodu vyššiu. Otázkou opodstatnenosti tohoto vyššieho nároku musí sa súd zaoberať práve tak v tom prípade, ak bol poškodený v tejto časti svojho nároku odkázaný na občianske súdne konanie, ako aj v tom prípade, ak poškodený v adhéznom konaní uplatnil iba nižší nárok. V poslednom prípade treba však skúmať otázku premlčania⁶) a eventuálne poskytnúť potrebné poučenie.

Podľa § 193 CSP¹⁰¹ (**Viazanosť súdu inými rozhodnutiami**): „Ďalej je súd viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, priestupok alebo iný správny delikt¹⁰² postihnuteľný podľa osobitného predpisu, a o tom, kto ich spáchal, ako aj rozhodnutím o osobnom stave, vzniku alebo zániku spoločnosti.“ § 193 CSP ustanovuje **viazanosť** odsudzujúcim rozsudkom, ale ako sa uvádza v **NS: R 22/1979**, do úvahy je potrebné brať aj oslobodzujúci rozsudok, v ktorom sa konštatuje, že skutok sa nestal alebo trestný čin nespáchal žalovaný. **Zároveň sa** môže stať, že napr. nebude daná pracovnoprávna rovina zodpovednosti za škodu, pretože zamestnanec sa pokúsil o krádež, ale nedôjde k jej dokonaniu (napr. bol zastavený na vrátnici). Ku škode teda nedošlo (nevylučuje to však uplatnenie inej sankcie – napr. skončenie pracovného pomeru pre porušenie pracovnej disciplíny alebo právoplatné odsúdenie súdom pre pokus¹⁰³ krádeže).

KS Prešov: 14 Co/19/2014

Pre právne posúdenie veci prvostupňový súd v dôvodoch rozhodnutia citoval ust. § 182 ods. 1, 3 Zák. práce i ust. § 451 ods. 1, 2 Obč. zák. Zdôrazňoval aj s odkazom na judikatúru R 55/1971, rozsudok NS ČR z 13. 12. 2005 sp. zn. 25 Cdo 2777/2004 či rozsudok NS SR sp. zn. 3 Tz 5/2000 tú skutočnosť, že je potrebné zodpovedať otázku, **či v prípade spôsobenia škody úmyselným trestným činom ide zo strany páchatela trestného činu o zavinenie porušenie povinnosti pri plnení pracovných úloh alebo o priamu súvislosť s plnením pracovných úloh. Ak o takýto vzťah nejde, zodpovedá páchatel za spôsobenú škodu podľa ustanovení Obč. zákonníka, nie Zákonníka práce.**

V predmetnej veci ide jednoznačne o stav, kedy zamestnanec škodu nespôsobil pri plnení pracovných úloh, pretože táto jeho činnosť nespádala do rámca jeho pracovných úloh, ani s činnosťou žalovaného nesúvisela. Zamestnanec - žalobca v predmetnej veci škodu spôsobil výlučne v súvislosti s uspokojením svojich vlastných záujmov. Ide preto o tzv. exces a nie je možné na danú vec aplikovať ustanovenie § 182 ods. 3 ZP, ako ani iné ustanovenia pracovnoprávných predpisov upravujúcich náhradu škody či bezdôvodné obohatenie, ale je potrebné aplikovať ustanovenia občianskoprávných predpisov. Z trestného konania vyplynulo, že žalobca žalovanému zaplatil žalobou uplatnenú sumu ako náhradu škody, ktorú žalovanému spôsobil odcudzením tovaru vo vlastníctve žalovaného. Právnym dôvodom takéhoto plnenia bola náhrada škody, ktorú spôsobil protiprávnym konaním. **V trestnom konaní boli ustálené všetky predpoklady pre vznik jeho zodpovednosti za škodu, t. j. protiprávny úkon, ujma (škoda), príčinná súvislosť medzi protiprávnym úkonom a škodou a tiež zavinenie. Hoci sa trestné konanie neskončilo vydaním odsudzujúceho rozsudku zavinenie žalovaného je deklarované jeho vyhlásením o tom, že spáchal skutok, za ktorý je trestne stíhaný.** Pri tomto jeho vyhlásení neboli žiadne pochybnosti o náležitosti jeho prejavu vôle. Výška

¹⁰¹ V minulosti túto otázku upravoval § 135 OSP.

¹⁰² K rozsahu subjektov, ktorých rozhodnutiami je súd viazaný len pre porovnanie, vzhľadom na to, že ide o rozhodnutie NS ČR, pozri **NS ČR: 21 Cdo 3005/2011**.

¹⁰³ § 14 TZ.

škody bola v trestnom konaní ustálená v rozsahu 3.148,39 eur, ako to vyplýva z uznesenia o podmieňačnom zastavení trestného stíhania. Proti tomuto uzneseniu nepodal žalobca riadny ani mimoriadny opravný prostriedok. Ak nárok na náhradu škody žalovaného je založený na uvedenom excese z rámca plnenia pracovných povinností, nie je možné brať do úvahy ani prípadné nedostatky na strane žalovaného pri vykonaní inventúry, na základe ktorej bola výška škody ustálená a z toho vyplývajúcu možnosť zbavenia sa zodpovednosti žalovaného za schodok podľa pracovnoprávných predpisov. Preto nie sú naplnené zákonné predpoklady pre vydanie bezdôvodného obohatenia, a preto súd žalobu ako nedôvodnú zamietol.

NS: R č. 22/1979 (Pls 2/79)

2. Vázanosť rozhodnutím podľa ustanovení § 135 o. s. ř.¹⁰⁴

- a) Při rozhodování o náhradě škody jsou soudy v občanském soudním řízení *podle ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. vázány rozhodnutím o tom, že byl spáchan trestný čin, přečin nebo přestupek a kdo je spáchal. Ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. nelze vykládat izolovaně bez zřetele na ustanovení § 135 odst. 2 o. s. ř.*

Soud je v občanském soudním řízení vázán vždy rozhodnutím o tom, že byl spáchan trestný čin a kdo jej spáchal, ale musí vycházet též z jiných rozhodnutí vydaných v trestním řízení a dbát o to, aby se s nimi nedostal do rozporu. I když je tedy soud v občanském soudním řízení **výslovně vázán jen odsuzujícím rozsudkem** vydaným v trestním řízení, **nemůže ponechat bez povšimnutí zprošťující rozsudek, když se v něm konstatuje, že skutek, z kterého se vyvozuje nárok na náhradu škody, se vůbec nestal, že tento skutek nespáchal žalovaný** apod. (srov. č. 27/1977 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 118).

- b) V souvislosti s otázkou vázanosti odsuzujícím rozhodnutím ve smyslu *ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř.* jde zejména o to, které **okolnosti rozhodné pro vyřešení sporu o náhradu škody, musí soud převzít z trestního rozsudku, aniž by je musel a mohl v občanském soudním řízení znovu zjišťovat.**

Základními předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu jsou ve většině případů (tj. případů obecné odpovědnosti) protiprávní jednání, vznik škody, příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody a zavinění. V každém takovém sporu je tedy především nezbytné řešit vázanost soudu v souvislosti s těmito okolnostmi. Soudy v občanském soudním řízení vycházejí z toho, že jsou vázány trestními rozsudky, pokud jde o zaviněné protiprávní jednání škůdce. K pochybením však v praxi soudů dochází v otázce vzniku škody a příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a vznikem škody.

104 V súčasnosti § 193 CSP.

V souvislosti s řešením této otázky je nutné si uvědomit, že **soud je vázán pouze výrokem (nikoli odůvodněním) např. trestního rozsudku. Z výroku o vině je pak nutno vycházet jako z celku a brát v úvahu jeho právní i skutkovou část s tím, že řeší naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu konkrétním jednáním pachatele.**

Rozsah vázanosti rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin nebo přečin a kdo je spáchal, je **tedy dán tím, do jaké míry jsou znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přečinu zároveň okolnostmi významnými pro rozhodnutí o náhradě škody.**

Rozhodnutí o tom, že byl spáchán dokonáný trestný čin, neznamená vždy jen konstatování zaviněného protiprávního jednání určitého pachatele, ale i závěr o narušení chráněných společenských vztahů a o vzniku určité újmy, kterou v případě některých trestných činů představuje škoda na majetku, případně nemajetková újma, jejíž odškodnění právní předpisy připouštějí (např. při ublížení na zdraví), jakož i závěr o existenci příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a zmíněnou újmou. **Nelze tedy ztotožňovat rozhodnutí o spáchání trestného činu vždy jen se závěrem o protiprávním jednání.**

Např. v případě trestného činu rozkrádání majetku... *podle ustanovení § 132 tr. zák.* musí soud v rozsudku vydaném v trestním řízení konstatovat vznik škody na majetku... spravované určitou organizací (identifikace skutku). Také odsouzení pachatele (škůdce) pro trestný čin ublížení na zdraví (§ 221 a násl. tr. zák.) zahrnuje vznik ujmy, u níž přichází v úvahu odškodnění konkrétního subjektu. V takovýchto případech je tedy pravomocným rozsudkem v trestní věci řešen základ nároku aktivně legitimovaného žalobce na náhradu škody způsobené trestným činem s výjimkou řešení společné odpovědnosti a zavinění poškozeného (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 47/1954 Sbírky rozhodnutí č. soudů).

Ve věci sp. zn. 3 C 25/75 okresní soud v Kutné Hoře z trestního rozsudku, jímž byl žalovaný odsouzen pro trestný čin ublížení na zdraví *podle § 221 odst. 1, 3 tr. zák.*, spáchaný tím, že v opilosti napadl žalobce a kopnutím mu způsobil zlomeninu holenní kosti, dovedl, že žalovaný se dopustil protiprávního jednání, které je v příčinné souvislosti s újmou na zdraví, jejíž odškodnění žalobce nyní požaduje. Oprávněně se proto zabýval již jen otázkou případného zavinění poškozeného a dále výši uplatňované škody.

Ve věci sp. zn. 10 C 845/77 převzal okresní soud v Kladně z odsuzujícího trestního rozsudku závěr, že žalovaný se dopustil protiprávního jednání, kterým byla žalobci způsobena škoda, jejíž výši dále zkoumal.

Ve věci sp. zn. 7 C 143/77 dovedl okresní soud v Chebu z trestního odsouzení žalovaného pro trestný čin *podle § 132 tr. zák.* i tu skutečnost, že žalovaný odcizil materiál žalující organizace.

Ve věci sp. zn. 10 C 113/77 okresního soudu v Chebu byla vymáhána náhrada škody ve výši 37 600 Kčs. Soud se v tomto řízení zabýval pouze výši škody a zaviněním žalobkyně.

Soud není v občanském soudním řízení vázán zprošťujícím trestním rozsudkem, tedy rozhodnutím o tom, že např. trestný čin nebyl spáchán. Dospěje-li např.

soud v trestním řízení k závěru, že protiprávním jednáním nebyl způsobena škoda na životě poškozeného, ale jen na jeho zdraví, není soud v občanském soudním řízení vázán tímto negativním závěrem.

Např. ve věci sp.zn. 7 C 297/76 okresního soudu v Přerově dospěl soud k závěru, že je dána příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním žalovaného a smrtí manžela žalobkyně, zatímco v trestním řízení byl žalovaný uznán vinným pouze z trestného činu ublížení na zdraví a nikoliv z kvalifikovaného ublížení na zdraví, jež mělo za následek smrt poškozeného.

3.4 Prvý předpoklad – existencia pracovnoprávního vztahu (založení pracovnoprávního vztahu)

Zodpovednosť za škodu podľa Zákonníka práce vzniká za predpokladu založenia pracovnoprávního vztahu – na základe pracovnej zmluvy (§ 43 ZP), jednej z dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (§ 223 – § 228a ZP) (*k faktickému pracovnoprávnímu vztahu – pozri ďalej*). Skončením pracovnoprávního vztahu nedochádza automaticky k zániku zodpovednosti za škodu, ktorá vznikla za trvania pracovnoprávního vztahu.

Pre posúdenie, či ide o pracovnoprávní vztah nie je dôležité vonkajšie vyjadrenie právneho úkonu, ale jeho obsah a skutočné správanie strán. Napr. **NS ČR: 23 Cdo 144/2014**: *Při posuzování povahy právního vztahu je třeba rovněž zvažovat, zda právní úkon účastníků nebyl jen simulován se záměrem, aby jim byl zastřen (disimulován) jiný právní úkon. V takovém případě totiž platí, že simulovaný právní úkon je pro nedostatek vážnosti vůle účastníků právního úkonu neplatný. Disimulace sama o sobě není protiprávní, a proto je třeba platnost zastřeného úkonu vždy posuzovat samostatně; má-li disimulovaný právní úkon všechny potřebné náležitosti, je třeba uznat jej za platný (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2013, sp. zn. 21 Cdo 3356/2012).*

Je tedy nevýznamné, jak je právní úkon (projev vůle označen), ani jak je účastníkem subjektivně hodnocen (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 2137/2004). V daném případě v dodatku č. 3 strany sice uvedly, že smlouva nemá být posuzována jako smlouva pracovní a že toto není ani záměrem smluvních stran, ani jejich zájmem. Přes takovou proklamaci (jež sama o sobě zesiluje podezření na zastřené jednání) je **nutné zkoumat skutečný obsah právního vztahu, na základě kterého začala žalobkyně pro žalovanou vyvíjet činnost** (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 21 Cdo 2687/2012).

Vzhledem k datu uzavření smlouvy je nutné aplikovat zákon č. 1/1991 Sb., ve znění zákona č. 578/1991 Sb. (dále jen zákon o zaměstnanosti), podle jehož ustanovení § 1 odst. 4 se právo občana na zaměstnání zabezpečuje především jeho pracovním uplatněním v zaměstnání umožňujícím mu výkon práce v pracovním vztahu. Právnícká nebo fyzická osoba je povinna plnění běžných úkolů vyplývajících z předmětu její činnosti zajišťovat svými

zaměstnanci, které k tomu účelu zaměstnává v pracovních vztazích podle zákoníku práce; to neplatí o plnění běžných úkolů, které fyzická osoba zajišťuje sama nebo s pomocí svého manžela nebo dětí anebo právnická osoba prostřednictvím svých společníků nebo členů. Běžnými úkoly vyplývajícími z předmětu činnosti se pro tyto účely rozumí zejména úkoly přímo související se zajištěním výroby nebo poskytováním služeb a obdobnou činností při podnikání podle zvláštních předpisů, které právnická nebo fyzická osoba provádí v zařízeních určených pro tyto činnosti nebo na místech obvyklých pro jejich výkon, pod vlastním jménem a na vlastní odpovědnost.

Zatímco pracovní poměr je charakterizován tím, že zaměstnanec vykonává činnost podle pokynů zaměstnavatele, ve stanovené pracovní době, na jeho riziko a jejím cílem je plnění úkolů zaměstnavatele, je předmětem podnikatelského vztahu soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 2137/2004, uveřejněný pod č. 30/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Judikatura i doktrína definovaly niekoľik hľadísk rozhodných pri určovaní, zda se jedná o závislou práci. V posuzovanej veci lze ze skutkových zjištění dovodit, že šlo o trvalý právní vztah mezi smluvními stranami (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 25 Cdo 5262/2008). Naplněno je i kritérium organizační, neboť žalobkyně se ve své pozici vedoucí právního oddělení nepochybně stala součástí organizace práce u žalované (srov. Bělina, M., Drápal, L. a kol.: Zákoník práce. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, 32 s.). Některé zjištěné skutečnosti, zejména sjednaný zákaz konkurence, podporují závěr o osobním charakteru posuzovaného právního vztahu, a jiné ujednání o hrazení dovolené a nemocenské závěr o hospodářské závislosti žalobkyně na žalované (srov. Štefko, M.: Vymezení závislé a nelegální práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013, 155, 232 s.).

Klíčovým je kritérium nadřízenosti a podřízenosti. Jedna strana je oprávněna dávat druhé straně pokyny, které tato musí respektovat.

K tejto otázke pozri aj: **KS Nitra: 26 S/45/2013, NS SR: 10 SžSo/16/2014, NS ČR: 21 Cdo 905/2014, NS ČR: 21 Cdo 920/2010.**

Súd by túto otázku mal posudzovať z úradnej povinnosti, t. j. či sa žaluje skutočne škoda podľa občianskeho práva alebo pracovného práva, pretože predpokladom zodpovednosti za škodu podľa určitého predpisu je existencia príslušného vzťahu podľa daného predpisu. V praxi sa objavujú totiž rôzne spôsoby obchádzania pracovnoprávných vzťahov – napr. výkon práce bez zmluvy (nelegálne zamestnávanie), simulácia iného právneho vzťahu (napr. obchodnoprávného vzťahu) – právny vzťah sa posudzuje podľa jeho znakov a aj skutočného správania sa strán. Ak chýba písomná zmluva, neznamená to, že nejde o pracovnoprávny vzťah (súd sa však musí zaoberať otázkou, o aký právny vzťah ide). V praxi sa niekedy používa aj tzv. práca na skúšku,¹⁰⁵ ktorá nie je právom regulovaná ani prípustná, pretože na odskúšanie zamestnanca slúži skúšobná doba a, na-

¹⁰⁵ Napr. **NSS ČR: 6 Ads 80/2013, US ČR: I. ÚS 615/17.**

opak, na posúdenie predpokladov/požiadaviek pri výbere slúži pohovor. Aj v tomto prípade ide o nelegálne zamestnávanie (keby išlo o závislú prácu) a práca sa musí posúdiť podľa jej znakov a skutočnej vôle strán. A z toho hľadiska aj zodpovednosť za škodu.

Zodpovednosť za škodu pred založením pracovnoprávneho vzťahu

Pokiaľ ide o prípady zodpovednosti zamestnanca za škodu pre založením pracovnoprávneho vzťahu, ide o dve situácie:

- 1) prvou situáciou sú predzmluvné vzťahy, ktoré spadajú do rámca Zákonníka práce – § 41 ZP,
- 2) druhou situáciou sú predzmluvné vzťahy, resp. situácie, ktoré Zákonník práce vôbec nevymedzuje alebo sú upravené v iných právnych predpisoch (napr. zverejnenie ponuky zamestnania – sčasti otázku rieši § 62 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti).

Príkladom predzmluvného vzťahu: je napr. pohovor, rokovanie o obsahu pracovnej zmluvy pred jej uzatvorením.

Praktickou situáciou, ktorá môže nastať v predzmluvnom vzťahu, je škoda pri pohovore, keď uchádzač o zamestnanie poškodí majetok zamestnávateľa. Hoci predzmluvné vzťahy podľa § 41 ZP spadajú do rámca Zákonníka práce a technicky aj pod pracovnoprávne vzťahy (pozri aj § 1 ods. 5 ZP), je potrebné odlišovať:

- 1) ochranu potenciálneho zamestnanca v tejto oblasti (napr. *nepovolené, diskriminačné otázky pri pohovore*) a „škodu“, ktorá mu v tejto súvislosti vznikla (§ 41 ods. 9 ZP upravuje otázku primeranej peňažnej náhrady), ak zamestnávateľ *citujúc doslovne úpravu* „pri vzniku pracovného pomeru (pozn. aj keď nevznikne – napr. osoba odmietne odpovedať na niektoré otázky, napr. či je členom odborov) poruší povinnosti ustanovené v ods. 5, 6 a 8¹⁰⁶“
a
- 2) a škodou, ktorá pri pohovore vznikne – napr. uchádzačovi (krádež odloženej veci) alebo, ktorá vznikne zamestnávateľovi – poškodenie majetku.

Možno sa domnievať, že škoda, ktorú spôsobil účastník pohovoru, nespadá pod rámec pracovného práva (*výnimkou by mohla byť, ale skôr teoreticky, situácia, ak takáto škoda vznikla z dôvodu otestovania si tejto osoby v simulovanom pracovnom procese, avšak je otázne, do akej miery ide o plnenie pracovných úloh alebo priamu súvislosť s nimi*).¹⁰⁷ Tu by však bolo problematické, hoci nie nemožné, ustáliť hornú hranicu škody pri nedbanlivostnom konaní (horná hranica však vychádza z priemerného mesačného zárobku zamestnanca, ktorý je tu nepoužiteľný a aj pravdepodobný zárobok by musel simulovať situáciu zárobku, ktorý by zamestnanec mal, keby do pracovného pomeru nastúpil).

106 „Pri vzniku“ – skôr pri predzmluvných vzťahoch ako pohovor, rokovanie o zmluve.

107 Pozri však aj už uvedenú časť, ktorá sa venuje otázke „culpa in contrahendo“.

Otázka nesplneného príslubu zamestnania, resp. zmluvy o budúcej pracovnej zmluve (hoci spornej z hľadiska jej prípustnosti podľa Zákonníka práce) nebude taká jednoznačná, pretože záväzok smeruje k uzatvoreniu pracovnej zmluvy a škoda vzniká vo väzbe na jeho neuzatvorenie.¹⁰⁸ Otázne teda je, či v takomto prípade sa možno odvolávať na predpoklad zodpovednosti – existencia pracovnoprávneho vzťahu založeného pracovnou zmluvou, ak práve tento predpoklad zmarila jedna zo strán. V ďalej popisovanom prípade pred NS ČR však subjekt neodškodňoval potenciálnych zamestnancov z titulu nesplnenia príslubu (nebola to nakoniec ani jeho priama „vina“, ale „vina“ iného subjektu), ale z titulu straty na zárobku u pôvodného zamestnávateľa, kde dali výpoveď. V tomto rámci NS ČR rozhodol, že nejde o pracovnoprávnu zodpovednosť.

NS ČR: 25 Cdo 771/2003 /pozn. týka sa zamestnávateľa ale platilo by to aj opačne/ príslub zamestnania zamestnávateľom, ktorý sa nenaplnil – je to škoda pracovnoprávna alebo občianskoprávna?

Žalobca zvíťazil v konkurze na prevádzkovateľa čerpacej stanice. Žalobca dal do regionálnej tlače inzerát, kde hľadal zamestnancov na čerpaciu stanicu a predbežne sa s niektorými dohodol na uzatvorení pracovného pomeru. Mali nastúpiť k 1. 10. 1998. Tieto osoby u svojho pôvodného zamestnávateľa skončili k 30. 9. 1998 pracovný pomer. Potom, čo sa žalobca dozvedel, že sa nestane prevádzkovateľom čerpacej stanice, uhradil týmto osobám náhradu škody. Okrem toho musel platiť aj zmluvnú pokutu dodávateľovi.

Obvodný súd pro Prahu 8: žalovaná svým jednaním porušila povinnosť podľa ustanovení § 415 obč. zák. a že jsou splněny i další podmínky odpovědnosti za škodu, tj. porušení právní povinnosti, vznik škody a příčinná souvislost mezi nimi. Důkazní břemeno podle soudu leží na žalované, která by měla prokázat, že nevěděla, že může škodu způsobit i tehdy, oznámí-li vítězi výběrového řízení, že s ním po předložení dokladů uzavře nájemní smlouvu.

Městský soud v Praze: se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalobci vznikla škoda zaplacením smluvní pokuty ve výši 60 000,- Kč a že je dána příčinná souvislost mezi porušením prevenční povinnosti žalovanou a vznikem škody; k tomu, aby žalobce mohl od 1. 10. 1998 zajistit provoz čerpací stanice, bylo zapotřebí obstarat si i zboží, které však v důsledku jednání žalované nemohl odebrat, a v této souvislosti mu vůči dodavateli vznikla povinnosť uhradit dohodnutu smluvní pokutu, jejíž výši žalobce prokázal. Ohledně nároku na zaplacení částky 140 500,- Kč dospěl odvolací soud k závěru, že ustanovení § 1 odst. 2 zákoníku práce výslovně vylučuje z pracovněprávních vzťahů a z pôsobnosti zákoníku práce vzťahy medzi potencionálnim zaměstnancom a potencionálnim zaměstnavateľom, resp. všechny vzťahy, které mezi nimi vznikly

¹⁰⁸ Pozri časť o culpa in contrahendo a § 43 OZ, kde sa pojednáva o možnosti aplikovania tohto pravidla v pracovnoprávných vzťahoch aspoň v prospech zamestnanca. Pozri aj občianskoprávne prípady – konania pred NS ČR, ktoré sa týkali bezdôvodného ukončenia rokovania – **NS ČR: 29 Odo 1166/2004, NS ČR: 25 Cdo: 127/2007**. Súd povedal, že išlo o porušenie prevenčnej povinnosti podľa § 415 OZ, ktoré ma za následok vznik škody podľa § 420 OZ.

před uzavřením pracovní smlouvy. Vzhledem k tomu, že žalobce se s pěti osobami na nástupu do zaměstnání od 1. 10. 1998 jako obsluha jím provozované čerpací stanice předběžně dohodl ještě před uzavřením nájemní smlouvy, byl v postavení potencionálního zaměstnavatele a osoby, s nimiž jednal, v postavení potencionálních zaměstnanců. Jejich dohodu lze proto kvalifikovat pouze jako příslib zaměstnání, případně jako dohodu o sjednání budoucí pracovní smlouvy, na níž však nelze aplikovat občanské právo (ustanovení § 50a obč. zák. o smlouvách budoucích), neboť budoucí smlouva (tj. pracovní smlouva) by nepochybně byla smlouvou pracovněprávní a její obsah by se nemohl řídit jiným právním odvětvím než pracovním právem. Za situace, kdy mezi žalobcem a uchazeči o zaměstnání u něj nebyl uzavřen pracovní poměr, avšak žalobce uspokojil jejich pracovněprávní nároky, šlo o plnění bez právního důvodu, a nelze proto dovodit příčinnou souvislost mezi porušením prevenční povinnosti žalované a škodou, která žalobci vznikla.

NS ČR:

Odvolacímu soudu lze přisvědčit v tom, že mezi žalobcem a pěti osobami, jimž poskytl finanční náhradu, nevznikl pracovněprávní vztah, neboť nedošlo k uzavření předpokládané pracovní smlouvy; pak je ovšem vyloučen závěr, že náhrady, které žalobce poskytl těmto svým potenciálním zaměstnancům, představovaly uspokojení jejich pracovněprávních nároků. Zákoník práce totiž neupravuje nároky osob, kterým bylo ústně přislíbeno uzavření pracovní smlouvy, avšak z důvodů na straně budoucího zaměstnavatele k tomu nedošlo.

Nelze ovšem přehlédnout, že podle dosavadních tvrzení žalobce mělo jít o náhradu za to, že uvedené osoby pod příslibem nového pracovního místa zbytečně ukončily stávající pracovní poměry u jiných zaměstnavatelů a že tím přišly o dosavadní příjem. Nejde tedy zřejmě o nároky plynoucí z toho, že přislíbené pracovní poměry nebyly uzavřeny (tj. o odpovědnost žalobce za ztrátu předpokládaného výdělku plynoucí ze samotného porušení jakési pracovní smlouvy o smlouvě budoucí, kterou zákoník práce výslovně vylučuje a občanský zákoník na ni dopadat nemůže), nýbrž o nároky těchto osob vyvolané ztrátou dosavadního zaměstnání vlivem nesplněného příslibu pracovního místa ze strany žalobce. Existence takového nároku ovšem musí být posuzována z hlediska obecné úpravy odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku. Nárok žalobce na náhradu škody vůči žalované pak bude důvodný, jestliže prokáže, že zaplacením předmětných částek plnil svou povinnost k náhradě škody, která uvedeným osobám vznikla tím, že od 1. 10. 1998 přišly o výdělek, kterého dosahovaly v předchozím zaměstnání, právě v příčinné souvislosti s nedodrženým příslibem nástupu do zaměstnání u žalobce.

Odvolací soud odůvodnil závěr o neopodstatněnosti nároku tím, že chybí příčinná souvislost mezi porušením prevenční povinností žalovanou a škodou, která vznikla žalobci dobrovolným plněním potenciálním zaměstnancům; soud s ohledem na domnělý pracovněprávní charakter plnění dovodil, že žalobce plnil bez právního důvodu. **Vzhledem k tomuto právnímu závěru se uplatněným nárokem z hlediska odpovědnosti**

žalobce vůči těmto osobám podle občanského zákoníku nezabýval a nezkoumal, zda žalobce plnil z titulu své odpovědnosti za škodu při splnění podmínek podle ustanovení § 420 obč. zák.; jeho závěr o nedůvodnosti žaloby je tak nesprávný.

Zodpovednosť zamestnanca za schodok/stratu zvereného predmetu z dohody o hmotnej zodpovednosti/zverenia veci na písomné potvrdenie uzatvorenej pred uzatvorením pracovnej zmluvy

V tomto prípade síce nejde o všeobecnú zodpovednosť za škodu, ale analýza tejto situácie má význam z hľadiska určitej logiky výkladu. Zároveň je potrebné brať do úvahy, že z titulu neplatnosti dohody o hmotnej zodpovednosti/zverenia veci na písomné potvrdenie môže do úvahy prísť otázka posudzovania vzniku všeobecnej zodpovednosti za škodu. V tomto prípade síce dôjde k uzatvoreniu dohody o hmotnej zodpovednosti, resp. zverení veci na písomné potvrdenie, ktorá by inak viedla k osobitnej zodpovednosti zamestnanca za škodu, ale táto je uzatvorená/prevzatá ešte pre založením pracovného pomeru (ak je založenie urobené písomnou pracovnou zmluvou). Z tohto hľadiska sa spornou nestáva len existencia osobitnej, ale aj existencia všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu.

NS ČR: 21 Cdo 2196/2010: dohoda o hmotnej zodpovednosti/písomné potvrdenie o zverení veci uzatvorené o deň skôr ako pracovná zmluva

NS ČR: Namítá-li dále dovolatel, že dohoda o hmotné odpovědnosti zakládá odpovědnost žalovaného i za situace, že byla uzavřena o 1 den dříve než pracovní smlouva, neboť takovýto přílišný formalismus není vzhledem k déletrvajícimu pracovněprávnímu vztahu a tedy užívání předmětného notebooku ze strany žalovaného namístě, a že v případě, nelze-li platně uzavřít dohodu o hmotné odpovědnosti na notebook podle ustanovení § 176 odst. 1 zák. práce, dopadá na daný případ ustanovení § 178 odst. 1 zák. práce (neboť sporná dohoda o hmotné odpovědnosti je v podstatě písemným potvrzením o převzetí svěřeného předmětu, za jehož ztrátu nese zaměstnanec žalovaný odpovědnost)¹⁰⁹, potom opomijí, že podmínkou platnosti dohody o hmotné odpovědnosti je existence pracovněprávního vztahu mezi účastníky dohody (srov. Zhodnocení Nejvyššího soudu SSR ze dne 6. 11. 1975 sp. zn. Cpj 50/75, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1976, pod č. 12, str. 62 - 63), a z povahy věci vyplývá, že **tato podmínka se stejně tak vztahuje i na platnost potvrzení o převzetí svěřeného předmětu podle ustanovení § 178 odst. 1 zák. práce**. Platí totiž, že mezi zaměstnanci a zaměstnavateli vznikají pracovněprávní vztahy, a pokud zákoník práce nebo jiný právní předpis nestanoví jinak, vznikají pracovněprávní vztahy **nejdříve od uzavření pracovní smlouvy** (srov. § 1 odst. 1 a 2 zák. práce).

Byla-li dohoda podepsána dne 31. 3. 2006, a pracovněprávní vztah mezi účastníky vznikl až dnem 1. 4. 2006, je závěr odvolacího soudu v souladu se zákonem¹¹⁰ a s výše

109 V SR § 182 a § 185 ZP.

110 T. j. neplatnosť dohody, zverenia.

uvedenými obecně přijímanými právními názory, na nichž dovolací soud nemá důvod cokoliv měnit.

Obdobná otázka sa objavuje aj v prípade, ak je napr. pracovná zmluva už podpísaná (t.j. vzťah založený), nástup do zamestnania je od 1. 10. a zamestnanec na konci mesiaca september preberie niektoré veci – napr. budúci zamestnávateľ mu proti podpisu odovzdá vstupnú kartu do budovy. Zamestnanec ju stratí. Dá sa povedať, že vzhľadom na založenie pracovného pomeru, už aj takáto skutočnosť môže byť považovaná za úkon potrebný pred výkonom práce, a teda za pracovnoprávnu zodpovednosť. V prípade prevzatia vecí pred samotným podpísaním pracovnej zmluvy, resp. založením pracovnoprávneho vzťahu sa však založenie pracovnoprávnej zodpovednosti javí v kontexte rozhodnutia NS ČR: 21 Cdo 2196/2010 ako vylúčené.¹¹¹

Škoda, ktorá vznikla alebo bola zistená po skončení pracovnoprávneho vzťahu

Pokiaľ ide o škodu, ktorá vznikne alebo je zistená, ustálená po skončení pracovnoprávneho vzťahu, tiež a priori nemožno vylúčiť zodpovednosť zamestnanca len z dôvodu skončenia pracovnoprávneho vzťahu. V tomto prípade sa bude skúmať, či právny dôvod (príčina) vzniku zodpovednostného vzťahu vyplýva z pracovnoprávneho vzťahu (hoci už skončeného). Posudzovanie podľa pracovnoprávnej zodpovednosti (§ 179, § 182, § 185 ZP atď.) sa bude diať dovtedy, pokiaľ nie sú naplnené predpoklady pracovnoprávnej zodpovednosti za škodu a škoda môže vzniknúť aj po skončení pracovného pomeru ako následok konania zamestnanca počas neho (pozri ďalej **NS ČR: 21 Cdo 1852/2003**).

Príklad:

- *schodok (škoda) pri spoločnej hmotnej zodpovednosti zistený inventarizáciou, pričom pracovný pomer zamestnanca sa už skončil (pozri § 184 ods. 3 ZP),*
- *zamestnanec ku dňu skončenia pracovného pomeru nevrátil vec – zodpovednosť sa nestáva občianskoprávnou zodpovednosťou za škodu,*
- *zamestnanec pod vplyvom alkoholu spôsobil dopravnú nehodu, následkom čoho s ním bol okamžite skončený pracovný pomer. Poškodené auto išlo na opravu, kde bola vyčíslená škoda. Škodová udalosť síce nastala za trvania pracovného pomeru, ale škoda bola vyčíslená až neskôr.*
- *škoda z administratívneho konania (napr. pokuta) vyplývajúca z konania – kým správny orgán uloží a prebehne celý proces, zamestnanec už u zamestnávateľa nepracuje – škoda vznikla až zaplatením pokuty (znížením majetku zamestnávateľa),*
- *zamestnanec vrátil služobné auto alebo vyúčtoval cestovné náhrady až po skončení pracovného pomeru, pretože pracovná cesta sa skončila večer posledný deň*

111 V niektorých prípadoch to môže byť aj v neprospech zamestnanca, pretože osobitná zodpovednosť za škodu je vylúčená a pri všeobecnej zodpovednosti za škodu zamestnanca podľa Zákonníka práce je náhrada škody z nedbanlivosti obmedzená, ale v prípade zodpovednosti za škodu podľa Občianskeho zákonníka nie je obmedzená.

trvania pracovného pomeru a poškodenie auta sa zistilo až nasledujúci týždeň a aj skutočnosť, že ju spôsobil už bývalý zamestnanec. Keby sa však pracovný pomer skončil v piatok a vrátiť auto zamestnanec príde až v pondelok a spôsobí na ňom medzi koncom pracovného pomeru a jeho vrátením škodu, je otázne, či táto škoda bola ešte spôsobená v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh. Napr. zamestnanec sa išiel povozit' v sobotu (aj bez ohľadu na súhlas zamestnávateľa v takejto súvislosti už nejde o plnenie pracovných úloh alebo o priamu súvislosť s nimi). Ak však osoba má vozidlo len u seba, pretože v piatok večer ho nemá ako odovzdať, a strany sa dohodli, že zamestnávateľ ho prevezme v pondelok a škoda sa stane počas zavezenia vozidla bývalému zamestnávateľovi, je možné uvažovať aj o tom, že v širšom zmysle ide o priamu súvislosť s plnením pracovných úloh, hoci po skončení pracovného pomeru [dovezenie vozidla nie je výkon závislej práce, ako osoba nemá druh práce vodič, ale môže ísť o inú činnosť vykonávanú na príkaz zamestnávateľa (poznámka aj so súhlasom zamestnanca alebo nejde o príkaz, ale o dohodu strán), resp. úkon potrebný po skončení práce].

NS ČR: 21 Cdo 1852/2003: zodpovednosť za škodu, ktorá vznikla po skončení pracovného pomeru, ak k zavineniu došlo počas jeho trvania

Zamestnávateľ uviedol, že zamestnanec bol vodič-díler, s ktorým bol okamžite skončený pracovný pomer z dôvodu neospravedlnenej absencie. Pri skončení pracovného pomeru bol zistený inventárny rozdiel a naviac žalovaný prestal bezdôvodne pracovať a aj jeho vozidlo zostalo neobsadené. Zamestnávateľovi vznikla škoda vo výške 82.549,- Kč spočívajúca v strate na zisku. Ide o obdobie od mája do júla. Okamžité skončenie pracovného pomeru bolo k 23. 5.

NS ČR: Odvolací soud při rozhodování o výši této škody dospěl k závěru, že žalobce může požadovat náhradu škody jen za dobu, po kterou trval pracovní poměr mezi žalobcem a žalovaným (tedy nejdéle do 23. 5. 1996), i kdyby žalobci vznikala škoda také po tomto datu. S tímto právním názorem nelze souhlasit.

...Pracovněprávní vztahy současně nejsou omezeny jen na dobu trvání pracovního poměru, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti. Ustanovení § 1 odst. 2 zák. práce určuje zásadně počátek vzniku pracovněprávních vztahů (dobu, kdy nejdříve pracovněprávní vztahy vznikají), žádné ustanovení zákoníku práce nebo jiného právního předpisu však nestanoví dobu, do kdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí); pracovněprávními vztahy jsou proto také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody podle ustanovení § 172 a násl. zák. práce¹¹², i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru. Je tomu tak zejména proto, že právní důvod (příčina) vzniku tohoto odpovědnostního vztahu je právě v pracovněprávním vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Jestliže tedy zaviněným porušením povinností vyplývajících z pracovněprávního

112 V SR § 179 ZP.

vztahu začala zaměstnavateli vznikat škoda (případně i jiná škoda), **okolnost, že skončil pracovní poměr mezi zaměstnancem (škůdce) a zaměstnavatelem (poškozeným) sama o sobě neznamená, že došlo k přetržení příčinné souvislosti mezi zaviněným porušením pracovních povinností a vznikající škodou.**

Podle hledisek ustanovení § 172 a násl. zák. *Práce je třeba věc posuzovat, dokud jsou naplňovány předpoklady odpovědnostního vztahu* (porušení pracovní povinnosti, zavinění zaměstnance, vznik škody u zaměstnavatele a příčinná souvislost mezi zaviněným porušením pracovních povinností a vznikající škodou).

V projednávané věci se zaviněného porušení pracovních povinností dopustil žalovaný tím, že přestal docházet do zaměstnání. Toto jeho jednání vedlo zaměstnavatele (žalobce) k tomu, že s ním okamžitě zrušil pracovní poměr. Zároveň musel také řešit situaci, která jednáním žalovaného vznikla obsazení jeho pracovního místa řidič dealer. V přímé souvislosti s tím vznikala žalobci (zaměstnavateli) nejen skutečná škoda [nevznikaly hodnoty, které svou práci žalovaný (zaměstnanec) měl vytvářet], ale i jiná škoda (majetek žalobce se předpokládaným způsobem nerozmnožoval - nevznikal důvodně očekávaný zisk). Tato situace trvala do doby, než se žalobce (při vynaložení přiměřeného úsilí) dostal do takového stavu, jako by zde porušení pracovních povinností ze strany žalovaného nebylo (bylo obsazeno pracovní místo řidič dealer a zaměstnanec, který toto místo zastával, byl dostatečně zapracován, aby práci žalovaného nahradil).

Pro trvání doby, po kterou tato jiná škoda žalobci vznikala bylo zcela nerozhodné, kdy skončil pracovní poměr žalovaného, a tím i porušování pracovních povinností nedocházením do zaměstnání. Jestliže příčinou vzniku jiné škody (nevznikal důvodně očekávaný zisk) byla skutečnost, že i po skončení pracovního poměru žalovaného nebyla práce řidič dealer odpovídajícím způsobem vykonávána, která ale byla vyvolána porušením pracovních povinností žalovaným (přestal docházet do zaměstnání), **trvala příčinná souvislost mezi porušením pracovních povinností žalovaným a vznikem škody na straně žalobce, bez ohledu na to, že v mezidobí pracovní poměr žalovaného zanikl, až do okamžiku, kdy práce řidič dealer odpovídajícím způsobem vykonávána byla.**

Škoda v případě neplatného pracovnoprávního vztahu

Osobitnou otázkou je **existencia neplatne založeného pracovnoprávního vztahu.** Ak by súd rozhodol v spore, že pracovnoprávny vzťah nebol založený platne (*napr. dohoda o brigádnickej práci študentov nebola dojednaná písomne*) a neprekvalifikoval by pracovnoprávny vzťah na pracovný pomer, ide o tzv. **faktický pracovnoprávny vzťah**, kde sa kryje nárok zamestnanca na odmenu za prácu, pretože inak by išlo o bezdôvodné obohatenie na strane zamestnávateľa (ak zamestnanec vykonal prácu).

Ak by v takomto vzťahu „zamestnanec“ spôsobil škodu, mohlo by byť síce sporné, do akej miery by išlo pracovnoprávnu zodpovednosť za škodu. Rovnako sporné by bolo podradenie takejto zodpovednosti za škodu pod občianskoprávnu zodpovednosť, ak by išlo o faktický pracovnoprávny vzťah (vôľa strán smerovala do sféry pracovného práva). Z tohto hľa-

diska pracovnoprávna teória zastáva názor, že škoda z faktického pracovnoprávneho vzťahu je pracovnoprávnou zodpovednosťou za škodu. Rovnaký názor má aj súd.

Za úvahu však stojí nasledovné: ak by síce v rámci napr. inšpekcie práce bola zistená zastrená závislá práca, ale vôľa ani jednej zo strán nesmerovala k jej dojednaniu (sú naplnené znaky závislej práce ale obe strany sú spokojné s iným statusom – napr. s mierou flexibility vzťahu – napr. kadernička v kaderníckom salóne bude SZČO, hoci jej práca vykazuje znaky závislej práce, ale tento status jej vyhovuje, pretože môže zo dňa na deň odísť za lepšou ponukou), ide síce o faktický pracovnoprávny vzťah, ale ani jedna zo strán nemá skutočnú vôľu byť zamestnancom a zamestnávateľom. Statusy by sa síce nemali priznávať na základe vôle strán (de facto „obchádzajú“ zákon), na druhej strane je sporne v takomto prípade trvať na pracovnoprávnej zodpovednosti, ak nikdy v procese ani jedna zo strán nevyjadrila vôľu byť zaviazaná z pracovného práva, prečo by tomu malo byť v deliktuálnej oblasti, kde sa jedna zo strán „uvedomila“, pretože z hľadiska následkov jej status prestal vyhovovať.¹¹³ Zároveň situáciu môže skomplikovať aj škoda tretej osobe – kadernička poraní zákazníka v salóne. Bude zodpovedať priamo alebo bude zodpovedať salón. Pokiaľ nejde o exces, ide o aplikáciu § 420 ods. 2 OZ, pretože kadernička je osoba, ktorú salón pri svojej činnosti na túto činnosť použil.

KS Trnava: 11 CoPr/1/2012: zodpovednosť za škodu v prípade faktického pracovnoprávneho vzťahu

Zamestnávateľ v konaní tvrdil, že si uplatňuje škodu, ktorá mu mala vzniknúť tým, že mu ako zamestnávateľovi bola uložená pokuta za porušenie pracovných povinností odporkyňou, ktorá ako predavačka bola oboznámená a dobre vedela, že je pri kúpe povinná vydať zákazníkovi doklad z registračnej pokladnice, ktorý nevydala, čo vyplýva zo zápisu zo dňa 24. 8. 2011. Za porušenie povinností vyplývajúcich z daňového zákona mu bola uložená pokuta rozhodnutím Daňového úradu zo dňa 26. 8. 2011 ako prevádzkovateľovi a zamestnávateľovi v sume 665 eur, ktorú zaplatil pričom svoj nárok na regres opiera o ustanovenie § 179 Zákonníka práce.

OS: mal na základe vykonaného dokazovania preukázané, že najneskôr pri nástupe odporkyne na výkon prác sa účastníci dohodli na tom, že odporkyňa bude vykonávať práce pre navrhovateľa na základe dohody ako brigádnička s nástupom dňa 23. 07. 2011 s tým, že bude práce vykonávať do 30. 09. 2011, ako predavačka zmrzliny za odmenu 1,70 eur/hod. Odporkyňa práce vykonávala do 08. 09. 2011, pričom dohodu o vykonaní práce ani dohodu o brigádnickej práci študentov nemali zmluvnej strany vypracovanú v písomnej forme.

Odporkyňa vykonávala práce ako predavačka zmrzliny a pri kontrole daňového úradu bolo zistené dňa 24. 08. 2011, že nákup zmrzliny nebol zaevidovaný v ERP a pokladničný doklad nebol vydaný, preto navrhovateľovi ako zamestnávateľovi za porušenie zákona bola uložená pokuta 665 eur. Následne začali vznikať medzi účastníkmi

¹¹³ Hoci samozrejme je potrebné odlišiť vôľu strán a vôľu štátu.

konflikty kvôli nevyplatenej odmene odporckyni, ktorej sa domáhala pred výplatným termínom a zaplateniu uloženej pokuty, o ktorej tvrdila, že sa jej navrhovateľ domáhal. U navrhovateľa **na základe podnetu odporckyne bola vykonaná kontrola Inšpektorátom práce a následne dodatočne nahlásil odporckýňu do Sociálnej poisťovne s tým, že jej vznikol pracovný pomer na dobu neurčitú od 23. 07. 2011. Odporckýňa nesúhlasila so vznikom pracovného pomeru, pretože o takýto pracovnoprávny vzťah nemala záujem**, na tomto sa pri nástupe na výkon práce nedohodli s navrhovateľom a navrhovateľ nahlásil **vznik pracovného pomeru bez jej vôle, pričom mal vedomosť o tom, že má štatút študenta.**

Vzhľadom k tomu, že navrhovateľ uplatnil svoj nárok titulom zodpovednosti za škodu v súvislosti s výkonom práce počas trvania pracovného pomeru, ktorého existencia bola v konaní sporná, **prvostupňový súd ako predbežnú otázku riešil platnosť vzniku pracovnoprávneho vzťahu medzi účastníkmi.**

Pozn. autora – súd následne riešil právne otázky platnosti úkonov, vôle, simulácie právnych úkonov a pod.¹¹⁴

114 OS: „Prvostupňový súd posúdil vzťah medzi účastníkmi v zmysle ustanovení Zákonníka práce s použitím ustanovenia § 1 ods. 2 ZP a aj ustanovení Občianskeho zákonníka, keď vzťah všeobecnej časti Zákonníka práce k Občianskemu zákonníku je založený na princípe subsidiarity. V prípadoch, kde konkrétna úprava všeobecnej časti ZP chýba, bude treba použiť v plnej miere Občiansky zákonník v prípadoch, v ktorých ZP v rámci všeobecnej časti upravuje len osobitosti konkrétneho problému, jeho právna úprava sa bude riadiť ZP. Vo všeobecných ustanoveniach ZP sú upravené len osobitosti právnych úkonov pre oblasť pracovného práva. ZP z dôvodu subsidiárnej pôsobnosti Občianskeho zákonníka vo vzťahu k prvej časti /všeobecné ustanovenia/ ZP už nevyhrančuje pojem právneho úkonu. Pre pracovnoprávne účely treba používať pojem právneho úkonu tak, ako ho vymedzuje Občiansky zákonník v ustanovení § 34. V každom právnom úkone musí byť daná vôľa, ktorej prejav je základným prvkom právneho úkonu. Kde niet vôle, niet ani právneho úkonu. Náležitou vôľou je jej sloboda a vážnosť. Prejav vôle musí smerovať najmä k vzniku, zmene a zániku práv a povinností, ktoré právne normy s takýmto prejavom vôle spájajú. Právne následky právneho úkonu môžu byť vecou dispozície účastníkov alebo sú právnym predpisom donucujúcej povahy kogentne určené. Tento prejav vôle musí byť po výrazovej stránke zrozumiteľný a po obsahovej stránke určitý. Simulácia je predstieranie právneho úkonu, právny úkon naoko, keď konajúci prejavuje vôľu, ktorú nemá alebo nemal, čím predstiera nejaký právny úkon, aby zakryl iný právny úkon. V tomto prípade zastieraný právny úkon sa nazýva tzv. disimulovaný právny úkon, ktorý účastníci v skutočnosti chceli. V pracovnom práve takýto disimulovaný právny úkon je platný, na rozdiel od simulovaného právneho úkonu. V citovaných ustanoveniach Občianskeho zákonníka je zakotvená konvalidácia právnych úkonov, keď ak právnym úkonom má byť zastretý iný právny úkon, platí tento iný právny úkon, ak to zodpovedá vôli účastníkov a ak sú splnené všetky jeho náležitosti. V danom konaní nedodržanie písomnej formy pracovnej zmluvy v zmysle citovaných ustanovení ZP nie je sankcionované jej neplatnosťou; nie je vylúčená možnosť uzavrieť pracovný pomer i konkludentne. Ak zamestnanec začne pre navrhovateľa s jeho vedomím vykonávať prácu, akoby bol u neho v pracovnom pomere, prípade túto prácu vykonáva aj dlhší čas, hoci k vzniku pracovného pomeru medzi týmito zamestnávateľom a zamestnancom nemohlo dôjsť, vytvorí sa faktický stav, ktorý býva označovaný /na rozdiel od pracovnoprávneho pomeru, ktorý vznikol platne/ ako faktický pracovný pomer. I z tohto vzťahu môžu vzniknúť určité pracovnoprávne nároky v zmysle výkladu citovaných základných článkov ZP, je však potrebné vziať do úvahy do akej miery neplatnosť pracovnej zmluvy i skutočnosť, že nedošlo k vzniku pracovného pomeru, zaviniel zamestnanec. Je nepochybné, že aj v tomto prípade tzv. faktického pracovného pomeru je nevyhnutnou podmienkou prejav vôle. Neplatný je právny úkon, ktorý sa neurobil slobodne, vážne, určite alebo zrozumiteľne. Prvostupňový súd pri právnom posúdení predbežnej otázky vzniku pracovného pomeru medzi účastníkmi posudzoval existenciu vôle odporckyne smerujúcu k vzniku pracovného pomeru v danom konkrétnom prípade a za

Prvostupňový súd mal za to, že medzi účastníkmi takto platne nevznikol pracovný pomer, pričom to, že navrhovateľ ju ako zamestnankyňu prihlásil do Sociálnej poisťovne, bolo len jeho účelovým konaním, ktoré bolo následne vyvolané narušením vzťahov po udelení pokuty správnym orgánom. Sám navrhovateľ si bol vedomý, že s odporkyňou sa konkrétne dohodli na spôsobe výkonu práce a to na základe uzavretej dohody. Túto však nevypracoval písomne, vedomý si postihu následku neplatnosti dohody a v snahe vyriešiť pracovnoprávny vzťah po vykonanej kontrole Inšpektorátom práce tvrdil, že vznikol medzi účastníkmi pracovný pomer na dobu neurčitú. **Svojim konaním takto zastieral pôvodný právny úkon a to uzavretie dohody o brigádnickej práci študentov, resp. dohode o vykonaní práce.** V danom prípade by potom platil zastretý právny úkon, teda dohoda, ak by to zodpovedalo vôli účastníkov a ak by boli splnené všetky jeho náležitosti stanovené zákonom. Účastníci sa zhodne dohodli na uzavretí dohody o vykonaní práce resp. dohody o brigádnickej práci študentov a platil by tento právny úkon. Zákonník práce však spája platnosť dohody o vykonaní práce a taktiež aj dohody o brigádnickej práci študentov jej písomnou formou. V prípade nedodržania písomnej formy zo zákona sú dohody neplatné. Za daného stavu potom súd vyvodil ten právny záver, že **medzi účastníkmi nevznikol pracovný pomer na dobu neurčitú a nebola ani platne uzavretá žiadna dohoda o vykonaní práce alebo dohoda o brigádnickej práci študentov.** Neplatnosť tejto dohody výlučne zavinil navrhovateľ, keď svojím konaním vytvoril protiprávny stav a preto mu súd neposkytol ochranu pri uplatňovaní jeho právneho nároku voči odporkyňi. V prípade neexistencie žiadneho pracovnoprávneho vzťahu medzi účastníkmi nebolo možné vyvodiť pracovnoprávnu zodpovednosť odporkyne za porušenie pracovných povinností a vzniknutú škodu navrhovateľovi priznať titulom uloženej pokuty správnym orgánom. **Prvostupňový súd nevyvodil zo vzťahu medzi účastníkmi občianskoprávnu zodpovednosť odporkyne, pretože ak je dohoda uzavretá medzi zamestnávateľom a zamestnan-**

daných okolností, za ktorých došlo k prejavu vôle, keď začala pre navrhovateľa vykonávať práce. Ku konkludentnému vzniku pracovného pomeru na dobu neurčitú, ako tvrdil navrhovateľ by došlo len za predpokladu, že by prejav vôle oboch účastníkov skutočne smeroval k vzniku nového pracovného pomeru / rozsudok NS SR 1Cdo 33/2008 /. V danom prípade bolo bez akýchkoľvek pochybností preukázané, že obaja účastníci sa dohodli a prejavili vôľu uzavrieť dohodu o vykonaní prác resp. dohodu o brigádnickej práci študentov, čo obaja zhodne potvrdili a navrhovateľ mal vedomosť o tom, že odporkyňa požíva štatút študenta pričom navrhovateľ uzatvoril viacero zmlúv o vykonaní prác v priebehu roku 2011 aj s ďalšími zamestnancami. Navrhovateľ svojím správaním zavinil, že nebola písomne vypracovaná dohoda s odporkyňou najneskôr v deň nástupu na výkon prác odporkyňou. Zo žiadnych ustanovení zákonníka práce nevyplýva povinnosť, aby takúto dohodu vypracoval výlučne zamestnávateľ, avšak dovtedy, ako zamestnávateľ, vypracovával písomné dohody o vykonaní práce v každom prípade, u každého svojho zamestnanca a preto mal prvostupňový súd za to, že nebol žiaden dôvod, pre ktorý by nemal vypracovať písomnú dohodu aj v prípade odporkyne /čo by bolo možné považovať za správanie sa v rozpore s dobrými mravmi/, toľož, keď sa na jej obsahu zhodne dohodli. Fakt, že navrhovateľ umožnil odporkyňi výkon prác bez uzavretej písomnej dohody a odporkyňa tieto práce aj vykonávala bolo ovplyvnené tým, že mala za to, že sa dohodli na charaktere pracovnoprávneho vzťahu s prislúchom od navrhovateľa vypracovania písomnej dohody. Táto skutočnosť nemôže založiť vznik pracovného pomeru na dobu neurčitú pri absencii vôle oboch zmluvných strán.“

com neplatná, vzniká medzi zamestnávateľom a zamestnancom za predpokladu, že zamestnanec pre zamestnávateľa pracoval a bol za vykonávané práce odmeňovaný, **pracovnoprávny vzťah, a nie občiansko-právny vzťah** (R 19/77).

KS Trnava: rozhodnutie potvrdil. Predmetom odvolacieho prieskumu bolo posúdenie veci v otázke existencie pracovného pomeru, či už založeného pracovnou zmluvou, resp. uzatvorením dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, kde odvolací súd, v zhode so súdom prvého stupňa, má za to, že medzi účastníkmi nedošlo k platnému uzavretiu pracovného pomeru, ktorý by bol založený či už pracovnou zmluvou, alebo uzavretím dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru a v tomto smere v celom rozsahu odkazuje na jeho odôvodnenie. Treba prisvedčiť odvolateľovi, že prvostupňový súd v závere odôvodnenia svojho rozsudku **nešťastne formuloval existenciu pracovnoprávneho vzťahu a pracovného pomeru, keď v danej veci nebolo pochyb, že právny vzťah medzi účastníkmi bolo potrebné kvalifikovať ako vzťah, ktorý upravujú normy pracovného práva a nie občianskeho práva, avšak z odôvodnenia prvostupňového rozhodnutia vyplýva, že medzi účastníkmi nedošlo k platnému uzavretiu pracovného pomeru založeného pracovnou zmluvou a ani k uzavretiu dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (dohody o vykonaní práce, dohody o pracovnej činnosti resp. dohody o brigádnickej práci študentov) a to napriek tomu, že daný právny vzťah medzi účastníkmi je potrebné kvalifikovať ako pracovnoprávny.**

Škoda v prípade prevodu podniku

Z hľadiska Zákonníka práce prevod podniku neznamená skončenie pracovného pomeru zamestnanca, ale prevod práv a povinností na nového zamestnávateľa (§ 27, § 28 ZP). Ide o všeobecnú sukcesiu práv a povinností (podľa pracovnoprávnej teórie). Z hľadiska náhrady škody však môžu vzniknúť niektoré špecifické otázky: napr. zamestnanec svojim zavinením spôsobil zamestnávateľovi škodu – konanie voči zamestnávateľovi je ukončené až po prevode zamestnanca, zamestnávateľovi je uložená pokuta (je naviazaná na subjekt) 500,- eur. Zamestnanec je však prevedený. Možno si túto škodu uplatniť? Pôjde o regresné právo? Bude sa aplikovať režim pracovného práva? Alebo zamestnávateľ prevodom zamestnanca previedol všetko, t. j. aj riziko, že v budúcnosti bude jeho pohľadávka nedobytná?

V kontexte už uvedeného prípadu pred NS ČR sa možno domnievať (*právo o tejto situácii mlčí a akoby všetky práva a povinnosti preberal nový „subjekt“ a ten pôvodný ich strácal, prax však môže byť komplikovanejšia – napr. banka A predá hypotekárnu sekciu banke B a konania na podnet zamestnanca, ktorý prešiel do banky B, bol podaný na banku A, alebo naopak, zamestnanec nevrátil majetok banke A – jej počítač, ktorý sa neprevádza na banku B*), že ak sa konanie vedie ešte voči „bývalému“ zamestnávateľovi, oprávnený na náhradu škody je tento „bývalý“ zamestnávateľ. Ak sa konanie vedie voči „novému“ zamestnávateľovi, oprávnený je tento „nový“ zamestnávateľ. Možno sa domnievať, že zamestnanec sa teda zodpovednosti za škodu svojím prevodom nezbaví, ale škoda sa

má uhradiť tomu, komu vznikla (napr. komu je uložená pokuta).

V praxi sú mnohé veci riešené na bežnej báze: napr. zverená vec – buď sa musí vrátiť pred dňom prevodu, alebo prechádza aj s majetkom na nového nadobúdateľa (keby neprešla, mala by sa vrátiť pôvodnému subjektu). V praxi si strany – prevádzajúci a preberajúci zamestnávateľ – môžu dohodnúť pravidlá ako riešiť takéto veci, aj ak nastanú neskôr (napr. zodpovednosť subjektu B voči subjektu A a regres voči zamestnancovi).

Škoda v prípade nedodržania konkurenčnej doložky

V prípade § 83a ZP ide o záväzok zamestnanca po skončení pracovného pomeru zdržať sa určitého konkurenčného konania. Následky porušenia tohto záväzku, ktoré nastáva po skončení pracovného pomeru, sa spravujú § 83a ZP. Z tohto dôvodu, ako aj z dôvodu, že takáto dohoda sa uzatvára počas trvania pracovného pomeru, ide o pracovnoprávnu zodpovednosť za škodu.

Škoda v prípade excesu – vybočenia mimo rámca pracovnoprávných vzťahov

Ak ide o konanie mimo rámca pracovnoprávných vzťahov, hoci má osoba status zamestnanca, bez ohľadu na založenie pracovnoprávneho vzťahu nejde o zodpovednosť za škodu podľa Zákonníka práce.¹¹⁵ Napr. **NS: R č. 57/1961** (11 Co 28/61): *Zásady vyslovené v rozhodnutí č. 46/60 Sbírkou rozh. čs. soudů, podle nichž zaměstnanec, který při výkonu svého zaměstnání způsobí porušením povinností z pracovního poměru škodu cizímu podniku nebo jiné třetí osobě, odpovídá jen svému zaměstnavateli, nelze použít v případě, kdy jde o vybočení zaměstnance z povinností vyplývajících z pracovního poměru.*

3.5 Druhý predpoklad – existencia (vznik) škody

Druhým predpokladom všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu je existencia – vznik škody na strane zamestnávateľa, pričom môže ísť o škodu, ktorá mu vznikla priamo (napr. na jeho zariadení) alebo nepriamo [t. j. že zamestnávateľ zodpovedá za škodu, ktorú zamestnanec spôsobil inej osobe – cez aplikáciu § 420 ods. 2 OZ)].

V prípade zamestnávateľa prichádza z hľadiska Zákonníka práce do úvahy majetková škoda.

Škodu musí zamestnávateľ vedieť kvantifikovať (popísať rozsah škody v peňažnom vyjadrení), kvalifikovať (skutočná škoda, ušlý zisk – neprávna kvalifikácia býva predmetom posudzovania súdmi) a preukázať (t. j. že škoda je vo výške, ako zamestnávateľ tvrdí).

Základom je vyjadriteľnosť tejto majetkovej škody všeobecným ekvivalentom, t. j. v peniazoch. Ak ujmu (škodu), ktorá zamestnávateľovi vznikla, zamestnávateľ nevie vyčísliť, resp. preukázať (*dôkazné bremeno je na ňom*), súdy škodu nepriznávali. Pozri

¹¹⁵ Viac pozri ďalej pri texte o plnení pracovných úloh a priamej súvislosti s nimi.

rozhodnutie **KS Trenčín: 6 Co/320/2013**, kde zamestnávateľ tvrdil: „V dňoch, v ktorých odporca do práce úmyselne a bezdôvodne nenastúpil, bolo navrhovateľovi znemožnené dosahovať zisk jedným z jeho vozidiel nákladnej dopravy, zavinením odporcu.“; pred súdom však túto skutočnosť nepreukázal – nepreukázal, aká škoda mu z dôvodu uvedeného konania zamestnanca skutočne vznikla.

Súdy sa v rámci súdnych sporov zaoberali otázkami, či vznikla škoda, čo patrí pod škodu, aký druh škody vznikol, kedy vlastne vznikla škoda (v ktorom momente – napr. poškodením auta – škoda síce vznikla, ale jej výška nie je ustálená alebo okamihom opravy auta – keď je škoda vyčíslená) a pod.

Pojem škoda

Pojem škoda Zákonník práce nedefinuje, a teda je potrebné vychádzať z právnej teórie a brať do úvahy aj rozhodovanie súdov. Základ vymedzenia pojmu škoda dala právna teória a judikatúra NS. Táto judikatúra je použiteľná aj v súčasnosti.

Škoda	újma (v tomto prípade na strane zamestnávateľa), ktorá nastala v majetkovej sfére poškodeného (zamestnávateľa) a objektívne je vyjadriteľná všeobecným ekvivalentom, t. j. v peniazoch (pozri NS: R 55/1971, R 27/1977, R 3/1984).
-------	--

NS: R 55/1971 (Cpj 87/70)

V právni teorii i soudní praxi se „**škoda**“ (jako kategorie občanského práva) chápe jako újma, která nastala (se projevuje v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, t. j. penězi (a tedy - nedochází-li k naturální restituci - napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz). Takto vymezená škoda je právě relevantní škodou, t. j. jednáním z předpokladů, na jejichž základě vzniká odpovědnostní vztah; takto vymezená škoda je také přečinem náhrady podle ustanovení § 442 a násl. o. z.

(pozn. autora, táto časť je majetkovou škodu, súd považoval za škodu aj niektoré nemajetkové ujmy)¹¹⁶

Stejně se vykládají pojmy „škoda“... v... pracovním právu.

Pojmu „**hmotná škoda**“, který není pojmem občanského zákoníku (ani zákoníku práce) užívá právní teorie pro označení škody na majetku (na hmotných statcích). Z toho

116 NS ešte dodal, že: Spolu s touto škodou se podle československého občanského práva odškodňují i některé nemajetkové újmy způsobené zásahem do osobněprávních vztahů poškozeného / vytrpěné bolesti, ztížení společenských uplatnění záležející v omezení schopnosti vykonávat běžné životní úkony a zúžení možnosti uspokojovat životní a společenské potřeby a plnit společenské úkoly). Poskytování bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění jako určitého vyvážení (zmírnění) vytrpěných bolestí a ztížení společenského uplatnění (§ 444 o.z.) odpovídá pravidlům socialistického soužití i právnímu citění, které pokládá poskytování bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění za součást spravedlivého vypořádání škody na zdraví. (pozn. autora rieši aj OZ aj zákon č. 461/2003 Z. z., pozn. pravidlá socialistického spoluzitia – dobré mravy).

plyne, že **v podstatě není obsahový rozdíl mezi pojmy „škoda“ jako předpoklad občanskoprávní odpovědnosti za škodu podle československého práva a „hmotná škoda“.**

NS: R 27/1977 (Pls 2/76)

Pojem škody vykládajú súdy zhodne so stanoviskom uverejneným pod č. 55/1971 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk ako **ujmu, ktorá nastala v majetkovej sfére poškodeného a je objektívne vyjadriteľná všeobecným ekvivalentom, t. j. peniazmi.** Vo všetkých skúmaných prípadoch išlo o priznávanie náhrady v československej mene. Nedochádza takmer k tomu, že by bol žalovaný zaviazaný uviesť poškodenú vec do predošlého stavu.

Pojem ujma

Škoda je forma ujmy. Ujma ako negatívny stav, ktorý nastal v tomto prípade na strane zamestnávateľa. Ujma je širší pojem ako len škoda (*keby sme vychádzali z názoru NS: R 55/1971, že pojem škoda a hmotná škoda sú synonymá*) v majetkovej sfére, ale ujma sa môže prejavovať aj v ďalších sférach (napr. povest').

Majetková sféra poškodeného

Z hľadiska škody ide v zmysle Zákonníka práce o majetkovú škodu/ujmu¹¹⁷, zásah do majetku (jeho zníženie). Majetkom nie je len hnutelná vec (t. j. nejde len o materiálnu škodu – napr. poškodenie, zničenie, strata veci), ale aj zníženie majetku v peniazoch (napr. zaplatená pokuta, penále, úroky z omeškania, ktoré požadovala tretia osoba).

Pre zamestnávateľa je podstatnou hlavne vecná škoda (resp. škoda na veci). Pokiaľ ide o nemajetkovú (nemateriálnu) škodu/ujmu (napr. česť/povešť, autorstvo), ako uvádza odborná literatúra, v podmienkach SR sa v občianskoprávných vzťahov priznáva len niekedy.¹¹⁸ Napr. Luby¹¹⁹ v historickej literatúre (rok 1944) uvádza, že „*škodou nemajetkovou je ujma na osobnom (nemajetkovom) záujme poškodeného (ujma na osobnej slobode, cti, mene a pod.), ktorá sa nedá merať, ale len odhadnúť; odhad má previesť sudca, opierajúc sa na dané okolnosti, podľa uváženia.*“ Pod majetkovú škodu nepatrí nemajetková ujma, ktorou je bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia. Uvedená otázka je však v prípade zamestnávateľa bezpredmetná a prípade zamestnanca sa rieši cez zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (príslušné časti boli zo Zákonníka práce vypustené).

Majetkovou ujmovou nie je ujma, kde došlo k porušeniu právnej povinnosti, ale nevznikla ujma, ktorú je možné objektívne vyjadriť v peniazoch. Napr. Fekete¹²⁰ uvádza obmedzenie užívania majetku.

117 Luby ju označuje v historickej literatúre ako „všetka škoda“ – LUBY, Š.: Základy súkromného práva (1944), str. 190.

118 FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 1050.

119 LUBY, Š.: Základy súkromného práva (1944), str. 190.

120 FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 1048.

V kontexte ČR sú zaujímavé prípady, kedy orgán verejnej správy dostal pokutu, ktorú zaviniel konkrétny zamestnanec, t. j. išlo o zodpovednosť zamestnanca, ale vzhľadom na to, že škodou bola pokuta, ktorú tento subjekt musel odvieť inému orgánu verejnej správy, samotná škoda prvému subjektu nevznikla, pretože súd mal za to, že z tohto hľadiska ide o presunutie prostriedkov štátu v rámci rozpočtu, a teda štátu škoda nevznikla (pozri NS ČR: 21 Cdo 5190/2017, 31 Cdo 2764/2016).

Objektívna vyjadriteľnosť v peniazoch

Pre uplatnenie škody je dôležitá objektívna možnosť vyjadriť ujmu všeobecným ekvivalentom (v peniazoch). Náprava je teda možná poskytnutím peňazí (hoci Zákoník práce dáva možnosť použiť aj naturálnu reštitúciu – uvedenie do pôvodného stavu a spôsob náhrady volí škodca).

Zamestnávateľ musí kvantifikovať, aká ujma mu vznikla v jeho majetkovej sfére. Uvedenú skutočnosť za neho nespraví ani súd. Avšak pozri aj: **NS ČR: 21 Cdo 2670/2005: *Jestliže poškozený prokáže v občanském soudním řízení vznik škody, ale neprokáže její výši uplatněnou v žalobě, přizná soud náhradu škody ve výši, jež byla prokázána; ohledně té části škody, jejíž výši lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo ji nelze zjistit vůbec, může soud s přihlédnutím k výsledkům provedeného dokazování použít ustanovení § 136 o.s.ř.*** (srov. rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 12. 1983 sp. zn. 1 Cz 47/83, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1985, pod č. 13).

Vzhľadom na to, že ide o objektívnu vyjadriteľnosť v peniazoch, do úvahy nepripadá subjektívne vyčíslenie zamestnávateľa, kedy škodu vyčísli napr. na 10 000,- eur, pretože sa domnieva, že taká ujma mu vznikla konaním zamestnanca. Kalkulovať nemôže ani s hypotetickým ziskom (pozri **KS Prešov 16 CoPr/11/2012, NS ČR: 25 Cdo 870/2006, 25 Cdo 371/2007, dobový prípad: Úr. Sb. 478**). Vyčíslenie škody musí byť urobené na základe objektívnych ukazovateľov. Pre tieto účely si zamestnávateľa v niektorých komplikovanejších prípadoch zaplatia znalca (napr. aj krádež obrazu zamestnávateľa – je potrebné odhadnúť cenu, za ktorý by sa predal napr. v prípade dražby). Rovnako v súdnych konaniach v zložitejších prípadoch dochádza k znaleckému posudzovaniu¹²¹, a to nielen pokiaľ ide o škodu (ale napr. pokiaľ ide o skúmanie príčinnej súvislosti, či jav A – konanie zamestnanca spôsobil jav B – škodu). Ak objektívne vyčíslenie nie je

121 Napr. v tejto súvislosti sa **NS:R12/1976** vyslovil, v bode „2. Spolupráca súdov s odborníkmi z odboru účtovníctva a tovaroznalctva“ nasledovne: „Povinnosť súdu je zistiť a posúdiť náležite skutkový stav. Ak ide o vec, ktorej posúdenie vyžaduje osobitné odborné znalosti, súd ustanoví po vypočutí účastníkov znalca (127 O. s. p.). Úlohou znalca sa vycerpáva odborným posúdením skutočnosti, o ktorých podáva súdu správu; je úlohou súdu, aby si tieto skutočnosti z hľadiska práva správne zhodnotil. V tejto súvislosti treba uviesť, že v občianskom súdnom konaní sa súdy často spoliehajú na posudok znalca podaný v trestnom konaní. V niektorých prípadoch však nestačí vykonať dôkaz konštatovaním obsahu tohto posudku (v zmysle ustanovenia § 129 O. s. p.). V prípade námietok niektorého z účastníkov je potrebné o sporných otázkach vykonať dôkaz posudkom znalca. Treba si tiež uvedomiť, že ustanovenie § 135 ods. 1 O. s. p. viaže súd v občianskom súdnom konaní len rozhodnutím trestného súdu o tom, že bol spáchaný trestný čin, nie však v otázke výšky škody, s ktorou bol poškodený v trestnom konaní odkázaný na občianske súdne konanie.“

možné, nejde o škodu v zmysle 179 ZP.

V niektorých prípadoch nie je nevyhnutné vyjadrovať škodu v peniazoch (vyjadrenie v peniazoch však musí byť možné), pretože náhrada škody sa bude riešiť tzv. naturálnou reštitúciou – uvedeným do pôvodného stavu – strany sa dohodnú, akým spôsobom sa stav obnoví. **Príklad:** Zamestnanec poškodí farbu na stene zamestnávateľa. Zamestnanec stenu vymaluje. Škoda by bola vyjadriteľná v peniazoch, ale nebolo to potrebné. Zamestnanec stratil služobný telefón – značka a vek – dohodnú sa na tom, aké parametre má mať náhradný telefón a zamestnanec ho zoženie, presná cena teda nemusela byť vyčíslená.

Môže nastať aj opačná situácia, **vyčíslenie nákladov je možné, ale nejde o škodu.**

NS ČR: 21 Cdo 4377/2013: neefektívne vynaloženie nákladov na školenie

Zamestnávateľ vynaložil náklady na školenie zamestnanca, pričom zamestnanec sa tohto školenia nezúčastnil. Zamestnávateľ to hodnotil ako hrubé porušenie pracovnej disciplíny a pracovný pomer so zamestnancom okamžite skončil. Zamestnávateľ tvrdil, že z toho dôvodu boli náklady na školenie vynaložené zbytočne a požadoval ich zaplatenie (ako škodu). V konaní však zavážila jedna skutočnosť. NS ČR sa vyslovil: „Je možné, že uvedené náklady byly vynaloženy marně (jak se v žalobě uvádí), nicméně okolnost, že se žalovaným byl skončen pracovní poměr okamžitě, není příčinou důležitou, podstatnou a značnou neefektivního vynaložení těchto nákladů, neboť tyto náklady by byly vynaloženy zbytečně i tak, vzhledem k tomu, že pracovní poměr měl skončit dne 30. 9. 2007 uplynutím sjednané doby. Jestliže tedy v projednávané věci odvolací soud dovodil, i přes svůj nepřiléhavý názor na (ne)možnost posouzení věci podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce, že neexistuje příčinná souvislost mezi jednáním žalovaného, které vedlo k okamžitému zrušení pracovního poměru a vynaloženými náklady na školení, nelze tomuto závěru vytykat věcnou nesprávnost.“ V tomto prípade chýbala teda príčinná súvislosť, hoci kvantifikácia nákladov, ktoré zamestnávateľ subjektívne vnímal ako škodu, je možná.

Vznik škody ako takej

V prípade zodpovednosti zamestnanca za škodu musí vzniknúť škoda. Pre zaujímavosť možno dať do pozornosti dve rozhodnutia NS ČR, kde je zrejmé, že zamestnanec porušil svoje povinnosti, má teda niesť zodpovednosť, ale problematickou sa stala skutočnosť, či škoda vznikla, pretože hoci kvantifikácia bola možná, v širšom zmysle nedošlo k zmenšeniu majetku subjektu, u ktorého sa táto skutočnosť posudzovala.

NS ČR: 31 Cdo 2764/2016: škoda ako zaplatená pokuta, ak ide o presun prostriedkov medzi rozpočtovými kapitolami – štát je celok, koncepcia delenej subjektivity štátu

Zamestnávateľ zdôvodnil žalobu tým, že mu ako zamestnávateľovi (Ministerstvo obrany ČR) bola uložená pokuta 30 000,- Kč – správny delikt – porušenie zákona pri

verejnóm obstarávaní. Uvedené nastalo tak, že zamestnanec ako vedúci zamestnanec porušil svoju povinnosť vyplývajúcu z popisu jeho pracovnej činnosti, pretože nezaistil včasné odoslanie oznámenia o zrušení zadávacieho konania verejnej zákazky (rekonštrukcia budovy). Zamestnávateľ je organizačná zložka štátu a zaplatil túto pokutu na účet Colného úradu pre Juhomoravský kraj v Brne.

Právna otázka: či štátu ako zamestnávateľovi, za ktorého koná a práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov vykonáva organizačná zložka štátu, vznikne škoda, ktorú by bol zamestnanec povinný uhradiť podľa Zákonníka práce v dôsledku toho, že zaplatil právoplatným rozhodnutím uloženú pokutu príslušnej organizačnej zložke štátu.

Pozn. autora – otázka môže mať význam aj v SR (pretože podľa celého radu zákonov je pokuta príjmom štátneho rozpočtu – štát teda o nič nepríde), ale je potrebné brať do úvahy, že situácia sa týka ČR.

Pôvodný senát 21 Cdo mal iný názor, než je názor vyjadrený v uznesení NS ČR **33 Cdo 181/2011 [že konštrukce dělené subjektivity státu vylučuje, aby na stát bylo v právních vztazích týkajících se hospodaření (nakládání) s jeho majetkem prostřednictvím organizačních složek státu nahlíženo jako na kompaktní a vnitřně splyňující celek], o tejto otázke rozhodol veľký senát.**

NS ČR prisvedčil žalobkyni, že žalovaný porušil svoje pracovné povinnosti. Právne významné však je, či porušením povinnosti vznikla zamestnávateľovi škoda.

NS ČR: Žalobkyně již za řízení před soudy poukazovala na právní názor vyslovený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2012 sp. zn. 33 Cdo 181/2011 a dovozovala, že v něm vyslovená konštrukce dělené subjektivity státu vylučuje, aby na stát bylo v právních vztazích týkajících se hospodaření (nakládání) s jeho majetkem prostřednictvím organizačních složek státu nahlíženo jako na kompaktní a vnitřně splyňující celek. Žalobkyni lze přisvědčit v tom, že Nejvyšší soud se v uvedeném rozhodnutí přihlásil ke konstrukci dělené subjektivity státu, nicméně nebylo přijato k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (při jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu konaném dne 12. 9. 2012) a neztotožňuje se s ním ani veľký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu v projednávané věci.

Vystupuje-li stát jako účastník právních vzťahů, je právnickou osobou (*srov. § 6 ZMČR*). Jestliže je účastníkem pracovněprávních vzťahů Česká republika (stát), je právnickou osobou a je zaměstnavatelem; za stát, jako příslušná v pracovněprávních vzťahích, jedná a práva a povinnosti z pracovněprávních vzťahů vykonává organizační složka státu, která za stát v pracovněprávním vzťahu zaměstnance zaměstnává (*srov. § 9 zák. práce*).

Organizačními složkami státu jsou ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády České republiky, Kancelář Veřejného ochránce práv, Akademie věd České republiky, Grantová agentura České republiky a jiná zařízení, o kterých to stanoví zvláštní právní předpis anebo zákon o majetku České republiky a jejím vystupování

v právnych vzťahoch (§ 51 ZMČR); obdobné postavení jako organizační složka státu má Kancelář Poslanecké sněmovny a Kancelář Senátu (*srov.* § 3 *odst. 1* ZMČR). Organizační složka není právnickou osobou; tím není dotčena její působnost nebo výkon předmětu činnosti podle zvláštních právních předpisů a její jednání v těchto případech je jednáním státu (*srov.* § 3 *odst. 2* ZMČR). Organizační složka je účetní jednotkou, pokud tak stanoví zvláštní právní předpis anebo tento zákon (*srov.* § 3 *odst. 3* ZMČR).

Vzhledem k tomu, že organizační složka státu není právnickou osobou (právnickou osobou je stát) a pouze za právnickou osobu (tj. za stát) jedná, není oprávněna jednat svým vlastním jménem, ale jménem státu, a práva a povinnosti z jednání organizační složky tak nabyvá stát jako právnická osoba. Z uvedeného vyplývá, že účastníkem pracovněprávních vztahů je jako nedělitelný subjekt stát; koncepci dělené subjektivity státu nelze sdílet, neboť pro ni jednak chybí opora v zákoně, jednak nebere v úvahu, že organizační složky státu nevlastní a nemohou vlastnit majetek. I když organizační složky státu vykonávají za stát práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů, je tu rozhodující, že pouze obhospodařují majetek, který vlastní stát, a že proto v důsledku zaviněného porušení povinností při plnění pracovních úkolů zaměstnance nebo v přímé souvislosti s ním může vzniknout újma na majetku (zmenšení majetku nebo zmaření očekávatelného zvýšení majetku) pouze státu a nikoliv organizační složce státu. Ke škodě, kterou by byl zaměstnanec povinen nahradit podle ustanovení § 250 zák. práce, proto může dojít pouze u státu, jestliže nastalo zmenšení jeho majetku nebo jestliže u něj nedošlo ke zvýšení (rozmožnění) majetku, které bylo možné - nebýt škodné události - s ohledem na pravidelný běh věci důvodně očekávat.

V posuzovaném případě žalobkyně (organizační složka státu) zaplatila pokutu uloženou rozhodnutím Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže na účet Celního úřadu pro Jihomoravský kraj. Protože na stát je v pracovněprávních vztazích mezi státem a zaměstnancem v případě posuzování vzniku škody způsobené zaměstnancem třeba hledět jako na jediný subjekt (vlastníka majetku), mohla státu vzniknout jejím zaplacením škoda, jen kdyby se tím zmenšil majetek státu jako celek. Vzhledem k tomu, že žalobkyně zaplacením pokuty odvedla peněžní prostředky zpět do státního rozpočtu, došlo pouze k přesunu finančních prostředků uvnitř státu, avšak majetek státu se touto transakcí nezmenšil a z tohoto důvodu žalobkyni (státu) jako zaměstnavateli žalovaného tvrzená škoda nevznikla.

Uvedené neznamená - jak se domnívá žalobkyně - **nerovnost mezi zaměstnanci státu a ostatními zaměstnanci**. Zaměstnanci státu odpovídají za škodu, kterou státu způsobí zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ní, nejsou však povinni - stejně jako ostatní zaměstnanci - hradit újmy na majetku, které jejich zaměstnavateli ve skutečnosti vůbec nevznikly. **Povinnost k náhradě škody nepředstavuje postih zaměstnance za porušení pracovních povinností; jde o povinnost, která má poškozenému zaměstnavateli (alespoň zčásti) reparovat újmu,** která nastala v jeho majetkové sféře, a jen tehdy, nastala-li skutečně taková újma.

NS ČR: 21 Cdo 5190/2017: škoda ako zaplatená pokuta, ak ide o presun prostriedkov medzi rozpočtovými kapitolami – štát je celok, koncepcia delenej subjektivity štátu

Ide o obdobný prípad ako 31 Cdo 2764/2016. Zamestnanec bol vo funkcii riaditeľa a menom žalobkyne uzatvoril so spoločnosťou X zmluvu + dodatok č. 1 k tejto zmluve, čím sa predmet zmluvy rozšíril (o zaistenie snehovej povinnosti) a zvýšila sa aj cena plnenia. Žalovaný v mene žalobkyne dal pokyn na preplatenie ceny monitoringu počasie podľa dodatku č. 1. Tým sa žalovaný dopustil protiprávneho konania (*niektoré zákony ČR – napr. o majetku ČR, o verejných zákazkách, apod.*) Uvedené konštatoval aj NKÚ – naplnená **skutková podstata porušenia rozpočtovej disciplíny a žalobkyňa musela prostredníctvom Finančného úradu pre Prahu 6 urobiť** odvod za porušenie rozpočtovej disciplíny do štátneho rozpočtu.

Pre rozhodnutie vo veci podľa NS ČR bolo významné, **či týmto spôsobom vznikla zamestnávateľovi škoda zaplatením sankčného odvodu.**

NS ČR: **Vzhľadom k tomu, že žalobkyne zaplacením sankčného odvodu za porušenie rozpočtovej kázně odvedla peněžní prostředky zpět do státního rozpočtu, došlo pouze k přesunu finančních prostředků uvnitř státu, avšak majetek státu se touto transakcí nezmenšil a z tohoto důvodu žalobkyni (státu) jako zaměstnavateli žalovaného tvrzená škoda nevznikla.** Nedošlo-li ke vzniku škody, nebyly v souvislosti se zaplacením sankčného odvodu za porušenie rozpočtovej kázně žalobkyni splněny předpoklady odpovědnosti žalovaného za škodu *podle ustanovení § 172 zák. práce.*

Existencia škody v čase uplatnenia škody

Škoda musí byť reálna, t. j. existovať, keď je požadovaná, nie až v budúcnosti (typickými prípadmi sú situácie, keď ešte nedošlo k zníženiu majetku zamestnávateľa – nezaplatil uloženú pokutu, nevyplatil škodu tretej osobe) a nemá byť premlčaná (§ 100 a nasl. OZ).

Príklad: *zamestnanec poškodí pri práci v sklade výroby iného subjektu v hodnote cca 1 500,- eur. Škoda zamestnávateľovi vznikne až vtedy, keď si iný subjekt uplatní voči nemu škodu, t. z. nemôže predbežne požadovať škodu od zamestnanca pre prípad, že iný subjekt o túto škodu požiada, pretože najprv musí iný subjekt škodu vyčísliť a uplatniť si ju. Zároveň nemôže ísť o fiktívnu škodu, napr. škoda je síce 1 500,- eur, ale zamestnávateľ inému subjektu zaplatil 2 000,- eur (napr. dal peniaze navyše pre dobré vzťahy).*

Pojem skutočná škoda a iná škoda

V oblasti zodpovednosti za škodu sa rozlišuje **tzv. skutočná škoda** a **tzv. iná škoda (škoda v podobe ušlého zisku)**. Vo viacerých súdnych sporoch išlo o posúdenie, či vyčíslená časť škody je skutočnou škodu alebo ušlým ziskom. Takáto kategorizácia súvisí s tým, čo si zamestnávateľ môže uplatniť, pretože rozsah škody, za ktorú zamestnanec

zodpovedá, je daný aj formou zavinenia alebo okolnosťami zavinenia (napr. alkohol). V Zákonníku práce sa ako iná škoda priamo uvádza ušlý zisk. V minulosti Zákonník práce používal spojenie „iná škoda“, v súčasnosti používa spojenie „ušlý zisk“.

<p>Skutočná škoda¹²² (damnum emergens)</p>	<p>zmenšenie majetku poškodeného (<i>Príklad: odcudzenie veci, poškodenie stroja</i>) a hodnoty, ktoré bolo potrebné vynaložiť na to, aby bol dosiahnutý majetkový stav pred vznikom škody – obnovenie do pôvodného stavu (<i>Príklad: oprava stroja</i>), resp. v peňažnom vyjadrení (možnosť nákupu porovnateľnej veci)</p>	<p>Požadovať sa môže bez ohľadu na formu zavinenia (nedbanlivosť – úmysel)</p> <p>Rozsah: a) obmedzenie: nedbanlivosť b) bez obmedzenia: úmysel, osobitná zodp. podľa § 182 a § 185 ZP, alkohol, omamné látky, psychotropné látky</p>
<p>Ušlý zisk¹²³ (lucrum cessans)</p>	<p>vyjadrenie toho, o čo by sa bol zvýšil majetok poškodeného, ak by nedošlo ku škode <u>alebo</u> vyjadrenie ujmy v peniazoch, ktorá spočíva v tom, že v dôsledku škody nedošlo k zväčšeniu majetkových hodnôt poškodeného, ktoré sa mohlo odôvodnene očakávať (<i>Príklad: poškodenie stroja nezahŕňa len náklady na opravu stroja, ale aj ušlý zisk, pretože sa na stroji nevyrábalo</i>¹²⁴).</p>	<p>Požadovať sa môže len v prípade úmyslu zamestnanca <i>(„ak by jej /pozn. autora inej škody-ušlého zisku/ neuhradenie bolo v rozpore s dobrými mravmi“)</i></p>

122 Dobová literatúra aj „Utrpená škoda“. WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 327.

123 Dobová literatúra: To čo ušlo – ušlý zisk, ušlý dôchodok. WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 327.

124 Napr. Fekete (FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 1152) v kontexte občianskoprávnej zodpovednosti uvádza príklad ušlého úroku v banke (pri peniazoch), ale uvádza, že sa to netýka prepadnutia lízingsových splátok nájomcu.

Typickým prípadom ušlého zisku je strata príjmu – napr. nemožnosť vec prenajať, nemožnosť vec riadne užívať (odcudzenie, zadržanie veci), strata obchodnej príležitosti, strata možnosti vymáhať pohľadávku od dlžníka, strata na odmene.

K uvedenej otázke sa súde vyjadrovali vo viacerých sporoch. Pilierom rozhodovania súdov sa stala judikatúra **NS: R 55/1971, R 27/1977**.

Historická literatúra¹²⁵ uvádzala, že „majetková škoda („všetka škoda“) sa skladá zo skutočnej škody a z ušlého zisku:

- a) skutočná škoda rovná sa zmenšeniu pôvodného majetkového stavu poškodeného; v prípade poškodenia alebo zničenia nejakej veci môže sa rovnať:
 - aa) riadnej hodnote veci, t.j. tej hodnote, ktorú vec má v právnom styku na určitom mieste a v určitom čase
 - bb) ale môže sa rovnať aj mimoriadnej hodnote, ktorú vec má vzhľadom na dané okolnosti, najmä s ohľadom na svoje zvláštne vlastnosti alebo pre možnosti zvláštneho použitia v daných okolnostiach,
 - cc) konečne môže sa rovnať aj hodnote zvláštnej obľuby, t.j. tej hodnote, ktorú má vec pre poškodeného.
- b) Ušlý zisk je škoda, ktorá vznikla tým, že očakávané zvýšenie majetkového stavu v dôsledku škodlivého zásahu sa nedostavilo.“

V súčasnosti sa nemožno stretnúť s tým, že by v pracovnom práve súde brali do úvahy, že napr. zamestnanec poškodil vec zamestnávateľa a súd by priznal škodu vo výške zvláštnej obľuby veci¹²⁶ (**Príklad:** zamestnanec poškodil vystavený prvý výrobok podniku, ktorého hodnota nespočíva len v cene samotnej veci, ale aj v jej význame pre zamestnávateľa – napr. aj nenahraditeľnosť v peniazoch).

NS: R 55/1971 (Cpj 87/70)

Z hľadiska rozsahu náhrady škody stojí občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) na princípu náhrady „**skutečné škody**“ (§ 442 odst. 1 o. z.). Touto skutočnou škodou je nastalé zmenšenie (úbytok majetku poškodeného; predstavuje vlastne majetkové hodnoty potrebné uvedení v predešlý stav, popř. k vyvážení důsledků plynoucích z toho, že nedošlo k uvedení v predešlý stav.

Jen tehdy, byla - li škoda způsobena úmyslně vyžadují - li to pravidla socialistického soužití, hradí se i „**jiná škoda**“ (§ 442 odst. 2 o. z.), jež je v podstatě zvětšení (rozmmožení) majetku poškozeného které bylo možno - kdyby nebylo škodné události - důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí.

/pozn. autora pravidlá socialistického spolužitia – dobré mravy/

Stejně se vykládají pojmy „škoda“, „skutečná škoda“ a „jiná škoda“ v... pracovním právu.

Ve zhodnocení praxe soudů při uplatňování ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a o náhradě škody způsobené trestným činem (Pls

125 LUBY, Š.: Základy súkromného práva (1944), str. 190.

126 V ČR však už v občianskom práve § 2969 ods. 2 NOZ: „Poškodil-li škůdce věc ze svévolie nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby.“

3/67 býv. Nejvyššího soudu) bylo připomenuto, že **skutečnou škodou** ve smyslu ustanovení § 442 odst. 1 o. z. se rozumí „újma spočívající ve zmenšení majetkového stavu poškozeného a reprezentující majetkové hodnoty, které by bylo nutno vynaložit, aby došlo k uvedení věci do předešlého stavu“ a že za **jinou škodu** podle ustanovení § 442 odst. 2 o. z. lze pokládat „újmu spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, a se to dalo očekávat“.

Vymedzenie týchto pojmom sa potom opakuje v celom rade rozhodnutí slovenských aj českých súdov. Napríklad:

NS ČR 25 Cdo 586/2001: Za škodu se v právní teorii i praxi považuje újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi. Skutečnou škodou je nutno rozumět takovou újmu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodnou událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit k uvedení věci do předešlého stavu (stanovisko bývalého Nejvyššího soudu ČSSR Cpj 87/70, publikované pod č. 55 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1971).

NS SR: 4 M Cdo 23/2008: Rozlišujú sa dva druhy škody a to skutočná škoda a ušlý zisk. Skutočnou škodou sa rozumie ujma spočívajúca v zmenšení majetkového stavu poškozeného a reprezentujúca majetkové hodnoty, ktoré bolo nutné vynaložiť, aby došlo k uvedeniu veci do predošlého stavu. To, čo poškodenému ušlo (ušlý zisk), je ujmou spočívajúcou v tom, že u poškodeného nedošlo v dôsledku škodnej udalosti k rozmnoženiu majetkových hodnôt, hoci sa to s ohľadom na pravidelný beh vecí dalo očakávať. Ušlý zisk sa neprejavuje zmenšením majetku poškodeného (úbytkom aktív, ako je to u skutočnej škody), ale stratou očakávaného prínosu (výnosu). Nestačí pritom iba pravdepodobnosť rozmnoženia majetku, lebo musí byť naisto postavené, že pri pravidelnom behu vecí (nebyť protiprávneho konania škodcu alebo škodnej udalosti) mohol poškodený dôvodne očakávať zväčšenie svojho majetku, ku ktorému nedošlo práve v dôsledku konania škodcu (škodnej udalosti). Pre výšku ušlého zisku je rozhodujúce, akému prospechu, ku ktorému malo reálne dôjsť, zabránilo konanie škodcu (škodná udalosť), teda konkrétne o aký reálne dosiahnutelný príjem poškodený prišiel.

NS SR: 4 Cdo 319/2008: Ušlý zisk je ujmou spočívajúcou v tom, že u poškodeného nedošlo v dôsledku škodnej udalosti k rozmnoženiu majetkových hodnôt, hoci sa to s ohľadom na pravidelný beh vecí dalo očakávať. Ušlý zisk sa neprejavuje zmenšením majetku poškodeného (úbytkom aktív, ako je to u skutočnej škody), ale stratou očakávaného prínosu (výnosu). Nestačí pritom iba pravdepodobnosť rozmnoženia majetku, lebo musí byť naisto postavené, že pri pravidelnom behu vecí (nebyť protiprávneho konania škodcu alebo škodnej udalosti) mohol poškodený dôvodne očakávať zväčšenie svojho majetku, ku ktorému nedošlo práve v dôsledku konania škodcu (škodnej udalosti).

České soudy sa venovali aj niektorým ďalším otázkam z hľadiska toho, čo spadá pod škodu ako takú: napr. kritérium predajnosti veci a škoda, postupná strata hodnoty veci užívaním, vplyv inflácie na hodnotu pohľadávky.

V časti odbornej literatúry sa uvádza, že ušlý zisk sa priznáva ku dňu podania žaloby na súd.¹²⁷ Avšak pozri: **NS ČR: 21 Cdo 1852/2003** (situácia trvala až do obnovenia stavu, a to nastalo až po skončení pracovného pomeru).

Posúdenie vzniku škodu a druhu škody v rozhodovaní súdov

Súdy v SR a v ČR sa zaoberali celým radom otázok spojených so vznikom škody (či vôbec škoda vznikla), ako aj s kvalifikáciou konkrétne škody. Zároveň súdy riešili aj otázky spojené s kvantifikáciou ušlého zisku.

a) otázka predajnosti veci a vplyv na škodu

NS ČR 25 Cdo 376/2006 (občianskoprávne konanie)

„Skutečná škoda se vyjadřuje srovnáním majetkového stavu poškozeného před vznikem škody a po poškození a při určení její výše se zásadně vychází z ceny věci v době poškození (§ 443 obč. zák.). Nahrazuje se újma, jež spočívá ve zmenšení majetkového stavu poškozeného, k němuž došlo následkem škodné události. Východiskem pro peněžitou náhradu tohoto úbytku je cena, jakou měla věc v době poškození, v porovnání s její cenou po poškození. V daném případě byla výše náhrady za snížení hodnoty pozemku v důsledku nadzemního umístění trasového uzávěru plynovodu stanovena na základě znaleckého posouzení, jež vychází z hodnoty pozemku obvyklé v místě a čase u obdobných pozemků. Cena obvyklá představuje cenu, za kterou lze v daném místě a čase pořídit náhradní věc stejných kvalit, jde o cenu tržní, jež je ovlivněna nabídkou a poptávkou v daném místě a čase. Takto stanovená náhrada zahrnuje proto i hledisko prodejnosti věci. Okolnost, zda a za jakou cenu se poškozenému podařilo znehodnocenou věc prodat, nebo cena, jakou lze hypoteticky jejím prodejem dosáhnout, však sama o sobě není rozhodující veličinou, od níž by se odvíjel rozsah skutečné škody, neboť cena, za niž lze věc v době po vzniku škody prodat, je okolností nesouvisející se škodnou událostí, za niž škůdce odpovídá, a výše způsobené škody není závislá na tom, zda poškozený věc prodá či nikoliv a za jakou cenu. Nelze proto přisvědčit dovolatelům, že kromě již přiznané náhrady za znehodnocení pozemku by jim z důvodu neprodejnosti pozemku náležela ještě nějaká další náhrada skutečné škody, ať už v penězích nebo uvedením do předešlého stavu.

Správný je pak i závěr odvolacího soudu, že vedle peněžní náhrady nelze za tutéž újmu požadovat navrácení do předešlého stavu, neboť poskytnutí finanční reparace vylučuje nárok na navrácení do původního stavu a naopak. Podle ustanovení § 442 odst. 2 obč. zák. se totiž škoda hradí v penězích; požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné,

127 ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 401.

hradí se škoda uvedením do předešlého stavu.¹²⁸ Toto ustanovení upravuje dva možné způsoby náhrady škody a je z něj zřejmé, že **jednu a tutéž škodu nelze odškodňovat oběma způsoby**; pro vyhovění požadavku na uvedení poškozené věci do původního stavu musí být navíc splněn předpoklad, že je to možné a zároveň i účelné, což jak vyplývá z výsledků řízení splněno nebylo.“

Náhrada za zníženie predajnosti (auto nabúrané zamestnancom a znížená predajnosť) právo SR nepozná.

b) postupná strata hodnoty veci jej užívaním

NS ČR: 29 Cdo 963/2000 (občianskoprávne konanie)

„Žalovaný ztotožňuje pojem škody s přirozeným opotřebením, tj. se situací, kdy vozidlo nevykazuje vnější znaky narušení svého původního stavu, ale je snížena jeho hodnota, protože již jeho jednotlivé funkční části byly používány. Jestliže v této situaci odvolací soud vykládal citovaná ustanovení všeobecných pojistných podmínek podle všech výše uvedených kritérií, nemohl dospět k jinému závěru, než k tomu, který je vyjádřen v jeho potvrzujícím rozsudku.

Pojem škoda“ a poškodit“ má v právním jazyce přesně vyjádřený stabilizovaný obsah, který zahrnuje zásahy do původního stavu věci, nikoli však postupnou ztrátu hodnoty věci způsobenou jejím užívaním.

Rovněž při systematickém výkladu se odvolací soud nedopustil pochybení, pokud jde o posouzení vzájemného vztahu odstavců 3 a 6 pojistných podmínek. Při systematickém výkladu pojistných podmínek nelze samozřejmě opominout článek 1 odst. 3 pojistných podmínek, který stanoví, že pojistnou událostí může být pouze událost nahodilá, která nemá charakter pravidelného důsledku užívání věci. Výkladem z opaku je potom nutno dospět k závěru, že skutečnosti, které nastávají pravidelně a nutně jako důsledek užívání věci, tj. především přirozené opotřebení této věci, nesplňují požadavek nahodilosti, a pojištění takových skutečností je proto vyloučeno.“

V tejto súvislosti možno uviesť, že toto pravidlo by platilo aj v pracovnom práve pri § 185 ZP, t.j. pri vrátení veci prevzatej na písomné potvrdenie, že škodou (ale v zmysle § 179 ZP, pretože vec bola vrátená) by nebolo vrátenie veci, ale v opotrebovanom stave (napr. telefón, notebook) – ak to zodpovedá prirodzenému opotrebeniu. Prirodzenosť opotrebovania sa samozrejme môže skúmať (má to význam spravidla len pri drahých veciach, ktoré si ešte zachovali hodnotu).

c) vplyv inflácie na hodnotu pohľadávky – vzniká infláciou skutočná škoda?

¹²⁸ V pracovnom práve o spôsobe náhrady rozhoduje škodca.

NS ČR: 25 Cdo 1272/2001 (občianskoprávne konanie)

Škodou zákon míní újmu, ktorá nastala (prejavuje sa) v majetkovej sfére poškodeného (spočíva vo zmenšení jeho majetkového stavu) a je objektívne vyjádriteľná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je teda napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi. **U škody na věci, resp. majetku**, se rozlišuje skutečná škoda a ušlý zisk. **Za skutečnou škodu** je nutno považovat takovou újmu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškodeného oproti stavu před škodnou událostí a která představuje majetkovou hodnotu, jež je nutno vynaložit k uvedení do předešlého stavu (stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR Cpj 87/70, publikované pod č. 55 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1971).

Ke zmenšení majetkového stavu, který je zde východiskem ke zjištění existence škody, a k vyčíslení její výše, dochází tím, že se zmenší hodnota jeho aktiv takovým způsobem, že jeho celkové vyjádření v penězích se oproti předchozímu stavu sníží.

Z toho je zřejmé, že **porovnání hodnot majetkového stavu pro účely náhrady škody je možné pouze převodem na peníze**, které, jak už bylo řečeno, plní úlohu všeobecného ekvivalentu.

Tuto svoji funkci peníze neztrácejí ani vlivem inflace, která se projevuje vzestupem cenové hladiny a zpravidla má za důsledek to, že za stejnou částku peněz lze v různých obdobích pořídit rozdílný objem spotřebních předmětů či jiných věcí. **Vlivem inflace na hodnotu pohledávky na peněžité plnění však skutečná škoda podle občanského zákoníku nevzniká** (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000, publikovaný pod C 181 v Souboru rozhodnutí NS ČR, svazek 2, či v časopise Právní rozhledy 5/2001, str. 224).

d) náklady na mzdy zaměstnanců, kteří pracovali na opravě poškozeného stroja (skutočná škoda – len za určitých podmienok)

NS ČR: 21 Cdo 3268/2016: otázka, či náklady poškozeného zaměstnavatele na mzdy zaměstnanců, kteří pracovali na opravě poškozeného stroja představují škodu, která vznikla zaměstnavateli; závisí to od konkrétných okolností

Zamestnanec „dělník-horizontkár“ obrábá díel, pričom bol určený postup obrábania. Zamestnanec narazil díelom do stojanu horizontky (neodhadol vzdialenosť pri jeho otáčaní). Vzniknutá škoda: díel, stojan horizontky, otáčací stół a mechanika otáčania stola – náklady 96 662,- Kč – 16 226,- Kč materiál a 80 436,- Kč výkony. Na opravu stroja pracovali v mesiacoch február až apríl 2004 jeho zamestnanci TOV /technická obsluha výroby/, ktorí boli platení mzdou. Nové súčiastky stáli 14 118,75,- Kč a mzdy boli 73 859,27,- Kč. Zamestnávateľ žiada ako škodu: náklady na materiál vynaložený na opravu a **náklady na mzdy osôb, ktoré ho museli opravovať.**

Pre NS ČR bola významná otázka hmotného práva: **zda, popř. za jakých okolností lze za škodu... považovat náklady vynaložené na mzdu zaměstnanců poškozeného**

zaměstnavatele, kteří na odstranění následků způsobených škodní událostí (opravě poškozeného stroje nebo zařízení) pracovali.

NS ČR: Škoda, kterou zaměstnanec způsobí svému zaměstnavateli zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, může spočívat též v nákladech na opravu poškozeného stroje nebo zařízení, na které pracovali zaměstnanci poškozeného zaměstnavatele, jimž tento zaměstnavatel vyplatil mzdu nebo plat za vykonanou práci. Náklady na mzdu zaměstnanců poškozeného zaměstnavatele, kteří pracovali na odstranění následků způsobených škodní událostí (opravě poškozeného stroje nebo zařízení), ovšem nelze bez dalšího považovat za škodu, která vznikla v příčinné souvislosti se zaviněným porušením pracovních povinností zaměstnance.

Takovou škodu lze spatřovat **jen v těch nákladech na mzdu zaměstnanců poškozeného zaměstnavatele, které by jinak - nebýt škodné události nevznikly (nebyly by vynaloženy)**. Může se především jednat o náklady na mzdu zaměstnanců, se kterými poškozený zaměstnavatel uzavřel pracovní smlouvu jen na provedení prací směřujících k odstranění následků způsobených škodní událostí (k opravě poškozeného stroje nebo zařízení); uvedené lze vztáhnout též na náklady na odměnu zaměstnanců, s nimiž za tímto účelem poškozený zaměstnavatel uzavřel dohodu o pracích konaných mimo pracovní poměr.

U ostatních zaměstnanců poškozeného zaměstnavatele (např. zaměstnanců, kteří v rámci sjednaného druhu práce vykonávají opravy a údržbu strojů a zařízení zaměstnavatele) se potom bude jednat **jen o tu část nákladů na mzdu, které by pokud by tyto zaměstnanci nepracovali na odstranění následků škodní události jinak nevznikly**. Půjde především o situace, kdy provádění těchto prací si vyžádalo vyplacení mzdy za práci přesčas, práci ve svátek nebo noční práci anebo kdy zvýšené pracovní úsilí zaměstnanců (v této souvislosti vynaložené) bylo důvodem vyplacení mimořádné odměny.

V posuzovaném případě žalobce uplatnil nárok na náhradu škody, kterou spatřoval (mimo jiné) v nákladech na mzdu svých zaměstnanců střediska TOV (technická obsluha výroby), kteří pracovali na opravě žalovaným poškozeného stroje. Z tvrzení žalobce ani ze skutkových zjištění odvolacího soudu nevyplývá, že by se jednalo o zaměstnance, se kterými žalobce uzavřel pracovní poměr jen za účelem provedení těchto konkrétních prací, nebo že by si uplatněné mzdové náklady (jejich část) vyžádaly jen tyto práce (např. že by se jednalo o náklady na mzdu za práci přesčas, práci ve svátek nebo noční práci, popř. mimořádnou odměnu v této souvislosti vyplacenou), a že by tedy tyto mzdové náklady jinak nebýt poškození stroje žalovaným - nevznikly.

Žalobce tuto část uplatněného nároku na náhradu škody založil jen na argumentaci, že jeho zaměstnanci v době kdy opravovali stroj, který poškodil žalovaný, mohli

a měli vykonávat jiné práce a tvořit hodnoty, o které byl majetek žalobce zkrácen. Tento výklad ovšem není správný.

V příčinné souvislosti s tím, že zaměstnanci žalobce v době, kdy vykonávali práci na opravě poškozeného stroje, nemohli svou práci zajišťovat výkon jiných jeho činností, mohla být majetková újma spočívající v nastalém zmenšení majetku (např. v nákladech na zajištění výkonu těchto činností dodavatelem, v zaplacení smluvní sankce odběrateli za prodlení se splněním závazku apod.) nebo v ušlém majetkovém prospěchu (ušlém zisku), za kterou náklady na mzdy těchto zaměstnanců považovat nelze (tomu ostatně odpovídá i shora uvedená argumentace žalobce o hodnotách, o něž byl majetek žalobce zkrácen).

e) poškodenie linky zákazníka zamestnávateľa – či je škoda za prestoj linky a zamestnancov zákazníka skutočná škoda alebo iná škoda

NS ČR: 21 Cdo 2937/2008: či zaplacením částok požadovaných zákazníkem tiež za sprostredkovanie škodového protokolu a za „prestoj linky a zamestnancov“ vznikla zamestnávateľovi skutočná škoda alebo či ide o inú škodu

Zamestnávateľ uviedol, že zamestnanec „*při plnění pracovních úkolů přemistoval v areálu zákazníka LV na vysokozdvizném vozíku palety a že přitom palety „převrátil do výrobní linky“*, čímž byly poškozeny nejen výrobky zákazníka uložené v paletách, ale i výrobní linka, a došlo též „*k prostojům způsobeným touto škodní událostí*“. Zákazník požadoval po zamestnávateľovi náhradu škody – nepoužitelné výrobky, oprava výrobní linky, prestoje linky a zamestnancov, 6% za sprostredkovanie škodového protokolu. Zamestnávateľ formou vzájomného zápočtu škodu uhradil. Z dôvodu poistenia pre prípad škody poisťovňa časť škody refundovala.

NS ČR: V případě, že zaměstnavatel má povinnost nahradit škodu, kterou jinému způsobil svým zaviněným porušením právní povinnosti, dochází u zaměstnavatele ke škodě, jejíž náhradu může požadovat podle ustanovení § 172 zák. práce, **teprve zaplacením náhrady poškozenému**. Z pohledu ustanovení § 179 zák. práce jde vždy o skutečnou škodu; újma zaměstnavatele totiž spočívá v nastalém zmenšení jeho majetku (o náhradu, kterou poskytl poškozenému) a nikoliv v tom, že by se nezvýšil (nerozmnožil) jeho majetek, ačkoliv by to bylo možné, nebýt škodné události, s ohledem na pravidelný běh věcí důvodně očekávat.

Na uvedeném závěru nic nemění ani to, zda zaměstnavatel nahradil - z důvodu odpovědnosti za škodu, kterou způsobil jeho zaměstnanec zaviněným porušením právní povinnosti - poškozenému kromě skutečné škody také jemu ušlý zisk. Při odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku a jiných občanskoprávních předpisů nebo podle obchodního zákoníku se hradí poškozenému zásadně (nestanoví-li zákon

jinak) jak skutečná škoda, tak i ušlý zisk (*srov. například § 442 odst.1 občanského zákoníku nebo § 379 obchodního zákoníku*). **Má-li tedy zaměstnavatel povinnost nahradit poškozenému podle právní úpravy obsažené v občanském zákoníku nebo v jiných občanskoprávních předpisech anebo v obchodním zákoníku škodu, zásadně odčítá a při škodě způsobené z nedbalosti nejen skutečnou škodu, ale i to, co poškozenému ušlo.**

Poskytnutím náhrady poškozenémuse majetek zaměstnavatele (objektivně vzato) **zmenšil** a za podmínek uvedených *v ustanovení § 172 zák. práce* může požadovat náhradu takto vzniklé újmy (skutečné škody) po zaměstnanci, který poškozenému způsobil škodu zaviněným porušením právní povinnosti a který, současně, zaviněně porušil povinnosti při plnění pracovních úkolů u zaměstnavatele nebo v přímé souvislosti s ním.

Právní názor odvolacího soudu, podle kterého zaplacením náhrady za „zprostředkování škodního protokolu“ a náhrady za „prostož linky a zaměstnanců“ zákazník L. V. s.r.o vznikla žalobci tzv. jiná škoda, není... správný. Ve skutečnosti má **žalobce nárok na náhrady této újmy jako skutečné škody... samozřejmě za předpokladu, že svému zákazník L. V. s.r.o. odškodnění v tomto směru poskytl v souladu se zákonem¹²⁹ a že jsou splněny všechny předpoklady pro odpovědnost žalovaného za škodu...**

Náhrada za „zprostředkování škodního protokolu“ ve výši 6% vyjadřuje „**manipulační poplatek**“, v němž jsou zahrnuty „**všechny více náklady spojené s likvidačí škodní událostí**“ jako jsou „čas věnovaný vyřízení škody, zbytečná manipulace, ztráta kapacit, vystavování dokladů, materiálové náklady, telefony apod.“ Je nepochybné, že „**více náklady spojené s likvidačí škodní událostí**“ **představují majetkovou újmu, na jejíž odškodnění má poškozený také nárok; z pohledu poškozeného zákazníka nejde o ušlý zisk, ale o skutečnou škodu.**

V **náhradě za „prostož linky a zaměstnanců“** jsou zahrnuty **jednak náhrada mzdy, kterou poskytl žalobcův zákazník LV svým zaměstnancům, jednak „fixní režie střediska“**. Co se rozumí „fixní režii střediska“, nebylo v dosavadním řízení náležitě objasněno. V případě, že žalobcův zákazník LV, nemohl pro poruchu výrobní linky způsobenou žalovaným dne 6. 6. 2005 přidělovat (až do odstranění poruchy po dobu 13 hodin) práci svým zaměstnancům a že jim proto poskytoval náhradu mzdy *podle ustanovení § 129 odst. 1 zák. práce*, **nejde ani tu - uvažováno opět z pohledu poškozeného zákazníka LV o ušlý zisk, ale o skutečnou škodu.**

Pozn. autora: Zjednodušeně povedané, ak zamestnávateľ uhrádza zákazníkovi škodu, ktorú zákazníkovi spôsobil zamestnanec (skutočná škoda a ušlý zisk), v kontexte

129 Dôležité teda je, či zamestnávateľ tretej osobe poskytol náhradu škody v súlade so zákonom, t. j. takú škodu, na akú mala tretia osoba právo.

zodpovednostného vzťahu zamestnávateľa a zamestnanca táto škoda sa môže stať skutočnou škodou – t. j. nákladmi, o ktoré sa znížil majetok zamestnávateľa v súvislosti s nahradením škody

Porovnanie – ušlý zisk z pohľadu škody spôsobenej zamestnávateľovi a škody spôsobenej tretej osobe, za ktorú zamestnanec zodpovedá	
§ 186 ZP	§ 420 ods. 2 OZ
<p>Skutočná škoda = zníženie majetku zamestnávateľa (nedbanlivosť)</p> <p>Ušlý zisk = nerozmnoženie hodnôt (úmysel, pod vplyvom alkoholu...)</p>	<p>Tretia osoba = Skutočná škoda + ušlý zisk</p> <p style="text-align: center;">↑</p> <p>Zamestnávateľ musí uhradiť skutočnú škodu + ušlý zisk tretej osoby = skutočná škoda zamestnávateľa</p> <p>Zamestnávateľ požaduje túto skutočnú škodu</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>Zamestnanec hradí skutočnú škodu</p>

f) nedostatočné opravenie veci, zníženie hodnoty veci po oprave – ďalšia náhrada škody

NS: R č. 17/1962 (4 Cz 96/61)

Zamestnávateľ uplatnil nárok na náhradu škody voči zamestnancovi, ktorú mu tento spôsobil tým, že pri jazde v opilsti havaroval s autom žalujúceho podniku, ktoré riadil. Išlo o ďalšiu škodu nastalú v dôsledku znehodnotenia auta po jeho neodborne vykonanej oprave.

NS sa vyslovil, že **pri opraviteľnom poškodení predmetu skutočnú škodu** predstavuje náklad na nutnú opravu potrebnú k tomu, aby sa vec uviedla do stavu, v akom bola pred poškodením. **Ak nebude opravou odstránené nastalé znehodnotenie, je možno požadovať i ďalšiu náhradu z tohto dôvodu.**

Pri stanovení výšky škody nastalej v dôsledku ďalšieho znehodnotenia predmetu, ku ktorému došlo po jeho oprave, treba vychádzať z újmy, ktorá nastala na majetku podniku v dôsledku tohto znehodnotenia; podporne možno použiť operatívne technickej evidencie a inventúrnych údajov o opatrení predmetov, o bežných, prípadne generálnych

opravách atď.¹³⁰ **Zistenie výšky škody nastalej v dôsledku ďalšieho znehodnotenia po vykonanej oprave predmetu je ovšem spravidla vecou znaleckou, lebo vyžaduje zvláštnych odborných znalostí a skúseností a nemôže preto byť predmetom uvažovania súdu (§ 108 o. s. p.).**

Zamestnávateľ tvrdil, že auto, ktoré bolo v dôsledku havárie zavinenej žalovaným poškodené, malo **pred jeho poškodením hodnotu 27928,29 Kčs** (hodnota po predchádzajúcej generálnej oprave) a **po oprave**, ktorú nechal žalovaný vykonať po havárii na vlastný účet, malo podľa odhadnej komisie KNV v Prešove len hodnotu 18 940 Kčs. **Náhradu rozdielu medzi oboma čiastkami, t.j. obnos 9438,29 Kčs, požadoval potom žalujúci podnik z titulu nastalého ďalšieho znehodnotenia.**

Neišlo tu teda oba o účtový rozdiel... ale o rozdiel medzi tvrdenou vyššou hodnotou auta pred haváriou a tvrdenou nižšou jeho hodnotou po vykonanej oprave po havárii, teda o **nárok na náhradu ďalšej škody nastalej v dôsledku znehodnotenia auta.**

Mal preto súd v zmysle zásad zhora uvedených **zistiť podmienky tohto nároku a určiť jeho rozsah**, pričom mal vziať **do úvahy aj skutočnosť, že žalujúci podnik prevzal voz po oprave vykonanej žalovaným na jeho účet bez výhrad a bez reklamácií** (hoci výpoveď svedka garážmajstra žalujúceho podniku nasvedčuje tomu, že išlo o vadne vykonanú opravu).

g) nevymožiteľná pohľadávka a škoda, keď musí najneskôr existovať škoda, skutočnou škodou môže byť aj splatná pohľadávka, ktorá je nevymožiteľná

NS ČR: 21 Cdo 480/2007: za akých podmienok môže zamestnávateľovi vzniknúť škoda, ako jeden z predpokladov zodpovednosti zamestnanca vo forme nevymožiteľnej (resp. nevymáhateľnej) pohľadávky

Zamestnávateľ uviedol, že žalovanému (pracoval u neho na základe manažérskej zmluvy ako riaditeľ logistiky) bola uložená pracovná úloha predať za hotové kupujúce-
mu s najvyššou cenovou ponukou z majetku zamestnávateľa železný šrot a nadbytočné nevyužitú kovové formy. Zamestnanec vstúpil do rokovania len s jednou firmou (hoci ponuku podala aj iná firma) a tejto spoločnosti bez písomnej zmluvy predal vyradený kovový materiál. Z vystavených faktúr firma uhradila len časť, zvyšok dlží. **Zamestnávateľ sa domnieva, že týmto mu zamestnanec spôsobil škodu „ve výši uvedeného nedoplatku kupní ceny, neboť za situace, kdy žalovaný nezískal žádný doklad osvědčující převzetí věci z majetku žalobce, ani jakýkoliv jiný doklad osvědčující uskutečnění obchod-**

¹³⁰ NS ČR tu vtedy uvádzal, že: ako pomôcky možno použiť tiež opotrebenia vyjadreného oprávkou v účtovnej evidencii podľa § 50 vyhl. Min. fin. č. 102/1950 Ú. l., pokiaľ pravda sú stanovené všeobecné normy odpisov, tj. podľa vyhlášky Min. financií č. 65/1958 Ú. l. len pre hospodárske a nie rozpočtové organizácie (zrov. tiež § 43 vyhl. č. 102/1958 Ú. l. a čiastkou 55/1958 Ú. l.) a pokiaľ oprávka učinená v účtovnej evidencii by nebola patrne v rozpore so skutočným opotrebením.

ního případu, nemůže se žalobce úspěšně domáhat zaplacení dlužné částky po této společnosti soudní cestou.“

Súdy riešili právnu otázku, za akých podmienok môže zamestnávateľovi vzniknúť škoda, ako jeden z predpokladov zodpovednosti zamestnanca vo forme nevymožiteľnej (resp. nevymáhateľnej) pohľadávky.

NS ČR: V řízení o náhradu škody je **povinen vznik škody na své straně prokázat poškozený zaměstnavatel, na němž tak leží důkazní břemeno o tom, že škoda vznikla.**

Aby byl splněn tento zákonný předpoklad, **musí škoda existovat nejpozději v době, kdy soud o uplatněném nároku rozhoduje.** I pro rozhodování soudu o nároku na náhradu škody totiž platí - *ustanovení § 154 odst. 1 o.s.ř., které stanoví, že pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení. To znamená, že rozhodující je skutkový stav věci, jaký je v době, kdy soud vyhlásuje své rozhodnutí, a nikoliv stav, který s větší či menší pravděpodobností v blízké době nastane.* Neexistuje-li škoda v době **rozhodování soudu** o uplatněném nároku na její náhradu, byl nárok uplatněn předčasně, což má za následek zamítnutí žaloby, aniž by bylo třeba zabývat se splněním dalších předpokladů odpovědnosti za škodu.

Odvolačímú soudu je nutno prísvedčiť, jestliže, vycházejí ze shora uvedeného, dovedil, že **vznik škody nelze spojovat s neuhrazením pohledávky z nedoplatku kupní ceny obchodním partnerem žalobce, a že ke vzniku škody dochází až v případě, je-li žalobcem tvrzená nevymožitelnost pohledávky objektivně prokázána.**

S jeho názorem, že o nevymahatelnou pohledávku v takovém případě půjde až tehdy, dojde-li kupř. k zastavení exekuce pro nedostatek majetku povinného, či zrušení konkursu na majetek úpadce z téhož důvodu, však nelze souhlasit.

Je mimo pochybnost, že **skutečnou škodu** může představovat také **splatná pohledávka zaměstnavatele, kterou vzhledem k okolnostem případu lze považovat za nevymahatelnou.** I v tomto případě lze totiž hovořit újmě, která nastala (projevila se) v majetkové sféře poškozeného (zaměstnavatele), spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu a je objektivně vyjádřitelná (vyčíslitelná) všeobecným ekvivalentem (penězi), a je tudíž napravitelná, nedochází-li k naturální restituci, především poskytnutím peněz.

Pro závěr o tom, zda se jedná o nevymahatelnou pohledávku, nepochybně nejsou významné subjektivní představy věřitele o míře jeho úspěšnosti v případném soudním řízení (a následném exekučním řízení) vedeném proti dlužníkovi, které se mohou odvíjet například od nedostatku dokladů osvědčujících uskutečnění obchodního případu.

Rozhodujúci z tohoto pohľadu je pouze objektívni zjištění, že se oprávněný subjekt (věřitel) skutečně svého práva nedomůže.

Uvedené objektívni zjištění je bezpochyby možné učinit, nesplní-li povinný svůj závazek ani na základě vykonatelného soudního rozhodnutí nebo rozhodčího nálezů, a výkon rozhodnutí musí být - jak správně uvažuje odvolací soud - zastaven pro nedostatek majetku, nebo nemohou-li se oprávněné subjekty (věřitelé) z téhož důvodu domoci upokojení svých pohledávek v rámci soudního řízení konkursního nebo vyrovnacího.... Názor odvolacího soudu, že pouze tyto skutečnosti mohou osvědčit nevymahatelnost pohledávky, by však doveden do důsledků znamenal, že zaměstnavatel, aby se vůbec mohl proti zaměstnanci domáhat náhrady škody, by byl povinen za všech okolností v příslušném řízení uplatnit svoji pohledávku za dlužníkem ze závazkového vztahu, i kdyby - jak tomu v životě nikoli ojedinele bývá - bylo mimo jakoukoli pochybnost, že s ohledem na okolnosti případu jde o postup výlučně formální.

V případném sporu o náhradu škody musí zaměstnavatel samozřejmě vážít, zda okolnosti konkrétního případu odůvodňují závěr, že uplatnění pohledávky za dlužníkem by nemohlo přinést praktický výsledek a znamenalo by jediné zbytečné rozmnožování sporů, a zda tedy unese důkazní břemeno o tom, že vznikla škoda v podobě nevymahatelné pohledávky. Tento postup však není předem vyloučen již z toho důvodu, že - a v tom lze dovolateli přisvědčit - v našem právním řádu není ustanovení o preferenci jednoho řízení před druhým; vzhledem k tomu nemůže být v těchto případech předpokladem pro uplatnění práva na náhradu škody bezúspěšné vyčerpání zákonných prostředků k vymožení pohledávky proti dlužníkovi ze závazkového vztahu.

Z uvedeného vyplývá, že odpovědnost obligačního dlužníka za splnění závazku z kupní smlouvy vůči zaměstnavateli zaměstnanec jako věřitel, a odpovědnost zaměstnanec za škodu kterou zaměstnavateli způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, **obstojí vedle sebe. Ke vzniku škody dochází okamžikem, kdy je vzhledem k okolnostem případu nepochybné, že pohledávka za obligačním dlužníkem je nevymahatelná.**

h) neúspešné vymáhanie majetkového prospechu – neoprávnene vyplatenej mzdy zamestnancovi ako predpoklad vzniku škody, vydanie bezdôvodného obohatenia a uplatnenie škody

Mestský súd v Bratislave: R č. 13/1994 (9 Co 221/92)

Pri určení výšky škody, za ktorú by mal organizácii pri porušení svojich povinností zodpovedať pracovník rozhodujúci o mzdovom zaradení pracovníkov organizácie, treba prihliadať aj na to, ako mala byť odmeňovaná nimi skutočne vykonávaná práca.

Náhradu takejto škody nemôže organizácia úspešne uplatniť, ak nepreukáže, že neprichádza do úvahy jej nárok na vydanie neoprávneného majetkového prospechu podľa § 243 Zákonníka práce¹³¹ proti pracovníkovi, ktorému bola príslušná suma neprávom vyplatená.

Škoda ako ujma spočívajúca v zmenšení majetkového stavu vznikala žalujúcej organizácii v danom prípade postupne **ako následok nielen nesprávneho vyplatenia mzdy pracovníčke K. B., ale vzhľadom na ustanovenie § 243 ods. 3 Zákonníka práce aj ako následok nevykázania vrátenia vyplatených súm od uvedenej pracovníčky, ktorými táto získala na úkor organizácie neoprávnene majetkový prospech (§ 243 ods. 1 Zák. práce).**¹³²

Až dovŕšením tejto transformácie neoprávnene získaného majetkového prospechu (jeho vymáhateľnosti) na stav jeho nevykázateľnosti vznikla žalujúcej organizácii príslušná škoda. Teda následkom nesprávne vyplatených súm jej vzniklo za podmienok uvedených v ustanovení § 243 ods. 3 Zákonníka práce **najprv právo na ich vrátenie od pracovníčky, ktorá ich neoprávnene získala, zásadne nie však zároveň i právo domáhať sa náhrady škody voči tým pracovníkom, ktorých organizácia považovala za zodpovedných za ich nesprávne vyplatenie. Škoda v tomto prípade vznikla až okamihom splnenia podmienok stanovených v ustanovení § 243 ods. 1, 3 Zák. práce.**

Podľa týchto ustanovení ak pracovník získa neoprávnene majetkový prospech na úkor organizácie, musí ho vydať. Vrátenie neprávom vyplatených súm môže však organizácia od pracovníka požadovať, **len ak pracovník vedel alebo musel z okolností predpokladať, že ide o sumy nesprávne určené alebo omylom vyplatené.**

Teda v prípade škody vzniknutej v dôsledku nesprávne vyplatených súm pracovníkovi je organizácia povinná pri uplatnení práva zo zodpovednosti za škodu voči tomu pracovníkovi, ktorý za nesprávne vyplatené sumy podľa ustanovenia § 172 Zákonníka práce zodpovedá, **preukázať i okolnosť, že vrátenie súm od pracovníka, ktorému boli nesprávne vyplatené, nemohla podľa ust. § 243 ods. 3 Zákonníka práce s úspechom požadovať.**

Na základe obsahu spisu sa **nedá zistiť, že by túto okolnosť žalujúca organizácia spoľahlivo preukázala-i keď z obsahu žaloby vyplýva, že si potreby jej preukázania bola vedomá. V žalobe totiž o tom uviedla, že výzva na vrátenie mzdových prostriedkov, o.i. aj u K. B., ostala bezpredmetná, menovaní písomne nezaslali stanovisko o vyporiadaní. Toto vyjadrenie nenasvedčuje ani na popieranie tohto práva organizácie dotýčnou pra-**

131 V súčasnosti - § 222 ZP – bezdôvodné obohatenie.

132 V súčasnosti - § 222 ZP – bezdôvodné obohatenie.

covníčkou, ani na nemožnosť vymôcť vrátenie týchto nesprávne vyplatených súm v prípadnom súdnom konaní, začatom proti tejto pracovníčke. Predbežné posúdenie tejto otázky v rámci tohto konania odvolacím súdom na základe doteraz vykonaného dokazovania, najmä zo spôsobu a z okolností, za ktorých jej bola výnimka z požadovaného vzdelania udelená (oznámenie o tom v liste z 31. 7. 1989 a výpoveď žalovanej v druhom rade), však nenasvedčuje tomu, že žalujúca organizácia zásadne nemohla uplatňovať na tejto pracovníčke vrátenie vyplatených súm.

Pozn. autora: v ďalšej časti sa súd venoval otázke, či zamestnankyňa bola skutočne zaradená do nesprávnej triedy (mala byť zaradená podľa skutočne vykonávanej práce) a zistil, že tomu tak nebolo, a teda škoda nevznikla a žaloba mala byť v tejto časti zamietnutá.

NS ČR: 21 Cdo 346/2018: vydanie bezdôvodného obohatenia zamestnávateľom a uplatnenie škody voči zamestnancovi

Zamestnávateľ uviedol, že žalovaná v rozpore s právnou úpravou a skutočne vykonávanými činnosťami priznala od 1. 11. 2011 zamestnankyni J. V. vyššiu platovú triedu (9. namiesto 7.) – tým došlo od 1. 11. 2011 do 1. 11. 2013 k neoprávnenému navýšeniu platu a zamestnankyni M. L. priznala nižšiu platovú triedu (7. namiesto 9.) – vznikol rozdiel v plate a povinnosť doplatiť plat z titulu bezdôvodného obohatenia zamestnávateľa. Týmto vznikla škoda (porušením právnych povinností).

Právna otázka: **Či má pre zodpovednosť zamestnanca, ktorý svojím konaním spôsobil bezdôvodné obohatenie ďalšieho zamestnanca, za škodu (v zmysle ustanovenia § 250 ZP)¹³³ význam okolností, či zamestnávateľ uplatnil (mohol uplatniť) právo na vydanie bezdôvodného obohatenia (v zmysle ustanovenia § 331 ZP) voči takto obohatenému zamestnancovi.**

NS ČR:

Pri určení platu zamestnanci zamestnávateľom v rozpore s *ustanoveniami § 122 odst. 1 a § 123 zák. práce* môže predstavovať škodu, ktorá zamestnávateľovi vznikla a za ktorou za podmienok uvedených v *ustanovení § 250 zák. práce* odpovídá jeho zamestnanec, jenž za něho určil zamestnanci plat v rozporu se zákonem, také plat vyplacený zamestnanci ve vyšší částce, než která mu příslušela podle zákoníku práce, nařízení vlády vydaného k jeho provedení a v jejich mezích podle kolektivní smlouvy, popřípadě vnitřního předpisu (*srov. § 122 odst. 1 zák. práce*). Uvedené ovšem neplatí absolutně.

Představuje-li vyplacená část platu bezdůvodné obohacení, které musí zamestnanec vydat, jde o škodu, která zamestnávateľovi vznikla a za kterou odpovídá jeho zamestnanec, jenž za něho určil jinému zamestnanci plat v rozporu se zákonem, **jen tehdy, není-li ji obohatený**

133 V SR § 222 ZP.

zaměstnanec povinen vrátit z důvodu vyplývajícího z ustanovení § 331 zák. práce nebo není-li ji obohacený zaměstnanec schopen vrátit (zejména z důvodu své nepříznivé majetkové situace). V případě, že obohacený zaměstnanec je povinen a schopen vyplacenou část platu vrátit, je totiž třeba vzít v úvahu, že **neprávem vyplacené částky má zaměstnavatel nahradit především ten, kdo se tímto způsobem bezdůvodně obohatil, a že ten, kdo mu takové obohacení** (například jako v projednávané věci tím, že zařadil zaměstnance do vyšší platové třídy, než která odpovídala jím vykonávaným pracovním činnostem) **pouze umožnil, může být zavázán k náhradě jen tehdy, není-li povinen nebo schopen odčinit újmu obohacený zaměstnanec**; pouze za této situace lze hovořit o tom, že k újmě, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného zaměstnavatele, došlo v příčinné souvislosti se zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním ze strany zaměstnance, který za zaměstnavatele určil jinému zaměstnanci plat v rozporu se zákonem (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017 sp. zn. 21 Cdo 3721/2016).

Závěr odvolacího soudu, že pro posouzení důvodnosti uplatněného nároku na náhradu škody, která měla žalobkyni vzniknout tím, že žalovaná jako ředitelka odboru žalobkyně zařadila zaměstnankyni J. V. do 9. platové třídy, ačkoliv fakticky tato zaměstnankyně vykonávala činnosti asistentky zařazené v 7. platové třídě, není významná skutečnost, zda žalobkyně uplatnila (či uplatnit mohla) nárok na vydání bezdůvodného obohacení vůči své zaměstnankyni J. V., není správný. Poukazuje-li odvolací soud na podporu tohoto svého právního názoru na rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2015 sp. zn. 31 Cdo 2307/2013, pak přehlíží, že v tomto rozsudku šlo o řešení vzájemného vztahu (konkurence) nároků na náhradu škody proti škůdci a na vydání bezdůvodného obohacení proti osobě odlišné od škůdce v občanskoprávních vztazích, v nichž se na rozdíl od pracovněprávních vztahů - *neuplatňuje ustanovení § 331 zák. práce*, a že proto závěry uvedené v tomto rozhodnutí nelze na projednávanou věc vztáhnout.

Usnesení odvolacího soudu, kterým byl zrušen rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla žaloba o náhradu škody zamítnuta, a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení, je přesto věcně správné, neboť soud prvního stupně veden nesprávným právním názorem, že předpokladem práva žalobkyně na náhradu škody vůči žalované je neplatnost dohody o změně sjednaných pracovních podmínek ze dne 10. 10. 2011 a platového výměru ze dne 1. 11. 2011, na jejichž základě byl zaměstnankyni J. V. vyplácen plat, které se tato zaměstnankyně nedovolala se nezabýval tím, zda jsou v projednávané věci ve vztahu k žalované splněny předpoklady odpovědnosti zaměstnance za škodu vůči zaměstnavateli podle ustanovení § 250 zák. práce.

ch) prevzatie tovaru v kvalite v rozpore s objednávkou, prevzatie vadného tovaru, neuplatnenie zľavy z kúpnej ceny, určenie výšky škody

NS ČR: 21 Cdo 2670/2005

Zamestnávateľ sa domáha škody, pretože na základe objednávky spoločnosť X dodala žalobcovi **314,4 m³ reziva v rozpore s objednávkou** (I. a II. trieda), dodaná akost' bola III. a IV. trieda, pre nábytkársku výrobu úplne nevhodná. Zamestnanec z titulu funkcie vrchného majstra skladu reziva prebral rezivo v celkovom objeme 219,8 m³. Zamestnávateľovi vznikla škoda (650 098,- Kč).

NS ČR:¹³⁴ Otázka, zda a v jaké výši v příčinné souvislosti s porušením této povinnosti vznikla žalobci (úpadci) škoda, je nejen otázkou skutkovou, ale - pokud jde o východiska - především otázkou právní.

Odvolačím soudu lze přisvědčit v tom, že **zaměstnavateli může vzniknout újma na majetku rovněž neuplatněním slevy z kupní ceny, vyjádřená jako rozdíl mezi hodnotou, kterou by mělo zboží bez vad, a hodnotou, kterou mělo zboží dodané s vadami** (§ 439 obch. zák.).

Protože **za vady zboží se považuje i dodání jiného zboží, než určuje smlouva** (srov. § 422 obch. zák.), a protože žalobce (statutární zástupce Ing. P. K., který objednávku podepisoval) o vadách objednaného zboží při podpisu objednávky nevěděl a ani nebylo prokázáno, že by o nich s přihlednutím k okolnostem musel vědět (srov. § 424 obch. zák.), může být v posuzované věci škoda vyjádřena jako rozdíl mezi dohodnutou cenou řeziva I. a II. jakosti ve výši 4.700,- Kč/m³ (po odečtení ceny dopravy 206,- Kč/m³) na straně jedné a hodnotou, kterou mělo řezivo dodané s vadami, tj. řezivo dodané v rozporu se smlouvou v nižší jakosti, na straně druhé. Odvolací soud v tomto směru zdůvodnil, proč - na rozdíl od dodávek řeziva vyúčtovaných fakturou č. 9721930 - lze činit žalovaného odpovědným za způsobenou škodu v rozsahu 50% pouze ve vztahu k celé dodávce v objemu 119,684 m³ vyúčtované fakturou č. 9721531 obsahující označení římskou číslicí III.

134 Uviedol aj: „Škodou, která je jedním z předpokladů pro vznik obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu podle ustanovení § 172 zák. práce, se rozumí - jak je již uvedeno výše - újma, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného (t.j. majetková újma) a je objektivně vyjádřitelná v penězích. Protože žalobce netvrdí, že by žalovanému bylo možné vytykat úmyslné porušení povinností při převzetí dodávky řeziva, je pro posouzení věci dále podstatné, zda, případně v jaké výši, vznikla žalobci (úpadci) tzv. skutečná škoda (§ 179 odst. 1 zák. práce), jako nastalé zmenšení majetku poškozeného zaměstnavatele.“

Jestliže poškozený prokáže v občanském soudním řízení vznik škody, ale neprokáže její výši uplatněnou v žalobě, přizná soud náhradu škody ve výši, jež byla prokázána; ohledně té části škody, jejíž výši lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo ji nelze zjistit vůbec, může soud s přihlédnutím k výsledkům provedeného dokazování použít ustanovení § 136 o.s.ř. (srov. rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 12. 1983 sp. zn. 1 Cz 47/83, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1985, pod č. 13).

Protože rovněž v projednávaném případě nelze na podkladě běžného aritmetického výpočtu výši nároku na náhradu škody zjistit, **lze přisvědčit postupu odvolacího soudu, který ji určil, vycházející ze znaleckého posudku, podle své úvahy,** jako rozdíl mezi poměrem cen řeziva ve II. a ve III. jakosti, který je neměnný a platil i v období roku 1997 a který platí i dnes, a to bez ohledu na tržní ceny.

i) uplatnenie zádržného práva zamestnávateľom, zamestnanec však tovar vydal – či má zádržné právo samo osebe majetkovú hodnotu a či už samotným zánikom zádržného práva (spôsobené vydaním skladovaných vecí uskladniteľovi) vzniká zádržnému veriteľovi škoda

NS ČR: 21 Cdo 1348/2005

Zamestnávateľ uplatnil voči zamestnancovi náhradu škody z dôvodu, že zamestnávateľ uplatnil voči spoločnosti X zádržné právo¹³⁵ (porušenie uzatvorenej zmluvy o skladovaní) a ustanovil podmienky, za ktorých mu môže tovar vydať. Žalovaný (zamestnanec – vedúci skladu) v rozpore s pokynom uskladnený tovar spoločnosti X vydal. Škoda podľa zamestnávateľa spočívala v strate zaistenia pohľadávky.

Právna otázka: či má zádržné právo samo osebe majetkovú hodnotu a či už samotným zánikom zádržného práva (spôsobené vydaním skladovaných vecí uskladniteľovi) vzniká zádržnému veriteľovi škoda.

NS ČR: Zástavní právo má - jak vyplývá z citovaného ustanovení - především funkci zajišťovací; zabezpečuje pohľadávku zástavního věřitele již od okamžiku svého vzniku, vede (motivuje) dlužníka k tomu, aby pohľadávku zástavního věřitele dobrovolně splnil,

135 V SR § 151s - § 151v OZ, Obchodný zákonník má parciálnu úpravu pri niektorých zmluvách – napr. zmluva o skladovaní (§ 527 až 535). **NS SR: 6 Obo 91/2007:** „Zadržné (retenčné) právo je núdzovým zabezpečovacím inštitútom, ktorý nie je vopred dojednaný v zmluve. Zadržné právo predstavuje taký prostriedok zabezpečenia záväzku, pri ktorom osoba, ktorá je povinná vec vydať, môže vec zadržat na zabezpečenie svojej pohľadávky až do jej uspokojenia. Zadržanie má povahu jednostranného právneho úkonu veriteľa. Zadržné právo možno použiť, ak sú splnené zákonné podmienky:

- existencia pohľadávky veriteľa voči dlžníkovi, ktorému je veriteľ povinný vydať vec,
- predmetom pohľadávky je splatná peňažná pohľadávka,
- zadržovaná vec má povahu hnutelnej veci,
- veriteľ má hnutelnú vec vo svojej oprávnenej držbe.“

a zástavnímu věřiteli poskytuje jistotu, že se bude moci uspokojit ze zástavy, nebude-li jeho pohledávka řádně a včas splněna. Nebyla-li pohledávka zástavního věřitele řádně a včas splněna, uplatní se uhrazovací funkce zástavního práva; zástavní věřitel je oprávněn uspokojit se ze zástavy (z výtěžku prodeje zástavy), aniž by musel spoléhat na to, že se domůže úhrady své pohledávky z majetku dlužníka.

Zástavní právo je právem subsidiárním a akcesorickým. Subsidiarita zástavního práva vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení pohledávky zástavního věřitele, který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem dobrovolně splněna a ani nezanikla jiným způsobem. Akcesorickým je zástavní právo v první řadě proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit; jestliže pohledávka, která má být zástavním právem zajištěna, ve skutečnosti platně nevznikla, není tu ani zástavní právo, i kdyby byl jinak právní titul vzniku zástavního práva naplněn.

Akcesorita zástavního práva však nemá jen stránku právní, ale také svůj ekonomický znak, spočívající v tom, že zástavní právo nemá svůj vlastní hospodářský účel. Zástavní právo totiž nepůsobí samo o sobě (samostatně), ale slouží - jak již uvedeno výše - k zajištění pohledávky a, nebyla-li pohledávka řádně a včas splněna, k jejímu uhrazení. Získáním a ani působením zajišťovací nebo uhrazovací funkce zástavního práva se majetek zástavního věřitele ve svém výsledku nezvyšuje (nerozmnožuje), neboť se v majetkové sféře zástavního věřitele může projevit pouze tak, že povede (může vést) k uspokojení jeho zajištěné pohledávky; právní prostředek zajištění pohledávky je podle svého účelu připoután k zajišťované pohledávce a již ze své podstaty (povahy) nemůže mít za následek, že by mohl zástavnímu věřiteli přinést vyšší (další) hodnotu, než kterou představuje (ekonomicky vzato) zajištěná pohledávka. Z hlediska ekonomického akcesorita zástavního práva tedy vyjadřuje skutečnost, že nedochází ke zvýšení (rozmožení) majetku zástavního věřitele jen následkem toho, že mu poskytuje nárok na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy (z výtěžku prodeje zástavy), popřípadě že ze zástavy (z výtěžku prodeje zástavy) došlo k uspokojení zástavního věřitele.

Protože zajištěním pohledávky pomocí zástavního práva se majetek zástavního věřitele nezvyšuje (nerozmnožuje), nemá zástavní právo samo o sobě jakoukoliv vlastní majetkovou hodnotu. Právní význam má zástavní právo jen ve spojení se zajišťovanou pohledávkou, a to jen v tom smyslu, v jakém ovlivňuje její „bonitu“.

Vzhledem k tomu, že zástavním právem se nezvyšuje (nerozmnožuje) majetek zástavního věřitele a že tedy nemá samo o sobě jakoukoliv majetkovou hodnotu, nemohla jen jeho pouhým zánikem vzniknout zástavnímu věřiteli škoda, neboť v jeho majetkové sféře nenastala majetková újma, která by byla objektivně vyjádřitelná v penězích.

Odvolaací soud proto dospěl ke správnému závěru, že následkem jednání žalovaného (jeho zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů), v důsledku kterého zaniklo zástavní právo vůči společnosti X mohla žalobci vzniknout škoda, **jen jestliže pohledávka, k jejímuž zajištění bylo zástavní právo žalobcem podle ustanovení § 535 obchodního zákoníku zřizováno, se tím stala (jinak než pomocí zástavního práva) nevymožitelnou**; v příčinné souvislosti s jednáním žalovaného tedy může být jen taková majetková újma, která spočívá v tom, že žalobcovu pohledávku vůči společnosti X bylo možné úspěšně vymoci jen ze zástavy (věcí společnosti X skladovaných ve skladu žalobce), **popřípadě že vymáhání pohledávky tímto způsobem by bylo pro žalobce rychlejší nebo spojené s nižšími náklady.**

j) Ušlý zisk, hypotetický ušlý zisk

KS Prešov: 16 CoPr/11/2012¹³⁶

Išlo o konanie začaté na základe žaloby žalobcu (zamestnanca), ktorý požadoval zaplatenie náhrady mzdy. Zamestnávateľ si chcel voči nemu započítať náhradu škody. Škoda mu mala byť spôsobená v dôsledku odstavenia kamióna v Talianskej republike, kde došlo k spáchaniu priestupku žalobcom ako jeho zamestnancom. Podľa zamestnávateľa sa zamestnanec pri plnení pracovných úloh dopustil protiprávneho úkonu, a to spáchania dopravného priestupku pri svojej ceste v Talianskej republike, keď jazdil v opačnom smere ako bol povinný smer jazdy. Za predmetné konania mu bola protokolom prefekta provincie Lecco určená finančná pokuta. Škoda mu mala byť spôsobená v dôsledku skutočnosti, že predmetné motorové vozidlo, s ktorým sa žalobca dopustil protiprávneho konania muselo zostať odstavené v zahraničí.

Žalovaný špecifikoval škodu na majetku, takým spôsobom, že žiadal, aby súd uložil žalobcovi povinnosť nahradiť mu **náklady pomernej časti leasingu, náklady pomernej časti zaplatenej dane z motorových vozidiel a náklady pomernej časti zákonného zmluvného poistenia.**

KS: Je nesporné, a z obsahu spisu vyplýva, že inú škodu žalovaný špecifikoval ako náhradu sumy svojich fixných nákladov, ktoré musel vynaložiť a ktoré požadoval do výšky uplatneného nároku žalobcom, teda do výšky 5 346 Eur, aj keď ju pôvodne špecifikoval v celkovej výške 15 911 Eur. Táto škoda mala predstavovať náklady pomernej časti leasingu, náklady pomernej časti zaplatenej dane z motorových vozidiel a náklady pomernej časti zákonného zmluvného poistenia.

¹³⁶ Pozn. započítanie náhrady škody proti náhrade mzdy – problematické z hľadiska Zákonníka práce, keďže Zákonník práce nepozná započítanie pohľadávok, a započítanie sa nenachádza v I. časti Občianskeho zákonníka (všeobecné ustanovenia) – pozri ďalej v príslušnej časti knihy.

Podstatou vyriešenia celého sporu, a teda aj odvolacej námietky žalovaného bolo, či úhrada na poistenie dane a leasingovej splátky je alebo nie je škodou na majetku a či môže slúžiť len takáto špecifikácia výpočtu fixných nákladov, pre potreby kvantifikovania výšky spôsobenej škody. Tak totiž tvrdil a uplatňoval žalovaný svoju pohľadávku. Uvádzal, že ním uplatňovaná škoda spočívajúca v ušlom zisku predstavuje: súčet toho čo musel fixne počas celej doby núteného státia zaplatiť za zaistené vozidlo.

Táto odvolacia námietka potvrdzuje ten fakt, že žalovaný neuniesol svoje dôkazné bremeno pred súdom prvého stupňa preukázaním tej skutočnosti, aký ušlý zisk alebo o akú škodu ide na strane žalovaného, v súvislosti s konaním žalobcu ako zamestnanca, škodu ktorú mal spôsobiť v súvislosti s plnením jeho pracovných úloh.¹³⁷

Doterajšia súdna doktrína všeobecne vysvetľuje ušlý zisk ako majetkovú ujmu vyjadriteľnú v peniazoch, ktorá na rozdiel od skutočnej škody spočíva v tom, že v dôsledku škodovej udalosti nedošlo k rozmnoženiu - zväčšeniu majetku poškodeného, ktorý poškodený mohol odôvodnené dokladovateľným spôsobom očakávať vzhľadom na bežný pravidelný normálny chod veci (Bičovský, J.; Holub, E.: Náhrada škody v Československom právnom řádu. Praha: Panoráma, 1981). Nestačí teda len hypotetický ušlý zisk, ale musí ísť vždy o zisk, ktorý sa dal reálne očakávať, čo zo sebou prináša vierohodného preukázania zo strany poškodeného.

Spôsob zisťovania výšky ušlého zisku všeobecne v doterajšej súdnej praxe u podnikateľa závisí v každom jednotlivom prípade na skutkových tvrdeniach poškodeného, ktorým je uplatňovaný nárok na náhradu škody zdôvodňovaný. Významné pre vymedzenie nároku môžu byť napríklad tvrdenia o konkrétnych zmluvných vzťahov, ktoré mal pre rozhodnú dobu dojednanú, pravidelne sa opakujúce obchodné príležitosti, o ktoré v tej dobe prišiel, prípadne zníženie zisku z podnikania, o prostriedky vynaložené na mzdu alebo na iný príjem osoby, ktorá v tomto období vykonávala za poškodeného činnosť na dosiahnutie zisku, zatiaľ čo predtým tieto prostriedky neboli vynakladané.

Dôkazné bremeno v zmysle ust. § 179 Zákonníka práce na preukázanie tvrdenia, že pri pravidelnom chode veci by bol získaný určitý prospech, ide vždy na ťarchu povinného, v tomto prípade zamestnávateľa, ktorý je povinný nepochybne preukázať splnenie všetkých podmienok.

Dôkaz o existencii ušlého zisku musí byť jednoznačný. Neobstojí iba špekulácia, ale musí byť zistená pravdepodobná výška ušlého zisku blížiaci sa istote.

¹³⁷ KS: Dôkazné bremeno pri preukazovaní vzniku škody, ako aj jej výšky je vždy na zamestnávateľovi. V tomto prípade bolo len a len na žalovanom preukázať, že boli naplnené všetky potrebné predpoklady pre vznik zodpovednosti zamestnanca za túto inú škodu.

O ušlý zisk nepôjde, ak poškodený iba tvrdil, že jeho podnikateľský zámer alebo iný zárobok, ktorý zamýšľal dosiahnuť bol zameraný. Poškodený musí preukázať, že škoda, ktorú spôsobil škodca, zasiahla do priebehu deja, ktorý by inak viedol k určitému zisku. Inými slovami ušlý zisk musí byť podložený skutočnými okolnosťami, z ktorých je možno usudzovať, že zamýšľanému zisku by skutočne došlo.

Pre určenie výšky ušlého zisku je teda rozhodujúce, akému prosperu, ku ktorému malo v skutočnosti dôjsť škodca zabránil, o aký skutočne dosiahnuteľný, **nielen hypotetický prospech škodca prišiel.** Treba vždy vychádzať zo sumy, ktorý by poškodený za obvyklých okolností bol býval získal, a to aj s prihliadnutím na náklady na dosiahnutie zisku (Ro NS SR zo 24. 03. 2008 sp. zn. 25Cdo 870/2006).

Odvolačný súd je toho názoru, že úvahy a postup súdu prvého stupňa... bol správny. Zaoberal sa teda, či boli naplnené všetky predpoklady zodpovednosti za škodu na strane žalovaného a na základe vykonaného dokazovania dôvodne ustálil, že nebola preukázaná príčinná súvislosť medzi protiprávnym úkonom žalobcu a vznikom škody. Je bez pochyb zistenie súdom, že žalovaný tvrdil, že škoda mu bola spôsobená v dôsledku tej skutočnosti, že vozidlo muselo zostať odstavené v zahraničí. **To, či odstavenie vozidla v zahraničí spôsobilo následne ušlý zisk žalovanému alebo nie, bolo len a len na žalovanom preukázať.** Súd prvého stupňa správne uzatvoril, že žalovaný tieto skutočnosti nepreukázal takým dôkazom, ktorý by potvrdzoval tú skutočnosť, že na jeho strane došlo k zmenšeniu majetku. Za zmenšený majetok špecifikoval náklady, ktoré pozostávali z nákladu pomernej časti zákonného zmluvného poistenia, nákladov pomernej časti leasingu a nákladov pomernej časti zaplatenej dane z motorových vozidiel. Špecifikácia takto prezentovaného ušlého zisku nemôže podľa názoru odvolacieho súdu obstať a nemôže mať ani súvis s ušlým ziskom za predpokladu, že by bola splnená aj príčinná súvislosť medzi protiprávnym úkonom žalobcu a vznikom škody.

Podľa názoru odvolacieho súdu náklady súvisiace s pomernou časťou zaplataenia leasingovej splátky, zákonného poistenia a dane z motorových vozidiel by žalovaný tak, či tak musel zaplatiť aj keby k údajne tvrdenej škode žalovaným nedošlo. Mal dokladovateľným spôsobom preukázať, že nedošlo k rozmnoženiu jeho majetku a že prišiel o zisk, ktorý reálne očakával. Tvrdenie žalovaného, že ide o pomôcku pre výpočet kvantifikovania výšky spôsobenej škody neobstojí. Bolo na žalovanom uniesť svoje dôkazné bremeno aj v špecifikácii uplatňovaného nároku.

Bolo len a len na žalovanom ako na zamestnávateľovi preukázať zamestnancovi zavienie, a teda uniesť **dôkazné bremeno nielen v otázke základu nároku, ale aj výšky škody.**

Na žalovanom ležalo dôkazné bremeno, že pri pravidelnom chode veci by bol

získal určitý prospech. Dôkaz, ktorý o existencii takéhoto prospechu, prípadne ušlého zisku mal ním byť jednoznačne preukázaný. Ak žalovaný mal na mysli tú skutočnosť, že túto výšku špecifikoval iba ako pomôcku nejakých fixných nákladov, tak odvolací súd zdôrazňuje, že ak by aj súd prvého stupňa a odvolací súd prijal toto tvrdenie žalovaného, bolo len na ňom preukázať špecifikovanie tohto ušlého zisku takým spôsobom, aby bolo zrozumiteľné, ale predovšetkým preukázateľné v tom smere, že skutočne ide o ujmu v dôsledku škodovej udalosti. Platenie leasingových splátok, zákonného poistenia a dane z motorových vozidiel nemohlo za danej situácie a tvrdení žalovaného predstavovať ušlý zisk. Tieto náklady bol by hradil aj v prípade, ak by k škodovej udalosti nedošlo.

Iné náklady predstavujúce ušlý zisk alebo majetkovú ujmu vyjadriteľnú v peniazoch žalovaný neuplatnil, neprezentoval pred súdom, nešpecifikoval, a preto nebol ani dôvod sa zaoberať návrhom na ďalšie dokazovanie v súvislosti so zisťovaním platného talianskeho práva v danom časovom období vzhľadom na špecifikáciu ušlého zisku žalovaného

Žalovaný v odvolaní už spájal ušlý zisk v súvislosti s tým, že auto muselo byť odstavené v zahraničí a že počas doby jeho státia žalovaný nezískaval z vozidla výnosy, ktoré by pri bežnej prevádzke nadobúdal. Pred súdom prvého stupňa však v priebehu celého konania práve k otázke výnosu z tohto vozidla žiadne dôkazy nepredkladal ani netvrdil. Odstavenie motorového vozidla spájal s priestupkom žalobcu.

V konaní pritom bolo zistené, že následne po tom, čo predmetný poplatok spoločnosti v areáli, ktorého bolo vozidlo bolo odstavené, zaplatil žalovaný ako aj parkovné, vozidlo mu vydali a mohol sa vrátiť na Slovensko. Až následne bolo vydané rozhodnutie prefekta o uložení pokuty žalobcovi a žalovanému sumu 1 767,01 Eur, pokuta ktorá doposiaľ nebola uhradená.

V dôsledku nepreukázania príčinnej súvislosti medzi protiprávnym úkonom žalobcu a vznikom škody v dôsledku nepreukázania aj vzniku škody, ako majetkovej ujmy vyjadriteľnej v peniazoch, resp. vzniku inej škody vo forme ušlého zisku, odvolací súd bol názoru, že žalovaný nepreukázal, že má voči žalobcovi takú pohľadávku, ktorá by bola vzájomne započítateľná.

Pozn. autora: Z hľadiska práva teda dôkaz o existencii ušlého zisku musí byť jednoznačný, neobstojí iba špekulácia, ale musí byť zistená pravdepodobnosť ušlého zisku blížiacia sa istote – viď. aj ďalšie prípady pred NS ČR.

KS Nitra: 5Co/30/2014

Dňa 23. 09. 2009 uzatvoril zamestnávateľ so žalovanou pracovnú zmluvu s dohodnutým dňom nástupu do práce dňa 24. 09. 2009, s dohodnutým druhom práce: operátor

kontaktného centra. Pracovný pomer bol dohodnutý na dobu určitú do 23. 03. 2010 a dodatkom č. 2 k pracovnej zmluve sa so žalovanou dohodli, že ku dňu 24. 03. 2010 sa pracovná zmluva mení na pracovný pomer na dobu neurčitú. Žalovaná listom zo dňa 21. 03. 2011 navrhla žalobcovi uzatvorenie dohody o skončení pracovného pomeru v zmysle § 60 Zákonníka práce s dňom skončenia pracovného pomeru 31. 03. 2011. Žalobca písomným oznámením zo dňa 25. 03. 2011 žalovanú informoval o nesúhlase s ukončením pracovného pomeru k uvedenému dátumu, ako aj o možnosti podať v prípade záujmu o skončenie pracovného pomeru výpoveď. Napriek tomu sa žalovaná odo dňa 28. 03. 2011 ani raz nedostavila na pracovisko, pričom mu ako svojmu zamestnávateľovi neoznámila dôvod svojej neprítomnosti a ani nepožiadala o jej ospravedlnenie. Tým mu vznikajú v dôsledku zavinenej a nepredvídateľnej absencie zamestnancov značné škody, najmä v podobe ušlého zisku. Preto bola žalovaná niekoľkokrát upozornená, že žalobca trvá na jej ďalšom vykonávaní práce v zmysle pracovnej zmluvy.

OS: Dôkazné bremeno preukázať vznik škody v podobe ušlého zisku a jeho výšku bolo na strane žalobcu, ktorý si uplatnil svoj nárok titulom ušlého zisku vo výške 3.200 eur, k čomu malo dôjsť v dôsledku toho, že žalovaná bezdôvodne nenastúpila do zamestnania a nepracovala na projektoch u žalobcu. Bolo povinnosťou žalobcu preukázať, že sa nezväčšil jeho majetok, ktorý by dosiahol, keby nedošlo zo strany žalovanej k porušeniu pracovných povinností. Žalobca nepreukázal, či vôbec a akú čiastku by dosiahol pri pravidelnom behu vecí, keby nedošlo k uvedenej absencii žalovanej. Nepreukázal predpokladané zvýšenie svojho majetku a tým nebol splnený jeden zo základných predpokladov zodpovednosti žalovanej za škodu, ktorým je vznik škody, v danom prípade v podobe ušlého zisku. Súd poukázal na výpoveď svedka, z ktorej vyplýva, že za žalovanú ihneď bola riešená náhrada na jej pracovné miesto, čomu svedčí aj to, že po tom ako žalovaná sa dňa 28. 03. 2011 nedostavila na pracovisko žalobcu, tento s ňou okamžite končí pracovný pomer až dňom 25. 06. 2011. Žalobca mal pritom vedomosť o úspešnom absolvovaní konkurzu žalovanou na nové pracovné miesto. Z uvedených dôvodov súd zamietol žalobu žalobcu, ktorý v konaní nepreukázal ušlý zisk, ktorý si v konaní uplatnil a nepreukazuje to ani tabuľka, ktorá bola doložená do spisu a týkala sa spôsobu výpočtu požadovanej sumy.

KS: V danom prípade súd prvého založil svoje rozhodnutie na závere, že žalobca v skutkovom rámci vymedzenom v žalobe nepreukázal vznik škody v podobe ušlého zisku. Prvostupňový súd správne definoval ušlý zisk v súlade s judikatúrou súdov, napr. v zmysle uznesenia Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4 M Cdo 23/2008, zo dňa 21. decembra 2009) „to, čo poškodenému ušlo (ušlý zisk), je ujmou spočívajúcou v tom, že u poškodeného nedošlo v dôsledku škodnej udalosti k rozmnoženiu majetkových hodnôt, hoci sa to s ohľadom na pravidelný beh vecí dalo očakávať. Ušlý zisk sa neprejavuje zmenšením majetku poškodeného (úbytkom aktív, ako je to u skutočnej škody), ale stratou očakávaného prínosu (výnosu). Nestačí pritom iba pravdepodobnosť rozmnoženia majet-

ku, lebo musí byť naisto postavené, že pri pravidelnom behu vecí (nebyť protiprávneho konania škodcu alebo škodnej udalosti) mohol poškodený dôvodne očakávať zvýšenie svojho majetku, ku ktorému nedošlo práve v dôsledku konania škodcu (škodnej udalosti). Pre výšku ušlého zisku je rozhodujúce, akému prospěchu, ku ktorému malo reálne dôjsť, zabránilo konanie škodcu (škodná udalosť), teda konkrétne o aký reálne dosiahnuteľný príjem poškodený prišiel“.

Dôkazné bremeno pri preukazovaní vzniku škody, ako aj jej výšky je na zamestnávateľovi.

Odvolačí súd sa stotožňuje so záverom súdu prvého stupňa, že žalobca nepreukázal ušlý zisk, teda akú sumu by ako zamestnávateľ žalovanej získal, pri pravidelnom behu vecí, keby nebolo došlo k absencii žalovanej a tak by bol dosiahol predpokladané zvýšenie svojho majetku. Tieto skutočnosti pritom musia byť bezpečne preukázané a nepostačuje iba pravdepodobnosť vzniku škody. Žalobca iba vypočítal, akú sumu by bola žalovaná pre neho získala pri odpracovaní 20 pracovných dní (zrejme pri 9 hodinovom pracovnom dni) pri priemernom počte objednávok 2,8 za odpracovanú hodinu za predpokladu získania záväznej telefonickej objednávky v hodnote 4,50 eura, pričom vyčísliť povinné odvody do zdravotného a sociálneho poistenia, avšak ničím nepreukázal, že práve o takéto zisky prišiel v dôsledku absencie žalovanej, za ktorú mal hneď náhradu na jej pracovné miesto.

NS ČR 25 Cdo 870/2006 (občianskoprávne konanie): Ušlý zisk znamená ztrátu očakávaného príjmu. Nepostačuje pritom pouhá pravdepodobnosť zvýšenia majetkového stavu v budúcnosti, pretože musí byť najisto postaveno, že pri pravidelnom behu vecí nebyť protiprávneho jednania škúdce mohol poškodený dôvodne očakávať rozmnoženie svojho majetku, k nemuž nedošlo práve v dôsledku jednania škúdce.

Pro vyšší ušlý zisk je rozhodujúci, jakému prospěchu, k nemuž mělo reálně dojít, zabránilo jednání škúdce, tedy konkrétně o jaký reálně dosažitelný (nikoliv hypotetický) prospěch poškozený přišel. Vychází se z částky, kterou by v předmětném období za obvyklých okolností poškozený získal, s přihlédnutím k nákladům na dosažení tohoto zisku vynaloženým, popř. na dosažení tohoto zisku potřebným.

NS ČR: 25 Cdo 371/2007 (občianskoprávne konanie): Ušlý zisk je újmou spočívajúci v tom, že u poškodeného nedojde v dôsledku škodnej udalosti k rozmnoženiu majetkových hodnot, ač se to dalo očakávať s ohľadom na pravidelný beh vecí. Nepostačuje pritom pouhá pravdepodobnosť zvýšenia majetkového stavu v budúcnosti, pretože musí byť najisto postaveno a v tomto smere je dôkazní bremeno na poškodenom, že nebyť protiprávneho jednania škúdce (či škodní udalosti u objektívni odpovědnosti) by se majetkový stav poškozeného zvýšil. Ušlým ziskem je nepochybně i jakákoliv ztráta na

odměně, kterou lze odškodnit, jestliže protiprávní jednání škůdce znemožnilo poškozenému vykonávat činnost vedoucí k dosažení prospěchu, kterého by se mu dostalo v případě, že by k protiprávnímu jednání nedošlo.

Ztráta nároku na zaplacení smluvní odměny ze smlouvy o dílo v důsledku nemožnosti dostat svým smluvním závazkům může samozřejmě představovat ušlý zisk poškozeného, který v rozsahu, v jakém je v příčinné souvislosti se zaviněným protiprávním jednáním škůdce, zakládá odpovědnost za škodu.

Na druhé straně ovšem ušlý zisk nemůže představovat jen zmaření zamýšleného výdělečného záměru (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 25 Cdo 818/2005, publikované v Souboru civilních rozhodnutí NS, pod C 4027) či příslibu možného výdělku, není-li takový majetkový přínos podložen již existujícími či reálně dosažitelnými okolnostmi, z nichž lze usuzovat, že nebyť škodné události, k zamýšlenému zisku by skutečně došlo. Ušlým ziskem je totiž majetková újma, způsobená tím, že škodná událost zasáhla do průběhu děje, vedoucího k určitému zisku. Právní řád sice vychází z možnosti poskytnout náhradu i za výdělečnou činnost, která je v okamžiku škodné události pouze předpokládána a jejíž výkon by začal později, avšak i v takovém případě je rozhodující skutkový stav před škodnou událostí. Vedle ujednání, které poškozenému zaručuje určitou odměnu za pracovní činnost, musí tu být i zmíněný pravidelný běh věci, tedy taková skladba okolností svědčící o tom, že ujednání se již začalo nebo alespoň nepochybně mělo začít naplňovat a že výsledek by se dostavil.

Ušlým ziskem totiž není automaticky ztráta předpokládaného výdělku, který byl sice sjednán, avšak činnost pro jeho dosažení se bez souvislosti se škodnou událostí nezačala ani naplňovat, neboť poškozený předpokládanou činnost nezačal ve sjednané době provozovat a ani v době před škodnou událostí ji nevykonával. Z toho, že honorovaná činnost nebyla provedena ani následně, sice samo o sobě nevyplývá, že by zisku dosaženo nebylo, může však jít o skutečnost významnou právě pro posouzení reálnosti a vážnosti ujednání, z nějž poškozený ušlý zisk dovozuje (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2857/2005, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 3586/2006).

NS ČR: 25 Cdo 818/2005 (občianskoprávne konanie): Rovněž zjištění existence příčinné souvislosti mezi vznikem škody a protiprávním úkonem žalovaného je otázkou skutkovou, zatímco právním posouzením je otázka, mezi kterými skutečnostmi je třeba vztah příčinné souvislosti zjišťovat. O nesprávné právní posouzení se jedná i v případě, že soud právní normu či předpis nesprávně vyložil.

Z hlediska naplnění příčinné souvislosti jako jednoho z předpokladů odpověd-

nosti za škodu nemůže stačit obecná úvaha o možných následcích jednání škůdce či pouhé připuštění možnosti vzniku škody v důsledku jeho protiprávního jednání, nýbrž musí být příčinná souvislost najisto postavena. O vztah příčinné souvislosti se jedná, **vznikla-li konkrétní majetková újma následkem konkrétního protiprávního úkonu škůdce**, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku. Příčinou škody může být jen takové protiprávní jednání, bez něhož by škodný následek nevznikl. Nemusí sice jít o příčinu jedinou, nýbrž i jen o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, avšak musí jít o příčinu podstatnou. Je-li více příčin, které působí souběžně anebo následně, je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1462/2003, publikované v Souboru rozhodnutí NS ČR, sv. 29 pod č. C 2593).

Vzhledem k tomu, že otázka příčinné souvislosti nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech, nelze právnímu posouzení odvolacího soudu ani z hlediska výše uvedeného nic vytknout. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) zcela správně posuzoval příčinnou souvislost mezi okolností, že smlouva o postoupení pohledávky ze dne 3. 10. 1996 byla zaviněním žalovaného neplatná, a mezi tvrzenou škodou, jež podle žalobce spočívá v tom, že v roce 1997 a následujících mu ušel zisk ze sklizně rajčat, pokud by z finančních prostředků od ZDM nakoupil a zasadil sazenice, vypěstoval je a zpeněžil úrodu a pokud by výhodně nakoupil jiné pohledávky. Ušlým ziskem se rozumí újma spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí. Investice částky, kterou bylo možno získat od ZDM, do výsadby rajčat a následný výtěžek z jejich prodeje mohl být při pravidelném běhu věcí v r. 1997 a následujících stěží očekáván, když již od ledna 1997 žalobce věděl, že na základě postupní smlouvy mu nebude plněno. V příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaného musí totiž být majetková újma způsobená **tím, že škodná událost zasáhla do průběhu děje vedoucího k určitému zisku, a nikoliv jen tvrzené zmaření zamýšleného podnikatelského záměru**.

Dobové rozhodnutie súdu¹³⁸: **Úr. Sb. 478:** *K pojmu ušlého zisku nestačí púha abstraktná možnosť nejakého zisku, ale musí to byť zisk, ktorý podľa obyčajného behu vecí možno očakávať, tedy zisk konkrétne pravdepodobný a nielen faktický, ale i právne možný.*

138 FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1998 reedic.), str. 385.

Pozri aj NS ČR: 25 Cdo 1501/2002 (občianskoprávne konanie): príčinou škody môže byť len okolnosť, ktorá konkrétnu újmu spôsobila nie však okolnosť, na ktorej základe bolo možné určitý majetkový prínos až očakávať.¹³⁹

k) ušlý zisk - aké obdobie započítať, len čas počas trvania pracovného pomeru alebo aj neskôr?

NS ČR: 21 Cdo 1852/2003

Zamestnávateľ uviedol, že zamestnanec bol vodič-díler, s ktorým bol okamžite skončený pracovný pomer z dôvodu neospravedlnenej absencie. Pri skončení pracovného pomeru bol zistený inventárny rozdiel a navyše žalovaný prestal bezdôvodne pracovať a aj jeho vozidlo zostalo neobsadené – zamestnávateľovi vznikla škoda vo výške 82.549,- Kč spočívajúca v strate na zisku. Ide o obdobie od mája do júla. Okamžité skončenie bolo k 23. 5.

NS ČR:¹⁴⁰ **Pri zkoumaní, zda žalobci (zaměstnavateli) vznikla jiná škoda**, je třeba - obecně vzato - objasnit, zda žalobce (zaměstnavatel) mohl při pravidelném běhu věcí (kdyby žalovaný v rozhodném období řádně pracoval) důvodně očekávat zisk (rozmnožení svého majetku) a zda k tomuto zvýšení majetku nedošlo právě proto, že žalovaný neplnil své povinnosti z pracovního poměru (prestal bezdůvodně pro zaměstnavatele konat práci). Závěr o tom, že vznik jiné škody byl u poškozeného (žalobce) prokázán, lze považovat za odůvodněný tehdy, je-li dokazováním zjištěno, že tu jsou takové skutečnosti, na základě kterých zaměstnavatel mohl důvodně očekávat zisk (rozmnožení

139 „Je jednoznačné, že s ohledem na pravidelný běh věcí bylo možno očekávat rozmnožení majetkového stavu žalobce o zažalovanou částku poté, co ve slosování tuto částku vyhrál a provozovatelem hry mu byla potvrzena. Škoda spočívající v ušlém zisku mu pak vznikla nevyplacením výhry. Názoru dovolatele, že příčinou vzniku této jeho újmy byl fakt, že ještě před slosováním dne 7. 3. 1996 hra nebyla ze strany ministerstva financí pozastavena, nelze přisvědčit. Zákonná konstrukce odpovědnosti za škodu předpokládá, že vznik škody je následkem škodné události. Příčinou, proč se majetkový stav žalobce nezvětšil, nebyla skutková okolnost, že se uskutečnila hra, při níž žalobce vyhrál a o níž tvrdí, že se uskutečnit neměla, ale ta skutková okolnost, že výhru od provozovatele hry neobdržel. Příčinou vzniku škody nemůže být okolnost, na jejímž základě bylo možno důvodně očekávat přínos majetkových aktiv, nýbrž jen ta okolnost, která ztrátu předpokládaného přínosu způsobila. Bez toho, že se konalo slosování při hře dne 7. 3. 1996, by k výhře žalobce a tedy k předpokladu majetkového přínosu z výhry nedošlo a nemohlo by tak dojít ani ke ztrátě tohoto očekávaného zisku, tj. ke vzniku škody. Otázka vztahu příčinné souvislosti mezi postupem žalované, která hru, již se žalobce zúčastnil, předtím nezastavila, a škodou spočívající ve vyhrané a nevyplacené částce, proto není rozhodná pro právní posouzení věci, neboť okolností, která způsobila vznik škody žalobce, spočívající v nevyplacení výhry, není fakt, že se 7. 3. 1996 uskutečnilo losování.“

140 NS zopakoval: „Škoda je jedním z předpokladů pro vznik obecné odpovědnosti pracovníka za škodu podle ustanovení § 172 zák. práce. Škodou se rozumí újma, která nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného (t.j. majetková újma) a je objektivně vyjádřitelná v penězích. **Skutečnou škodou** (§ 179 odst. 1 zák. práce) je nastalé zmenšení majetku poškozené organizace. **Jinou škodou** (§ 179 odst. 3 zák. práce) je ušlý majetkový prospěch; spočívá v tom, že u poškozené organizace nedošlo ke zvýšení (rozmnožení) majetku, které bylo možné – nebýt škodné události – s ohledem na pravidelný běh věcí důvodně očekávat.“

svého majetku), že tento zisk ve skutečnosti nedosáhl (jeho majetek se důvodně očekávaným způsobem nezvýšil) a že k této majetkové újmě došlo v důsledku porušení povinností z pracovního poměru ze strany žalovaného.

Rozhodujícím tedy je, zda a jakou částku by žalobce při pravidelném běhu věci - nebýt neomluvených absencí žalovaného - od jiného obdržel, a tak dosáhl důvodně předpokládaného zvýšení svého majetku (svých aktiv). Kdy tomu tak je, závisí na okolnostech konkrétního případu.

Rozhodné skutečnosti musí být - jak uvedeno výše - dokazováním bezpečně prokázány; nepostačuje tu pouhá možnost (pravděpodobnost) vzniku škody.

Odvolačí soud při rozhodování o výši této škody dospěl k závěru, že žalobce může požadovat **náhradu škody jen za dobu, po kterou trval pracovní poměr mezi žalobcem a žalovaným (tedy nejdéle do 23. 5. 1996), i kdyby žalobci vznikala škoda také po tomto datu.** S tímto právním názorem **nelze souhlasit.**

Pracovněprávní vztahy vznikají mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (§ 1 odst. 1 zák. práce). Pokud zákoník práce nebo jiný právní předpis nestanoví jinak, vznikají pracovněprávní vztahy nejdříve od uzavření pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, a zakládá-li se pracovní poměr zaměstnance volbou nebo jmenováním, nejdříve od jeho zvolení nebo jmenování (§ 1 odst. 2 zák. práce).

Individuální pracovněprávní vztahy vznikají v souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele, tj. práce, kterou fyzická osoba neprovádí vlastním jménem a na vlastní riziko, ale pro zaměstnavatele, podle jeho pokynů a na jeho nebezpečí. Tyto vztahy - jak je zřejmé ze zákoníku práce a z dalších právních předpisů - nevznikají jen mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale i mezi zaměstnavatelem a dalšími osobami, například pozůstalými nebo dědici po zemřelém zaměstnanci anebo ručitelem za závazek zaměstnance vůči zaměstnavateli.

Pracovněprávní vztahy současně nejsou omezeny jen na dobu trvání pracovního poměru, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti. Ustanovení § 1 odst. 2 zák. práce určuje zásadně počátek vzniku pracovněprávních vztahů (dobu, kdy nejdříve pracovněprávní vztahy vznikají), žádné ustanovení zákoníku práce nebo jiného právního předpisu však nestanoví dobu, do kdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí); pracovněprávními vztahy jsou proto také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody *podle ustanovení § 172 a násl. zák. práce*, i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru. Je tomu tak zejména proto, že právní důvod (příčina) vzniku tohoto odpovědnostního vztahu je právě v pracovněprávním vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Za pracovněprávní naopak nelze považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce, jako je například nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčka poskytnutá zaměstnavatelem zaměstnanci apod. (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 21 Cdo 615/2001, uveřejněného pod č. 60 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2002).

Jestliže tedy zaviněným porušením povinností vyplývajících z pracovněprávního vztahu začala zaměstnavateli vznikat škoda (případně i jiná škoda), **okolnost, že skončil pracovní poměr mezi zaměstnancem (škůdce) a zaměstnavatelem (poškozeným) sama o sobě neznamená, že došlo k přetržení příčinné souvislosti mezi zaviněným porušením pracovních povinností a vznikající škodou.** Podle hledisek *ustanovení § 172 a násl. zák. práce* je třeba věc posuzovat, dokud jsou naplňovány předpoklady odpovědnostního vztahu (porušení pracovní povinností, zavinění zaměstnance, vznik škody u zaměstnavatele a příčinná souvislost mezi zaviněným porušením pracovních povinností a vznikající škodou).

V projednávané věci se zaviněného porušení pracovních povinností dopustil žalovaný tím, že přestal docházet do zaměstnání. Toto jeho jednání vedlo zaměstnavatele (žalobce) k tomu, že s ním okamžitě zrušil pracovní poměr. Zároveň musel také řešit situaci, která jednáním žalovaného vznikla obsazení jeho pracovního místa řidič dealer. V přímé souvislosti s tím vznikala žalobci (zaměstnavateli) nejen skutečná škoda [nevznikaly hodnoty, které svou prací žalovaný (zaměstnanec) měl vytvářet], ale i jiná škoda (majetek žalobce se předpokládaným způsobem nerozmnožoval - nevznikal důvodně očekávaný zisk). Tato situace trvala do doby, než se žalobce (při vynaložení přiměřeného úsilí)¹⁴¹ dostal do takového stavu, jako by zde porušení pracovních povinností ze strany žalovaného nebylo (bylo obsazeno pracovní místo řidič dealer a zaměstnanec, který toto místo zastával, byl dostatečně zapracován, aby práci žalovaného nahradil).

Pro trvání doby, po kterou tato jiná škoda žalobci vznikala bylo zcela nerozhodné, kdy skončil pracovní poměr žalovaného, a tím i porušování pracovních povinností nedocházením do zaměstnání. Jestliže příčinou vzniku jiné škody (nevznikal důvodně očekávaný zisk) byla skutečnost, že i po skončení pracovního poměru žalovaného nebyla práce řidič dealer odpovídajícím způsobem vykonávána, která ale byla vyvolána porušením pracovních povinností žalovaným (přestal docházet do zaměstnání), **trvala příčinná souvislost mezi porušením pracovních povinností žalovaným a vznikem škody na straně žalobce, bez ohledu na to, že v mezidobí pracovní poměr žalovaného zanikl, až do okamžiku, kdy práce řidič dealer odpovídajícím způsobem vykonávána byla.**

141 Pozn. autora, keby nevynaložil žádné úsilie alebo by vynaložil len nedostatočné úsilie, išlo by to na tarchu zamestnávateľa.

l) oneskorené vydanie vecí a ušlý zisk

NS ČR: 25 Cdo 1272/2001 (občianskoprávne konanie): **oneskorené vydanie vecí a ušlý zisk**

Dovolateli nelze prísvedčiť ani v tom, že tvrzená majetková újma spočívajúci **ve znehodnocení předmětné věci (peníze) v důsledku opožděného vydání**, může být právně posouzena též jako ušlý zisk.

Ušlý zisk ve smyslu § 442 odst. 1 obč. zák. je v podstatě ušlým majetkovým prospěchem a spočívá v nenastalém zvětšení (rozmnožení) majetku poškozeného, které bylo možno - kdyby nebylo škodné události - důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí.

V posuzovaném prípade žalobce požadoval v žalobě částku 36.406,- Kč se zdůvodněním (skutkové vylíčení žaloby, jímž vymezil předmět řízení), že jde o snížení reálné hodnoty částky 100.000,- vlivem inflace za období od září 1995 do srpna 1998. Na tom, že na takto vymezený nárok založený na zmenšení majetkového stavu lze aplikovat jen ustanovení zákona o tzv. skutečné škodě, nic nemění ani výhrada dovolatele, že s inflací znehodnocenou částkou nemohl disponovat a že např. nemohl získat úrok z vkladu na termínovaný účet.

Pozn. autora: v analogickom prípade podľa § 182 ZP napr. nevyúčtovanie cestovných náhrad načas a ich neskoré vrátenie, by mohlo ísť o otázku úrokov z omeškania (ktoré súdy aj v niektorých pracovnoprávných sporoch o náhradu škody priznávajú¹⁴²) ale nie o otázku ušlého zisku.

m) náklady prevyšujúce náklady, ktoré by mali byť vynaložené účelne

Odborná literatúra v súvislosti s otázkami, čo je skutočná škoda v občianskoprávnych vzťahoch, uvádza celý rad súdnych prípadov. Ich uvedenie v tejto knihe má podporný význam, pretože je možné z nich sčasti odvodiť, akých nákladov by sa zamestnávateľ voči zamestnancovi mohol domáhať. Príkladom je napr. situácia, keď zamestnanec poškodil služobné vozidlo a zamestnávateľ si musí do jeho opravenia požičať iné vozidlo. Skutočnou škodu by teda boli náklady vynaložené na prenájom vozidla (pozn. majú byť vynaložené účelne, sú to náklady s prenájomom porovnateľného vozidla, t. j. spravidla nemožno ako súčasť skutočnej škody žiadať tie náklady, ktoré prevyšujú náklady, ktoré by boli vynaložené na prenájom porovnateľného vozidla – pozri **NS ČR: 25 Cdo 3911/2007**).

NS ČR: 25 Cdo 3911/2007 (občianskoprávne konanie)

142 Hoci ide o spornú otázku.

Pokud jde o výši náhrady za pronájem náhradního vozu, odvolací soud a ostatně i soud prvního stupně vycházel z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 1990, sp. zn. 1 Cz 86/90, publikovaného pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1992 (R 7/1992), v němž se uvádí, že **škodu spočívající v tom, že poškozený vynaložil vyšší náklady na vypůjčení osobního automobilu ve srovnání s náklady, jež by jinak vynaložil na provoz svého automobilu, který nemohl použít v důsledku poškození, je třeba považovat za skutečnou škodu, kterou je škůdce povinen nahradit v rozsahu nutně a účelně vynaložených nákladů.**

Odvolací soud pak na rozdíl od soudu prvního stupně - učinil skutkový závěr, že z hlediska třídy, užitných a jízdních vlastností, bezpečnostního hlediska apod. jsou oba vozy srovnatelné. I když úvaha o srovnatelnosti vypůjčeného vozidla s vozem poškozeným závisí vždy na okolnostech konkrétního případu, a může se tedy odvíjet i od hodnot a veličin uvedených odvolacím soudem, taková úvaha předpokládá, že tyto hodnoty a veličiny jsou známy, tedy že byly v řízení zjištěny. V daném případě však jakékoliv podklady pro skutkový závěr odvolacího soudu v uvedeném směru chybí.

V každém případě však, jak ostatně vyplývá i z R 7/1992, skutečnou škodu, spočívající v nákladech na vypůjčení či pronájem vozu, **převyšujících náklady na provoz vlastního vozu**, je odpovědný subjekt povinen **nahradit jen v rozsahu, v jakém náklady byly vynaloženy nutně a účelně na vypůjčení náhradní věci, odpovídající věci poškozené.**

V daném případě nezbytná potřeba poškozeného opatřit si náhradu za poškozené osobní motorové vozidlo po dobu jeho opravy nebyla zpochybňována. Avšak i u srovnatelného náhradního vozidla platí, že rozsah náhrady, k níž je škůdce povinen, je omezen hlediskem účelnosti. V daném případě zejména vzhledem k tomu, že poškozený zaplatil za nájem vozidla za 16 dnů částku 176.000,- Kč, a jak uvedl odvolací soud - cena pronájmu nebyla nízká a vůz byl zapůjčen od firmy, mezi jejíž činnosti nepatřilo půjčování aut, bylo třeba **výši náhrady škody, za níž škůdce odpovídá, stanovit s ohledem na obvyklé ceny pronájmu obdobných osobních aut v daném místě a čase**. Výše náhrady škody není totiž dána částkou skutečně vyplacenou v jakékoliv výši, ale výši částky účelně vynaložené.

Důkazní břemeno o výjimečných okolnostech odůvodňujících v konkrétním případě přiznání náhrady v částce vyšší, než je obvykle potřebná k pronájmu srovnatelného vozu, leží ovšem na žalobci, nikoliv na žalovaných.

Okruh vybraných případov: Náklady vynaložené so vznikom alebo zabezpečením škody - občianskoprávne konania (R 7/1992, R 5/1978, R 71/1971, R 12/1991), náklady vynaložené na obstaranie novej veci (R 5/1978), márne alebo dodatočne vy-

naložené náklady (NS ČR 25 Cdo 2598/2006, B 5/1989, NS ČR: 32 Cdo 1503/2008, NS ČR: 25 Cdo 1807/2001, NS ČR: 25 Cdo 2316/2005, NS ČR: 25 Cdo 453/2005, Rc 71/2008, R 19/2009), obmedzenie alebo strata možnosti využívať majetkové právo (NS ČR: Rc 6/2004), náklady s odstraňovaním škodovej udalosti, vyššie náklady na požižčanie veci (NS: R 7/1992), náklady spojené s uplatňovaním nároku (NS: R 71/1971, NS: R 20/1981).¹⁴³

n) škoda nie je len súhrnom majetkových strát spôsobených zamestnancom

NS ČR: 21 Cdo 1111/2001: škoda ako súhrn majetkových strát – pokus o prebratie zákazníkov, stornovanie zmlúv

Žalovaný bol vedúci sekcie referátu 1012 v obchodnej skupine 1000. V priebehu roka 1992 uzatvoril žalobca so spoločnosťou T., š.p., 23 kúpnych zmlúv na dodávky bavlnených lôžkových textílií a v nadväznosti na tieto dodávky mal zazmluvnenú realizáciu dodávok tohto tovaru. Žalovaný v snahe získať pre seba obchodnú sieť žalobcu uzatvorené kúpne zmluvy stornoval, v dôsledku jeho konania prestali zahraniční zástupcovia pri objednávaní výrobkov T., š.p., rokovať so žalobcom a nadväzovali obchodné kontakty s firmou B., s.r.o., ktorej jediným zakladateľom, spoločníkom a štatutárnym orgánom bol žalovaný, prípadne so samotným výrobcom T., š.p., priamo. V dôsledku konania žalovaného došlo na strane žalobcu ku škode spočívajúcej v rozdiel medzi kúpnu cenou, za ktorý bol tovar nakúpený, a franco cenami, za ktoré malo byť realizované (žalobca sa domnieval, že mu patrí ušlý zisk, pretože išlo o úmyselné konanie).

NS ČR: Odvolací soud dospívá k závěru, že žalovaný porušil svou právní povinnost tím, že stornoval 23 smluv, aniž objasnil, jakou faktickou (skutkovou) a právní situací zmíněné stornování zahrnuje, se kterým právem stanoveným pravidlem chování je zjištěný postup žalovaného v rozporu a jakými úvahami se řídil, dovodil-li, že důvodem ke stornování smlouvy bylo, aby sám získal obchodní případy. Neuvádí rovněž, z čeho vycházel při svém závěru, že majetkový prospěch vyčíslený obchodním rozpětím (souhrnem obchodního rozpětí ve 23 obchodních případech) ušel žalobci právě v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaného;

Při vzniku odpovědnosti zaměstnance za škodu musí být - jak uvedeno výše - splněny všechny předpoklady odpovědnosti za škodu současně; je proto nezbytné, **aby také ve vztahu ke každé jednotlivé škodě byly splněny předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu**, tedy vznik škody, porušení povinnosti, příčinná souvislost mezi vznikem škody a tímto porušením povinnosti a zavinění zaměstnance. Již z toho vyplývá, že **škoda ve smyslu ustanovení § 172 a 179 zák. práce nemůže být pouhým souhrnem ztrát, které vznikly zaměstnavateli činností zaměstnance, ale že škoda v tomto smyslu je vždy**

143 Výber týchto rozhodnutí – pozri FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 1155 – 1157.

jen tou majetkovou újmou, ktorá je dôsledkom **konkrétneho** porušenia pracovných povinností a s týmto porušením pracovných povinností je v bezprostrednej príčinné souvislosti. I když v posuzované věci mělo být 23 zakázek společnosti T. B. z., š.p., stornováno dne 25. 1. 1993 na výslovný příkaz tohoto podniku, jednalo se o obchodní případy zpracovávané jednotlivě v průběhu roku 1992. Proto bylo třeba přihlídnout k tomu, že se mohly naplňovat odchylně i předpoklady odpovědnosti žalovaného za případnou škodu, a jejich splnění tudíž příslušelo zkoumat v každém případě zvlášť; právě s ohledem na tuto situaci, která v řízení vyšla najevo (§ 120 odst. 3 o.s.ř.), měly být zjišťovány okolnosti rozhodné pro posouzení věci z tohoto hlediska.

Z hlediska súčasnosti je škodou napr. aj prekročenie limitu volaní na služobnom telefóne, ak na to nie je objektívny dôvod (kontrola môže byť vykonaná aj na základe výpisu volaných čísel a ich stotožnenia zamestnancom – služobný telefón zamestnanec nemôže bez súhlasu zamestnávateľa používať na súkromne účely, a teda by sa nemal dovoľávať zásady rešpektovania súkromia – môže uviesť, či išlo o hovor služobný alebo súkromný a ak služobný, komu sa volalo). Rozdiel nad limit je skutočná škoda. Pri samotnom paušále za mesiac by však bolo problematické samostatne vyčísliť škodu za súkromné volania pod limitom, pretože paušál by bol zamestnávateľ povinný zaplatiť, aj keby zamestnanec nevolal. Išlo by teda primárne o porušenie zákazu zamestnávateľa – porušenie pracovnej disciplíny.

Obdobne je škodou aj skutočnosť, že zamestnanec na služobný počítač nainštaloval nelegálny softvér a zamestnávateľ by musel znášať škodu, tu sa však možno domnievať, že konanie zamestnanca by v kontexte konkrétnej situácie mohlo byť excesom.

Uvažovať možno aj o otázke škody, len ak ju však zamestnávateľ vie vyčísliť, ak sa zamestnanec zamestná v konkurenčnej spoločnosti, prípade sám podniká v rovnakej oblasti a svojím zavinením konaním „odčerpáva“ zákazníkov zamestnávateľovi.

Vzťah skutočnej škody a ušlého zisku

Zamestnávateľ nemusí (pozn. zamestnávateľ v súkromnej sfére) žiadať náhradu škody, a teda ani skutočnú škodu a ani ušlý zisk. V praxi sa môže objaviť aj otázka, či napr. môže zamestnávateľ žiadať len ušlý zisk ale nebude žiadať skutočnú škodu, resp. či vznik skutočnej škody podmieňuje vznik ušlého zisku.

V prípade skutočnej škody a ušlého zisku ide o nezávislé, navzájom nepodmieňené a samostatné zložky náhrady škody. Pozri: NS ČR: II Odon 15/1996 (citovaný napr. v NS ČR: 32 Cdo 3629/2008): *Je třeba připomenout judikaturu vztahující se k dané věci, podle níž škoda je majetková újma vyjádřitelná v penězích, která se projevuje buď jako skutečná škoda nebo jako ušlý zisk. Obě tyto formy škody jsou v zásadě rovnocenné a existence jedné z nich není podle platného práva podmínkou vzniku a uplatnění*

druhej formy. Z platného práva nelze tedy dovodit, že by podmínku vzniku odpovědnosti za škodu ve formě ušlého zisku byl též vznik skutečné škody. Stanovení výše ušlého zisku pak není libovolné a musí být provedeno tak, aby byla zjištěna pravděpodobná výše blížící se podle běžného uvažování jistotě (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 1996, sp. zn. II Odon 15/96, publikovaný v Právních rozhledech č. 4/1996, str. 169).

Vzťah skutočnej škody, ušlého zisku a úrokov z omeškania

Pri tejto úvahe je potrebné odhliadnuť od spornosti priznávania úrokov z omeškania v pracovnom práve. To však neznamená, že táto otázka nemá svoj význam (prinajmenšom akademický). Pracovné právo túto otázku nijako nerieši. Je teda potrebné si vypomôcť občianskym právom.

Podľa § 517 ods. 2 OZ: „Ak ide o omeškanie s plnením peňažného dlhu, má veriteľ právo požadovať od dlžníka popri plnení úroky z omeškania, ak nie je podľa tohto zákona povinný platiť poplatok z omeškania; výšku úrokov z omeškania a poplatku z omeškania ustanovuje vykonávací predpis.“ Podľa § 519 OZ: „**Právo veriteľa na náhradu škody spôsobenej omeškaním¹⁴⁴ dlžníka nie je dotknuté; pri omeškaní s plnením peňažného dlhu možno však náhradu škody požadovať, len pokiaľ nie je krytá úrokmi z omeškania¹⁴⁵ alebo poplatkom z omeškania.**“ **NS SR: 2 Cdo 76/2011:** Občiansky zákonník vychádza z toho, že úroky z omeškania plnia funkciu paušalizovanej náhrady škody (§ 519), ktorá veriteľovi vznikla tým, že nemohol po dobu omeškania zhodnotiť (využiť) istinu dlhu. Aj podľa judikatúry úroky z omeškania so splnením peňažného záväzku sú dennou náhradou škody za stratu možnosti disponovať s dlžnou sumou (porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 4 Obo 319/1999 a pod.).

Príklad: Vznikla skutočná škoda 500,- eur. Zamestnanec nezaplatil, dostal sa do omeškania. Ak by súd priznal úroky z omeškania, zamestnanec musí uhradiť skutočnú škodu + úroky z omeškania od okamihu, kedy sa dostal do omeškania.

Vzťah skutočnej škody, ušlého zisku a zmluvnej pokuty

V pracovnom práve nie je prípustné dojednanie zmluvnej pokuty. Jej prvky však vykazujú plnenie podľa § 62 ods. 8 ZP (peňažná náhrada, ak zamestnanec nezotrúva v pracovnom pomere počas výpovednej doby) a § 83a ods. 5 ZP (peňažná náhrada pri nedodržaní konkurenčnej doložky). Z tohto hľadiska je potrebné sa zaoberať vzťahom medzi touto peňažnou náhradou a náhradou škody, t. j. či napr. v prípade § 62 ods. 8 ZP jej zaplatením je konzumovaná aj prípadná náhrada škody alebo obe plnenia môžu existovať popri sebe. **Príklad:** Zamestnanec dostane výpoveď 25. 10.

¹⁴⁴ T. j. aj len z titulu omeškania, bez preukázania vzniku škody a zavinenia.

¹⁴⁵ FEKETE, I.: Občiansky zákonník II. Veľký komentár (2011), str. 520 – úroky z omeškania (pozn. autora v tomto prípade) plnia funkciu paušalizovanej náhrady škody. Nemajú však povahu náhrady škody. Iný názor LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve II. diel (1958), str. 192.

a výpovedná doba začne plynúť 1. 11. a uplynie 31. 12. Zamestnávateľ však zamestnanca potrebuje v predvianočnom čase. Zamestnanec si však nájde inú prácu a od 1. 11. prestane chodiť do práce. Do úvahy pripadá možnosť zamestnávateľa žiadať peňažnú náhradu podľa § 62 ods. 8 ZP. Avšak zamestnávateľovi vznikla aj škoda – napr. aj ušlý zisk, pretože musel odmietnuť objednávky, prácu nemal kto vykonať (pozri napr. rozhodnutia KS Trenčín: 6 Co/320/2013, NS ČR: 21 Cdo 1852/2003 z hľadiska priznania náhrad škody). Zákonník práce neobsahuje žiadne pravidlo (čo je vo všeobecnom zmysle pochopiteľné, keďže neuvažuje o zmluvných pokutách ako všeobecnom inštitúte). § 545 ods. 2 OZ však ustanovuje: „Veriteľ nie je oprávnený požadovať náhradu škody spôsobenej porušením povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta.¹⁴⁶ ak z dojednania účastníkov o zmluvnej pokute nevyplýva niečo iné. Veriteľ je oprávnený domáhať sa náhrady škody presahujúcej zmluvnú pokutu, len keď je to medzi účastníkmi dohodnuté.“ Zároveň § 545 ods. 1 OZ ustanovuje: „Ak z dojednania o zmluvnej pokute nevyplýva niečo iné, je dlžník zaviazaný plniť povinnosť, ktorej splnenie bolo zabezpečené zmluvnou pokutou, aj po jej zaplatení.“¹⁴⁷

Je potrebné povedať, že v oboch prípadoch - § 52 ods. 8 a § 83a ods. 5 ZP ide o dojednanú zmluvnú pokutu a tá pôsobí vtedy, ak zamestnanec neplní (nová povinnosť). V prípade § 62 ods. 8 ZP sa zaplatenie plnenia nejaví ako náhrada za zotrvanie vo výpovednej dobe (nejde o formu vykúpenia z nej). V prípade § 83a ods. 5 ZP je to inak, pretože v ods. 5 sa výslovne ustanovuje, že „zaplatením peňažnej náhrady záväzok zamestnanca zanikne“ (toto ustanovenie je kogentné, a teda strany sa nemôžu dohodnúť inak). Otázkou je, či peňažná náhrada pokrýva aj škodu, v prípade § 83a ZP sa javí, že áno a v prípade § 62 ods. 8 ZP sa javí, že nie.

3.6 Tretí predpoklad – protiprávny úkon (konanie) zamestnanca – porušenie povinnosti zamestnancom alebo konanie zamestnanca proti dobrým mravom (vo forme úmyslu)

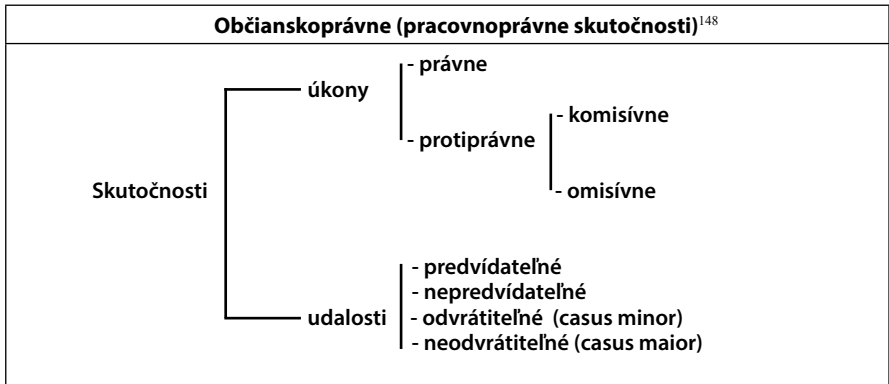
Tretím predpokladom všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu je protiprávny úkon (konanie) zamestnanca alebo konanie zamestnanca proti dobrým mravom (vo forme úmyslu).

Na tomto mieste je potrebné uviesť, že Zákonník práce nepoužíva spojenie „protiprávny úkon/konanie“, ale v § 179 ZP ide o spojenie „**porušenie povinností**“ (v princípe by malo ísť o porušenie právnych povinností – mimozmluvných a zmluvných).

146 T. j. zmluvná pokuta konzumuje nárok na náhradu škody. K právno-teoretickým otázkam tohto vzťahu, napr. dobová literatúra LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve, II. diel (1958), str. 393.

147 Zmluvná pokuta teda nie je odstupné.

Ide o právne relevantné príčiny škody, pretože príčinou škody môžu byť prírodné, spoločenské a iné príčiny.

V tomto kontexte v prípade všeobecnej zodpovednosti za škodu je daná zodpovednosť zamestnanca za jeho protiprávne konanie.

K otázke náhody ako príčiny škody a zodpovednosti zamestnanca

Náhoda súvisí s tým, že tu nie je osoba (v tomto prípade zamestnanec), ktorému možno pripísať zavinenie, ale škoda vznikla. Uvádza sa, že môže ísť o jednoduchú náhodu (casus minor) – odvrátiteľnú alebo o kvalifikovanú náhodu (neodvrátiteľnú – casus maior, vis maior),¹⁴⁹ napr. živelná pohroma. Kvalifikovaná náhoda – za daných podmienok ani pri vynaložení všetkého úsilia (z objektívneho hľadiska) vzhľadom na jej neobvyklosť (mimoriadnosť) nikým neodvrátiteľná.

Pri zodpovednosti založenej na princípe zavinenia sa za náhodu nezodpovedá (náhodu znáša sám poškodený – casus sentit dominus).¹⁵⁰ Pri zodpovednosti založenej na objektívnom princípe nastupuje zodpovednosť za jednoduchú náhodu spôsobenú tzv. vnútornou kvalifikovanou udalosťou (pri OZ je to § 427)¹⁵¹ alebo

148 LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. (1958), str. 251.

149 Pozri ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občiansky zákonník I. Komentár (2008), str. 1068, **Rc 284/1919**: (Rozhodnutí ze dne 7. 10. 1919, Rv I 391/19): „Nahodilá škoda nepostihuje toho, v jehož majetku vznikla nezaviněná příčina poškození, nýbrž toho, jehož majetek neb osoba byly takto poškozeny. (§ 1311 obč. zák.)“ Pozri LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 322.

150 LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 322.

151 Vnútoraná kvalifikovaná náhoda – taká, ktorá svoj pôvod odvodzuje zo správania, resp. z činnosti prevádzky, o ktorú v danom prípade ide. LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 322.

tzv. vonkajšou kvalifikovanou náhodou¹⁵² (pri OZ § 421a OZ).¹⁵³ V pracovnom práve zamestnanec pri všeobecnej zodpovednosti za náhodu nezodpovedá. V prípade zodpovednosti za schodok alebo stratu predmetu sa zamestnanec odkazom na náhodu (*ale musí preukázať akú – napr. živelnú pohromu a čo spôsobilá*) zodpovednosti vie zbaviť celkom alebo sčasti.

A) Protiprávne konanie (úkon) – porušenie povinnosti zamestnanom

Ide o konanie, ktoré je proti právu (protiprávne – contra legem). Ide aj o nekonanie tam, kde sa konať má alebo musí, alebo opomenutie konania. Odborná literatúra a aj súdy používajú spojenie „protiprávny úkon (konanie)“. O rozpor úkonu s objektívnym právom ide nielen vtedy, keď úkon porušuje objektívne právo priamo, ale aj vtedy, keď úkon objektívne právo obchádza (in fraudem legis).¹⁵⁴

Právo nikdy nepovažuje za konanie iba myšlienku (predstavu možného konania), ani vôľu neprejavenu vonkajším aktom smerujúcim k jeho uskutočneniu.¹⁵⁵ Z tohto hľadiska musí ísť o právne relevantné vonkajšie konanie alebo právne relevantné nekonanie (kde sa malo konať, ale konanie sa opomenulo). **Príklad:** *Z hladiska zodpovednosti za škodu, teda nie je protiprávna iba diskusia medzi zamestnancami o nejakom možnom budúcom konaní, ak ku konaniu nedošlo. Alebo napr. aj prípad, keď sa zamestnanci zhovávajú, že pretože príde dodávateľ vyložiť tovar, nechajú mu kľúče od skladu na dohodnutom mieste, on si ho otvorí a zamkne a kľúč vráti. Dôjde ku krádeži. V konaní sa musí skúmať, či takáto situácia skutočne nastala (napr. svedecká výpoveď zamestnanca dodávateľa), t. j. či vôbec nastal vonkajší akt, alebo uvedené zostalo len v rovine úvah.*

Uvedené je potrebné odlišiť od pokusu (napr. pokus krádeže), ktorý nevyšiel – škoda nemusela vzniknúť (napr. zamestnanec bol zadržaný), a teda nejde o zodpovednosť za škodu, ale je možné uložiť inú pracovnoprávnu sankciu (skončenie pracovného pomeru) a trestnoprávnu sankciu (trestný čin krádeže v štádiu pokusu).

Osobitná situácia, ktorú však ťažko uchopiť v prípade zodpovednosti za škodu, je demoralizácia – napr. slová vedúceho zamestnanca budú viesť k zníženým výkonom.

152 Vonkajšia kvalifikovaná náhoda – taká, ktorá so správaním, resp. s činnosťou prevádzky, o ktorú ide, nijako nesúvisí (pozn. v uvedenej knihe – niekedy sa len tieto prípady zahŕňajú do okruhu vyššej moci). LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 322.

153 Pozri LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 322.

154 LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 313, ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianské právo hmotné 2 (2009), str. 387 – 388. Tu však autori OPH uvádzajú, že porušenie určitej technickej normy nepredstavuje porušenie právnej povinnosti. V kontexte pracovného práva je to však sporný záver – pozri napr. okruh relevantných predpisov (§ 39 ZP). § 39 ods. 1 ZP: „Právne predpisy a ostatné predpisy na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sú predpisy na ochranu života a predpisy na ochranu zdravia, hygienické a protiepidemické predpisy, technické predpisy, technické normy, dopravné predpisy, predpisy o požiarnej ochrane a predpisy o manipulácii s horľavinami, výbušnami, zbraňami, rádioaktívnymi látkami, jedmi a inými látkami škodlivými zdraviu, ak upravujú otázky týkajúce sa ochrany života a zdravia.“

155 BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A.: Teorie práva (2004), str. 174.

Pracovné právo v oblasti zodpovednosti zamestnanca za škodu primárne vychádza z **podmienosti zodpovednosti za škodu protiprávnym konaním zamestnanca** (všeobecná zodpovednosť za škodu). V prípade zodpovednosti za schodok a písomný predmet je to komplikovanejšie, pretože zamestnanec zodpovedá za vzniknutý schodok a za stratenú vec ako za výsledný stav (zodpovednosť za výsledok). Ak sa nedokáže vyviníť (resp. ani nevie, že má takú možnosť, resp. nevie, ako ju má realizovať)¹⁵⁶, t. j. poukázať na skutočnosti, ktoré by ho zbavili viny, jeho zavinenie je dané, hoci v skutočnosti nemusel schodok spôsobiť on svojím skutočným protiprávnym konaním (protiprávnosť je daná faktom, že zamestnanec si nesplnil povinnosť vyúčtovania a vrátenia veci, a teda svoju povinnosť podľa § 182 ods. 1 ZP alebo § 185 ZP, je to objektívny výsledok spojený s prezumpciou subjektívnej skutočnosti). Z hľadiska pracovného práva však takéto konanie je kvalifikované ako porušenie právnej povinnosti vyúčtovať alebo vrátiť, t. j. nejde o teoretickú konštrukciu, že zamestnanec za uvedenú skutočnosť zodpovedá, aj keď ju nezavinil,¹⁵⁷ ale zavinenie sa prezumuje.

Zložky protiprávneho konania (úkonu)

Protiprávny úkon (konanie) má dve zložky: konanie (úkon) a protiprávnosť, resp. „porušenie“ – ako forma konania/nekonania/opomenutia v podobe konania v rozpore s právom a „povinnosť“ vyplývajúca z niečoho (Zákonník práce, právne predpisy, pracovná zmluva, vnútorné predpisy zamestnávateľa, pokyny vedúcich zamestnancov).

156 OLŠOVSKÁ, A., NOVOTNÁ, M.: Ochrana zamestnanca v rámci zodpovednostných vzťahov pracovného práva. In: Zákonník práce a jeho variácie (vybrané inštitúty) (2016), str. 176 a 177.

„V praxi sa často stáva, že hmotne zodpovední zamestnanci svojím konaním nespôsobia schodok, avšak zároveň nemajú dôkazy o svojej nevine (napr. v predajni kradne tovar samotný zamestnávateľ, alebo dôjde ku krádeži v sklade, zamestnanci nepodajú trestné oznámenie v domnení, že tak urobil zamestnávateľ, ktorý však trestné oznámenie nepodá a náhradu škody požaduje od zamestnancov), prípadne majú nedostatok právneho povedomia o možnosti vyviníť sa (napr. sú časté prípady chybných inventarizácií a zamestnanci nemajú dostatočné podklady na preukázanie chýb). Práve tieto negatívne prípady, ku ktorým v rámci pracovnoprávných vzťahov dochádza, vyvolávajú potrebu uvažovať o prípadnej zmene právnej úpravy.

Ak vezmeme do úvahy, že v súčasnosti uzatvárajú dohody o hmotnej zodpovednosti zamestnanci, ktorí sú na pozíciách predavač/ka, pokladník/čka, skladník/čka, pričom môžeme konštatovať, že ide o pozície, ktorých mzda sa pohybuje často na úrovni nepatrne vyššej čiastky, ako je minimálna.

Bolo by preto možné de lege ferenda uvažovať o zakotvení povinnosti zamestnávateľa pri vypádaní náhrady škody informovať zamestnanca, že má možnosť vyviníť sa a predložiť relevantné dôkazy, pričom dôkazné bremeno preukazovania splnenia informačnej povinnosti by zaťažovalo zamestnávateľa. Ďalšou možnosťou zmeny právnej úpravy, nad ktorou by bolo možné uvažovať, je zakotvenie prípustnosti uzatvárať dohody o hmotnej zodpovednosti len od určitej výšky základnej mesačnej mzdy zamestnanca, napr. vo výške aspoň 1,5-násobku minimálnej mzdy.“

157 K otázke protiprávnosti vo väzbe na protiprávny úkon alebo vo väzbe na protiprávny výsledok pozri napr. LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 310.

Úkon

V tejto súvislosti odborná literatúra¹⁵⁸ uvádzala, že výraz „úkon“ vyjadruje zreteľne, že musí ísť o prejav vôle nejakého subjektu. Ak chýba u konania subjektu vôľa, potom nejde o úkon. To bude napr. správanie sa zamestnanca pri epileptickom záchvate“. Konanie (úkon) neznamená len právne konanie (právny úkon)¹⁵⁹, ale aj faktické konanie. Uvedené v tomto kontexte je však relatívne, pretože pri zodpovednosti, konanie zamestnanca (jeho úkon) vyvoláva zreteľné iné právne následky - zodpovednosť za škodu (a teda, ako bolo uvedené vyššie – vznik sekundárnej povinnosti – nahradíť škodu). Protiprávne faktické konanie teda má právne následky, hoci aj nechcené alebo zamestnancom nepredvídané (hoci predvídané mali byť).

Protiprávnosť

Stav v rozpore s právom (contra legem). Nastal stav proti právu ako objektívny stav a to bez ohľadu na to, že nový stav sa „tvári“ ako stav v súlade so zákonom (napr. obchádzanie práva).

NS ČR: 25 Cdo 253/2001 (občianskoprávne konanie): *Porušením právni povinnosti je mínen objektívne vzniklý rozpor medzi tím, jak fyzická či právnická osoba skutečně jednala (případně opomenula jednat), a tím, jak jednat měla, aby dostála povinnosti ukládané jí právním předpisem či jinou právní skutečností.*

NS ČR: 21 Cdo 931/2006, NS ČR: 21 Cdo 3157/2017: *Protiprávnosť na strane zamestnanca je objektívne existujúci rozpor medzi určitým jednaním (opomenutím určitého jednaní) zamestnanca a stanovenou právní povinností (stanoveným pravidlom chování). Protiprávnosť je objektívním stavem, který buď je nebo není dán, který může a nemusí být způsoben zaviněním zamestnanca, a jehož existence sama o sobě - jinak řečeno - není závislá na subjektivním vztahu zamestnanca ke svému chování, které se přiči stanoveným pravidlům chování a k následkům tohoto chování škodě.*

NS ČR: 21 Cdo 4377/2013: *Porušení pracovních povinností zaměstnancem (protiprávnosť jeho jednání) vyjadřuje **objektívni stav**, který tu buď je, nebo není a který **nastává bez ohledu na to, zda zaměstnanec ho chtěl způsobit nebo zda věděl, že může nastat.***

*Zavinění oproti tomu vyjadřuje **psychický (vnitřní) vztah zamestnanca ke svému jednání** (konání nebo opomenutí), jímž porušil své pracovní povinnosti, a ke škodě jako následku takového protiprávního jednání.*

158 WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 336.

159 § 34 OZ: „Právny úkon je prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.“

Konať protiprávne môže len zamestnanec, ktorý **má spôsobilosť na protiprávne úkony** – deliktuálnu spôsobilosť¹⁶⁰ – zodpovednosť za protiprávny stav (*hoci škoda môže vzniknúť aj z faktického konania, ktoré nie je právnym úkonom a na ktoré právnu spôsobilosť netreba, a teda za škodu z faktického konania osoby bez spôsobilosti na právne úkony bude zodpovedať niekto iný*). Založenie pracovného pomeru je možné len s osobou, ktorá má spôsobilosť na právne úkony (právnu zodpovednosť).

Pracovné právo pripúšťa **okolnosti, ktoré vylučujú protiprávnosť konania, resp. vylučujú vznik zodpovednosti za škodu** (napr. realizácia zakročovacej povinnosti, výkon práva, ktoré však škodí inému, konanie osoby v duševnej poruche – v izolovanom prípade by konanie bolo protiprávne, pretože nemožno uznať, že takéto konanie je všeobecne právne prípustné, ale osoba za neho nezodpovedá, a teda pôsobila ďalšia príčina, ktorá takéto konanie umožnila – útok, hrozba alebo ho vylúčila zo zodpovednosti z hľadiska stavu osoby, ktorá tak konala – napr. preto, že konala v duševnej poruche¹⁶¹).

Konanie zamestnanca, v tomto prípade nekonanie, nie je protiprávne ani vtedy, keď „škoda“ **vzniká samotnou povahou veci** (napr. prirodzená degradácia vecí, ktoré zamestnancom boli zverené – napr. notebook a po troch rokoch sa znefunkční batéria – používanie notebooku je priamo určené zamestnávateľom, zamestnanec nemôže zodpovedať za vlastnosti, ktoré má vec – napr. znižovanie kapacity batérie, prirodzené opotrebenie klávesnice, rovnako zamestnanec nemôže zodpovedať za hmotnostný úbytok tovaru – potravín, ak časom strácajú na hmotnosti).

V prípade zamestnanca nie je v Zákonníku práce založená pri všeobecnej zodpovednosti za škodu zodpovednosť za škodovú udalosť, t. j. **nezodpovedá za škodu, ktorú nezavinil** – napr. škoda spôsobená vyššou mocou – počasie (*pozri § 195 ods. 6 ZP v prípade zamestnávateľa*). **Príklad:** zamestnanec zaparkuje zverené vozidlo počas služobnej cesty v podzemnej garáži a vozidlo je zaplavené v dôsledku prívalového dažďa. Škodu spôsobila škodová udalosť (zavinenie zamestnanca by bolo dané, len keby jeho konanie prispelo k vzniku škody – napr. zaparkoval mimo oficiálneho miesta na tráve pri potoku, ktorý sa rozvodnil, keby vozidlo takto nezaparkoval, škoda by nevznikla a toto zaparkovanie nebolo v súlade s pokynom zamestnávateľa, inak by išlo aj o spoluzodpovednosť zamestnávateľa). Nerozhodné by však bolo, keby ho zaparkoval na tráve alebo na parkovacom mieste, a škoda spôsobená škodovou udalosťou by nastala aj tak.

160 Ide o spáchanie súkromnoprávneho deliktu, ktorý vzniká medzi tým, ktorý ho „spáchal“ (delikventom) a subjektom, ktorému vznikla ujma. Toto sa odlišuje od zodpovednosti za trestné činy, priestupky a iné správne delikty, kde ide o vzťah medzi delikventom a štátom. Pozri viac BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A.: Teorie práva (2004), str. 170. Rozdiel je potom aj vo funkcii sankcie: Pracovné právo – reštitučná, reparačná, satisfakčná, výchovná – preventívna, trestné právo – represívna, prípadne aj výchovná.

161 Zamestnanec postihnutý duševnou poruchou, ktorý nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť následky svojho konania a ktorý sa do tohto stavu neuviedol sám – zamestnanec dostal počas práce na stroji epileptický záchvat.

„Pramene“ konanie – „pramene“ povinností

Protiprávnosť konania zamestnanca nespočíva len v nedodržaní/porušovaní právnych predpisov (napr. nedodržanie rýchlosti, havária automobilu, škoda), ale aj v nedodržaní svojich povinností ako zamestnanca určitým spôsobom konať, nekonať, dbať na určité zásady opatrnosti a pod., ktoré môžu vyplývať aj z vnútorných predpisov zamestnávateľa alebo z určitého racionálneho správania sa jedinca (napr. prípady neregulovaného konania v určitej situácii – napr. v kontexte prevencie).

NS ČR: 21 Cdo 931/2006: Povinnosti pracovního charakteru jsou stanoveny zaměstnanci právními předpisy, pracovním řádem, pracovní smlouvou popř. (důsledně vzato) pokyny vedoucích zaměstnanců, kteří jsou oprávněni na jednotlivých stupních řízení stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomuto účelu závazné pokyny; z hlediska závaznosti těchto pokynů přitom není - jak správně již dříve uvedl odvolací soud - významné, zda byly dány písemnou či pouze ústní formou

Z podmienky protiprávnosti konania zamestnanca vyplýva, že ak zamestnanec konal v súlade s právom, nemôže zodpovedať za škodu. Zodpovednosť nemôže vzniknúť vtedy, keď zamestnanec neporušil svoju povinnosť (povinnosť môže byť definovaná aj vágne, nielen ako konkrétna povinnosť – napr. prevenčná povinnosť, kde môže byť rozhodovanie v konkrétnej situácii zverené zamestnancovi a zamestnanec musí rozhodovať, ako sa bude správať v súlade s určitými všeobecnými pravidlami skúsenosti a vzhľadom na svoje pracovné podmienky a miestnu a časovú situáciu – pozri časť o prevencii - NS ČR: 21 Cdo 1924/2013).

NS ČR: 21 Cdo 4353/2017: vedúci zamestnanec neumožnil pokračovať v práci zamestnancovi počas sporu o neplatnosť výpovede, ktorý trval na tom, aby ho zamestnávateľ naďalej zamestnával

Zamestnávateľ zdôvodnil žalobu tým, že zamestnankyňa „porušením povinností uložených zamestnávateľi, jehož jménem jednala a za něhož vystupovala v pracovněprávních vztazích, škodu na majetku, neboť bezprostředně po svém jmenování do funkce ústřední ředitelky žalobkyně rozhodla o provedení organizačních změn, na jejichž základě předala výpovědi z pracovního poměru, a zaměstnanci, kteří tyto výpovědi obdrželi, písemně oznámili žalobkyni, že trvají na tom, aby je nadále zaměstnávala, jejich výpovědi byly (až na výjimky) soudem určeny za neplatné a žalobkyně jim byla - na základě soudních rozhodnutí - povinna vyplatit náhrady platu spolu s úroky z prodlení a náklady soudních řízení.“

Zamestnávateľ uviedol, že žalovaná rozhodla o výpovedi bez toho, aby boli splnené podmienky v Zákonníku práce, a tým porušila svoje právne povinnosti a zároveň neob-

medzila hroziacu škodu potom, čo zamestnanec J. K. oznámil, že trvá na tom, aby ho zamestnávateľ ďalej zamestnával, **pretože mu neumožnil pokračovať v práci.**

NS ČR: nepripísaním práce J. K. poté, co oznámil žalobkyni, že výpověď z pracovního poměru považuje za neplatnou a že trvá na dalším zaměstnávání, žalovaná žádnou svoji pracovní povinností neporušila, neboť zákon takovou povinnost zamestnavateli (vedoucímu zaměstnanci jednajícímu jeho jménem) neukládá.

Zavinenie protiprávnosti

Otázka, či protiprávny stav nastal alebo nie, je založená na objektívnom posudzovaní (objektívnej skutočnosti). Samotný postoj zamestnanca, hodnotenie stavu (zo subjektívneho hľadiska) nie je dôležité. Protiprávnosť mohol zamestnanec chcieť a aj nemusel. Ide o rozpor medzi tým, čo zamestnanec mal „robiť“ a čo „urobil“. Protiprávny úkon ako taký môže byť zavinенý aj nezavinенý.¹⁶² A aj pri nedostatku zavinenia (*úmyslu či nedbanlivosti*) preto úkon zostáva, ak je v rozpore s právom, objektívne protiprávnym.¹⁶³ Protiprávnosť teda nemožno stotožňovať so zavinенím. Práve zavinenie je psychický vzťah zamestnanca k vlastnému protiprávnemu konaniu (to nastáva aj bez toho, aby to zamestnanec chcel alebo vedel) a k jeho následkom (škode).

NS ČR: 21 Cdo 4377/2013: Porušení pracovních povinností zaměstnancem (protiprávnost jeho jednání) vyjadřuje objektivní stav, který tu buď je, nebo není a který nastává bez ohledu na to, zda zaměstnanec ho chtěl způsobit nebo zda věděl, že může nastat. Zavinění oproti tomu vyjadřuje psychický (vnitřní) vztah zaměstnance ke svému jednání (konání nebo opomenutí), jímž porušil své pracovní povinnosti, a ke škodě jako následku takového protiprávního jednání.

Zamestnanec zodpovedá za škodu **aj vtedy, keď uposlúchol pokyn zamestnávateľa, ktorý bol protiprávny (konanie na základe protiprávneho pokynu)**. V takom prípade však bude posudzované zavinenie zamestnanca a spoluzodpovednosť zamestnávateľa. Môže ísť totiž aj o prípad, že zamestnávateľ dal pokyn v rozpore so zákonom aj z nevedomosti (jeho nevedomosť ho však neospravedlňuje), na základe nesprávnej interpretácie pravidiel, ale zamestnanec mal vedomosť, že pokyn je v rozpore so zákonom (napr. určitý procesný postup), ale zamestnávateľa na túto skutočnosť neupozornil (predmetom skúmania môže byť to, či v prípade zamestnanca ide o škodu podľa § 178 ZP – neupozornil na hroziacu škodu alebo § 179 ZP – konaním spôsobil škodu). Význam bude mať aj skutočnosť, kto je vykonávateľom takéhoto pokynu.

NS SR: 6 Cdo 138/2016 – publikované ako R 15/2018: Vedomosť zamestnanca

162 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občanský zákoník I. Komentář (2008), str. 1064.
163 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 390.

o protiprávnosti pokynu zamestnávateľa je relevantná iba z hľadiska posúdenia povahy jeho zavinenia. Splnenie protiprávneho pokynu zamestnávateľa nie je okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť konania zamestnanca a v individuálnych prípadoch môže zakladať spoluzodpovednosť zamestnávateľa na vzniknutej škode (§ 187 ods. 1 Zák. práce). Vedomosť zamestnanca o protiprávnosti pokynu zamestnávateľa je relevantná iba z hľadiska posúdenia povahy jeho zavinenia (pozri aj NS ČR: 21 Cdo 315/2007).

Pohnútka (motív) k protiprávnemu konaniu

Otázka pohnútky konania zamestnanca, t. j. či si je vedomý, že konanie je v rozpore s právom alebo nie, nie je rozhodujúca. Z hľadiska otázky vôle a vedomosti sa táto otázka skúma v rámci zavinenia zamestnanca (napr. či mal/mohol vedieť, že napr. ním zvolený postup je v rozpore s návodom), ale nie z hľadiska protiprávnosti. Ak sa aj zamestnanec domnieva, je presvedčený, že jeho postup nie je protiprávny a že je v súlade s právnymi predpismi, vnútornými predpismi zamestnávateľa, takýto hodnotiaci úsudok môže mať význam len pri posudzovaní, či išlo o nedbanlivosť alebo úmysel, nie však vo väzbe na to, či ide o konanie, ktoré je protiprávne.

Ak pohnútkou ku konaniu bol pokyn zamestnávateľa, neznamená to, že konanie zamestnanca nebolo protiprávne, ale môže to znamenať obmedzenie zodpovednosti za škodu zamestnanca z dôvodu spoluzodpovednosti zamestnávateľa.

Pozri NS ČR: 21 Cdo 1059/2003: *V posuzovaném prípade bylo z hlediska skutkového stavu zjištěno, že žalovaná, která... jako tajemník městského úřadu plnila kromě jiného funkci statutárního orgánu zaměstnavatele v pracovních věcech, rozhodla o vyplacení odměny zaměstnankyni, která svou pracovní činnost neovládala a již sama vytýkala neuspokojivé pracovní výsledky.*

Okolnosti, z nichž odvolací soud při hodnocení absence zavinění vycházel (že žalovaná nepostupovala svévolně, nýbrž v souladu s pokyny tehdejšího starosty a že smírné řešení dohodou o skončení pracovního poměru výměnou za přiznání mimořádné odměny bylo pro žalobce výhodnější), neměly z hlediska vlastního zavinění žalobkyně, tj. její vědomosti o protiprávnosti přijatého řešení a jeho důsledcích, žádný význam.

Pohnutka jejího jednání, která mohla být založena na vztahu odpovědnosti tajemníka městského úřadu za plnění úkolů městského úřadu v samostatné působnosti i přenesené působnosti starostovi (srov. § 10 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb.), mohla být pouze podkladem pro úvahu o možnosti poměrného omezení její odpovědnosti ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce.

(Pozri aj NS ČR: 21 Cdo 1958/2004.)

Preukázanie protiprávnosti

Protiprávnosť konania zamestnanca **preukazuje zamestnávateľ**¹⁶⁴, prípadne táto protiprávnosť môže byť zistená napr. v trestnom konaní voči zamestnancovi (právoplatné rozhodnutie súdu, kde sa zamestnanec odsudzuje pre trestný čin krádeže). Na základe skutkového stavu zisteného v trestnom konaní je civilný súd týmto skutkovým stavom viazaný – t. j. aj tým, že sa v trestnom konaní zistilo, že zamestnanec je páchatelom trestného činu krádeže.

Okruhy situácií spojené s protiprávnosťou

Luby¹⁶⁵ rozlišoval druhy správania – rozdeľujú sa podľa tohto, či sú aktívnej alebo pasívnej povahy. Aktívne sa nazýva konaním, pasívne opomenutím konania. Opomenutie je nečinnosť tam, kde bola povinnosť konať (osobitne kvalifikovaná nečinnosť, ktorá ju odlišuje od inej nečinnosti). Prípadne odborná literatúra rozlišuje konanie a nekonanie, ktoré sa delí na opomenutie, t. j. v zdržaní sa niečoho, čo by ten, kto sa toho zdržal, bol inak oprávnený (popr. povinný) konať, a na strpenie niečoho (pati), t. j. strpenie takého konania niekoho iného, proti ktorému by sa ten, kto má povinnosť strpieť, mohol ohradiť, resp. ktorému by sa inak mohol brániť.¹⁶⁶ Komisívne (právne) úkony sa delia na výslovné a konkludentné¹⁶⁷:

a) konanie, ktoré je proti právu (protiprávne)

Ide o konanie v rozpore s objektívnym právom – „proti“ právu (právne normy Zákonníka práce, prípadne iných právnych predpisov) – niekto sa správal inak, ako sa mal. Ide aj o konanie napr. proti pokynu (napr. v oblasti BOZP) zamestnávateľa vydanému v súlade s objektívnym právom. Ako bolo už uvedené, protiprávne konanie je aj konanie v rozpore so záväzkom vyplývajúcim z pracovnej zmluvy, v rozpore s povinnosťami podľa vnútorných predpisov, v rozpore s pokynmi zamestnávateľa danými v súlade s právom, ale konanie, ktoré je v súlade s pokynom zamestnávateľa (vedúcich zamestnancov) alebo s istou obvyklou opatrnosťou (ak konanie nie je regulované). Konanie je protiprávne aj ak právny predpis obchádza. /viac vyššie v texte/

164 Napr. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 390 uvádza v kontexte občianskeho práva, že „protiprávnosť sa nepredpokladá (neprezumuje), takže musí byť poškodeným vždy preukázaná“. Toto platí aj pri všeobecnej zodpovednosti za škodu zamestnanca podľa Zákonníka práce. V prípade osobitnej zodpovednosti za škodu je to komplikovanejšie – protiprávnosťou je stav, ktorý nastal – škoda (schodok) a stratený predmet. Táto skutočnosť sa v pracovnom práve nepreukazuje, resp. nie je podmienkou/predpokladom zodpovednosti podľa pracovnoprávnej teórie a podľa rozhodovania súdov, pretože zamestnávateľ preukazuje len uzatvorenie dohody o hmotnej zodpovednosti a vznik schodku. Zamestnanec sa vyvíja, že protiprávny stav nezavinil, pretože ho zavinil niekto iný alebo niečo iné.

165 LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I., str. 205 – 206.

166 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 1 (2009), str. 137.

167 LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 1 (2014), str. 115.

Zamestnanec je povinný plniť pokyn vedúceho zamestnanca (zamestnávateľa), ktorý je v súlade s právom bez ohľadu na jeho vlastný postoj k „správnosti pokynu“.

Príklad: Zamestnávateľ vydá pokyn ohľadom obsluhy stroja (pokyn bol vydaný preto, aby sa stroj obsluhoval v súlade s návodom a nevznikla škoda alebo úraz) a zamestnanec koná inak, pretože inde, kde pracoval sa to robilo inak. Zamestnávateľ vydá pokyn na odstavenie autobusu, ktorý má technicky problém, ale zamestnanec ďalej pokračuje v jazde, pretože sa domnieva, že autobus dojazd zvládne, no autobus zhorí.

b) nekonanie/opomenutie konania

Pasívna forma konania – nekonanie. Aj pasívna forma konania môže byť spojená s neobanlivosťou (nedôslednosťou – zabudnutím) alebo úmyslom (napr. úmyselné nevydanie rozhodnutia, naťahovanie konania, vedomé nezasiahnutie proti hroziacej škode).

Príklad: Zamestnanec nedodrží lehotu, ktorú má dodržať, pretože mu to jej jedno, nestíha, nechce sa mu. Zamestnanec zabudne odoslať pripravené podanie. Zamestnanec nezabráni hroziacej škode, hoci tak môže urobiť, neupozorní na hroziacu škodu.

KS Žilina: 9Co/496/2013: otázka škody (nečinnosť úradu – pokuta, regresné právo zamestnávateľa), neskontrolovanie pokynu, opomenutie konania.

Slovenskému pozemkovému fondu Bratislava bola uložená poriadková pokuta vo výške 400,- Eur z dôvodu hrubého sťaženia postupu súdneho konania, keď neoznámil do dedičského konania údaje žiadané súdom (*nárok poručiteľky na vyplatenie finančnej náhrady za pozemok zložený do depozitu Slovenského pozemkového fondu*), hoci tieto boli písomne žiadané listami... ktorým bol fond upozornený na možnosť uloženia poriadkovej pokuty za jeho nečinnosť. Zaplatením pokuty vznikla navrhovateľovi škoda.

KS Žilina: Podľa pracovnej náplne zodpovedal odporca ako riadiaci pracovník regionálneho odboru v Žiline za plnenie úloh vyplývajúcich pre fond zo všeobecne záväzných predpisov, za spisovú službu, ukladanie a skartovanie písomností, pričom za účelom plnenia úloh okrem iného zabezpečuje vybavovanie sťažností, oznámení a podnetov doručených regionálnemu odboru, vystupuje pred notármi alebo súdmi v konaniach o dedičstve, ktoré pripadlo štátu a v neposlednom rade riadi, kontroluje a hodnotí zamestnancov regionálneho odboru.

Z protokolu o výsledku kontroly vykonanej z poverenia generálneho riaditeľa vypracovaného dňa 22. 6. 2011 vyplynulo, že kontrolná skupina konštatovala porušenie povinností uvedených v pracovnej náplni Mgr. K. zo dňa 13. 7. 2007, v zmysle ktorej zodpovedal za plnenie úloh vyplývajúcich pre fond zo všeobecne záväzných predpisov na úseku spisovej služby. Konštatované bolo aj porušenie povinností Ing. I., ktorá nevy-

bavila písomnosť - list zo dňa 17. 9. 2009. Kontrola tiež zistila, že list zo dňa 2. 3. 2009 sa v origináli nenachádzal na regionálnom odbore SPF v Žiline a nebol zaevidovaný v protokole písomností, nachádzala sa tam iba fotokópia doručená pravdepodobne s rozhodnutím súdu. List zo dňa 17. 9. 2009 sa nachádzal v origináli a v podacom denníku bol zaevidovaný dňa 22. 9. 2009 a pridelený k riešeniu Ing. I. List zo dňa 31. 5. 2010 sa nachádzal na RO SPF v origináli, ale nebol v podacom denníku - protokole písomností zaevidovaný, ani nikomu pridelený.

Konanie zamestnanca, ktoré bude mať relevantné právne dôsledky, môže spočívať nielen v aktívnom konaní, ale aj v opomenutí konať v prípade, ak zamestnanec mal povinnosť konať určitým spôsobom.

Jednoznačne k povinnostiam odporcu ako riadiaceho pracovníka patrilo **riadiť a kontrolovať zamestnancov regionálneho odboru**. Odporca nespochybnil, že vedel o liste zo dňa 17. 9. 2009, ktorý bol pridelený Ing. I. na vybavenie a tiež sám potvrdil, že list zo dňa 31. 5. 2010, v ktorom bola organizácia upozornená na možnosť uloženia poriadkovej pokuty, osobne odovzdal na vybavenie pracovníčke Ing. I. Pokiaľ by aj toto jeho tvrdenie bolo pravdivé, ďalšou nečinnosťou (neskontroloval tento svoj pokyn, hoci na vybavenie listu - poskytnutie údajov bola stanovená lehota do 20. 6. 2010) zodpovedá tak za nesplnenie povinnosti pracoviska, ktoré riadil a kontroloval. Navyiac, ak preukázateľne sa jednalo o opakované urgencye, z ktorých vyplynulo, že povinnosť poskytnúť požadované údaje súdu - súdnemu komisárovi splnená nebola.

Aj odvolací súd má za to, že ak následne za nesplnenie povinnosti bola pracovisku uložená pokuta, jej zaplatením vznikla navrhovateľovi škoda, za ktorú v celom rozsahu zodpovedá odporca (list zo dňa 17. 9. 2009 prideliť pracovníčke I., **pričom o jeho nevybavení sa dozvedel najneskôr z listu zo dňa 31. 5. 2010, ktorým súd urgovoal poskytnutie požadovaných údajov, avšak ani vybavenie tejto urgencye opakovane neskontroloval, prípadne sám nevybavil, hoci ako riadiaci pracovník bol oboznámený s tým, že za nevybavenie tejto žiadosti hrozí uloženie pokuty**).

NS ČR: 21 Cdo 516/2007: nečinnosť, ktorá spôsobila premlčanie

Žalovaný... pracoval od 1. 12. 1996 ako právnik, dňa 18. 12. 1998 prevzal oproti podpisu spis týkajúci sa vymáhania náhrady škody po D.O., ktorý dňa 28. 8. 1998 spôsobil pod vplyvom alkoholu dopravnú nehodu, pri ktorej bolo poškodené služobné vozidlo Polície ČR, ktorého oprava si vyžiadala čiastku 23.076, - Kč. Hoci žalovaný už v čase prevzatia spisu vedel o vzniku škody a poznal ako jej presnú výšku (z faktúry za opravu služobného auta zo dňa 24. 11. 1998), tak aj osobu, ktorá za túto škodu zodpovedá (z právoplatného rozhodnutia správneho orgánu, z ktorého jasne vyplývala zodpovednosť p. DO), po dobu viac ako dvoch rokov nepodnikol žiadne kroky vedúce

k súdnemu alebo mimosúdnemu vymoženiu uvedenej pohľadávky a až 24. 1. 2001 podal žalobu na Okresný súd Plzeň-mesto.

V priebehu konania... však vedľajší účastník (Č. P., a.s.) **vzniesol námietku premlčania a súd na jej základe** rozsudkom, ktorý nadobudol právoplatnosť dňa 24. 6. 2003, žalobu zamietol.

Žalobkyňa vzhľadom na uvedené fakty vyvodzuje zodpovednosť žalovaného za vzniknutú škodu, pretože je zrejmé, že žalovaný svojou nečinnosťou porušil ustanovenia **Zákonníka práce a spôsobil tak premlčanie nároku žalobcu voči pôvodcovi škody, čím znemožnil jej uhradenie pôvodným škodcom.**¹⁶⁸

B) úmyselné konanie proti dobrým mravom

Ide o rovnaké ustanovenie, aké obsahuje § 424 OZ. Odborná literatúra¹⁶⁹ uvádza prepojenie medzi zodpovednosťou za takúto konanie a prevenciou a vyjadrením jednej zo základných zásad civilného práva (pozn. autora: v kontexte § 13 ods. 3 ZP¹⁷⁰ jednoznačne platí aj pre oblasť pracovného práva), podľa ktorého výkon práv a povinností z občianskoprávných vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi a nikto nesmie zneužívať svoje práva konaním proti dobrým mravom.

Predpoklady zodpovednosti v tomto prípade sú:

Predpoklady zodpovednosti zamestnanca za škodu pri úmyselnom konaní proti dobrým mravom
1) existencia pracovnoprávneho vzťahu, 2) (úmyselné) konanie/úkon porušujúce dobré mravy (konanie, nekonanie/opomenutie), 3) vznik škody, 4) príčinná súvislosť medzi konaním/úkonom porušujúcim dobré mravy a škodou, 5) zavinenie vo forme úmyslu.

Pojem dobré mravy

Pojem dobré mravy právne predpisy nevymedzujú. K obsahu pojmu dobré mravy sa vyslovil napr. **ÚS ČR: uznesenie II. ÚS 249/97:** „*dobré mravy*“ *jsou souhrnem etických,*

¹⁶⁸ Pozn. autora: tu je trochu otázne, ako prebiehala kontrolná činnosť u zamestnávateľa, ak mohla nastať takáto skutočnosť.

¹⁶⁹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občanský zákoník I. Komentář (2008), str. 1093.

¹⁷⁰ § 13 ods. 3 ZP: „*Výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi. Nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávneho vzťahu alebo spoluzamestnancov. Nikto nesmie byť na pracovisku v súvislosti s výkonom pracovnoprávných vzťahov prenasledovaný ani inak postihovaný za to, že podá na iného zamestnanca alebo zamestnávateľa sťažnosť, žalobu, návrh na začatie trestného stíhania alebo iné oznámenie o kriminalite alebo inej protispoločenskej činnosti.*“

obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu, **Sj č. 8/1997: Dobrymi mravmi se rozumí souhra společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdílený rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.** Případne pozri aj **NS ČR: 30 Cdo 664/2002, NS ČR: 3 Cdon 69/96.**

Odborná literatúra uvádza, že sem spadajú všetky prípady škody, pokiaľ ide o úmyselné konanie, ktoré vykazuje znaky šikanovania, zákernosti, pomsty, ziskuchtivosti,¹⁷¹ prípadne úmyselné poskytnutie nepravdivej informácie, úmyselné poskytnutie nesprávnej rady, lživé uvedenie inej osoby v omyl, úmyselné – zavrženiahodné zamlčanie (opomenutie) určitej činnosti.¹⁷² Takéto konanie je motivované iným účelom než priame porušenie povinnosti (napr. pri občianskom práve sa uvádza zbavenie sa nájomníkov pod nátlakom, odpojenie bytu od teplej vody).

Vzťahuje sa aj na prípady oprávneného výkonu práva, ktoré je však vykonávané spôsobom, ktorý smeruje k poškodeniu iného a stáva sa vlastne zneužitím práva.¹⁷³

Podľa dobovej literatúry „konanie proti dobrým mravom“ nahradzuje predpoklad protiprávneho konania.¹⁷⁴ V pracovnom práve sa za určitých okolností aplikuje zodpovednosť za škodu aj v tomto prípade. Dobová literatúra k tomu uvádza, že „týmito okolnostami je úmysel subjektu takéto pravidlo porušiť, čím sa rozumie vedomosť škodcu o existencii takéhoto pravidla a jeho vôľa ho porušiť. Napr. robotník urobí staršiemu spolurobotníkovi „kanadský žart“, následkom, ktorého tento utrpí pracovný úraz a zamestnávateľ musí uhradiť úšlý zárobok. Platí všeobecne uznané pravidlo, že je nutné sa chovať šetrne k starším spoluobčanom a spolupracovníkom.“¹⁷⁵ Iná dobová literatúra z prvej republiky uvádza „zakázaným činom je aj to, keď niekto neporuší síce zvláštne právne pravidlo, ale poškodí iného spôsobom, ktorý je proti dobrým mravom. Ba i ten činí proti právu a dopúšťa sa činu zakázaného, kto užíva síce svojho práva, ale len preto, aby ho zneužil na pozbloenie alebo na poškodenie iného (šikana)“¹⁷⁶

171 FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 1089, ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občiansky zákonník I. Komentár (2008), str. 1093.

172 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 464.

173 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občiansky zákonník I. Komentár (2008), str. 1093.

174 WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 338.

175 WITZ, K. a kol.: Československé pracovné právo (1967), str. 338.

176 FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1998 reedic.), str. 361.

Úmyselné konanie

Odborná literatúra¹⁷⁷ uvádza, že nemusí ísť priamo o úmyselné spôsobenie škody, ale o úmyselné konanie proti dobrým mravom, ktoré malo za následok vznik, popr. zväčšenie rozsahu škody. Úmysel sa teda neviaže k spôsobenej škode, ale k vlastnému konaniu, ktoré síce nedosahuje protiprávnosti, ale je v rozpore s dobrými mravmi.

Ako bolo už uvedené, v Zákonníku práce chýba, že sa tak deje „pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi“, ale možno sa domnievať, že hoci nevy-slovená táto podmienka je daná tým, že v prípade „excesu“ (miestnej, časovej, vecnej nesúvislosti) by nemohlo ísť o aplikovanie pravidiel pracovného práva. Cieľom konania má byť škodiť zamestnávateľovi.

3.7 Štvrtý predpoklad – protiprávny úkon (konanie) zamestnanca (porušenie povinností) pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi

Štvrtou podmienkou všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu je skutočnosť, že ku konaniu zamestnanca došlo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi. Ako bolo už uvedené, pri úmyselnom konaní proti dobrým mravom sa neuvádza, že sa tak deje pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi, ale bolo by sporné vo veciach, ktoré z miestneho, časového, vecného (vnútorne účelového) hľadiska nepatria pod pracovné právo.

Konanie zamestnanca, ktoré je mimo tohto rámca:

(pozn. autora: delenie za podmienky, ak na exces budeme nazerať v negatívnom význame, t. j. ako vybočenie z rámca negatívnym spôsobom)

a) buď zo svojej povahy nespadá pod pracovnoprávne vzťahy, t. j. nie je rozhodujúce, či ide o konanie v súlade s právom alebo protiprávne, ale samotné konanie/vzťah sa nespravuje pracovnoprávnymi predpismi – napr. pôžička zamestnancovi, nájom bytu – napr. **NS ČR: 21 Cdo 615/2001**: „*Za pracovněprávní naopak nelze považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce, jako je například nájem služebního bytu zaměstnavatele zaměstnancem, půjčka poskytnutá zaměstnavatelem zaměstnanci apod.*“

b) alebo je z hľadiska pracovného práva tzv. excesom (vybočením z rámca pracovného práva), hoci ide osobu, ktorá je inak zamestnancom, **a osobu, ktorá je inak zamestnávateľom a vzťah medzi nimi** – t. j. zodpovednosť sa neupravuje Zákonníkom

177 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občanský zákoník I. Komentář (2008), str. 1093.

práce, ale ide o zodpovednosť za škodu podľa iných právnych predpisov (spravidla podľa OZ. **Príklad:** zamestnanec v noci príde k prevádzke zamestnávateľa, z pomsty rozbije dvere. Zodpovednosť za škodu sa bude spravovať ustanoveniami § 420 OZ. Zamestnanec použije služobné vozidlo zamestnávateľa bez jeho súhlasu na súkromné jazdy. Zamestnanec spôsobí požiar na pracovisku pri oslave.)

Niektoré prípady môžu spadať aj do kategórie pracovnoprávnej zodpovednosti a aj mimo nej. Napríklad v prvej časti uvedený prípad pošmyknutia sa zamestnanca na chodníku a vznik úrazu – pošmyknutie bolo pri plnení pracovných úloh, ale chodník patril tretej osobe, nešlo teda o exces, ale stret dvoch zodpovedností umožňuje zamestnancovi voľbu. Ďalšou situáciou je prípad, keď sa dvaja zamestnanci pobijú v súkromnom čase. V danom prípade spravidla nejde ani o otázku excesu, pretože ich vzťah nemá súvis s pracovným právom (napr. sa pobijú v krčme kvôli názorom). Výnimkou je však prípad, keď zamestnanec mimo pracovného času napadne svojho vedúceho zamestnanca z dôvodu, ktorý sa týka práce. Z hľadiska zamestnávateľa ide o zodpovednosť za škodu – pracovný úraz pre plnenie pracovných úloh (§ 220 ods. 3 ZP). Zároveň však vzťah medzi zamestnávateľom a zamestnancom z hľadiska uplatnenia regresného nároku voči zamestnancovi by nepodliehal pracovnému právu, iba napadnutý zamestnanec požíva ochranu pracovného práva, v prípade toho, kto napadol, ide o exces.

Osobitnou situáciou môže byť prípad, keď je zamestnancovi uložený pokyn vedúcim zamestnancom, pričom zamestnanec tento pokyn splní. Vznikne škoda, ale „exces“ nastáva už v tom, že uloženie konania vedúcim zamestnancom bolo mimo rámca pracovného práva. Zamestnanec o tejto skutočnosti nevedel, ale domnieval sa, že ak takýto pokyn dostal, musí ho splniť. Prípadne zamestnanec na stavbe splní pokyn stavbyvedúceho (čo nie je jeho vedúci zamestnanec, pretože stavbyvedúci pracuje pre inú spoločnosť – na druhej strane stavbyvedúci má právo prikazovať určité veci z titulu svojho postavenia). **NS ČR: 21 Cdo 454/2002** „Vedľa akejkoľvek činnosti konanej priamo na príkaz zamestnávateľa, je za plnenie pracovných úloh považovaná tiež činnosť, ktorú zamestnanec vykonáva na základe podnetu tých, ktorí ani nemajú oprávnenie stanovovať a ukladať mu pracovné úlohy, organizovať, riadiť či kontrolovať jeho prácu, poprípade tiež aj činnosť vykonávaná bez vonkajšieho podnetu iných osôb, iba na základe vlastného rozhodnutia zamestnanca.

Pre učinenie záveru, či v danom prípade ide o plnenie pracovných úloh, nie je významný motív ani pohnútká zamestnanca, teda jeho vzdialenejšie predpoklady a predstavy, z ktorých pri svojom konaní vychádza. Najvyšší súd, v súlade s ustálenou judikatúrou kladie dôraz na rozhodujúcu okolnosť – posúdenie prípadu z hľadiska vecného (vnútorného, účelového), miestneho a časového. Na základe týchto hľadísk je možné následne dospieť k záveru, či išlo objektívne o činnosť konanú pre zamestnávateľa.

Vymedzenie pojmov „plnenie pracovných úloh“ a „priama súvislosť s plnením pracovných úloh“ (§ 220 a § 221 ZP) je výlučne pre účely zodpovednostných vzťahov, pretože nemusí korešpondovať s inými skutočnosťami, napr. s posúdením, či ide o pracovný čas zamestnanca (napr. niektoré potrebné úkony pred začatím práce – napr. prechod objektom zamestnávateľa).

a) Plnenie pracovných úloh

Vymedzenie okruhov, kedy ide o plnenie pracovných úloh, obsahuje § 220 ods. 1 ZP. Toto vymedzenie je taxatívne (v ustanovení nie je uvedené, že ide o najmä tieto okruhy).

Plnenie pracovných úloh (§ 220 ods. 1 ZP)
<ul style="list-style-type: none"> - výkon pracovných povinností vyplývajúcich z pracovnoprávneho vzťahu, - iná činnosť vykonávaná na príkaz zamestnávateľa, - činnosť, ktorá je predmetom pracovnej cesty.

V tejto súvislosti sa otázke plnenia pracovných úloh venovali už československé súdy. Pre súdy nie je rozhodujúce, či k situácii dôjde aj v pracovnom čase, pod vplyvom opilosti, resp. dokonca ide o priestupok alebo trestný čin, dôležité je posúdenie situácie v konkrétnom prípade a pokiaľ ide o miestny, časový a vecný (vnútorný účelový) vzťah k plneniu úloh zamestnávateľa. Typickým prípadom excessu je napr. škoda na zariadení v čase, keď si na ňom zamestnanec vyrábal veci pre seba – t. j. nesledoval záujem zamestnávateľa (plnenie jeho úloh), ale svoj osobný záujem. Obdobne požiar na pracovisku spôsobený zamestnancami pri oslave, a to bez ohľadu na to, že išlo o oslavu za výsledky kolektívu na súťaži – t. j. o nepriamu súvislosť s plnením pracovných úloh (podľa súdov musí ísť o priamu súvislosť).

NS: R 55/1971 (Cpj 87/70): *K pojmom „v rámci plnění úkolů organizace“, „při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním“, „ při plnění služebních povinností“, popř. „při plnění služebních povinností nebo v přímé souvislosti s ním československém občanském a pracovním právu:*

Podle ustanovení § 421 odst. 2 o. z. je škoda způsobena organizací, jestliže byla způsobena v „rámci plnění jejich úkolů „těmi, kteří tyto úkoly plnili. Podle *ustanovení § 172 odst. 1 zák. práce*¹⁷⁸ odpovídá pracovník organizaci za škodu, kterou jí způsobil zaviněným porušením povinností „při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním „...

NS tu uviedol, že tieto ustanovenia (*vyjadroval sa aj k podobným pojmom v osobit-*

¹⁷⁸ V súčasnosti § 179 ZP.

ných predpisoch, v tomto prípade u vojakov) vyjadřujú zásadu, že pracovníci (stejně příslušníci ozbrojených sil v činné službě) neodpovídají za škody způsobené při činnosti, jež nevybočuje z mezí plnění úkolů organizace (z mezí plnění pracovních úkolů a přímé souvislosti s ním) přímo poškozeným subjektům, ale podle pro ně příznivější úpravy odpovědnosti za škodu v předpisech pracovního práva. Se zřetelem k tomu dává výklad těmto pojmům v podstatě shodný obsah.

Výsledek úvahy, **zda byla v konkrétním případě způsobena škoda ještě v rámci plnění úkolů organizace** (při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, při plnění služebních povinností nebo v přímé souvislosti s ním), **či zda byla v konkrétním případě způsobena škoda při činnosti již vybočující z rámce plnění úkolů organizace (z rámce plnění pracovních úkolů a přímé souvislosti s ním), t. j. zda šlo již o tzv. excés, závisí na rozboru a zhodnocení okolností konkrétního případu.**

Pokud jde o posuzování případů způsobení škody vlastním plněním úkolů organizace (plněním pracovních úkolů, plněním služebních povinností, popř. úkony, jež přímo souvisí s plněním pracovních úkolů či plněním služebních povinností), pak úkony organizace vyplývají ze zaměření a druhu činnosti organizace, stanovených zpravidla statutem, stanovami nebo organizačním řádem

... **Plněním pracovních úkolů** jsou výkon pracovních povinností plynoucích z pracovního poměru, jiná činnost vykonávaná na příkaz organizace a činnost, která je předmětem pracovní cesty (srov. ustanovení § 41 odst. 1 vládního nařízení č. 66/1965 Sb. ve znění nařízení vlády ČSSR č. 60/1970 Sb.), **popř. i činnost konaná pro organizaci na podnět společenské organizace nebo spolupracovníků anebo činnost konaná pro, organizaci z vlastní iniciativy, jestliže k ní pracovník nepotřebuje zvláštní oprávnění nebo ji nekoná proti výslovnému zákaz organizace** (srov. ustanovení § 41 odst. 2 vládního nařízení č. 66/1965 Sb. ve znění nařízení vlády ČSSR č. 60/1970 Sb.).¹⁷⁹

(pozn. autora: znenie, ktoré obsahoval § 41 ods. 2 n.v., súčasné znenie § 220 ZP neobsahuje. § 41 ods. 1 n.v. a § 220 ods. 1 sú s výnimkou terminológie rovnaké.)

V přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů jsou úkony potřebné k výkonu práce a úkony během práce obvyklé nebo úkony nutné před počátkem práce nebo po jejím skončení, m jakož i činnost, která napomáhá k plnění politických, hospodářských

179 § 41 ods. 1 n.v.: „Plněním pracovních úkolů je výkon pracovních povinností vyplývajících z pracovního poměru, jiná činnost vykonávaná na příkaz organizace a činnost, která je předmětem pracovní cesty.“
§ 41 ods. 2 n.v.: „Plněním pracovních úkolů je též činnost konaná pro organizaci na podnět společenské organizace nebo spolupracovníků, popřípadě i činnost konaná pro organizaci z vlastní iniciativy, pokud k ní pracovník nepotřebuje zvláštní oprávnění nebo ji nekoná proti výslovnému zákaz organizace. Za plnění pracovních úkolů se nepovažuje činnost související s individuálním obhospodařováním zdhumenku.“

a sociálních úkolů organizace (*srov. ustanovení § 41 odst. 3 a 4 vl. nař. č. 66/1965 Sb. ve znění nařízení vlády ČSSR č. 60/1970 Sb.*). Podobně plněním služebních povinností plynoucích ze služebního poměru, jiná činnost vykonávaná na rozkaz nadřízeného, popř. i činnost konaná pro ozbrojené síly na podnět společenské organizace nebo jiných příslušníků či z vlastní iniciativy, jestliže k ní příslušník ozbrojených sil v činní službě nepotřebuje zvláštní oprávnění nebo ji nekoná proti výslovnému zákazu. V přímé souvislosti s plněním služebních povinností jsou úkony potřebné k výkonu služby a úkony během služby obvyklé nebo úkony nutné pře počátkem služby nebo po jejím skončení, jakož i činnost, která napomáhá k plnění širších úkolů ozbrojených sil, odpovídajících povahou a významem politickým, hospodářským a sociálním úkolům organizací *ve smyslu ustanovení § 41 odst. 4 vl. nař. č. 66/1965 Sb. ve znění nařízení vlády ČSSR č. 60/1970 Sb.*

Obtížnější je posuzování případů způsobení škody nikoli vlastním plněním úkolů organizace (plněním pracovních úkolů, plněním služebních povinností, popř. úkony, jež přímo souvisí s plněním pracovních úkolů či plněním služebních povinností), ale ještě v rámci plnění úkolů organizace (plněním pracovních úkolů, plněním služebních povinností, popř. úkony, jež přímo souvisí s plněním pracovních úkolů či plněním služebních povinností): Soudní praxe si pomáhá při řešení této otázky **kritérií místního, časového a věcného (někdy vnitřního účelového) vztahu.**

Vychází z toho, že z **mezi plnění úkolů organizace** (z mezi plnění pracovních úkolů, s mezi plnění služebních povinností a přímé souvislosti s nimi) **nevybočuje taková činnost pracovníka** (příslušníka ozbrojených sil v činné službě), **kteřá nepostrádá místní, časový a věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění úkolů organizace** (plněním pracovních úkolů, plněním služebních povinností, popř. úkony, jež přímo souvisí s plněním pracovních úkolů či plněním služebních povinností).

Uvedená kritéria nemají ovšem stejný význam; rozhodující je věcný (vnitřní účelový) vztah, t. j. (k pracovním úkolům, k služebním povinnostem, popř. úkolům, jež přímo souvisí s plněním pracovních úkolů či s plněním služebních povinností). V podstatě jde o to, **zda při činnosti, již byla způsobena škoda, sledoval pracovník (příslušník ozbrojených sil v činné službě) z objektivního i subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů (plnění služebních povinností).**

Z tohoto pohledu **neobstojí např. paušální závěr, že snad z mezi plnění úkolů organizace** (z mezi plnění pracovních úkolů a přímé souvislosti s ním, z mezi plnění služebních povinností a přímé souvislosti s ním,) **vybočuje každá činnost pracovníka** (příslušníka ozbrojených sil v činné službě), **již způsobil škodu a jež je trestným činem** (přečinem, přestupkem).¹⁸⁰

180 Priestupok, trestný čin, ktorým sa spôsobila škoda, nie je automaticky vybočením z rámca plnenia pracovných úloh.

Podobně neobstojí závěr, že snad **vybočení** z mezí plnění úkolů organizace (z mezí plnění pracovních úkolů, a přímo souvislosti s ním, z mezí plnění služebních povinností, a přímo souvislosti s ním) **je dáno již tím, že pracovník** (příslušník ozbrojených sil v činné službě) plnil úkol organizace (plnil pracovní úkoly, plnil služební povinnosti, popř. vykonával úkony, jež přímo souvisí s plněním pracovních úkolů či plněním služebních povinností) **ve stavu opilosti**.¹⁸¹

Není pochybnosti o tom, že škodou způsobenou při plnění služebních povinností je např. škoda způsobená příslušníkem ozbrojených sil v činné službě při provádění zaměstnání podle denního řádu velitele útvaru, při výkonu strážní, dozorčí, hlídkové a pořádkové služby a při provádění organizované masové politické, kulturně osvětové či sportovní činnosti (také v době tzv. osobního volna), případně při úkonech, jež přímo souvisí s prováděním zaměstnání podle denního řádu velitele útvaru, s výkonem strážní, dozorčí, hlídkové a pořádkové služby i prováděním organizované masové politické, kulturně osvětové či sportovní činnosti (také v době tzv. osobního volna).

Naproti tomu není škodou způsobenou při plnění služebních povinností např. škoda způsobená příslušníkem ozbrojených sil v činné službě takovou činností, která **sledovala výlučně uspokojování osobních zájmů, byť k ní došlo v době určené pro provádění zaměstnání** podle denního řádu velitele útvaru, při výkonu strážní, dozorčí, hlídkové a pořádkové služby, nebo škoda způsobená příslušníkem ozbrojených sil v činné službě tzv. osobního volna při jejím neorganizovaném využívání podle osobních potřeb a zálib.

Výkladem pojmů „**při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním**“ se zabývá rozhodnutí uveřejněné pod č. **65/1969** Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR s právní větou: „*Při odpovědnosti za škodu způsobenou zaviněným porušením povinností z pracovního poměru v souvislosti s plněním pracovních úkolů **nejde o jakoukoli, tedy i jen nepřímou souvislost, ale o přímou souvislost.** Jestliže pracovníci žalobce oslavovali ve skladu prodejny výplatu odměn za dobré umístění v soutěži prodejen o nejlepší výzdobu výloh, přičemž došlo k požáru, když žalovaná zapomněla vypnout před opuštěním oslavy kávu, nelze -pokud jde o jednání žalované - hovořit o zaviněním porušení povinností z pracovního poměru v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů «.*

Rozhodnutí uveřejněné pod č. 65/1963 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR se týkalo odpovědnosti za úraz příslušníků ozbrojených sil (vojáků základní služby a vojáků v záloze), k němuž došlo v době osobního volna vojáka, kdy se voják věnuje osobním zálibám, odpočívá. Vyřizuje si korespondenci a pod. V odůvodnění tohoto rozhodnutí bylo uvedeno, že pro posuzování pracovních úrazů příslušníků ozbrojených sil /vojáků základní služby a vojáků v záloze), t. j. úrazů, které se přihodily při výkonu vojenské služby nebo v přímé souvislosti s jejím výkonem, jsou rozhodná hlediska místní, časové a především věcné sou-

181 Samotná opilost teda ešte nie je vybočením z rámca plnenia pracovných úloh.

vislosti (zřetel na charakter vzťahu činnosti, při níž došlo k úrazu, k náplni výkonu vojenské služby). Nejdůležitějším momentem pro posouzení je hledisko uvedené na třetím místě, t. j. vztah činnosti, při níž došlo k úrazu, k náplni výkonu vojenské služby, t. j. k souhrnu povinností i práv příslušníka ozbrojených sil plynoucích z výkonu jeho služby.

Ďalšie prípady: **NS: R 11/1976**: zamestnanec vybočil z plnenia pracovných úloh alebo z činnosti, ktorá je v priamej súvislosti s nimi a došlo k tzv. excessu – napr. zamestnanec si bez dovolenia vyrába pre seba nejaké veci v dielni, pri čiernej jazde, **NS: R 71/1978**: pri osobnom konflikte zamestnancov v pracovnom čase a zamestnávateľ za škodu nezodpovedá podľa všeobecnej zodpovednosti, **NS: R 12/1983**: pracovná cesta konaná vlastným motorovým vozidlom a porušenie dopravných predpisov.

Časť odbornej literatúry¹⁸² uvádza, že za plnenie pracovných úloh je nevyhnutné považovať aj dobrovoľnícku činnosť organizovanú zamestnávateľom, napr. v rámci zlepšenia CSR (corporate social responsibility – „spoločenská zodpovednosť podnikov“).

Pokiaľ ide o záver časti odbornej literatúry¹⁸³, že sem spadá aj nasledovná situácia „Plnením pracovných úloh zamestnanca bude aj činnosť vykonávaná zamestnancom z podnetu ďalších zamestnancov v nadväznosti na plnenie vlastných pracovných povinností, prípadne i činnosť, ktorá je vykonávaná z vlastnej iniciatívy, pokiaľ sa na jej realizáciu nevyžaduje osobitné oprávnenie, alebo jej vykonávanie nie je v rozpore so zákazom zamestnávateľa.“ (pozri ďalej aj NS ČR: 21 Cdo 454/2002 a 21 Cdo 3742/2008), treba uviesť, že ide tvrdenie, ktoré vyplýva z judikatúry NS: R 55/1971, ale jeho podkladom bolo paragrafové znie nariadenia vlády (§ 41 ods. nariadenia vlády č. 66/1965 Zb.). Uvedené však Zákonník práce do § 220 ZP neprevzal. Takže takéto konanie sa bude musieť interpretovať len v kontexte § 220 ods. 1 ZP, t. j. či tam spadá alebo nie.

NS ČR: 21 Cdo 454/2002: „Vedľa akejkol'vek činnosti konanej priamo na príkaz zamestnávateľa, je za plnenie pracovných úloh považovaná tiež činnosť, ktorú zamestnanec vykonáva na základe podnetu tých, ktorí ani nemajú oprávnenie stanoviť a ukladať mu pracovné úlohy, organizovať, riadiť či kontrolovať jeho prácu, poprípade tiež aj činnosť vykonávaná bez vonkajšieho podnetu iných osôb, iba na základe vlastného rozhodnutia zamestnanca. Pre učinenie záveru, či v danom prípade ide o plnenie pracovných úloh, nie je významný motív ani pohnútkou zamestnanca, teda jeho vzdialenejšie predpoklady a predstavy, z ktorých pri svojom konaní vychádza. Najvyšší súd, v súlade s ustálenou judikatúrou kladie dôraz na rozhodujúcu okolnosť – posúdenie prípadu z hľadiska vecného (vnútorného, účelového), miestneho a časového. Na základe týchto hľadísk je možné následne dospieť k záveru, či išlo objektívne o činnosť konanú pre zamestnávateľa.“ **NS ČR: 21 Cdo 3742/2008**: „Plnením pracovných úloh je tiež činnosť

182 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 162.

183 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 43, str. 163.

vykonávaná na základe vlastného rozhodnutia zamestnanca, bez vonkajšieho podnetu iných osôb, pokiaľ k nej zamestnanec nepotrebuje zvláštne oprávnenie alebo ju nekoná proti výslovnému zákazu zamestnávateľa, preto nie je vylúčené, aby k takému úkonu zamestnanca došlo aj v období prekážky v práci na strane zamestnávateľa.“

Keďže škodu môže spôsobiť aj zamestnanec, ktorý vykonáva prácu na dohodu o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, je potrebné posúdiť otázku „plnenia pracovných úloh“ aj pri dohodách.

NS: R 27/1980: Plnenie pracovných úloh a dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru

(Vec 6 C 407/78) Zamestnávateľ a zamestnanec sa dohodli na uzatvorení dohody o vykonaní práce (v tom čase ústnej)– zamestnanec sa zaviazal predávať na trhoch výrobky zamestnávateľa. Dohoda o hmotnej zodpovednosti uzatvorená nebola. Výročný trh sa konal v dňoch 3. 11.–5. 11. 1977. Zamestnanec dostal za výrobky 153 850 Kčs, ale zamestnávateľovi poukázal len 95 000 Kčs. Zamestnanec teda neodovzdal 58 580 Kčs. V trestnom konaní bol uznaný vinným, že 5. 11. 1977 nevenoval primeranú pozornosť zvereným peniazom, ktoré mal uložené v aktovke, s touto aktovkou sa prechádzal po meste a potom ju odložil a zabudol na nezistenom mieste, čím bola zamestnávateľovi spôsobená škoda vo výške 50.000 Kčs. Za tento aj za ďalší trestný prečin bol žalovaný odsúdený k úhrnnému trestu odňatia slobody na dva roky nepodmienečne. Zamestnávateľ bol so svojim nárokom na náhradu škody, ktorý v trestnom konaní uplatnil, odkázaný na konanie vo veciach občianskoprávných.

OS a KS tvrdili, že žalovaný stratil peniaze pri činnosti, ktorá bola vybočením z plnenia pracovných úloh (excesom).

NS: Súdny oboch stupňov boli v občianskom súdnom konaní viazané *vzhľadom na ustanovenie vtedajšieho § 135 ods. 1 OSP* výrokom trestného rozsudku o tom, že **odporca je vinný trestným činom poškodzovania majetku... podľa ustanovenia vtedajšieho § 137 ods.1 a 2 Trestného zákona**, ktorý spáchal tým, že **nevenoval primeranú pozornosť zvereným peniazom zamestnávateľa, s ktorým uzavrel dohodu o vykonaní práce, ktoré mal uložené v aktovke**, prechádzal sa po meste, potom ju odložil a zabudol na neznámom mieste, kde ju odcudzil nezistený páchatel.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Podľa ustanovenia vtedajšieho § 234 ods. 1 písm. d) ZP boli zamestnanci na základe uzavretých dohôd o pracovnej činnosti a o vykonaní práce povinní riadne hospodáriť so zverenými prostriedkami a strážiť a ochraňovať majetok pred poškodením, stratou, zničením a zneužitím. Zamestnanec, ktorý na základe uzatvorenej dohody o vykonaní práce prevzal majetok zamestnávateľa určený na predaj s tým, že peniaze za predaný tovar zamestnávateľovi odovzdá, bol povinný chrániť tržbu pred stratou do tej doby, pokiaľ peniaze neodovzdal priamo zamestnávateľovi alebo nepoukázal zamestnávateľovi prostredníctvom pošty.

Za skutkového stavu zisteného súdmi **nedošlo u žalovaného k vybočeniu z plnenia úloh vyplývajúcich z dohody o vykonaní práce (k excessu), ako nesprávne vyvodili súdy oboch stupňov. Zamestnanec si nesplnil povinnosť vyplývajúcu z pracovno-právneho vzťahu a tým spôsobil škodu, za ktorú zodpovedá podľa Zákonníka práce a nie podľa Občianskeho zákonníka.**

Pretože medzi zamestnávateľom a zamestnancom nedošlo k uzavretiu dohody o hmotnej zodpovednosti za tovar zverený k predaju, zodpovedá žalovaný za škodu, ktorú spôsobil zamestnávateľovi, *podľa ustanovenia vtedajšieho § 234 ods. 1 a § 172 ZP*. Výšku náhrady škody spôsobenej z nedbanlivosti bolo preto potrebné určiť podľa ustanovenia *vtedajšieho § 235 ods. 1 ZP, druhá veta*.¹⁸⁵

Výkon pracovných povinností vyplývajúcich z pracovnoprávneho vzťahu

O tomto okruhu bolo pojednávané už vyššie. Povinnosti vyplývajú nielen z právnych predpisov ale aj z pracovnej zmluvy, z vnútorných predpisov zamestnávateľa, z jeho pokynov, či príkazov.

NS ČR: 21 Cdo 931/2006: Povinnosti pracovněprávního charakteru jsou stanoveny zaměstnanci právními předpisy, pracovním řádem, pracovní smlouvou popř. (důsledně vzato) pokyny vedoucích zaměstnanců, kteří jsou oprávněni na jednotlivých stupních řízení stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomuto účelu závazné pokyny; z hlediska závaznosti těchto pokynů přitom není – jak správně již dříve uvedl odvolací soud – významné, zda byly dány písemnou či pouze ústní formou.

Iná činnosť vykonávaná na príkaz zamestnávateľa

Inou činnosťou je ďalšia činnosť mimo výkonu pracovných povinností vyplývajúcich z pracovnoprávneho vzťahu. **Príklad:** *vedenie motorového vozidla zamestnancom počas pracovnej cesty, ak to nemá dohodnuté ako výkon práce v pracovnej zmluve, účasť na nácviku evakuácie pre prípad požiaru, povinnosť poskytnúť súčinnosť kontrolným orgánom pri kontrole. Ide teda o tie činnosti, na ktoré dal zamestnávateľ príkaz a nie sú samotným plnením pracovných úloh dojednaných v pracovnej zmluve (druhom práce). Pokiaľ ide o účasť na školení (považuje sa za výkon práce, ak ide o prehlbovanie kvalifikácie – § 154 ZP).*

Napr. v ČR súd rozhodol, že úraz na teambuildingu, na ktorom sa zamestnanec zúčastnil, pretože sa to očakávalo a očakávalo sa, že sa zúčastní aj aktivít na ňom (napr. lyžovanie),

¹⁸⁵ Pozn.: Ide o dnešné ustanovenia § 224 ods. 1 ZP – povinnosť riadne hospodáriť so zverenými prostriedkami a strážiť a ochraňovať majetok zamestnávateľa pred poškodením, stratou, zničením a zneužitím; § 179 ZP – všeobecná zodpovednosť za škodu; § 225 ZP – obmedzenie náhrady škody spôsobenej z nedbanlivosti.

je pracovným úrazom, za ktorý zamestnávateľ zodpovedá. **NS ČR: 21 Cdo 5060/2007** (pracovný úraz – zlomenina ruky na lyžovačke organizovanej zamestnávateľom), **NS ČR: 21 Cdo 2259/2011** (pracovný úraz na turnaji v nohejbale, ktorý sa stal na športových hrách pre zamestnancov organizovaných zamestnávateľom). V opačnom prípade, o ktorom zatiaľ súdy nerozhodovali, by išlo o otázku existencie zodpovednosti zamestnanca za škodu pri takomto teambuildingu – t. j. či by súdy v súlade so svojim rozhodovaním chceli takúto filozofiu nasledovať aj v tomto prípade, napr. keby počas takéhoto pobytu zamestnanec poškodil zariadenie zamestnávateľa, spôsobil stratu zverenej veci (pre tento prípad – napr. počítač), nevyúčtoval by peniaze (poskytnuté na teambuilding, kde ma zaplatiť ubytovanie za všetkých zamestnancov), alebo by odcudzil vec počas neho.

Činnosť, ktorá je predmetom pracovnej cesty

Je trochu otázne, čo je činnosťou, ktorá je predmetom pracovnej cesty. Ak dochádza na pracovnej ceste k plneniu pracovných úloh napr. z pracovnej zmluvy, je táto situácia podraditeľná aj pod prvý prípad. Aj účasť na školení, ktoré je prehľbovaním kvalifikácie, je v zmysle § 154 ZP výkonom práce, a teda plnením pracovných úloh. V treťom prípade ide o konania zamestnanca v rámci pracovnej cesty, ktorá nepozostáva len z úsekov samotného vykonávania práce, ale aj z iných úsekov (napr. cestovanie v dopravnom prostriedku). Spravidla tu ide o otázku zodpovednosti zamestnávateľa za pracovný úraz alebo otázku škody na vozidle. V prípade zodpovednosti zamestnanca (a zodpovednosti zamestnávateľa za neho) je to aj spôsobenie škody tretím osobám, ku ktorým nedochádza priamo pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi.

Právny exces zamestnanca vo vzťahu k zamestnávateľovi z hľadiska zodpovednosti zamestnanca a zodpovednosti za zamestnanca

Plnenie pracovných úloh nie je spájané len s pokynmi, ktoré sú v súlade so zákonom, ale aj takými, ktoré sú s ním v rozpore, a to aj v širšom zmysle. **Príklad:** Zamestnávateľ uloží zamestnancovi vykonanie práce, ktorá je nad rámec jeho pracovnej zmluvy, alebo na ktorú nemá kvalifikáciu. Zamestnanec túto prácu vykonal, pričom pri nej spôsobil škodu alebo jemu vznikla škoda na zdraví – pracovný úraz.

Splnenie protiprávneho pokynu nie je automaticky excesom, ktorý by zakladal inú než pracovnoprávnú zodpovednosť a zároveň splnenie protiprávneho pokynu automa-

ticky neznamená, že zamestnanec nemá zodpovednosť za svoje konanie.¹⁸⁶

Protiprávne môže byť aj konanie zamestnanca bez pokynu zamestnávateľa.

Otázka právneho excesu má dva rozmery:

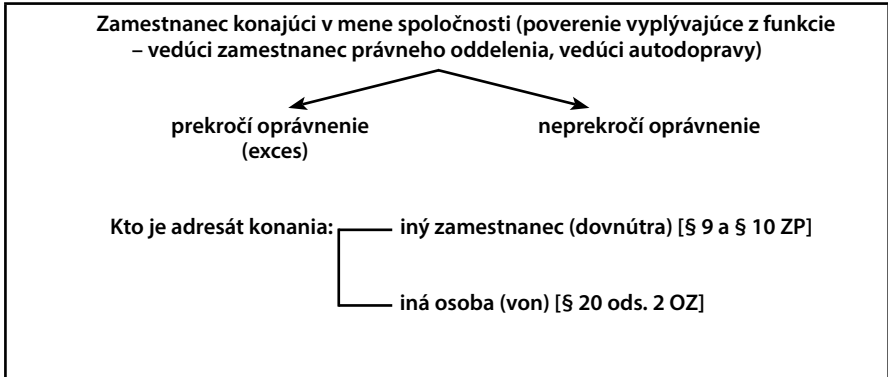
1) **vnútorný exces** – vzťah medzi zamestnávateľom a zamestnancom – napr. zamestnanec si „požičal“ bez vedomia zamestnávateľa služobné vozidlo na súkromnú jazdu, zamestnanec spôsobil škodu požiarom pri oslave kolektívu → vybočenie z rámca plnenia pracovných úloh alebo priamej súvislosti s nimi → občianskoprávna zodpovednosť namiesto pracovnoprávnej zodpovednosti,

2) **vonkajší exces** – vzťah medzi zamestnávateľom a treťou osobou (zmluvný – napr. predajňa tovaru alebo mimozmluvný – napr. škoda spôsobená vozidlom zamestnávateľa) → otázka, či sa aplikuje § 420 ods. OZ, t. j. zodpovednosť zamestnávateľa za osobu, ktorú použila pri svojej činnosti (zamestnanca) → občianskoprávna zodpovednosť zamestnanca voči tretej osobe namiesto občianskoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa voči tretej osobe.

Konanie môže byť aj vonkajším aj vnútorným excesom. **Príklad:** *Zamestnanec si „požičal“ bez vedomia zamestnávateľa služobné vozidlo na súkromnú jazdu a spôsobil dopravnú nehodu pod vplyvom alkoholu spočívajúcu v zničení dopravného zariadenia. Občianskoprávna zodpovednosť zamestnanca voči tretej osobe (škoda na dopravnom zariadení) a občianskoprávna zodpovednosť zamestnanca voči zamestnávateľovi za poškodenie vozidla (tá môže mať aj tú podobu, že zamestnávateľ dá škodu uhradiť z havarijnej poisťky a uplatní si spoluúčasť + prípadné náklady zvýšenia havarijnej poisťky, poisťovňa, keby plnila, pretože tam bol alkohol, by si uplatnila regresné právo voči zamestnancovi).*

Excusu sa môže dopustiť aj osoba, ktorá bola poverená konaním za zamestnávateľa (napr. vedúci zamestnanec).

186 Napr. v oblasti pracovného úrazu je takýto zamestnanec chránený. Naopak ak spôsobí škodu, samotné plnenie takejto úlohy neznamená, že je vylúčená jeho zodpovednosť za škodu, ale do úvahy pripadá spoluzodpovednosť zamestnávateľa. K tejto otázke sa vyjadril **NS SR** v prípade **6 Cdo 138/2016 (R 15/2018)** „**Vedomosť zamestnanca o protiprávnosti pokynu zamestnávateľa je relevantná iba z hľadiska posúdenia povahy jeho zavinenia.** Splnenie protiprávneho pokynu zamestnávateľa nie je okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť konania zamestnanca a v individuálnych prípadoch môže zakladať spoluzodpovednosť zamestnávateľa na vzniknutej škode (§ 187 ods. 1 Zák. práce). Vedomosť zamestnanca o protiprávnosti pokynu zamestnávateľa je relevantná iba z hľadiska posúdenia povahy jeho zavinenia.“

Či je zamestnávateľ viazaný týmto vonkajším excesom smerom von voči tretej osobe, sa posudzuje podľa § 20 ods. 2 OZ a § 420 ods. 2 OZ. Či je zamestnávateľ viazaný vnútorným excesom poverenej osoby voči zamestnancovi, sa posudzuje podľa § 10 ZP. Viazanosť týmto znamená aj možnosť uplatniť si voči zamestnancovi škodu, pričom otázka viazanosti smerom von a otázka ako posúdiť tento vzťah smerom dovnútra, sú dve samostatné otázky. Rovnako ide o dve samostatné otázky, ak zamestnávateľ zodpovedá za bežného zamestnanca voči tretím osobám.

V kontexte § 420 ods. 2 OZ sa objavuje otázka, kde sú hranice zodpovednosti zamestnávateľa za konanie zamestnanca voči tretím osobám.

§ 420 ods. 2 OZ
<i>Škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá.</i>

K uvedenému možno ešte uviesť, že **osobitne sa rieši otázka zodpovednosti za vady - vid. napr.**

NS ČR: 25 Cdo 1479/2005 (občianskoprávne konanie).

Predevším je treba v obecné poloze zdôrazniť, že **vadné provedení práce je předpokladem jak odpovědnosti za vady, tak odpovědnosti za škodu. Zatímco nároky z odpovědnosti za vady** môžu byť uplatňované **jen ve vztahu mezi objednatelém a zhotovitelem, neboť jde o práva, která mají základ v závazkovém právním vztahu, jenž vznikl z jejich smluvního ujednání,**

.... předpokladem vzniku nároku na náhradu škody podle § 420 obč. zák. **není závazkový právní vztah mezi poškozeným a tím, kdo mu škodu způsobil.** Jde o mimozávazkovou zodpovednosť za porušenie právnej povinnosti, založenou na princípu pre-

sumovaného zavinění. Z hlediska aplikace tohoto ustanovení je nerozhodné, zda byla porušena povinnost vyplývající z právního předpisu či ze závazku (ze smlouvy). Vzhledem k tomu, že v daném případě zcela jednoznačně nejde o nároky z odpovědnosti za vady díla (za vady plnění tj. instalace vany), nýbrž o náhradu majetkové újmy, jež vznikla následkem této vadně provedené instalace, tedy o náhradu škody, zcela správně uvažovaly soudy obou stupňů o aplikaci § 420 obč. zák.

Odvolací soud ke svému závěru o nedostatku pasivní legitimace na straně žalované společnosti dospěl výkladem ustanovení § 631 a 633 odst. 2 obč. zák., z nichž dovodil, že odpovědnost za jakoukoliv majetkovou újmu vzniklou v souvislosti s prováděním díla třetí osobou nese zhotovitel jakoby dílo prováděl sám, zatímco ten, kdo škodu fakticky způsobil (třetí osoba), by odpovídal jen pokud by se dopustil excesu. S tímto závěrem nelze souhlasit.

Podle ust. § 631 obč. zák. smlouvou o dílo zavazuje se objednateli ten, komu bylo dílo zadáno (zhotovitel díla), že je za sjednanou cenu provede na své nebezpečí.

Podle ust. § 633 odst. 2 obč. zák. na obsahu smlouvy a povaze díla závisí, zda je zhotovitel povinen provést je osobně nebo zda je oprávněn dát dílo provést na svoji odpovědnost.

Je sice samozřejmé, že v rámci smluvního vztahu ze smlouvy o dílo nese zhotovitel vůči objednateli odpovědnost za řádné provedení díla a odpovídá i za ty vady díla, jež způsobil jeho subdodavatel či jiná třetí osoba, zúčastněná na provádění díla a odlišná od účastníků smluvního vztahu. Jestliže následkem vadně provedené práce touto třetí osobou je způsobena škoda a zhotovitel ji poškozenému nahradí, má proti této třetí osobě tzv. postih podle § 440 obč. zák. z titulu odpovědnosti za škodu způsobenou zaviněním jiného. To ale neznamená, že příp. odpovědnost zhotovitele za škodu způsobenou při provádění díla vylučuje přímou odpovědnost toho, kdo porušením své povinnosti škodu způsobil, pokud ovšem nejde o případ podle § 420 odst. 2 obč. zák., podle něž je škoda způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena. Pouze v uvedeném případě je ze zákona vyloučena přímá odpovědnost zaměstnanců či jiných osob použitých podnikatelským subjektem v rámci jeho činnosti.

V jiných případech však odpovědnost zhotovitele díla za škodu způsobenou při provádění díla nevylučuje přímou odpovědnost toho podnikatelského subjektu, který škodu způsobil, a to jak ve vztahu k objednateli díla, tak ve vztahu k dalším poškozeným. Vyloučena je pouze přímá odpovědnost osob, které v rámci svého vztahu k tomuto subjektu plnily zadané úkoly a odpovídají pouze jemu, a to podle pracovněprávních předpisů. Protože pro uplatnění nároku na náhradu škody podle § 420 obč. zák. není rozhodující,

zda medzi poškodeným a tím, kto mu škodu spôsobil, byl záväzkový právny vzťah, není ani v daném prípade pro aplikaci § 420 odst. 1, 3 obč. zák. rozhodující, zda mezi O. H. a společností A. P., s. r. o. byla uzavřena smlouva o dílo či nikoliv, nýbrž platí zásada, že odpovědnost za škodu nese ten, kdo ji způsobil.

NS ČR: 25 Cdo 1417/2006 (občianskoprávne konanie): Predevším je treba v této souvislosti zdůraznit, že vadné provedení zadané práce v daném případě statického posudku - je předpokladem jak odpovědnosti za vady, tak odpovědnosti za škodu. Zatímco nároky z odpovědnosti za vady mohou být uplatňovány jen ve vztahu mezi objednatelém a zhotovitelem, neboť jde o práva, která mají základ v záväzkovém právním vztahu, jenž vznikl z jejich smluvního ujednání, předpokladem vzniku nároku na náhradu škody podle § 420 obč. zák. není záväzkový právní vztah mezi poškodeným a tím, kdo mu škodu způsobil. Jde o mimozáväzkovou odpovědnost za porušení právní povinnosti, založenou na principu presumovaného zavinění. Z hlediska aplikace tohoto ustanovení je nerozhodné, zda vzniklá škoda je následkem porušení povinnosti vyplývající z právního předpisu či ze smlouvy (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1479/2005). Občanský zákoník při aplikaci § 420 obč. zák. totiž nerozlišuje, zda jde o porušení právní povinnosti vyplývající z právního předpisu anebo o porušení právní povinnosti vyplývající ze smlouvy.

Vzhledem k tomu, že v daném případě zcela jednoznačně nejde o nároky z odpovědnosti za vady díla (tj. za vady plnění zhotovitele vůči objednateli), nýbrž o nárok na náhradu majetkové újmy, k níž došlo v důsledku chybně provedeného statického posouzení, není předpokladem úspěšnosti nároku na náhradu škody smluvní vztah mezi škůdcem a poškozeným. Ostatně již dříve soudní praxe dovodila, že porušení smluvní povinnosti je protiprávním úkonem i ve vztahu k poškozenému, který není účastníkem smlouvy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Odo 379/2001, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 56/2004).

K otázce § 420 ods. 2 OZ patří aj otázka § 20 ods. 2 OZ, pretože niektoré konania môžu mať aj zmluvnú povahu. Napríklad prípad, keď si zákazník objedná zmluvnú opravu. Túto opravu vykoná zamestnávateľ prostredníctvom svojho zamestnanca a vznikne škoda (následkom opravy). Jeho modifikáciou je však situácia, ak zákazník potrebuje v byte vykonať aj ďalšie opravy. Spýta sa zamestnanca a ten mu výkon prisľúbi a opravu vykoná. V tomto prípade je situácia komplikovanejšia, pretože zamestnanec môže „predstierať“, že koná v mene zamestnávateľa alebo môže výslovne konať vo vlastnom mene (v druhom prípade znáša zodpovednosť sám). Tu prichádza do úvahy smerom von § 20 ods. 2 OZ: „*Za právnickú osobu môžu robiť právne úkony aj iní jej pracovníci alebo členovia, pokiaľ je to určené vo vnútorných predpisoch právnickej osoby alebo je to vzhľadom na ich pracovné zaradenie obvyklé. Ak tieto osoby prekročia svoje oprávnenie, vznikajú práva a povinnosti právnickej osobe, len pokiaľ sa právny úkon*

tyka predmetu činnosti právnickej osoby a len vtedy, ak ide o prekročenie, o ktorom druhý účastník nemohol vedieť.⁴¹⁸⁷ Keby teda zamestnanec urobil aj opravy mimo predmetu činnosti právnickej osoby, bude zodpovedať sám (pozn. jedine, že by ho na to oprávnila právnická osoba = neoprávnené podnikanie). Ak ide o predmet činnosti zamestnávateľa, rozhodujúce bude, či druhý účastník – objednávateľ o tom mohol vedieť.

Ako už bolo uvedené, samotná škoda nemusí vzniknúť len zo zmluvného vzťahu, ale aj z mimozmluvného vzťahu. **Príklad:** *mimozmluvná zodpovednosť - stret dvoch vo-*

187 **KS v Ústí nad Labem: R 1/1968** (8 Co 125/67)

K otázke dôvodnosti nároku na vrátení složené zálohy organizáci, jejích pracovník prijal od zákazníka zálohu.

Soud prvého stupně zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhá na žalovaném zaplacení částky 1.300, - Kčs s přísl. Rozhodl tak v podstatě s odůvodněním, že žalovaný není vázán jednáním svého pracovníka, jímž tento pracovník překročil meze svých oprávnění, daných jeho pracovními povinnostmi a pracovním zařízením.

Z výsledků provedeného dokazování, zejména pak z obsahu spisu 4 T 6 11/66 okresního soudu v Teplicích o trestním řízení vedeném proti Š. M. vyplývá, že žalobce projevil zájem o zakoupení etážového topení od žalovaného, že v prodejně žalovaného složil na výzvu pokladní této prodejny Š. M. zálohu ve výši 1.300, - Kčs k rukám jmenované pracovnice žalovaného a že později dodané etážové topení zaplatil žalovanému v jeho plné ceně. Skutečnost, že tuto částku žalobce složil prostřednictvím svých známých manželů, nemění nic na tom, že záměr koupit předmětnou věc byl projevem jeho jména, což Š. M. v trestním řízení potvrdila, a že zmíněnou částku vynaložil ze svých prostředků, a je proto pro právní posouzení věci nerozhodná.

Posouzení důvodnosti žalobcova nároku je závislé na vyřešení otázky, zda popsany úkon někdejší pracovnice žalovaného Š. M. zavazuje žalovaného i za okolností, za nichž k němu došlo, resp. zda z takovéhoho úkonu vznikly žalovanému nějaké povinnosti.

Soud prvého stupně se v tomto ohledu zabýval věcí správně z hlediska ustanovení § 20 odst. 2. o. z. dospěl však k závěru, jež nelze sdílet. Ze znění uvedeného zákonného ustanovení jasně vyplývá, že práva a povinnosti vznikají organizaci i z právních úkonů, při nichž její pracovníci překročí rozsah svého oprávnění, avšak jen tehdy, týká-li se takový právní úkon úkolů organizace a jde-li o překročení, o němž druhý účastník nemohl vědět.

Protože pokladní M. nebyla oprávněna přijímat od zákazníků zálohy na zakoupení zboží, což bylo pracovníkům žalovaného, jak to potvrdil i svědek K. D., směrnicemi výslovně zakázáno, nemůže být žádných pochyb o tom, že přijetím zálohy od žalobce překročila i jako pokladní rozsah svého oprávnění, když jednala v přímém rozporu s daným zákazem.

Zjištěné okolnosti případu však neskýtají přijatelně spolehlivou oporu pro úsudek o tom, že žalobce mohl o tomto překročení vědět. V tomto směru nutno uvážit, že žalobce prokazatelně nebyl v době složení zálohy informován o nepřítupnosti takovéhoho postupu, když podle svědka D. nebyli zákazníci v prostoru prodejny jím vedené žádným obvyklým způsobem (kupř. upozorněním na vývěsce apod.) o existenci zákazu vydaného žalovaným informováni, a když v řízení nevyšlo najevo nic, z čeho by bylo možno usuzovat na jeho vědomost o této skutečnosti. Přitom je nutno přihlídnout k tomu, že žalobce byl ke složení zálohy M. přímo vyzván a že mu bylo vystaveno M. jako pokladní – tedy osobou k činnosti podobného druhu zásadně oprávněnou – písemné potvrzení o přijetí složené částky. Uvedené okolnosti, posuzované i z hlediska zjištění, že žalobci nelze prokázat vědomost o zákazu takovéhoho postupu, potvrzují, že dobrá víra žalobce o nezávadnosti činnosti pokladní nebyla ani nijak otřesena. Protože pak nemůže být zajištěno sporu o tom, že šlo o úkon, týkající se zásadně úkolů organizace, k nimž patří právě především prodej zboží zákazníkům, jsou po všech stránkách splněny podmínky, jejichž existenci váže zákon na vznik povinnosti organizace v případech, kdy její pracovník překročí rozsah svého oprávnění.

Žalobce tedy právem požaduje na žalovaném vrátení jím složené částky, za niž se mu nedostalo žádné protihodnoty.

*Pozri aj **NS ČR: 20 Cdo 1418/2002.***

zidiel, pričom jedno vedie zamestnanec – služobné vozidlo a druhé fyzická osoba. **Príklad:** zmluvná zodpovednosť - zmluvnej opravy elektrického zariadenia v byte, kde dôjde k poškodeniu zariadenia, poškodeniu bytu alebo dokonca ku krádeži vecí.

V odbornej literatúre sa diskutovali a na súdoch sa rozhodovalo, kde sú hranice zodpovednosti podľa § 420 ods. 2 OZ.

Pred odpoveďami, ktoré vyplývajú zo súčasnej právnej úpravy a rozhodovania súdov, možno poukázať na dobový pohľad z roku 1958.

Dobový právny názor: Otázka rozsahu zodpovednosti zamestnávateľa bola položená v kontexte vtedajšieho § 344 OZ¹⁸⁸ – podnik vyslal elektromontéra, aby v byte objednávateľa vykonal opravu elektrického prístroja

1. škoda zapríčinená elektromontérom nesprávnou opravou
2. škoda, ktorú spôsobí tým, že svojou neopatrnosťou opravovaný prístroj pustí na zem a rozbije
3. škoda, ktorú spôsobí tým, že na stôl spadnutším prístrojom rozbije sklenenú dosku stola
4. škoda, ktorú spôsobí reflexným pohybom vyvolaným ranou z vedenia nevypnutého prístroja tak, že rozbije v blízkosti sa nachádzajúci predmet
5. škoda, ktorú spôsobí zlomením nástroja, ktorý mu na opravu požičal objednávateľ opravy alebo zlomením prístroja, ktorý si objednávateľ pre tento cieľ požičal u suseda
6. škoda, ktorú spôsobí tým, že medzi prácou dráždi mačku alebo deti objednávateľa, ktoré vyprovokuje k pohybom spôsobujúcim škodu
7. škodu, ktorú spôsobí rozbitím umývadla, keď si po práci umýva ruky v kúpeľni objednávateľa opravy
8. škodu, ktorú spôsobí tým, že sa pri odchode z domu potkne a pádom rozbije sklo na domovej bráne
9. škodu, ktorú spôsobí tým, že v byte objednávateľa niečo ukradne

Názor:

- účelom je len sankcionovanie nesprávneho splnenia povinnosti, ktoré nezavinil sám dlžník, ale jeho pomocník, a na ktorého preto treba uložiť osobitnú sankciu, lebo v iných ustanoveniach občianskeho zákonníka je sankcionované len zavinenie dlžníka samého,
- niet žiadneho dôvodu predpokladať, že by tu mala byť postihnutá širšia oblasť zavineneho správania sa ako v ustanoveniach sankcionujúcich neplnenie alebo neriadne plnenie dlžníka,
- z toho vyplýva, že dlžník má byť postihnutý zodpovednosťou za zavinenie pomocníka najviac v tom rozsahu, v akom by bol postihnutý pri osobnom riadnom plnení – a tak prichádza k záveru, že sa tu ukladá zodpovednosť len za škodu, ktorú zapríčinil pomocník vykonávaním toho, čo má dlžník vykonať druhej strane, teda len za to, čo spôsobil ipso negotio,
- zodpovednosť možno založiť len na úkonoch, ktoré sú vo všeobecnosti úkonmi splnenia tejto povinnosti, i keď sú z hľadiska primeranosti, odbornosti a pod. nedostačujúce, nesprávne alebo keď presahujú nutnú alebo primeranú potrebu. Práve v týchto úchylnkách bude spočívať zavinenie pomocníka,
- pretože povinná strana (najmä dlžník) zodpovedá z titulu porušovania splňovaného právneho pomeru len potiaľ, pokiaľ poruší povinnosť vykonávaním (resp. opomenutím) splnenia, zodpovedá aj za pomocníka len potiaľ, pokiaľ pomocník spôsobí ujmu vykonávaním (resp. opomenutím) splnenia, a nie za ujmy, ktoré pomocník spôsobí pri splňaní alebo pri príležitosti splňania povinnosti,
- 1 až 5 – podnik, 6 až 9 – elektromontér.

Dobová literatúra: LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve II (1958), str. 257 – 259.

188 §344 zákona č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník: „Kto je zaviazaný niekomu niečo vykonať, zodpovedá mu za zavinenie svojho zákonného zástupcu a osôb, ktoré použije na splnenie svojho záväzku.“

V súčasnosti je potrebné skúmať, či ide o škodu spôsobenú pri činnosti zamestnávateľa (pozri aj NS: R 55/1971, NS: R 29/1979, NS: R 11/1982, B. č. 28/1982) a ak aj áno, či nejde o exces zamestnanca pri takejto činnosti (pozri napr.: NS ČR: 21 Cdo 1148/2002, 25 Cdo 482/2005, 25 Cdo 482/2005, 25 Cdo 2777/2004, 21 Cdo 454/2002). Podmienkou zodpovednosti zamestnávateľa je spôsobenie škody tým, koho na túto činnosť použila (zamestnanec).

Dobová prvorepubliková literatúra¹⁸⁹ uvádzala: „Kto ustanoví iného, aby namiesto neho obstaral niektorú jeho vec (>>záležitost<<), musí zo svojej strany všetko urobiť, aby z tohto poverenia nevyplývala žiadna škoda tretím stranám. Ak teda spôsobí takto ustanovená osoba konaním v odbore svojho poverenia niekomu protiprávne škodu: dá sa predpokladať, že ustanoviteľ zameškal škodu predísť.“^{190 191}

Základným pravidlom, ktoré sa presadilo, je posúdenie (vždy v konkrétnom prípade), či činnosť zamestnanca má/nemá miestny (priestorový), časový, vecný (vnútorný, účelový) vzťah k činnosti právnickej alebo fyzickej osoby (zamestnávateľa). Škodou spôsobenou právnickou/fyzickou osobou podľa § 420 ods. 2 OZ nie je škoda, ktorú zamestnanec spôsobil pri činnosti, ktorou sledoval výlučne uspokojovanie svojich záujmov, hoci k nej došlo v pracovnej dobe a na pracovisku.

Príklad: Zamestnanec použil na pracovnej ceste pri plnení pracovných úloh neoprávnené služobné vozidlo. Ako je to v tomto prípade?

Otázka oprávnenosti použitia vozidla by podľa časti odbornej literatúry¹⁹² nemala mať vplyv na zodpovednosť zamestnávateľa voči tretím osobám. V podstate by to potom znamenalo, že každý exces pri použití pracovného prostriedku (napr. iný stroj ako určený zamestnávateľom) by znamenalo, že zodpovednosť je mimo rámca pracovnoprávnej zodpovednosti hoci, ako bude **ďalej uvedené**, je to relatívne (rozdiel môže byť napr. v tomto, že zamestnanec oprávnené použije vozidlo pri pracovnej ceste, ale neoprávnené sa s ním aj vozí mimo úsekov,

189 FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1998 reedic.), str. 365

190 Potom už táto literatúra uvádza, kedy sa osoba, ktorá ustanovila inú osobu, zbaví zodpovednosti a aj prípady zodpovednosti za zamestnanca, ktoré však aj vzhľadom na výrazné rozdiely právnej úpravy nie sú relevantné. K tejto otázke aj BĚLINA - DRÁPAL a kol.: Zákoník práce. Komentár, str. 932, riešia len aspekt pracovnoprávnej zodpovednosti. Zodpovednosť môže byť aj duálna – poškodenie vozidla tretej osoby, ale aj poškodenie vozidla zamestnávateľa.

191 O uvedenom vypovedá aj dobové rozhodnutie súdu. **Z.R.189:** „Jestliže poštmajster, který je s poštovým erárom vo smluvnom pomere, spreneverí peňažnú sumu, podanú na poštu poštovou poukázkou, poštový erár je zodpovedný podľa pravidiel občianskeho práva za škodu takto spôsobenú. – Niet platného súkromnoprávneho pravidla, ktoré by vyžadovalo ako prvú podmienku žaloby proti poštovému eráru na náhradu škody, aby bola odškodňovacia žaloba aj proti škodu spôsobivšiemu poštmajstrovi prejednaná.“ Pozri FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1998 reedic.), str. 377.

192 K tejto otázke aj BĚLINA - DRÁPAL a kol.: Zákoník práce. Komentár, str. 932 - riešia len aspekt pracovnoprávnej zodpovednosti. Zodpovednosť môže byť aj duálna – poškodenie vozidla tretej osoby ale aj poškodenie vozidla zamestnávateľa.

kde by sa mal nachádzať – napr. ide na mesačnú cestu služobným vozidlom a cez víkendy sa na ňom neoprávnené vozí alebo je mimo obvyklej trasy pracovnej cesty).

Pokiaľ ide o exces do vnútra pracovnoprávných vzťahov, rovnako je dôležitá otázka, kedy ide o exces? Je excesom už vybočenie v konaní bez ohľadu na to, že sa tak deje pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi (napr. namiesto vlaku zamestnanec použije služobné vozidlo a poškodil ho alebo zoberie na pracovnú cestu zariadenie, na ktoré nemal povolenie ho zobrať a dôjde k strate, poškodeniu)? Alebo je excesom vybočenie až v konaní, ktoré je mimo rámca plnenia pracovných úloh (napr. súkromné jazdy služobným vozidlom)? A čo v takomto prípade? Zamestnávateľ dá pokyn, aby zamestnanci nefajčili na pracovisku. Niektorí zamestnanci dlhodobo neplnia tento pokyn. Vedúci zamestnanec, aby zabezpečil splnenie tohto pokynu, im cigarety dá zobrať z kancelárie, prípadne aj fyzicky alebo dôjde k fyzickému konfliktu.

Vzhľadom na to, aká filozofia sa presadila, možno sa domnievať, že v zmysle rozhodovania súdov bude rozhodujúci časový, miestny a najmä (teda toto je rozhodujúce kritérium) vecný (vnútorne) účelový pomer k výkonu závislej práce, a teda, či zamestnanec sledoval z objektívne alebo subjektívne hľadiska plnenie pracovných úloh alebo výlučne vlastný prospech. Napríklad pri použití služobného vozidla bez súhlasu zamestnávateľa na pracovnej ceste zamestnanec síce môže sledovať aj vlastný prospech (pohodlnosť, ušetrenie času), ale sleduje aj plnenie pracovných úloh – ide na pracovnú cestu do miesta pracovnej cesty. Ak však išiel týmto autom aj inde, nesleduje už tieto ciele. Zároveň, ak zamestnanec síce oprávnené použije auto na služobnej ceste, ale na tejto ceste si urobí zachádzku (napr. v Rakúsku odbočí do outletového centra), v danom momente už nesleduje (nechráni záujmy zamestnávateľa), ale sleduje výlučne svoje vlastné ciele.¹⁹³ Otázne samozrejme je, ako to reálne súdy vyhodnocujú. Pretože takéto vybočenie (z tohto kontexte doslovne – vybočenie, odbočenie) by mohlo ísť na ťarchu poškodeného/tretej

193 Reverzná situácia pracovného úrazu – **NS: R 12/1983** (napr. úraz si mohol spôsobiť sám porušením dopravných predpisov, alebo mu ho mohla spôsobiť tretia osoba, prípadne vznikla škoda na vozidle) – „Došlo-li při pracovní cestě k pracovnímu úrazu pracovníka, odpovídá organizace za škodu na vlastním vozidle pracovníka (§ 190 a § 193 odst. 1 písm. d) zákoníka práce) bez ohledu na své vlastní zavinění a bez ohledu na protiprávní či protispoločenské jednání, aťž strany organizace či žž strany třetí osoby (tyto závěry neplatí, nešlo-li o plnění pracovních úkolů). Odpovědnosti se může organizace zcela zprostit z důvodů uvedených v ustanovení § 191 odst. 1 zákoníka práce. To by mohlo přicházet v úvahu např. v případě, že škoda vznikla v přičinné souvislosti s tím, že poškozený pracovník svým zaviněním porušil předpisy nebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoli s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování organizace soustavně vyžadovala a kontrolovala, a že toto zaviněné porušení uvedených předpisů nebo pokynů bylo jedinou příčinou vzniklé škody. V souvislosti s ustanovením § 272 zákoníka práce přichází při cestě konané vlastním motorovým vozidlem v úvahu úplné zproštění odpovědnosti organizace za podmínek uvedených v ustanovení § 191 odst. 1 zákoníka práce, pokud pracovník porušil dopravní předpisy. V takovém případě není třeba ani zkoumat řádné seznámení s nimi, kontrolu jejich znalosti a dodržování prováděnou organizací. Částečné zproštění odpovědnosti organizace by totiž přicházelo v úvahu z podmínek uvedených v ustanovení § 191 odst. 2 zákoníka práce, které pod písm. a) uvádí zaviněné porušení předpisů nebo pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, s nimiž byl pracovník řádně seznámen, přičemž toto porušení bylo jednou z příčin škody.“

osoby, ktorej vznikla škoda (naopak to ale chráni zamestnávateľa pred pripočítaním zodpovednosti za niekoho, ktorý konal mimo medzí).

V už uvedenom príklade dobovej literatúry sa javí, že len bod 6 a 9 by zamestnávateľa nepochybne neviazali, pretože aj mimovoľné škody by mohli byť pripísané zamestnávateľovi, pretože napr. aj použitie toalety a odchod z miesta sa javí v príčinnej súvislosti s plnením pracovných úloh/priamou súvislosťou s nimi (nedá sa od nej oddeliť), a teda hoci návšteva toalety je aj osobnou potrebou, v miestnej, časovej a vecnej súvislosti sa javí, súvisí s dôvodom, prečo sa tam zamestnanec nachádza, a teda nemožno ju odtrhnúť od tohto dôvodu. Problémom už uvedenej teórie však môže byť to, ako zamestnanec takýto výkon robí, kde sú jeho hranice – napr. zamestnanec sa potkol na schodoch a rozbil dvere, pretože si nezaviazal šnúrky, a teda ide o okolnosť, ktorá je úplne samostatná od okolnosti, prečo sa na mieste nachádza (príčinou škody je de facto nedbanlivosť zamestnanca/nepočínanie si v súlade s opatrnosťou a pod.). Keby aj konanie malo byť excesom, potom je otázne, či aj excesom pracovnoprávnym (napr. pri páde rozbije aj náradie, pričom sa to však stalo v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh – odchod z miesta zákazky, a teda je nepochybné, že správanie zamestnanca, ktoré viedlo k škode, bolo nedbanlivostné, ale nedialo sa mimo rámca plnenia pracovných úloh/v priamej súvislosti s nimi). Inou situáciou by bola skutočnosť, keby tento zamestnanec v zúrivosti rozbil bránu hodením nástrojov, čím by poškodil aj nástroje, aj bránu.

Zamestnávateľ bude v niektorých prípadoch za škodu zodpovedať aj bez ohľadu na to, či jeho zamestnanci niečo zavinili (napr. § 427 ods. 1 OZ: „Fyzické a právnické osoby vykonávajúce dopravu zodpovedajú za škodu vyvolanú osobitnou povahou prevádzky“ a § 428 OZ, prvá veta: § 428 OZ: „Svojej zodpovednosti sa nemôže prevádzateľ zbaviť, ak bola škoda spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v prevádzke“. Ide o objektívnu zodpovednosť bez ohľadu na zavinenie, ktorá však nie je bezvýnimčná.¹⁹⁴ Napríklad § 428 OZ, druhá veta: „Inak sa zodpovednosti zbaví, len ak preukáže, že sa škode nemohlo zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.“¹⁹⁵

NS ČR: 25 Cdo 2600/2007 (občianskoprávne konanie): *Podle ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák. je škoda způsobena právnickou nebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Citované ustanovení se **uplatní tehdy, když je přímý škůdce v zaměstnaneckém nebo obdobném právním vztahu vůči právnické, popř. fyzické osobě a škodu způsobil při činnosti, kterou prováděl pro tuto osobu dle jejích příkazů a pokynů, nikoliv tedy vlastním jménem a na vlastní riziko** (viz Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol.: *Občianský zákoník I komentář*,*

194 FEKETE, I.: *Občiansky zákonník I. Veľký komentár* (2011), str. 1114.

195 Napr. dobové rozhodnutie súdu tiež uvádza, že: **Z. R. 174:** „Za požiaru škodu spôsobenú iskrami prísacimi z parnej železničnej lokomotivy zodpovedný je železničný podnik ako majiteľ nebezpečného provozu bez toho, že by bolo treba proti nemu dokazovať opominutie alebo neopatrnosť jeho zamestnancov.“

C.H. Beck, 1. vydání, Praha 2008, s. 1069). Odpovědnost právnické, popř. fyzické osoby nastupuje namísto škůdce, který způsobil škodu při plnění povinností vyplývajících z jeho vztahu k této osobě nebo vznikajících v souvislosti s tímto vztahem. Splnění uvedených předpokladů u žalovaného 2) nebylo v dané věci ani tvrzeno, tím méně prokázáno, proto je aplikace ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák. na posuzovaný případ vyloučena.

NS ČR: 25 Cdo 2777/2004 (občianskoprávne konanie):¹⁹⁶ Zásadne je třeba vycházet z toho, že do rámce činnosti právnické (fyzické) osoby spadá především výkon zaměstnání, plnění služebních povinností a úkolů vyplývajících z pracovního poměru a úkony s tím přímo související, popř. může jít i o takovou další činnost, která nepostrádá místní (prostorový), časový a věcný (vnitřní, účelový) vztah k činnosti právnické (popř. fyzické) osoby. **O exces se jedná, jestliže škoda byla způsobena při takové činnosti, jíž škůdce sledoval vlastní zájmy či potřeby, popř. zájmy jiných osob.** Škodou způsobenou právnickou osobou ve smyslu ust. § 420 odst. 2 obč. zák. tedy není, jestliže její zaměstnanec škodu způsobil při činnosti, kterou sledoval výlučně uspokojování svých zájmů, byť k ní došlo v pracovní době na pracovišti, a v takovém případě odpovídá poškozenému přímý škůdce.

V dané věci bylo třeba uvážit, že V. P., který žalobci způsobil újmu na zdraví, byl

¹⁹⁶ Skutkový stav: Dne 14. 6. 1999 přijel žalobce svým nákladním automobilem do areálu firmy A., a. s., kde načerpal naftu, poté přešel s vozidlem do prostoru firmy R. a A., a. s., kde měl v úmyslu provést opravu svého vozidla. Žalobce byl sice oprávněn do objektu vjet, načerpat pohonné hmoty a v dílně složit či naložit materiál, avšak jinak nebyl oprávněn se v areálu pohybovat. Když se zde pokusil opravovat své vozidlo autogenem v blízkosti míchárny metanolu, byl z tohoto prostoru vykázán zaměstnancem jiné firmy J. H., areál opustil a opravu dokončil mimo objekt firmy A., a. s. Poté se do areálu vrátil, aby do dílny zanesl nástroje, a přitom byl osloven zaměstnancem žalované bezpečnostní agentury V. P., který zde byl zaměstnán jako ostraha tohoto objektu. Na jeho slovní výzvy k opuštění objektu žalobce nereagoval a když pokračoval dál v cestě V. P. ho fyzicky napadl. Žalobce utrpěl těžké pohmoždění břicha s roztržením sleziny a následným krvácením do dutiny břišní, vedoucího k odstranění sleziny, za což byl V. P. rozsudkem Okresního soudu v Chrudimi ze dne 6. 10. 1999, č. j. 1 T 364/99-56, uznán vinným ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 trestního zákona. V důsledku tohoto úrazu byl žalobce od 15. 6. 1999 do 19. 12. 1999 v pracovní neschopnosti, za tu dobu ušlý výdělek činil 48.621,- Kč, bolestné bylo ohodnoceno 182,5 body, což odpovídá částce 5.475,- Kč, a ztížení společenského uplatnění bylo ohodnoceno 150 body, což odpovídá částce 4.500,- Kč.

NS ČR: V dané věci bylo třeba uvážit, že V. P., který žalobci způsobil újmu na zdraví, byl zaměstnancem žalované a mezi jeho pracovní úkoly náleželo střežit objekt od nepovolaných osob. K napadení žalobce došlo v objektu, který jmenovaný střežil, a to v době, kdy byl ve službě a měl plnit úkoly zadané mu jeho zaměstnavatelem. Místní a časový vztah jednání jmenovaného k plnění jeho pracovních úkolů a k předmětu činnosti jeho zaměstnavatele, zajišťujícího ostrahu tohoto objektu, je tedy jednoznačně dán. Pokud jde o věcný (vnitřní účelový) vztah mezi jednáním jmenovaného, jímž způsobil žalobci poškození zdraví, a mezi plněním úkolů žalované právnické osoby vzhledem k předmětu její činnosti, je zřejmé, že zaměstnanec žalované, který se snažil vykázat žalobce ze střeženého objektu a následně být zcela nevhodným způsobem mu chtěl fyzicky zabránit v dalším pohybu v objektu, sledoval tímto jednáním plnění úkolů svého zaměstnavatele, k jehož činnosti patřilo zajištění ostrahy objektu, včetně zabránění vstupu nepovolaných osob. Jiný účel jeho jednání vůči žalobci ze skutkových zjištění nevyplývá a na jejich základě nelze dovodit, že by fyzickým napadením žalobce sledoval nějaké své osobní nebo jiné zájmy. Subjektivně jednal ve prospěch svého zaměstnavatele a objektivně jeho jednání, byť naplnilo znaky trestného činu, nepostrádalo místní, časový ani věcný vztah k činnosti žalované právnické osoby.‘

zaměstnancem žalované a mezi jeho pracovní úkoly náleželo střežit objekt od nepovolaných osob. K napadení žalobce došlo v objektu, který jmenovaný střežil, a to v době, kdy byl ve službě a měl plnit úkoly zadané mu jeho zaměstnavatelem. Místní a časový vztah jednání jmenovaného k plnění jeho pracovních úkolů a k předmětu činnosti jeho zaměstnavatele, zajišťujícího ostrahu tohoto objektu, je tedy jednoznačně dán. Pokud jde o věcný (vnitřní účelový) vztah mezi jednáním jmenovaného, jímž způsobil žalobci poškození zdraví, a mezi plněním úkolů žalované právnické osoby vzhledem k předmětu její činnosti, je zřejmé, že zaměstnanec žalované, který se snažil vykázat žalobce ze střeženého objektu a následně být zcela nevhodným způsobem mu chtěl fyzicky zabránit v dalším pohybu v objektu, sledoval tímto jednáním plnění úkolů svého zaměstnavatele, k jehož činnosti patřilo zajištění ostrahu objektu, včetně zabránění vstupu nepovolaných osob. Jiný účel jeho jednání vůči žalobci ze skutkových zjištění nevyplývá a na jejich základě nelze dovodit, že by fyzickým napadením žalobce sledoval nějaké své osobní nebo jiné zájmy. **Subjektivně jednal ve prospěch svého zaměstnavatele a objektivně jeho jednání, byť naplnilo znaky trestného činu, nepostrádalo místní, časový ani věcný vztah k činnosti žalované právnické osoby.**

Okolnost, že jednání pracovníka žalované společnosti vůči žalobci nelze považovat za nutnou obranu, pak neznamená, že je nelze považovat za činnost právnické osoby ve smyslu ust. § 420 odst. 2 obč. zák. Nutná obrana je totiž okolností vylučující protiprávnost jednání, nikoliv okolností, vylučující odpovědnost zaměstnavatele za škodu způsobenou jeho zaměstnancem podle uvedeného ustanovení.

NS ČR: 25 Cdo 2269/2006:

Vzhledem k tomu, že cesta žalovaného-učitele autoškoly služebním vozem se konala za účelem výuky žáka autoškoly, lze jízdu žalovaného z místa bydliště žalobkyně považovat za úkon v přímé souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů, když konečným cílem byl sraz se žákem autoškoly. O plnění úkolů autoškoly jejím zaměstnancem lze však uvažovat toliko v těchto intencích. Pokud totiž žalovaný využil pracovní cestu též k přepravě dalších osob či věcí, šlo již o činnost nad rámec plnění jeho pracovních úkolů učitele autoškoly, a v tomto již jednal na vlastní riziko. I když při jízdě do místa nástupu žáka plnil úkoly autoškoly, resp. šlo o úkon nutný před počátkem práce, z hlediska věcného (vnitřního účelového) odvoz žalobkyně z místa jejího bydliště na její pracoviště vozidlem, jež měl žalovaný svěřeno k výkonu své práce, nelze posuzovat jako činnost konanou pro zaměstnavatele, nešlo o plnění jeho pracovních úkolů ani o úkon v přímé souvislosti s ním, neboť k jeho úkolům učitele autoškoly toto nepatřilo ani to s činností autoškoly nesouviselo. Tímto jednáním také nemohl sledovat plnění úkolů svého zaměstnavatele, když k činnosti autoškoly nepatřila doprava cizích osob ve cvičném voze. Proto z výše uvedených hledisek pouze jízda samotného žalovaného ve voze nevybočuje z rámce činnosti autoškoly, jejímž byl zaměstnancem, avšak převoz spolujezdce, který není zaměstnancem ani žákem autoškoly a nebyl ani pověřen k nějaké činnosti pro autoškolu, k plnění úkolů autoškoly neslouží a sloužit nemůže, a to nejen z hlediska objektivního ale ani subjektivního.

V tomto případě jde jednoznačně o tzv. exces ve smyslu § 420 odst. 2 obč. zák., kdy zaměstnanec autoškoly tím, že při jízdě služebním vozem **převážel svou přítelkyni, sledoval uspokojování svých vlastních zájmů, popř. zájmů jiných osob.** Tím neplnil pracovní úkoly,

za tím účelom mu automobil nebol sväten, k jeho pracovným úkolom nenáležala preprava jeho priateľkyne a táto jeho činnosť **nespadala do rámce úkolů autoškoly ani s činností autoškoly nesouvisela, a to bez ohledu na okolnost, zda žalovaný měl povoleno či zakázáno vozit kromě žáků cizí osoby ve cvičném voze.**¹⁹⁷

K zodpovednosti voči tretím osobám z hľadiska toho, kto dal podnet na konanie

V pracovnom práve môže nastať napr. takéto konanie z hľadiska pokynov na prácu:

- 1) pokyn tretej osoby (ktorá je inak na pokyn oprávnená – napr. zákazník/stavbyvedúci alebo neoprávnená),
- 2) vedúci zamestnanec (ktorý je inak na pokyn oprávnený alebo neoprávnený – napr. nie je organizačne nadriadeným vedúcim zamestnancom),
- 3) zamestnávateľ (iná osoba konajúca za zamestnávateľa – štatutárny orgán, člen štatutárneho orgánu, majiteľ a pod.),
- 4) zamestnanec konal bez vonkajšieho podnetu (prípadne dokonca v rozpore s pokynom zamestnávateľa).

Aj v týchto prípadoch sa rieši otázka zodpovednosti zamestnávateľa podľa § 420 ods. 2 OZ za konanie zamestnanca. Pokyn môže byť oprávnený, neoprávnený (ten, kto ho dával, nemal na to oprávnenie, ale z povahy veci nemusí byť protiprávny – t. j. jeho splnením nenastane protiprávny stav, ale zamestnanec ho nemusí splniť), v súlade s právom alebo protiprávny. Pokyn, ktorý je v rozpore s právom, *môže zamestnanec odmietnuť (§ 47 ods. 3 ZP)*.¹⁹⁸ Ak ide o protiprávny pokyn zamestnávateľa alebo za zamestnávateľa (napr. vedúci zamestnanec, štatutárny orgán), nemôže sa zamestnávateľ dovolávať, že jeho zodpovednosť len z dôvodu splnenia protiprávneho pokynu je vylúčená.

197 Skutkový stav: „Žalovaný dne 15. 11. 2000 v obci Žleby při řízení služebního osobního automobilu nezvládl v důsledku nepřiměřené rychlosti v pravotočivé zatáčce řízení vozidla, vjel do levé poloviny vozovky a čelně narazil do protijedoucího nákladního automobilu. Žalobkyně, jeho tehdejší přítelkyně, která byla ve voze jako spolujezdec, utrpěla při této dopravní nehodě rozsáhlé poškození zdraví (zlomeniny obličejové etáže, levé očníce, kosti čelní, kosti nosní a přepážky nosní, pohmoždění obličeje, silný otřes mozku a zlomeninu krčního obratle). Vlastníkem vozidla byla A. K. a žalovaný je používal jako zaměstnanec (učitel) autoškoly. Od zaměstnavatele měl povoleno jezdit do místa svého bydliště, popřípadě i ke své přítelkyni, pokud v průběhu cesty nabíral žáky. Dne 15. 11. 2000, kdy došlo k nehodě, cestou z bydliště žalobkyně měl žalovaný nabírat žáka.“

198 NS ČR: 21 Cdo 3157/2017: **splnenie pokynu, ktorý nie je v súlade s právom.** Je jisté mimo pochybnosť, že povinnosť zamestnanců plniť pokyny nadriazených, ktorá patrí k základným povinnostiam zamestnanců uvedeným v ustanovení § 301 písm. a) zák. práce, se týká pouze takových pokynů, které jsou vydány v souladu s právními předpisy nadřízeným zaměstnancem, který je k tomu oprávněn (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 1968 sp. zn. 6 Cz 18/68, uveřejněné pod č. 80 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1968, nebo odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2016 sp. zn. 21 Cdo 3557/2015).

Je-li zaměstnanec vydán pokyn, který není v souladu s právními předpisy, není zaměstnanec povinen takový pokyn splnit. Jestliže však zaměstnanec přesto takový pokyn splní a zaměstnavateli tím vznikne škoda, je třeba mít na zřeteli, že z hlediska posouzení odpovědnosti zaměstnance za škodu ve smyslu ustanovení § 250 zák. práce není samo o sobě významné, že zaměstnanec není takovým pokynem vázán; podstatné je, že, jednal-li zaměstnanec protiprávně na pokyn nadřízeného zaměstnance, nelze protiprávní jednání zaměstnance (zaviněné porušení pracovněprávních povinností) považovat za jedinou příčinu vzniku škody, nýbrž příčinu vzniku škody je třeba spatřovat rovněž (zároveň) v porušení povinností ze strany zaměstnavatele (tím, že nadřízený zaměstnanec vydal pokyn, který nebyl v souladu s právními předpisy). Namísto je pak úvaha o poměrném omezení odpovědnosti zaměstnance z důvodu spoluodpovědnosti zaměstnavatele ve smyslu ustanovení § 250 odst. 2 zák. práce.

Súd tu tiež do popredia dáva otázku časovovej, miestnej a najmä (teda toto je rozhodujúce kritérium) vecne (vnútorne) účelovovho pomeru k výkonu závislej práce, a teda, či zamestnanec sledoval z objektívneho alebo subjektívneho hľadiska plnenie pracovných úloh alebo výlučne vlastný prospech. Vidno to na prípade **NS ČR: 21 Cdo 418/2011**, kde zamestnanec konal voči tretím osobám, a to napriek zákazu zamestnávateľa.

NS ČR: 21 Cdo 418/2011: Zodpovednosť zamestnávateľa voči tretím osobám, ak zamestnanec konal napriek jeho zákazu

V posudzovanom prípade... zamestnanec žalovaného P. Š. pri tom, kedyž dne 3. 8. 2006 ve výrobní hale č. 2 spoločnosti Siemens Elektromotory s.r.o. ve Frenštátě pod Radhoštěm z vlastní iniciativy uvedl do pohybu mostový jeřáb, který chtěl použít místo lešení k výměně kabelových rozvodů k počítačovým sítím, neplnil své pracovní úkoly, neboť uvedeným způsobem postupoval proti výslovnému zákazu žalovaného používat jeřáb a jinou zvedací techniku společnosti Siemens Elektromotory s.r.o. Protože však při této činnosti z objektivního i subjektivního hlediska sledoval plnění svých pracovních úkolů (mostový jeřáb uvedl do pohybu proto, aby si zjednal přístup k místu, na němž měl provést výměnu kabelových rozvodů), **nepostrádala jeho činnost věcný (vnitřní, účelový) vztah k činnosti žalovaného, který mu uvedený pracovní úkol uložil.**

Na tom, že činnosť P. Š. měla věcný (vnitřní účelový) vztah k činnosti žalovaného jako jeho zamestnávateľa, nemůže nic zmeniť ani okolnosť, že podľa dohody žalovaného se spoločnosť Siemens Elektromotory s.r.o. měla zajišťovať presťahovanie mostového jeřábu k místu, na němž měla byť provedená výměna kabelových rozvodů, tato spoločnosť, a ani to, že žalovaný prováděl výměnu (opravu) kabelů počítačové sítě ve výrobní hale č. 2 spoločnosti Siemens Elektromotory s.r.o. jako „subdodavateľ“ na základě smlouvy uzavřené se společnosť GABEN s.r.o. Zaměstnanec žalovaného P. Š. totiž při své činnosti z objektivního i subjektivního pohledu nesledoval zájmy společností Siemens Elektromotory s.r.o. ani zájmy společností GABEN s.r.o., nýbrž - tím, že se snažil vytvořit si podmínky ke splnění pracovního úkolu uloženého mu zaměstnavatelem - zájmy žalovaného, a jednal proto v rámci jeho činnosti a nikoli v rámci činnosti společností Siemens Elektromotory s.r.o. nebo společností GABEN s.r.o.

Poukaz dovolateľa na ustanovení § 538 obchodního zákoníku, z jehož druhé věty vyplývá, že při provádění díla jinou osobou pověřenou zhotovitelem má zhotoviteľ odpovednosť, jako by dílo prováděl sám, není případný. Smyslem tohoto ustanovení je formulovať pravidlo, že použití jiné osoby k provedení díla nezabavuje zhotoviteľa odpovednosti vůči objednateli a že zhotoviteľ se při plnění svého závazku vůči objednateli nemůže odvolávat na své smluvní vztahy s dalšími dodavateli, a nikoliv stanovit odpovednosť zhotoviteľa za škodu způsobenou osobami, které při provádění díla použil další dodavateľ pověřený zhotovitelem (k tomu srov. svým významem obdobné obecné usta-

novení § 331 obchodníhó zákoníku, podľa něhož, plní-li dlužník svůj závazek pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by závazek plnil sám, nestanoví-li tento zákon jinak).

Právní názor uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 9. 2006 sp. zn. 25 Cdo 3125/2005, který byl uveřejněn pod č. 77 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2007, kterým dovolatel dokládá údajnou neustálenost judikatury soudů v otázce odpovědnosti právnické nebo fyzické osoby za škodu způsobenou osobami použitými k jejich činnosti, vychází - shodně s výše citovanými rozhodnutími a stanovisky soudů - z toho, že do rámce činnosti právnické (fyzické) osoby spadá nejen výkon zaměstnání v pracovním poměru, ale i taková další činnost, která nepostrádá místní (prostorový), časový a věcný (vnitřní účelový) vztah k činnosti této osoby. Odtud dovozený závěr v uvedeném rozsudku, že osobou použitou právnickou nebo fyzickou osobou k jejich činnosti ve smyslu ustanovení § 420 odst. 2 občanského zákoníku nemusí být pouze jejich zaměstnanec, odpovídá závěrům ustálené judikatury soudů. Závěr, že odpovědnost právnické (fyzické) osoby za škodu způsobenou při její činnosti jejími zaměstnanci je vyloučena v případě, že tato osoba svou činností plnila smluvní závazky vůči jiné právnické nebo fyzické osobě, z tohoto právního názoru nevyplývá.

NS SR: 3 Cdo 228/2012: zodpovednosť pri dopravnej nehode za nemajetkovú ujmu

Zásada, že podľa všeobecných ustanovení o zodpovednosti za škodu (§ 420 a nasl. Občianskeho zákonníka) zodpovedá právnická osoba aj za zásah do osobnostných práv bezprostredne spôsobený fyzickou osobou konajúcou v rámci výkonu činností, ktorými bola poverená právnickou osobou, nie je zásadou výlučnou. Tak, ako sú zvláštnou skupinou zásahov do majetkovej sféry tie prípady, v ktorých škoda bola spôsobená prevádzkou dopravných prostriedkov (§ 427 a nasl. Občianskeho zákonníka), rovnako osobitnou je aj skupina tých zásahov do osobnostnej sféry, v prípade ktorých nemajetková ujma bola spôsobená prevádzkou dopravných prostriedkov. **Pokiaľ je na mieste analogické použitie ustanovenia § 420 ods. 2 Občianskeho zákonníka pri určení, či zodpovednosť za zásah do osobnostných práv nesie fyzická osoba bezprostredne konajúca alebo právnická osoba, za ktorú fyzická osoba konala v rámci výkonu činností, ktorými bola poverená touto právnickou osobou, je rovnako na mieste analogické použitie ustanovenia § 427 ods. 2 Občianskeho zákonníka pri určení subjektu zodpovedného za zásah do osobnostných práv, ktorý bol spôsobený prevádzkou dopravných prostriedkov.**

Vychádzajúc z uvedeného možno konštatovať, že tak, ako podľa okolností konkrétneho prípadu zodpovedá za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla prevádzkovateľ vozidla poškodenému, zodpovedá tento prevádzkovateľ (aj) za nemajetkovú ujmu spôsobenú na chránených osobnostných právach fyzickej osobe.

Záver odvolacieho súdu, že za neoprávnený zásah do osobnostných práv fyzickej osoby, ktorý bol vyvolaný zvláštnou povahou prevádzky dopravných prostriedkov, zodpovedá analogicky prevádzkovateľ motorového vozidla (§ 853 a 427 Občianskeho zá-

konníka), nespočíva teda v zmysle vyššie uvedeného na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 1 písm. c) O.s.p.).

Osoba, za ktorú zamestnávateľ – subjekt (§ 420 OZ) zodpovedá, nemusí byť len zamestnanec. NS ČR: 25 Cdo 3125/2005: Odpovednosť právnickej či fyzickej osoby (podnikateľa) za škodu podľa tohoto ustanovenia se uplatní nejen v případech, kdy škoda byla způsobena jejich zaměstnanci, ale i tehdy, byla-li způsobena jinými osobami, které podnikatelský subjekt použil ke své činnosti. Není proto podmínkou, aby ten, kdo škodu způsobil (škůdce) byl v přímém právním (smluvním) vztahu vůči podnikateli, nýbrž je rozhodující, zda škodu způsobil při činnosti, která je konána pro fyzickou či právnickou osobu podnikatele a která spadá do působnosti této osoby. Do rámce činnosti právnické (fyzické) osoby spadá totiž nejen výkon zaměstnání v pracovním poměru, ale i taková další činnost, která nepostrádá místní (prostorový), časový a věcný (vnitřní, účelový) vztah k činnosti této osoby. O exces se jedná, jestliže škoda byla způsobena při takové činnosti, již škůdce sledoval vlastní zájmy či potřeby, popř. zájmy jiných osob. Při splnění předpokladů odpovědnosti právnické či fyzické osoby se jedná o její výlučnou odpovědnost vůči poškozenému.

Úkon v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh

Úkon v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh (§ 220 ods. 2 ZP)

- úkony potrebné na výkon práce,
- úkony počas práce zvyčajné,
- úkony potrebné pred začiatkom práce alebo po jej skončení.

Nie je:

- cesta do zamestnania a späť,
- stravovanie (cesta na neho a späť),
- ošetrovanie alebo vyšetrenie v zdravotníckom zariadení (cesta na ne a späť).

Výnimka (je úkonom v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh): Vyšetrenie v zdravotníckom zariadení vykonávané na príkaz zamestnávateľa alebo ošetrovanie pri prvej pomoci a cesta na ne a späť.

§ 221 ods. 2 ZP: Cesta z obce bydliska zamestnanca na pracovisko alebo do miesta ubytovania v inej obci, ktorá je cieľom pracovnej cesty, ak nie je súčasne obcou jeho pravidelného pracoviska, a späť sa posudzuje ako potrebný úkon pred začiatkom práce alebo po jej skončení.

Cesta do zamestnania a späť (§ 221 ods. 1 ZP)

je cesta z bydliska (ubytovania) zamestnanca do miesta vstupu do objektu zamestnávateľa alebo na iné miesto určené na plnenie pracovných úloh a späť. Ak ide o zamestnávateľa v poľnohospodárstve, lesníctve a stavebníctve, je to aj cesta z bydliska na určené zhromaždiisko a späť.

Idie o úkony zamestnanca súvisiace so zabezpečením materiálu, pracovných nástrojov (príprava náradia) a práce súvisiace s údržbou stroja, úkony spojené s prezliekaním

sa zamestnanca, s kontrolou pracovných prostriedkov. Osobná očista zamestnanca je typickým úkonom po skončení práce. Tieto úkony musia spĺňať charakteristiku potrebnosti, t. j. že ich je potrebné v kontexte práce potrebné vykonať.

Na porovnanie pozri aj (hoci ide o judikatúru v prípade zodpovednosti za škodu zamestnávateľom): **NS: 6 Cz 28/87, NS ČR: 21 Cdo 688/2005** - kde sa končí objekt zamestnávateľa (*vchod do areálu, ak nie je vchod určený na pracovisko*), **NS ČR: 21 Cdo 4834/2010** – úraz na pracovnej ceste, cesta do zamestnania, štiepenie úsekov pracovnej cesty, kedy ide o cestu do zamestnania a kedy ide o plnenie pracovných úloh, **NS ČR: 21 Cdo 3177/2006** – žalovaný nárok je treba posudzovať *podle ustanovení § 172 zák. práce*,¹⁹⁹ neboť podľa ustálené judikatury (srov. rozsudek Nejvyššího soud České republiky ze dne 2. 4. 2003 sp. zn. 1755/2002, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 2003, pod poř. č. 92), dohodne-li zamestnavatel se zaměstnancem, že zaměstnanec bude svěřené služební vozidlo po skončení pracovní doby ukládat (parkovat) ve svém bydlišti, je i odvoz vozidla do bydliště zaměstnance (včetně jeho uložení) v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů.

***Príklad:** Príkladom môže byť aj situácia škody na služobnom vozidle, ktoré zamestnanec so súhlasom zamestnávateľa z dôvodu svojho neskorého návratu zaparkoval pred domom a toto vozidlo bolo poškodené alebo odcudzené.*

NS ČR: 21 Cdo 1755/2002: Dohodne-li se zamestnavatel se zaměstnancem, který má předepsaná oprávnění k řízení vozidla, že mu svěří vozidlo zamestnavatele do osobní péče, aby ho používal při plnění úkolů v souvislosti s výkonem povolání (služební vozidlo), je zaměstnanec oprávněn užívat toto vozidlo jen v dohodnutém rozsahu. Zamestnavatel může se zaměstnancem také dohodnout, že služební vozidlo bude po skončení pracovní doby ukládat (parkovat) v bydlišti zaměstnance.

Vzhledem k tomu, že **služební vozidlo (vozidlo zamestnavateľa) môže zamestnanec používať jen v souvislosti s výkonem povolání, je nutno v takovém případě i odvoz vozidla do bydliště zaměstnance posuzovat jako plnění pracovních úkolů nebo přímou souvislost s ním** (§ 25 nařízení vlády č.108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce a některé další zákony). Z logiky věci dále vyplývá, že, užívá-li zamestnanec jemu svěřené služební vozidlo, **stává se toto vozidlo z pohledu ustanovení § 135 odst. 3 písm. d) zák. práce jeho pracovištěm**.

Odvolační soud (stejně jako soud prvního stupně) při posuzování, zda se žalobce dopustil porušení pracovní kázně tím, že řídil služební vozidlo po požití alkoholu, se však **otázkou, jakou má povahu jízda služebním vozidlem se souhlasem zamestnavatele** (jinak by šlo o exces a porušení jiných než pracovněprávních povinností) z hlediska užívání zamestnavatelova zařízení, nezabýval.

¹⁹⁹ V SR § 179 ZP.

Přehlédl rovněž, že žalovaná nezdůvodňovala okamžité zrušení pracovního poměru v dopise ze dne 23. 10. 1998 tím, že žalobce v rozporu se zákoníkem práce požíval alkoholické nápoje v pracovní době, ale tím, že řídil služební vozidlo pod vlivem alkoholu a bez řidičského oprávnění. Proto okolnost, zda požil alkohol v pracovní době, nemohla mít na posouzení platnosti okamžitého zrušení pracovního poměru ze dne 23. 10. 1998 vliv. Odvolací soud se měl při posuzování tohoto v okamžitém zrušení pracovního poměru uvedeného skutku zaměřit především na otázku, zda se vytýkaného porušení pracovní kázně dopustil žalobce porušením povinnosti z pracovněprávního vztahu, tedy, zda k vytýkanému jednání došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. To však odvolací soud neučinil, neboť se spokojil s konstatováním, že žalobce byl přistižen dne 14. 8. 1998 při řízení služebního vozidla pod vlivem alkoholu po pracovní době.

Skutečnost, že zaměstnanec vykonává některou činnost po pracovní době, však ještě neznamená, jak výše uvedeno, že se nemůže jednat o činnost, která je plněním pracovních povinností nebo v přímé souvislosti s ním.

V případě, že by se uvedeného jednání žalobce dopustil při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, musel by se odvolací soud dále zabývat otázkou, zda tímto jednáním žalobce porušil některou z povinností, které zaměstnanec v pracovněprávním vztahu má.

V této souvislosti dovolatelka správně namítá, že věc by bylo třeba zkoumat především též s přihlédnutím k ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) a d) zák. práce, tedy s přihlédnutím k tomu, zda uvedeným jednáním nemohl žalobce porušit povinnost dodržovat právní předpisy vztahující se k práci jím vykonávané (řízení motorového vozidla), střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele.

3.8 Piaty predpoklad – príčinná súvislosť medzi konaním zamestnanca (protiprávnym úkonom) a vznikom škody

Piatym predpokladom všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu je skúmanie a preukázanie príčinnej súvislosti medzi konaním zamestnanca (ktoré je protiprávnym úkonom) a vznikom škody. Ide o tzv. kauzálny nexus.

K pojmu príčinná súvislosť

Pojem „príčinná súvislosť“ Zákonník práce nevymedzuje a napr. v § 179 ZP je ju možné odvodiť zo spojenia „škodu, ktorú mu spôsobil“ (zamestnanec zamestnávateľovi). V prípade pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnanca teda ide o „spôsobenie škody“, resp. inak nazvané je to jej „zapríčinenie“. Preto aj „príčina“ a „príčinná súvislosť“ – kauzálny nexus. V odbornej literatúre²⁰⁰ sa uvádzajú dva spôsoby identifikácie zodpovednej osoby:

1. osoba, ktorá „zapríčinila“ výsledok, t. j. konanie, ktoré je príčinou následku,
2. osoba, ktorej možno pričítať výsledok.

V prvom prípade je tak aj u zamestnanca pri všeobecnej zodpovednosti za škodu, pretože sa dokazuje (zamestnávateľom), že zamestnanec mu škodu zapríčinil. V prípade osobitnej zodpovednosti za škodu je kauzalita prezumovaná, predpokladá sa, pretože napr. schodok nastal, je tu výsledok. Schodok sa pripíše zamestnancovi (pretože sa predpokladá, prezumuje, že ho zavinil) a predpokladá sa/prezumuje sa (že ho zapríčinil). Ťažko povedať, či ide o druhú situáciu, t. j. pričítanie schodku zamestnancovi bez ohľadu na to, ako vznikol, pretože síce sa kauzálny nexus nehľadá (a teda príčina sa pričíta výsledok, ale nie jasné, či ide o jeho konanie – nepričítava sa teda konanie nikoho konkrétneho, pretože keby to bolo tak, ten niekto konkrétny za schodok zodpovedá celkom alebo sčasti), ale hľadať ho môže sám zamestnanec alebo súd – vyvíňuje sa, t. j. že schodok nezavinil, ale v rámci toho musí preukázať aj kauzálny nexus, t. j. poukázať, čo bolo príčinou škody. Ak zamestnanec tento kauzálny nexus konania iného alebo právnej udalosti nájde, nezodpovedá za škodu.

V druhom prípade, vyskytuje sa s ohľadom na pracovné právo len sekundárne, je situácia podľa § 420 ods. 2 OZ, kde zamestnávateľ, ktorý použije zamestnanca pri svojej činnosti, za neho zodpovedá, hoci sám škodu nezavinil, nezapríčinil – pričíta sa mu však protiprávne, nesprávne konanie zamestnanca. Hoci nemusí úplne platiť, že nemá na tom svoj podiel, pretože sám mohol spôsobiť – zapríčiniť, že na činnosť použil zamestnanca bez oprávnenia, kvalifikácie alebo neschopného. V tomto prípade sa teda nehľadá kauzalita príčiny prvého vzťahu, tam sa len skúma, či ide o činnosť zamestnávateľa a či túto osobu na túto činnosť použil (do úvahy však pripadá aj prípadný exces tejto osoby – napr. krádež predmetu touto osobou pri oprave). Kauzálny nexus – skúmanie príčiny a následku sa hľadá vo vzťahu konania zamestnanca. A výsledok sa pričíta zamestnávateľovi.

200 LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. diel (1958), napr. str. 244, 253.

Zodpovednosť v práve tak nastáva:²⁰¹ 1. zavinené konanie alebo opomenutie konania – ak príčinu škody konaním/opomenutím osoba uskutočnila a zavinila (napr. § 179 ZP), 2. nezavinené konanie/opomenutie konania – ak príčinu škody konaním /opomenutím/ uskutočnil/hoci nezavinil (*to bola zodpovednosť za osobu do 15 rokov a za osobu v duševnej poruche – § 337 zákona č. 141/1950 Zb. čiže Občianskeho zákonníka*) – čo v kontexte pracovného práva pripadá do úvahy len v prípade § 180 ZP, t. j. zodpovednosť osoby, ktorá uviedla inú osobu do stavu duševnej poruchy, keď táto osoba nevedela ovládnuť svoje konania alebo posúdiť následky svojho konania, avšak s tou výhradou, že tá prvá osoba by musela konať v medziach pracovného práva a muselo by ísť o zamestnanca (hypotetickým prípadom je teambuilding organizovaný zamestnávateľom/alebo prípitok k novému roku, kde sa vedúci zamestnanec vysloví, aby si s ním zamestnanci v mene kolektívu pripili– aj tu však vyvstáva celý rad otázok, napr. relevantnosť úvahy, že vedúci zamestnanec nevedel, že osoba má predispozíciu rýchlo sa opiť a vedomosť tejto osoby o tejto skutočnosti a pod. alebo zamestnanec A úderom do hlavy zamestnanca B spôsobí, že zamestnanec B neskôr dezorientované poškodí veci v sklade – Zákoník práce o zodpovednosti tejto inej osobe mlčí)²⁰², 3. zodpovednou je osoba, ktorá príčinu výsledku neuskutočnila, ale ktorej sa táto príčina na základe určitého zákonom ustanoveného vzťahu pričíta, ako by ju bola uskutočnila (§ 420 ods. 2 OZ – zodpovednosť zamestnávateľa za zamestnancov). *K otázke kam spadá schodok vyššie.*

Ak má niekto záujem o štúdium teoretických otázok príčinnej súvislosti, možno mu odporučiť diela prof. Lubyho,²⁰³ ktorý sa intenzívne venoval tejto otázke, pretože existovali spory o to, či príčinná súvislosť má byť právne zafinovaná, aké majú byť jej znaky a pod., ako aj nové diela (*mnohé z nich sa dajú v podobe prác a článkov nájsť na internete*). Luby zastával stanoviská voči jej definovaniu a všelijakým teóriám, pretože ide o prírodný jav, otázka príčinnej súvislosti je otázka skutková.

Aj v pracovnom práve je potrebné aplikovať pravidlá, ktoré sa používajú v odvetví občianskeho práva (civilného práva). Keďže mnohé javy majú veľa príčin a často do toho vstupuje aj časová súvislosť, ktorá mátie pozorovateľa, čo je príčina a čo následok a príčinnú súvislosť by sme vedeli reťaziť donekonečna, je potrebné pristúpiť k určitým redukciám. Základná otázka, ktorá bola kladená, spočívala v tom, ako zistiť príčinu následku, ako ju izolovať (izolovať od všeobecných súvislostí). Ide o proces preukazovania

201 LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. diel (1958), napr. str. 253.

202 Pozri aj výklad k § 180 ZP v inej časti.

203 LUBY, Š.: Výber z diela a myšlienok (1998, reedic) – str. 347 – 384. LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. diel (1958).

faktickej kauzality:²⁰⁴ výber a izolácia právne relevantných príčin a následkov. V tejto súvislosti sa má začať od právneho následku. Je potrebné izolovať právny výsledok – výsledok, s ktorým právo spája následky (povinnosť nahradiť škodu), pretože bez právne relevantného výsledku je samotná diskusia o právne relevantnej príčine v podstate bezpredmetná (hoci v inej oblasti nemusí byť bez významu – napr. v oblasti dôvery – napr. zamestnanec zamestnávateľovi dobrovoľne z vlastnej iniciatívy prisľúbi, že počas služobnej cesty mu vyberie zásielku v pobočke, aby ju nemusel posielať poštou, ale nevzdvihne ju a zamestnávateľ ju musí poslať poštou – následok – náklady na poštovné, za prvé ani nie sú zvýšenými nákladmi, pretože pôvodne by ich bol vynaložil, jedine, že by pre tento omyl v predstave, aký bude priebeh deja, musel vynaložiť náklady na poštovné I. triedy, po druhé, je zjavné, že právo s tým nespája žiadne právne následky). Je teda potrebné izolovať právne relevantný následok (napr. škoda na stroji). *K otázke tzv. kauzálnej neistoty pozri v časti o viacerých príčinách škody.*

Následne je potrebné hľadať právne relevantnú príčinu (t. j. na základe pravidiel je potrebné určiť, o koho zodpovednosť ide/komu ju je možné pričítať – nástroje právnej kauzality)²⁰⁵, ktorá môže, ale nemusí viesť k identifikácii zodpovednej osoby (napr. stroj poškodil zamestnanec – právne zodpovedná osoba, stroj sa pokazil vekom – otázka, kto za to zodpovedá, dá sa niekomu pripísať príčina, prípadne podľa § 420 ods. 2 OZ sa dostaneme k zamestnancovi, ale ten v zmysle tohto ustanovenia nezodpovedá, pretože za to zodpovedá zamestnávateľ, alebo je to vyššia moc – povodeň, ktorá vytopila stroj, hoci aj skutočnosť, že miesto pracoviska je napr. v zóne, kde možno predvídať povodeň, má svoju príčinu). Izolovanie sa deje aj s ohľadom na to, že príčinnosť môže byť „nekonečná“. Pozri príklad poškodenia stroja – stroj zatopila povodeň – príčinou škody je náhoda. Bola však odvrátiteľná? Prečo stroj „neprežil“ potopu? A mal ju prežiť? Prečo bolo pracovisko na mieste, kde môžu byť záplavy? Zaviniť to niekto? A prečo vznikla záplava? Zle postavená hrádza? Ludské konanie, ktoré negatívne ovplyvňuje životné prostredie? A podobne. Príčiny vzniku škody môžu byť rôzne – prírodné, hospodárske,

204 Teória podmienky – podmienka, bez ktorej by nenastal výsledok – ÚS ČR: I. ÚS 312/05: „*Příčina jedné skutečnosti může být sama následkem jiné příčiny. Prostřednictvím těchto kauzálních vazeb jsou vytvářeny kauzální řetězce, které jsou v čase nazpět nekonečné. Východiskem zjištění právně relevantní příčinné souvislosti je tedy zásadně prokázání příčinné souvislosti v přísně přírodovědném smyslu. Abychom mohli hovořit o takovém kauzálním vztahu mezi dvěma skutečnostmi, je nutné, aby skutečnost, která má být příčinou, byla nutnou podmínkou („condicio sine qua non“) toho, že se následek uskutečnil právě tak, jak se uskutečnil, tj. daným způsobem, v daném čase a v daném místě. Pro výsledek je příčinnou taková událost, kterou si nelze odmyslet, aniž by nutně odpadl i sám výsledek (škoda).“*
T. j. následok by bez tejto podmienky nenastal. Mieru faktickej kauzality právo neustanovuje, t. j. spoľahlivo preukázaná, blízko k istote a pod. Napríklad v znaleckom posudku bude táto skutočnosť uvedená veľkou pravdepodobnosťou, že sa konanie odohralo určitým spôsobom. Súd potom musí znalecký posudok vyhodnotiť ako dôkaz. K otázke „pravdepodobnosti“ príčinnej súvislosti pozri text ďalej.

205 Teória adekvátnej príčinnej súvislosti – zjednodušene založená na predvídateľnosti – napr. § 379 ObZ, teória ochranného účelu (normy a zmluvy) – napr. § 2910 NOZ, druhá veta: „*Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.*“

spoločenské. Právo však zaujímajú iba právne relevantné príčiny.

Odborná literatúra²⁰⁶ v občianskom práve do popredia dávala tzv. **teóriu adekvátnej príčinnej súvislosti** – „škoda je v konkrétnom prípade spôsobená protiprávnym úkonom... vtedy, ak protiprávny úkon... nie je len podmienkou určitej škody, ale ak má zároveň podľa obvyklého (prirodzeného) chodu vecí aj podľa všeobecnej skúsenosti, spravidla – typicky (generálne) za následok spôsobenie tejto škody“ a uvedené vysvetľuje tak, že: „že škoda (jej druh a rozsah) bola pre škodcu v daných pomeroch a v jeho postavení, v ktorom sa v čase spôsobenia škody nachádzal, **predvídateľná**“. V princípe, ak teda nejde o nejakú náhodu, odchýlku, ale o predvídateľnosť v konkrétnom prípade, „súd sa musí zaoberať otázkou, či škoda bola predvídateľná pre každú riadne – rozumne sa správajúcu a postupujúcu osobu, ktorá by sa nachádzala v dobe spôsobenia škody na mieste škodcu a jeho v jeho postavení“. Táto teória však bola podrobená kritike.²⁰⁷ *K otázke použitia aj.*²⁰⁸ V obchodnom práve pozri – § 379 ObZ: „Ak tento zákon neustanovuje inak, nahrádza sa skutočná škoda a ušlý zisk. **Nenahrádza sa škoda, ktorá prevyšuje škodu, ktorú povinná strana v čase vzniku záväzkového vzťahu ako možný dôsledok porušenia svojej povinnosti predvídala alebo ktorú bolo možné predvídať s prihliadnutím na skutočnosti, ktoré v uvedenom čase povinná strana poznala alebo mala poznať pri obvyklej starostlivosti.**“

Zákoník práce takýto model príčinnosti, resp. aj predvídateľnosti (vo väzbe na to, či bude predvídateľnosť považovaná za súčasť príčinnej súvislosti alebo za samostatnú kategóriu) neobsahuje.²⁰⁹

206 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 411.

207 LUBY, Š.: Výber z diela a myšlienok (1998, reedic.) – str. 359. LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. diel (1958), str. 265.

208 **ÚS ČR: I. ÚS 312/05** → Pozri **príloha č. 1**, str. 267 tejto publikácie.

209 Napríklad návrh na rekodifikáciu časti OZ zverejneného MS SR – 15. 10. 2018: § 832 OZ: „Strana zodpovedá len za škodu, ktorú v čase uzavretia zmluvy predvídala alebo mohla dôvodne predvídať ako pravdepodobný následok nesplnenia, ibaže by nesplnenie bolo úmyselné alebo spôsobené hrubou nedbanlivosťou.“ Je však otázne, či by sa tento princíp následne z hľadiska zmluvnej zodpovednosti za škodu prenášal aj do pracovného práva.

Zdroj: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Aktuality-obcianskeho-zakonika.aspx>

Od teórií možno prejsť k aplikácii. Zhrnutie súčasným prístupom súdom možno nájsť napr. NS SR: 5 Cdo 126/2009. Rovnaké závery platia aj pre pracovné právo – závery:

Zhrnutie pravidiel o príčinnej súvislosti (NS SR: 5 Cdo 126/2009)

- 1) **Príčina a následok:** v právnej teórii sa týmto vzťahom označuje priama väzba javov (objektívnych súvislostí), v rámci ktorého jeden jav (príčina) vyvoláva druhý jav (následok).
O vzťah príčinnej súvislosti ide, ak je medzi nesprávnym úradným postupom (pozn. autora konaním/nekonaním) a škodou vzťah príčiny a následku. Ak bola príčinou vzniku škody iná skutočnosť, zodpovednosť za škodu nenastáva.
- 2) **Skutková otázka:** otázka príčinnej súvislosti nie je otázkou právnou, ide o skutkovú otázku, ktorá môže byť riešená len v konkrétnych súvislostiach; **vyriešenie tejto otázky preto nemožno uložiť znalcovi (ten môže poskytnúť len odborné podklady, z ktorých súd pri zisťovaní skutkového stavu veci vychádza).**
- 3) **Právnym posúdením** je vymedzenie, medzi akou ujmom (ako následkom) a akou skutočnosťou (akou príčinou) tejto ujmy má byť príčinná súvislosť zisťovaná.
Pre posúdenie vzniku zodpovednosti za škodu má preto zásadný význam otázka, v čom konkrétne spočíva škoda (majetková ujma), za ktorú je náhrada požadovaná. Práve vo vzťahu medzi konkrétnou ujmom poškodeného (pokiaľ vznikla) a konkrétnym konaním škodcu (ak je protiprávne) sa zisťuje príčinná súvislosť.
- 4) **Zistenie pravej príčiny škody: Pri zisťovaní príčinnej súvislosti treba škodu izolovať zo všeobecných súvislostí a skúmať, ktorá príčina ju vyvolala.**
- 5) Vecná súvislosť a nie časová súvislosť: **nie je rozhodujúce časové hľadisko, ale vecná súvislosť príčiny a následku; časová súvislosť ale napomáha pri posudzovaní vecnej súvislosti (porovnaj R 21/1992).**
- 6) Nie **nekonečná kauzalita, ale priama príčina (priamy, a nie sprostredkovaný následok):**²¹⁰ V postupnom slede javov je každá príčina niečím vyvolaná (sama je následkom niečoho) a každý ňou spôsobený následok sa stáva príčinou ďalšieho javu. **Zodpovednosť však nemožno robiť závislou na neobmedzenej kauzalite. Atribútom príčinnej súvislosti je totiž „priamosť“ pôsobenia príčiny na následok, pri ktorej príčina priamo (bezprostredne) predchádza následku a vyvoláva ho. Vzťah príčiny a následku musí byť preto priamy, bezprostredný, neprerušovaný; nestačí, ak je iba sprostredkovaný.**
Pri zisťovaní príčinnej súvislosti treba v dôsledku toho skúmať, či v komplexe skutočností prichádzajúcich do úvahy ako (priama) príčina škody existuje skutočnosť, s ktorou zákon spája zodpovednosť za škodu.

NS SR: 6 MCdo 16/2012 (R 137/2014) (občianskoprávne konanie): Príčinná súvislosť (kauzálny nexus) je podstatným prvkom zodpovednostnej skutkovej podstaty. O vzťah príčinnej súvislosti ide vtedy, ak protiprávne konanie (delikt, nezákonné rozhodnutie, nesprávny úradný postup) a vznik škody sú v logickom slede, a teda ak protiprávne konanie škodcu bolo príčinou a vznik škody následkom tejto príčiny. Vzťah príčiny a následku musí byť bezprostredný (priamy). Nestačí iba pravdepodobnosť príčinnej súvislosti, či okolnosti nasvedčujúce jej existencii; príčinnú súvislosť treba vždy preukázať. Rozhodujúca je vecná súvislosť príčiny a následku a túto nemožno riešiť vo

210 T. j. určitá adekvátna príčinná súvislosť – redukcia kauzalita na blízke, priame príčiny.

všeobecnej roviny, ale vždy v konkrétnych súvislostiach. Príčinou vzniku škody môže byť len také konanie (alebo opomenutie), bez ktorého by škodný následok nevznikol. Musí byť teda doložené, že nebyť protiprávneho konania (opomenutia) škodcu, škodlivý následok by nenastal. Ak príčinou škody je iná skutočnosť (napr. porušenie zmluvnej povinnosti samotným poškodeným), zodpovednosť za škodu nenastáva.

Otázka príčinnej súvislosti medzi určitým protiprávnym konaním a konkrétnou škodou je otázkou skutkovou. Pri riešení otázky príčinnej súvislosti je právnym posúdením veci vymedzenie, medzi akou ujmou (ako následkom) a akou skutočnosťou (ako príčinou) tejto ujmy má byť príčinná súvislosť zisťovaná. Pre posúdenie zodpovednosti za škodu má preto určujúci význam, v čom konkrétne spočíva škoda (majetková ujma), za ktorú je požadovaná náhrada. Práve vo vzťahu medzi konkrétnou ujmou poškodeného (ak vznikla) a konkrétnym konaním škodcu (ak je protiprávne), sa príčinná súvislosť zisťuje.

V posudzovanej veci žalobca označil za majetkovú ujmu, za ktorú požadoval od žalovanej náhradu, zaplatenie zmluvnej pokuty spoločnosti T., a.s. a za príčinu vzniku tejto ujmy považoval nesprávny úradný postup spočívajúci v nevydaní rozhodnutia stavebným úradom v zákonom ustanovenej lehote. Otázku príčinnej súvislosti bolo preto potrebné skúmať práve vo vzťahu uvedeného nesprávneho úradného postupu stavebného úradu a škody spočívajúcej v zaplatení zmluvnej pokuty. Bolo teda potrebné usúdiť, či nevydanie rozhodnutia stavebným úradom v zákonom ustanovenej lehote ako príčina mala priamo (bezprostredne) za následok vznik škody spočívajúcej v zaplatení zmluvnej pokuty.

Preukazovanie príčinnej súvislosti

Dôkazné bremeno preukázania príčinnej súvislosti pri všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu zaťažuje zamestnávateľa. On musí preukázať, že **príčinou vzniku škody na jeho strane je zavinené protiprávne konanie zamestnanca, a že toto konanie je priamou príčinou škody**, a ide o príčinu podstatnú, hlavnú, dôležitú. Pri detailnejšom pohľade musí poškodený splniť povinnosť tvrdenia, bremeno tvrdenia, dôkaznú povinnosť a dôkazné bremeno.²¹¹ Uvedené znamená, že zamestnávateľ je povinný uviesť skutočnosti, ktoré tvrdí, popísať stav, ktorý nastal, **a je protiprávnym konaním s následkom škody vrátane príčinnej súvislosti (prepojenia)**, následne na preukázanie skutočností má predložiť dôkazy alebo ich navrhovať (napr. vypočutie svedka).

Príklad: Pokazí sa stroj, na ktorom pracoval zamestnanec. Zamestnanec zvolil nesprávny postup. Stroj sa pokazil. Bolo konanie zamestnanca priamo príčinou škody? Bolo jeho konanie podstatným, že škoda vznikla a aká škoda vznikla? Môže sa ukázať, že pri-

211 ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 407.

činou škody bola skutočnosť, že súčiastka bola vadná, pokazená, opotrebovaná a ku škode by prišlo aj pri správnom postupe. Priamou, hlavnou a dôležitou príčinou škody nebolo teda konanie zamestnanca.

V mnohých prípadoch pre zložitosť veci bude potrebné vykonať znalecké dokazovanie.

Príčinná súvislosť **nemúsí byť dokazovaná/zistená len v pracovnoprávnom konaní**. Napr. v prípade trestného konania a rozhodnutia súdu v trestnom konaní – zamestnanec je odsúdený za krádež, spreneveru, súd v občianskoprávnom konaní/pracovnoprávnom konaní o náhradu škody je viazaný skutočnosťami zistenými súdom v trestnom konaní.

Otázkou príčinnej súvislosti medzi konaním zamestnanca a vznikom škody sa zaoberali sudy v celom rade prípadov:

a) Príčinná súvislosť je skutková kategória, nejde o kategóriu právnu, postup pri zisťovaní príčinnej súvislosti

NS ČR: 21 Cdo 4353/2017

O vzťah príčinnej souvislosti mezi porušením pracovních povinností a vznikem škody se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem zaviněného porušení pracovních povinností zaměstnancem (tj. bez zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem by škoda zaměstnavateli nevznikla tak, jak vznikla).

Z hlediska naplnění příčinnej souvislosti jako jednoho z předpokladů odpovědnosti za škodu **nemůže stačit pouhé připuštění možnosti** vzniku škody v důsledku zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem, **nýbrž musí být tato příčinná souvislost najisto postavena**.

Zaviněné porušení pracovních povinností zaměstnancem nemúsí být jedinou příčinou vzniku škody; musí však být jednou z příčin, a to **příčinou důležitou, podstatnou a značnou**. Při řešení otázky příčinnej souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím zaměstnance a vznikem škody **nejde o otázku právní, nýbrž o otázku skutkovou, jež nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech**.

Postup při zjišťování příčinnej souvislosti spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejích příčin. **Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal**.

Z celého reťazce všeobecnej príčinnnej súvislosti (každý jav má svoju príčinu, zároveň však je príčinou iného javu) je treba sledovať len ty príčiny a následky, ktoré sú dôležité pro zodpovednosť za škodu (srov. napríklad rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2002 sp. zn. 21 Cdo 300/2001).

V princípe teda ide o izolovanie právne relevantného následku (škody) a právne relevantnej príčiny, relevantných príčin, ktoré k tejto škode viedli (právne relevantné príčiny – protiprávne konanie, resp. úmyselné konanie proti dobrým mravom, nie iné príčiny fyzikálne, prírodné, pričom sa musí skúmať, či právne relevantná príčina skutočne ku škode viedla).

Odborná literatúra hovorí aj o **tzv. gradácii príčinnnej súvislosti** – ak zistí súd, že v konkrétnom prípade existovali dve, či dokonca viac právne významných – relevantných príčin vzniknutej škody, pričítateľné dvom alebo viacerým osobám, musí zároveň odstupňovať (gradovať) význam a dôležitosť každej z nich.²¹²

Príklad: v kontexte pracovného práva – škoda zavinená osobou A, odstránená osobou B, avšak opäť vznikne škoda na tom, čo poškodila osoba A a odstránila osoba B. Zodpovedá za škodu osoba A alebo osoba B? [zamestnanec poškodí vec – služobné auto, zamestnávateľ ju dá opraviť – náklady znášal zamestnanec – auto sa opäť pokazí. Je príčinou zlá oprava – zodpovednosť za vady alebo neodstrániteľná porucha, a teda príčinou poruchy je pôvodná príčina? Alebo zamestnanec poškodí vec – zamestnávateľ ju dá opraviť (náklady znášal zamestnanec) a vec sa pokazí – zistí sa, že opravená časť veci sa nepokazila, ale následkom pôvodného poškodenia neskôr došlo k poškodeniu inej časti²¹³].

b) Príčinnú súvislosť nemožno zamieňať za časovú súvislosť, príčinu nemožno zamieňať s následkom

Škoda (následok) nemôže predbiehať príčinu (konanie). Je to presne naopak, škoda (následok) nasleduje po príčine (konaní). Ani takáto časová následnosť však nie je rozhodujúca, pretože z tohto poradia, čo je aj prírodná zákonitosť (plynutie času) automaticky nevyplýva, že ide o vzťah príčiny a následku, resp. relevantnej právnej príčiny a relevantného právneho následku.

Príčinnú súvislosť nemožno vyvodiť zo skutočnosti, ktorá je následkom.

NS: R 7/1992 (1 Cz 86/90) (pozn. týka sa zodpovednosti zamestnávateľa voči tretím osobám).

Žalobcovia požadovali voči žalovanému podniku ČSAD (autobusový dopravca) ne-

212 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 408.

213 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 408.

zaplatenú náhradu škody a uvádzali, že zamestnanec zamestnávateľa spôsobil dopravnú nehodu, pri ktorej bol poškodený automobil žalobcov. Žiadali aj čiastku, ktorú zaplatili požičovni automobilov za požičanie iného osobného automobilu, aby mohli uskutočniť vopred plánovanú cestu do zahraničia.

NS: Príčinná souvislost je dána tehdy, jestliže zmíněná událost skutečně způsobila škodu, o jejíž náhradu jde, jestliže tedy je tu dán vztah příčiny a následku. Príčinnou souvislost nelze proto zaměnit... za souvislost časovou. Újma může být důsledkem události vyplývající ze zvláštní povahy provozu, i když nevznikla v době škodné události (střetu vozidel), ale později.

Zaplacením²¹⁴ půjčovního za auto se zmenšil existující majetkový stav žalobců (jejich finanční prostředky se snížily o zaplacenou částku). Důsledkem poškození vlastního automobilu, pro které bylo nutno použít vypůjčený automobil, je ovšem pouze vynaložení částky, o kterou převyšovaly náklady na vypůjčení automobilu (srovnatelného s poškozením) výdaje, které by byly spojeny s užitím automobilu vlastního. Tato částka totiž představuje hodnoty, které bylo třeba vynaložit na nápravu stavu způsobeného škodnou událostí. Škoda spočívající v tom, že jsou vyšší náklady vynaložené na vypůjčení věci, která má nahradit věc v důsledku poškození dočasně nepoužitelnou ve srovnání s náklady na užití poškozené věci, je tedy skutečnou škodou.

Protože soudy vycházely z nesprávného závěru, že náhrada škody v zaplacení půjčovního za náhradní automobil nepřichází v úvahu již proto, že jde o jinou škodu a že podmínky pro její příznání podle ustanovení § 442 odst. 2 o.z. nebyly splněny, nezabývaly se podrobněji výši škody ani otázkou příčinné souvislosti mezi událostí vyplývající ze zvláštní povahy provozu dopravního prostředku a vznikem škody (s výjimkou shora rozebrané nesprávné úvahy odvolacího soudu o tom, že škoda nevznikla bezprostředně ze střetu).

Z hlediska příčinné souvislosti (a to i ve vztahu k rozsahu náhrady škody) bude proto třeba v dalším průběhu řízení zvažovat, zda a v jakém rozsahu bylo vypůjčení auta za úplatu s ohledem na okolnosti daného případu skutečně nutným důsledkem dané škodné události. Jejím skutečným následkem přitom mohou být náklady jen v tom rozsahu, v jakém byly vynaloženy **správně a účelně** na vypůjčení náhradní věci, odpovídající věci poškozené.

214 V úvode súd zopakoval vymedzenie pojmov: „Škoda je majetková újma, vyjádřitelná v penězích. Snížení stavu finančních prostředků je vždy majetkovou újmou, kterou lze vyjádřit v penězích. Skutečnou škodou ve smyslu ustanovení § 442 odst. 1 o.z. byla majetková újma, spočívající ve zmenšení existujícího majetkového stavu poškozeného a reprezentující majetkové hodnoty, které bylo nutno vynaložit, aby došlo k uvedení věci do předešlého stavu, popřípadě aby byly v penězích vyváženy důsledky toho, že navrácení v předešlý stav nebylo dobře možné nebo účelné. Jiná škoda ve smyslu ustanovení § 442 odst. 2 o.z. spočívala dříve v tom, že nedošlo k rozmnožení (zvětšení) majetkových hodnot poškozeného, jež bylo možné důvodně očekávat se zřetelem k obvyklému chodu (průběhu) věci.“

Príklad: Zamestnávateľ má niekoľko služobných áut. Dve z nich sú nevyťažené. Zamestnanec poškodí zamestnávateľovi auto. Zamestnávateľ si prenajme iné auto (vynaloží náklady). Požaduje to ako škodu (skutočná škoda). Sporná otázka: napriek tomu, že došlo k poškodeniu auta, ktoré je nepojazdné, prečo si zamestnávateľ prenajal ďalšie auto, ak ich má niekoľko disponibilných? Boli náklady vynaložené účelne? Je náklad na prenájom auta (tvrdená škoda) v príčinnej súvislosti so zavineným konaním zamestnanca (pokazenie auta)? Ak zamestnávateľ tvrdí, že mu vznikla škoda, musí dôvod prenájmu iného auta v takomto prípade preukázať (Prečo nemohol využiť existujúci vozový park?).

NS: R č. 7/1979 (2 Cz 36/76)

/pozn. týka sa občianskoprávnej zodpovednosti a zdravia/

Príčinou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou nelze dovodit ze skutečnosti, která je již sama následkem, za nějž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu. Tak je tomu např. tehdy, utrpěl-li někdo škodu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrtelném úrazu jiné osoby, který škůdce způsobil a za škodu z něhož (srov. § 448 o.z.) odpovídá.

Žalobkyňa sa domáhala náhrady škody na zdraví, ktorá jej vznikla, keď sa dozvedela, že jej neplnoletý syn, ktorý sa zúčastnil so svojim otcom a bývalým manželom výhliadkového letu organizovaného žalovaným, utrpel v súvislosti s týmto letom zranenia, na ktorých následky zomrel. Žalobkyňa bola postihnutá psychickým šokom s následnými poruchami hybnosti a vyjadrovania, depresívnymi a úzkostnými stavmi, ktoré napriek liečeniu nepominuli a pretrvávajú. Žalobkyňa uviedla, že podľa znaleckého posudku ide u nej o vážnu duševnú poruchu vzniknutú spôsobením otrasného zážitku, a preto požadovala náhradu za staženie spoločenského uplatnenia.

NS: Jedním z nezbytných předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku je existence příčinné souvislosti mezi právní skutečností, za niž se odpovídá, a mezi škodou... Při zjišťování příčinné souvislosti je třeba zkoumat, zda v komplexu skutečností přicházejících v úvahu jako příčiny škody existuje skutečnost, se kterou občanský zákoník odpovědnost v daném případě spojuje. **Přítom odpovědnost nelze neomezeně činit závislou na kauzalitě, neboť by to mohlo vést k zákonu neodpovídajícímu neúnosnému ukládání povinnosti nahradit škodu.**

K poškození zdraví žalobkyně došlo následkem reakce na smrtelný úraz jejího dítěte. Uváděná příčina tedy spočívá ve skutečnosti, která je již sama následkem, za nějž žalovaná organizace z jiného právního důvodu (podle ustanovení § 427 a násl. o. z.) odpovídá a z něhož nyní žalobkyně dovozuje svůj nárok.

Príčinou souvislost mezi porušením právní povinnosti organizací a poškozením zdraví žalobkyně jako právně relatívny následkem nelze však se zretelem k tomu, čo bylo shora uvedeno, dovodit, takže tu chybí základní zákonný předpoklad odpovědnosti organizace za škodu. Odůvodnění rozsudku odvolacího soudu také nesprávně

dovozuje, pokiaľ ide o základ nároku žalobkyni, že škoda vzniklá žalobkyni je priamym dôsledkom protiprávneho úkonu žalovanej organizácie, zatiaľ čo priamym dôsledkom je tu uvedený smrteľný úraz dieťa žalobkyni.

***Príklad:** Protiprávne konanie -> následok (smrť) -> následok (psychický šok). Psychický šok (poškodenie zdravia) nie je priamym následkom protiprávneho konania, ale následkom výsledku udalosti (škody). Škoda by bola odvodená od inej škody.*

NS ČR 25 Cdo 2692/2006 (občianskoprávne konanie)

V danom prípade žalovaný pri jízde motorovým vozidlom, jehož je vlastníkom, srazil chodce, a teda jednoznačne odpovída za škodu, ktorou mu tým spôsobil na zdraví, a to bez ohľadu, zda se jedná o zodpovednosť žalovaného jako provozovatele vozidla podle § 427 obč. zák. nebo jako řidiče podle § 420 obč. zák.

Při této nehodě k poškození zdraví žalobkyně nedošlo, nýbrž jak vyplývá ze zjištěného skutkového stavu věci újmou na zdraví se u ní rozvinula v reakci na vážné poškození zdraví jejího manžela. Přířímým důsledkem dopravní nehody způsobené žalovaným bylo poškození zdraví manžela žalobkyně a tento důsledek se pak stal přířinou vzniku újmy na zdraví žalobkyně. Újma, jež vznikla na zdraví žalobkyně následkem reakce na úraz jejího manžela, vznikla tedy v přířinné souvislosti se skutečností, jež sama je následkem škodné udalosti.

V takovém případě je třeba i nadále vycházet z právního názoru na otázku přířinné souvislosti mezi protiprávním jednáním škůdce či škodnou udalostí a vznikem škody, jak byl vysloven v rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ČSR, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1979, pod č. 7, (v rozhodnutí odvolacího soudu označovaném jako Rc 7/79), v němž se uvádí, že přířinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou nelze dovodit ze skutečnosti, která je již sama následkem, za něž škůdce odpovída z jiného právního důvodu. Tak je tomu např. tehdy, utrpěl-li někdo škodu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrteľném úrazu jiné osoby, který škůdce způsobil a za škodu z něhož odpovída.

c) Priama súvislosť s plnením pracovných úloh – priama a nepriama prířinná súvislosť, dôležitá, podstatná a značná prířina škody, prířinou škody je iná skutočnosť

V praxi sa odlišuje priama a nepriama prířina. Z hľadiska zodpovednosti za škodu je nevyhnutné preukázanie²¹⁵ **priamej prířinnej súvislosti. Význam má len právne relevantná prířina, t. j. taká prířina, s ktorou právo môže spojiť právny následok**

215 ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 407 uvádza v kontexte občianskeho práva, že zavinenie tam, kde je zákonom vyžadované, je a musí byť predmetom skúmania súdom až potom, ak bola zistená existencia prířinnej súvislosti. Ak vyznie zisťovanie prířinnej súvislosti v konkrétnom prípade záporne (negatívne), je tým zodpovednosť za škodu v občianskom práve vylúčená, takže zisťovanie zavinenia sa stáva bezpredmetným.

(škodu) – zodpovednosť za škodu. Ide o vzťah právne relevantnej príčiny a právne relevantného následku, a teda o príčinný vzťah.

<p>Priama príčinná súvislosť</p>	<p>V prípade priamej príčiny, keby tu nebolo konanie zamestnanca, škoda by nevznikla. Príklad: <i>prekročenie rýchlosti, nevládnutie vedenia vozidla, havária, škoda (a nezistí sa iný faktor – napr. technický stav vozidla bol zlý).</i> Súvislosť musí byť priama a bezprostredná.</p>
<p>Nepriama príčinná súvislosť</p>	<p>Príčin škody môže byť niekoľko a na vzniku škody sa mohlo podieľať niekoľko osôb. Môže ísť aj o zodpovednosť zamestnávateľa.</p> <p>Príklad: <i>Prekročenie rýchlosti o 10 km, nevládnutie vedenia vozidla – šmyk, havária, škoda. Avšak prekročenie rýchlosti nebolo príčinou havárie, pretože pri vyšetrovaní by sa zistila technická závada na služobnom vozidle, a teda keby zamestnanec neprekročil rýchlosť, došlo by k šmyku (zákruta umožňovala aj prejazd vo väčšej rýchlosti). Muselo by sa teda skúmať, čo z dvoch, resp. viacerých možných príčin bolo skutočnou a rozhodujúcou príčinou vzniku škody. (Teoreticky môže ísť aj o kombináciu, že obidve príčiny spôsobili následok, a teda ide o spoluzodpovednosť zamestnávateľa).</i></p> <p>Príklad: <i>Nedodržanie pokynu zamestnávateľa spôsobilo škodu na stroji. Je to ale priama a bezprostredná príčina škody? Napríklad v minulosti zamestnanec upozornil na poruchu stroja, ktorá sa neodstránila. Skúma sa teda aj otázka, či by sa stroj bol pokazil aj pri dodržaní postupu alebo neskôr.</i></p> <p>Príklad: <i>Súd doručil zamestnávateľovi do elektronickej schránky podanie. Zamestnanec podateľne ho posunul na úsek, ktorému nepatriť. Na tomto úseku si podanie vymenilo niekoľko osôb, až ho preposlali v posledný deň lehoty na príslušný úsek – ktoré je príslušné na podanie odvolania (lehota napr. do 10, 15 dní). Odvolanie bolo podané po lehote. Zamestnávateľ spor, ktorý by inak pravdepodobne vyhral, prehral pre zmeškanie lehoty a musí zaplatiť.</i> <i>Koho konanie spôsobilo vznik (je príčinou vzniku) škody? Konanie zamestnanca podateľne? V jeho prípade sa javí, že keby ďalší zamestnanci (skúmať by sa malo aj to, či si boli vedomí alebo mali si byť vedomí, že podanie je potrebné vrátiť – t. j. existencia zavinenia) na skutočnosť zlého pridelenie upozornili, škoda by nevznikla. V prípade prvého zamestnanca sa teda javí, že ide o nepriamu príčinnú súvislosť a chyba tu bezprostrednosť súvislosti so vznikom škody. Naopak, keby tento zamestnanec podanie zo súdu neposunul, jeho konanie by bolo priamou príčinou škody. Môže sa stať, že príčinou škody bude aj konanie zamestnanca podateľne (je tam zavinenie) a/alebo ďalších zamestnancov (ak je tam zavinenie).</i> <i>V prípade spoluzodpovednosti viacerých zamestnancov musí byť určená miera (podiel) ich zodpovednosti (vo väzbe na mieru ich zavinenia).</i></p>

NS: R 65/1969 (6 Cz 89/68): kvalifikovaná príčinná súvislosť, priama a nepriama súvislosť

Pri zodpovednosti za škodu spôsobenú zavineným porušením povinností z pracovného pomeru v súvislosti s plnením pracovných úloh nejde o akúkoľvek, teda aj len nepriamu súvislosť, ale o priamu súvislosť.

Ak pracovníci žalobcu oslavovali v sklade predajne vyplatenie odmeny za dobré umiestnenie v súťaži predajní o najlepšiu výzdobu výloh, pričom došlo k požiaru, keď žalovaná zabudla vypnúť pred opustením miestnosti elektrický rýchlvarič, na ktorom varila pre účastníkov oslavy kávu, nie je možné - pokiaľ ide o konanie žalovanej - hovoriť o zavinenom porušení povinností z pracovného pomeru v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh.

Žalovaná, ktorá pracovala u žalobcu ako zástupkyňa vedúceho predajne, bola uznaná vinnou rozsudkom trestným činom všeobecného ohrozenia, ktorý spáchala tak, že dňa 16. 11. 1966 asi o 20. hod. v sklade predajne spôsobila požiar; pred odchodom z predajne nechala zapojený v elektrickej sieti rýchlvarič, v dôsledku čoho došlo k požiaru, pričom zhorelo väčšie množstvo kníh a zariadenie skladu.

OS a KS síce považovali túto škodu za pracovnoprávnú, ale NS mal iný názor.

NS: Pri rozsahu pôsobnosti ustanovení zákonníka práce o náhrade škody vychádzal zákonodarca z potreby jednotnej právnej úpravy. Preto stanovil v § 172 až 186²¹⁶ **pôsobnosť čo najširšiu, a to nielen pokiaľ ide o osobný rozsah zákona, ale aj pokiaľ ide o jeho vecný rozsah.**

Z hľadiska vecného rozsahu sa zákonník práce vzťahuje zásadne na všetky prípady škody, ktoré spôsobí pracovník... zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním. *V tom smere je vecná pôsobnosť zákonníka práce širšia, než bola vecná pôsobnosť zák. č. 71/1958 Zb., ktorý stanovil ako jednu z podmienok nároku organizácie na náhradu škody, aby pracovník spôsobil škodu pri výkone zamestnania, pričom výkonom zamestnania rozumel podľa dôvodovej správy k cit. zákonu výkon práce, ktorá svojim zameraním spadala do činnosti poškodenej organizácie. Preto za škodu spôsobenú pri výkone zamestnania nebolo možné považovať napr. škodu spôsobenú na ceste do práce a z práce - pokiaľ tu neišlo už o plnenie pracovných povinností - a škodu spôsobenú pred nastúpením do práce a po skončení práce (porov. naproti tomu § 41 ods. 1 a 3 vl. nar. č. 66/1965 Zb.).*

Ustanovenia o takto široko vymedzenom vecnom rozsahu zákona **nemôžu však byť aplikované extenzívne tak, že by výklad išiel nad rámec znenia zákona, poťažne jeho zmyslu.**

²¹⁶ V súčasnosti § 177 až § 221 ZP.

Ak má ísť o plnenie pracovných úloh, potom je potrebné vychádzať z *ustanovenia* § 41 *vl. nar. č. 66/1965 Zb.*,²¹⁷ podľa ktorého plnením pracovných úloh je výkon pracovných povinností vyplývajúcich z pracovného pomeru, iná činnosť vykonávaná na príkaz organizácie a činnosť, ktorá je predmetom pracovnej cesty; je ním tiež činnosť, konaná pre organizáciu na podnet spoločenskej organizácie alebo spolupracovníkov, poprípade aj činnosť konaná pre organizáciu z vlastnej iniciatívy, pokiaľ k nej pracovník nepotrebuje osobitné oprávnenie alebo ju nekoná proti výslovnému zákazu organizácie.²¹⁸

Pri zodpovednosti za škodu spôsobenú zavineným porušením povinností z pracovného pomeru v súvislosti s plnením pracovných úloh **nestačí akákoľvek, teda aj len nepriama súvislosť, ale je potrebné, aby išlo o súvislosť priamu.** O túto kvalifikovanú súvislosť... vtedy, keď ide o úkony potrebné k výkonu práce, o úkony behom práce obvyklé alebo nutné pred začiatkom práce alebo po jej skončení, a ďalej vtedy, keď ide o činnosť, ktorá napomáha *k plneniu politických, hospodárskych a sociálnych úloh organizácie.*

Z hľadísk hore uvedených je potrebné pristupovať aj k vyriešeniu základnej otázky pre tento spor, teda otázky, či v danom prípade, kedy pracovníci žalobcu oslavovali v sklade predajne vyplatenie odmeny za dobré umiestnenie v súťaži, pričom došlo k tomu, že žalovaná zabudla vypnúť pred opustením miestnosti rýchlovarič, na ktorom varila pre účastníkov oslavy kávu, je možné - pokiaľ ide o toto konanie žalovanej - hovoriť o zavinenom porušení povinností v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh.

O plnenie pracovných úloh v tomto prípade nešlo; sudy nevychádzajú tiež z toho, že by išlo priamo o plnenie pracovných úloh. Nebola tu však daná ani priama súvislosť s plnením pracovných úloh. **Nešlo tu totiž o činnosť, ktorá by napomáhala k plneniu politických, hospodárskych a sociálnych úloh organizácie**, a okolnosti, za ktorých škoda vznikla, nezodpovedajú situácii, ktorú zákon v danej súvislosti predpokladá.

Za tohto stavu nie je, pravda, možné dôjsť k záveru, že by žalovaná porušila svoje povinnosti pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním, keď podľa obsahu činnosti, ktorá viedla k spôsobeniu škody, nešlo o plnenie vlastných úloh pracoviska ani o činnosť, ktorá by napomáhala plneniu úloh politických, hospodárskych a sociálnych. Obsah spisov, menovite výsledky vykonaného dokazovania, naopak nasvedčujú tomu, že žalovaná spôsobila škodu žalobcovi **inou činnosťou ako pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním**, takže by nezodpovedala *podľa ustanovení § 172, 179 ods. 1 a 2 zák. práce, ale podľa ustanovení občianskeho zákonníku.*

217 V súčasnosti § 220 a § 221 ZP.

218 Pozn. ods. 2 § 41 nariadenia vlády § 220 ZP neobsahuje.

ÚS SR: I. ÚS SR 547/2013: Táto zodpovednosť je založená na súčasnom splnení predpokladov, ktorými sú: 1) výkon advokácie, 2) vznik škody a 3) príčinná súvislosť medzi výkonom advokácie a vznikom škody. Splnenie uvedených predpokladov zodpovednosti musí byť v konaní jednoznačne preukázané a dôkaznú povinnosť má v tomto smere poškodený. Najvyšší súd Slovenskej republiky už vo svojom prvom rozhodnutí (uznesenie sp. zn. 1Cdo 30/2010 z 29. 4. 2011) uviedol, že dva zákonné predpoklady zodpovednosti za škodu, t. j. výkon advokácie a existenciu škody má v danej veci za preukázanú. Na tomto závere zotrúva, a preto aj námietky uvedené dovolateľom k týmto predpokladom nepovažuje za dôvodné. Zostáva preto posúdiť otázku existencie príčinnej súvislosti medzi škodou a výkonom advokácie žalovaného.

Dovolací súd už vo svojom prvom rozhodnutí v tejto veci uviedol, že o vzťah príčinnej súvislosti (kauzálny nexus) ide pri priamej väzbe javov (objektívnych súvislostí), v rámci ktorého jeden jav (príčina) vyvoláva druhý jav (následok). Vzťah príčinnej súvislosti medzi výkonom advokácie a škodou spôsobenou klientovi je daný vtedy, ak je medzi výkonom advokácie a škodou klienta vzťah príčiny a následku. Ak bola príčinou vzniku škody iná skutočnosť, zodpovednosť advokáta nenastáva. Otázka príčinnej súvislosti môže byť vždy riešená len v konkrétnych súvislostiach. Pri zisťovaní príčinnej súvislosti treba škodu izolovať od všeobecných súvislostí a skúmať, konkrétne ktorá príčina ju vyvolala. **Pritom nie je rozhodujúce časové hľadisko, ale večná súvislosť príčiny a následku; časová súvislosť ale napomáha pri posudzovaní vecnej súvislosti** (porovnaj R 21/1992, porovnaj tiež rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 2 Cdo 144/2008).

V postupnom slede javov je každá príčina niečím vyvolaná (sama je následkom niečoho) a každý ňou spôsobený následok sa stáva príčinou ďalšieho javu. **Zodpovednosť však nemožno robiť závislou na neobmedzenej kauzalite.** Atribútom príčinnej súvislosti je „priamosť“ pôsobenia príčiny na následok, pri ktorej príčina priamo (bezprostredne) predchádza následku a vyvoláva ho. Vzťah príčiny a následku musí byť preto priamy, bezprostredný, neprerušovaný – nestačí, ak je iba sprostredkovaný. Pri zisťovaní príčinnej súvislosti treba v dôsledku toho skúmať, či v komplexe skutočností prichádzajúcich do úvahy ako (priama) príčina škody existuje skutočnosť, s ktorou zákon spája zodpovednosť za škodu (porovnaj tiež rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 32/2007). Ak sa teda v konkrétnom prípade zdá, že viac skutočností spolupôsobilo pri vzniku škody, je podstatné určiť, či pôvodná skutočnosť (v tomto prípade konanie advokáta) je tou skutočnosťou, bez ktorej by nedošlo ku škodlivému následku, alebo či k tejto skutočnosti pristúpila nová skutočnosť, ktorá bez ohľadu na pôvodné skutočnosti, samostatne pôsobila ako príčina škody. Aj príčin viac, pôsobia z časového hľadiska buď súbežne alebo následne pričom sa časove neprekrývajú. V takomto prípade je pre existenciu príčinnej súvislosti nevyhnutné, aby reťazec postupne nastupujúcich príčin a následkov bol vo vzťahu k vzniku škody natoľko prepojený, že už z pôsobenia

prvotnej príčiny možno vyvodit' vecnú súvislosť so vznikom škodlivého následku.

V kontexte uvedených zásad zisťovania príčiny škody dovolací súd ustálil, že **porušenie povinnosti žalovaného pri zastupovaní žalobcu nepredstavovalo bezprostrednú príčinu, ktorá mala za následok vznik škody na strane žalobcu. Bezprostrednou príčinou škody bolo v tomto prípade konanie žalobcu a jeho dobrovoľné rozhodnutie kúpiť pozemky** od spoločnosti M., s. r. o. za vyššiu cenu, než za akú mohol predtým tieto pozemky kúpiť od S. Dovolací súd považoval za preukázané, že pri rokovaniach medzi žalobcom a spoločnosťou M., s. r. o. a pri dojednávaní kúpnej ceny žalovaný už nepôsobil, keďže 7. novembra 2003 vypovedal žalobcovi zmluvu o právnej pomoci. Žalobca tiež dostatočne nepreukázal, že musel zaplatiť stanovenú kúpnu cenu 900 Sk za m² pozemkov a nie cenu nižšiu a ani to, že musel kúpiť uvedené pozemky. Dovolací súd teda má za to, že žalobca nepreukázal prepojenosť reťazca príčin, na začiatku ktorého bolo porušenie povinnosti žalovaného a na konci ktorého bol vznik škody na strane žalobcu. Práve žalobca svojim vlastným konaním spôsobil, že tento reťazec príčin a následkov pri vzniku škody bol prerušený. Navyše odvolací súd nechal bez povšimnutia aj skutočnosť, že predávajúci S. predali inému subjektu pozemok ako celok. Nebol tak naplnený jeden zo základných predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu a to príčinná súvislosť medzi výkonom advokácie a vznikom škody.“

NS ČR: 25 Cdo 1222/2012: (občianskoprávne konanie): obmedzená kauzalita

Otázka existencie príčinné souvislosti mezi škodnou událostí a vznikem škody je otázkou skutkovou, neboť v řízení se zjišťuje, zda určité skutkové okolnosti a vzniklá škoda na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku. Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 25 Cdo 3334/2006, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu pod C 5514).

Odpovědnost **nelze neomezeně činit závislou na kauzalitě, neboť by to mohlo vést k zákonu neodpovídajícímu neúnosnému ukládání povinnosti nahradit škodu.** Příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou. **Je-li příčin, které z časového hlediska působí následně (jde o tzv. řetězec postupně nastupujících příčin a následků), více, musí být jejich vztah ke vzniku škody natolik propojen, že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku** (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 3585/2007, srov. Soubor C 8673).

Právně relevantními příčinami tedy **nemohou být kterékoli faktické příčiny, sebeste vzájemně odškodního následku, nýbrž je třeba vyčlenit (izolovat) jen ty příčiny,**

s nimiž právo spojuje vznik zodpovednosti (tzv. umělá izolace jevů), které jsou pro způsobení následku významné (tzv. gradace příčinné souvislosti) a které podle obvyklého chodu věci i podle obecné zkušenosti mají zpravidla (typicky) za následek způsobení určité škody (tzv. adekvátní příčinná souvislost).

Příčinná souvislost jako jeden z nezbytných předpokladů zodpovednosti za škodu je tedy dána tehdy, je-li škoda podle obvyklého (přirozeného) chodu věci i obecné zkušenosti, resp. poznatků adekvátním důsledkem protiprávního úkonu či škodní události (srov. Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek II, 3. vydání, Praha, ASPI, 2002, s. 459).

NS ČR 32 Cdo 192/2007 (občianskoprávne konanie): Příčinnou souvislost jako poměr příčiny a následku je nutno **v případě působení více příčin (a z nich plynoucích následků)** chápat jako **zřetězení příčin a následků nejen v posloupnosti věcné, nýbrž i posloupnosti časové**. Příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody existuje tehdy, vznikla-li škoda v důsledku protiprávního jednání, tedy že škoda byla **nezprostředkovaným následkem protiprávnosti jakožto příčiny**.

Protiprávnost musí být alespoň jednou z hlavních příčin vzniku škody, nemůže být příčinou vedlejší (ke škodě by došlo i bez ní) (viz Obchodní zákoník s komentářem, autorský kolektiv autor Josef Bejček, II. díl, Codex 2000, str. 224).

NS ČR: 25 Cdo 1807/2001 (občianskoprávne konanie): „*O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je-li doloženo, že nebyť protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, zodpovednost za škodu nenastává; příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou.*“

NS ČR: 21 Cdo 300/2001: nesprávne daňové priznania – výkaz nedoplatkov, exekučný príkaz, náklady exekúcie – otázka príčinnej súvislosti /iná príčina vzniku škody - nedostatok peňazí/

Žalovaná pracovala u zamestnávateľa ako vedúca účtárne. Počas trvania pracovného pomeru vypracovala pre žalobkyňu nesprávne daňové priznania, na základe ktorých vznikol u žalobkyne nedoplatok na dani z pridanej hodnoty. V súvislosti s týmto nedoplatkom vydal Finančný úrad výkaz nedoplatkov a následne exekučný príkaz. Žalovaná musela finančnému úradu uhradiť náklady exekúcie.

NS ČR: O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem zaviněného porušení pracovních povinností zaměstnancem (tj. bez zaviněného porušení

povinnosti zaměstnancem by škoda nevznikla tak, jak vznikla). **Z hlediska naplnění příčinné souvislosti jako jednoho z předpokladů odpovědnosti za škodu nemůže stačit pouhé připuštění možnosti vzniku škody v důsledku zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem, nýbrž musí být tato příčinná souvislost najisto postavena.**

Zaviněné porušení pracovních povinností zaměstnancem **nemusi být jedinou příčinou vzniku škody; musí však být jednou z příčin, a to příčinou důležitou, podstatnou a značnou.**

Při řešení otázky příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím zaměstnance a vznikem škody nejde o otázku právní, nýbrž o otázku skutkovou, jež **nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech.** Postup při zjišťování příčinné souvislosti spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejích příčin. Protože **příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal.** Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat **jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu.**

Protože v případě odpovědnosti za škodu *podle ustanovení § 172 zák. práce* jde o odpovědnost za zaviněné porušení povinností, je třeba vždy též zkoumat (a prokázat) zavinění jednajícího zaměstnance, jež je definováno jako psychický vztah škůdce k vlastnímu protiprávnímu jednání a ke škodě jako jeho následku. Aby se mohlo jednat **o řetězec příčin a následků, v němž uvozující příčina (původní protiprávní jednání) je zároveň i příčinou následku na konci řetězce, je nezbytná přítomnost zavinění (alespoň ve formě nedbalosti) ve všech fázích řetězce příčin a následků.**

Soudy obou stupňů se proto správně zabývaly mimo jiné i tím, **zda mezi takto vzniklou újmou na majetku žalobkyně a případným protiprávním jednáním žalované je příčinná souvislost.** S názorem odvolacího soudu, že nesprávná daňová přiznání, na jejichž podkladě by došlo k vyššímu odvodu daně z přidané hodnoty, nestačí ke stanovení příčinné souvislosti mezi takovým zaviněným protiprávním jednáním žalované a vznikem škody žalobkyni, **dovolací soud nesouhlasí.**

Z hlediska zkoumání příčiny zaplacení exekučních nákladů... žalobkyni podle pravidel výše uvedených je nepochybné, že **příčinou vzniku povinnosti k zaplacení uvedených nákladů bylo vydání exekučního příkazu.**

Příčinou, proč byl vydán exekuční příkaz, byla skutečnost, že žalobkyně včas neprovedla platby podle výkazů nedoplatků ze dne 12. 8. a 17. 8. 1998.

Co ale bylo příčinou toho, že žalobkyně včas nezaplatila (a to původně daň z přidané hodnoty ve správné výši, ani podle vydaných výkazů nedoplatků), **zůstalo v řízení neobjasněno.**

Podle tvrzení žalobkyně nebylo zapláceno proto, že žalobkyně byla bez finančních prostředků, což měla zavinit žalovaná tím, že v předchozím období provedla nesprávné účetní operace, protože žalobkyně na této dani zaplatila více, než byla její povinnost. Zda ale skutečně právě tento a ne jiný řetězec příčin (vždy důležitých, podstatných a značných) a následků vedl k tomu, že žalobkyně nezaplatila včas daň z přidané hodnoty ve správné výši a poté ani podle vydaného výkazu nedoplatků, ani otázku zavinění žalované ve vztahu k vzniklé škodě jako eventuálnímu následku tvrzeného porušení povinností, **odvolací soud nezkoumal.** Spokojil se konstatováním, že nesprávná daňová přiznání, na jejichž podkladě by došlo k vyššímu odvodu daně z přidané hodnoty, mohou být jen impulsem k následnému nezaplacení daňové povinnosti. **Tento závěr je s ohledem na shora uvedené nesprávný pro svoji předčasnost.**

Príklad: V kontexte už uvedeného prípadu – reťaz príčin a následkov, otázka zavinenia zamestnanca v reťazi príčin:

nesprávne daňové priznania (zavinenie zamestnankyne) -> nedoplatok na dani z pridanej hodnoty (výsledok zavinenia) -> nezaplacenie nedoplatku zamestnávateľom (dôvod nezaplacenia: nedostatok zdrojov – zavinila to zamestnankyňa alebo je tam iný dôvod?) -> exekučný príkaz + náklady exekúcie.

NS ČR: 21 Cdo 4377/2013: náklady vynaložené na školenie (zamestnanec sa nezúčastnil), avšak skúmanie, či ide o dôležitú, podstatnú a značnú príčinu zbytočne vynaložených nákladov, či by neboli zbytočne vynaložené aj tak (zamestnanec mal pracovný pomer na určitú dobu)

Zamestnanec počas trvania pracovného pomeru (založený 3. 4. 2006) na dobu určitú do 30. 9. 2007 bol vyslaný na školenie, ktorého sa v dňoch 4. 9. 2007 a 18. 9. 2007 nezúčastnil (dvojdenné prednášky boli od 23. 4. 2007 do 31. 10. 2007 – účasť bola so zamestnancom dohodnutá, nemal kvalifikačnú dohodu). Túto absenciu hodnotil žalobca ako hrubé porušenie pracovnej disciplíny a k 18. 9. 2007 so žalovaným okamžite skončil pracovný pomer. **Vzhladom na to, že náklady na vyškolenie žalovaného boli vynaložené zbytočne, žalobca požaduje ich zaplatenie.**

NS ČR: Žalobkyni lze přisvědčit, že jí vznikla újma (že došlo ke zmenšení jejího majetku) tím, že vynaložila náklady na kurs, jehož se žalovaný účastnil, a je rovněž nepochybné, že žalovaný porušil svou právní povinnost účastnit se školení, na které byl se svým souhlasem vyslán, v důsledku čehož s ním byl pracovní poměr okamžitě zrušen. Za tohoto stavu je pro posouzení věci dále významné, zda byl splněn dal-

ší predpoklad obecnej odповедnosti zaměstnanca za škodu, tj. příčinná souvislost mezi vzniklou škodou a zjištěným porušením právní povinnosti.

V posuzovaném prípade žalovaná vynaložila náklady na školení uskutečnená ve dnech 23.–25. 4. 2007, 9.–10. 5. 2007, 22.–23. 5. 2007, 5.–6. 6. 2007, 19.–20. 6. 2007, 4.–5. 9. 2007 a 18.–19. 9. 2007, a pracovní poměr skončil okamžitým zrušením... dne 18. 9. 2007 z důvodu neomluvené absence dvou pracovních dnů ve dnech 4. 9. 2007 a 18. 9. 2007. **Je možné, že uvedené náklady byly vynaloženy marně..., nicméně okolnost, že se žalovaným byl skončen pracovní poměr okamžitě, není příčinou důležitou, podstatnou a značnou neefektivního vynaložení těchto nákladů, neboť tyto náklady by byly vynaloženy zbytečně i tak, vzhledem k tomu, že pracovní poměr měl skončit dne 30. 9. 2007 uplynutím sjednané doby.**

Jestliže tedy v projednávané věci odvolací soud dovodil, i přes svůj nepřiléhavý názor na (ne)možnost posouzení věci *podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce*, že **neexistuje příčinná souvislost mezi jednáním žalovaného, které vedlo k okamžitému zrušení pracovního poměru a vynaloženými náklady na školení, nelze tomuto závěru vytýkat věcnou nesprávnost.**

d) pravdepodobnosť príčinnej súvislosti, jej preukázanie

V tomto prípade ide o otázku, do akej miery zamestnávateľ musí preukázať príčinnú súvislosť, či to musí byť na 100%. V Zákonníku práce pravidlo vyjadrené nie je, § 179 ods. 1 ZP hovorí iba o spôsobe škody (konaní zamestnanca) ale nijakým spôsobom sa nevyjadruje ku kvalifikácii príčinnej súvislosti - pravdepodobná, bezpečne preukázaná, preukázaná bez akýkoľvek pochybností, prevdepodobnosť bližiacia sa istote. Ide teda o otázku, ktorou sa zaoberá súd pri vyhodnocovaní dôkazov. V ČR sa súde odklonili od koncepcie „bezpečnej preukázanosti“.

Napríklad v podmienkach SR – KS Košice: 11Co 72/2012: (zverené motorové vozidlo, neskontrolovanie stavu pred zahraničnou pracovnou cestou) - V tomto smere je obzvlášť významný záver znaleckého posudku č. 12/2011 z 21. 4. 2011, podľa ktorého príčinou straty pravého zadného kolesa na návесе bolo postupné uvoľňovanie matíc kolesa, pričom došlo k roztrhnutiu šiestich šraub a cez ostatné štyri matice po postupnom zväčšovaní dier na ocelovom disku sa celé koleso previeklo. **Ak by žalovaný striktne dodržiaval pokyny výrobcu, k takému poškodeniu šraub a matíc predmetného kolesa a teda ani k jeho strate by s najväčšou pravdepodobnosťou nedošlo. Aj keď znalec v posudku použil slovné spojenie „s najväčšou pravdepodobnosťou“, o technickej príčine straty kolesa nemožno mať pochybnosti.** Súdny znalec vo svojej výpovedi 3. 10. 2011 vysvetlil, že „nevidel, ako došlo k odtrhnutiu kolesa“, ale podľa jeho najlepšieho svedomia k strate kolesa došlo spôsobom popísaným v posudku. Z pohľadu

znalca ide o najvyšší stupeň zaujatia relevantného stanoviska k veci vzhľadom na to, že predmetnú skutočnosť nevidel.

NS: R 21/1992 (1 Cz 59/90)

Příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví musí být **bezpečně prokázána, nestačí tu pouhá pravděpodobnost; nelze ji však vylučovat jen z toho důvodu, že protiprávní jednání škůdce dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní (duševní) stav poškozeného.**

Pokud některou ze skutečností, jež přicházejí v úvahu jako příčiny vzniku škody, bez nichž by škodlivý následek nebyl nastal, je třeba posoudit z toho hlediska, zda šlo o jednání nebo opomenutí protiprávní, potom důkazní povinnost ohledně protiprávního úkonu i příčinné souvislosti má poškozený žalobce.

Hledisko časové souvislosti mezi porušením právních povinností škůdce a skutkovou událostí, z níž vznikla škoda, není samo o sobě rozhodující; **věcná souvislost příčiny a následku je rozhodující, zatím co časová souvislost napomáhá při posuzování věcné souvislosti.**

Aj: (rovnako) **NS ČR: 21 Cdo 1508/2007, avšak NS ČR: 25 Cdo 1628/2013** (Podle znalců sice nelze se stoprocentní jistotou potvrdit, že by v případně dřívějšího zahájení léčby došlo k remisi, odvolací soud však s odkazem na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1919/08 dovodil, že znalci uváděná pravděpodobnost 70% až 80% je pro závěr o příčinné souvislosti mezi nesprávným postupem žalované a úmrtím poškozeného dostačující. Jelikož povinnost žalované k náhradě škody vzniká až rozhodnutím soudu, nemohla se žalovaná před tímto rozhodnutím dostat do prodlení, a proto je nárok žalobců na úrok z prodlení od okamžiku podání žaloby neopodstatněný.

ÚS ČR: I. ÚS 1919/08

Závěry nalézacího soudu stran „stoprocentního“ prokázání objektivní příčinné souvislosti se jeví Ústavnímu soudu jako nereálné, neboť nedosažitelné a neudržitelné. Určovat v lékařských postupech jednoduchý vztah příčiny a následku je samo o sobě velmi obtížné. Podstatou lékařství je vlastně vstupovat do celého řetězce příčin a následků, do procesů, které probíhají v lidském těle, a vnějším zásahem tyto procesy ovlivňovat, měnit jejich směr, působení atd. Zásah lékaře tak vlastně sám o sobě mění „přirozený běh věcí“ v lidském těle, zasahuje do komplexních vztahů příčin a následků. I v případě aktivního jednání lékaře, který zvolí určitý léčebný postup, je velmi obtížné, ba vyloučené stanovit, zda tento postup byl nade vši rozumnou pochybnost jedinou možnou příčinou škodlivého stavu, který nastal. O to obtížnější je to v případě opomenutí, kdy lékař nezvolil postup, který na základě soudobých a dostupných znalostí lékařství zvolit mohl a měl. Prokázat, že právě a pouze toto opomenutí tvoří se škodlivým

důsledkem ničím nenarušený vztah, je v podstatě nemožné. V důsledku toho je výrazně oslabeno postavení poškozeného.

Ostatně z toho důvodu právní řády common law opustily v těchto případech požadavek (pravděpodobného) prokázání kauzálního nexu a vytvořily doktrínu tzv. „ztráty šance“ či „ztráty očekávání“ (loss of chance, loss of expectation), podle níž soud poměřuje či odhaduje (estimate) pravděpodobnost dosažení určitých šancí, pokud by byl zvolen určitý postup, a reflektuje tyto šance, zda jsou vyšší nebo nižší než ty, které by bylo možno očekávat při nenarušeném či řádném chodu věcí. Jinak řečeno, vychází se z toho, jaké by v případě lékařského postupu lege artis byly statisticky šance (prognózy) na úplné vyléčení, úplné odvrácení smrti či prodloužení života pacienta o určitou dobu.; blíže viz např. rozhodnutí britské House of Lords Gregg v. Scott z roku 2005, <http://www.parliament.the-stationeryoffice.co.uk/pa/ld200405/ldjudgmt/jd050127/greg-1.htm>.

Vzhledem k tomu, že pojem příčinná souvislost není právními předpisy v České republice nijak definován, což ostatně zdůraznil ve svém rozsudku i nalézací soud, nic nebrání judikatuře českých soudů, aby požadavek „stoprocentně“ prokazované příčinné souvislosti přehodnotila a přijala adekvátnější a realističtější výklad „způsobení škody“, který by vyrovnával slabší postavení poškozených. Naznačené řešení užívané v zemích common law se dle přesvědčení Ústavního soudu více přibližuje ideji spravedlivého řešení následků majících původ ve vztahu lékař - pacient, který je třeba nahlížet jako vztah panství, v němž má z mnoha důvodů, avšak především z důvodů znalostních, převahu moci právě lékař. Proto je třeba důsledněji chránit pacientovo základní právo na tělesnou integritu a v posledku, jak dokazuje řešený případ, i právo na život, a to i skrze výklad příslušných ustanovení občanského zákoníku týkajících se náhrady škody.

e) Viac príčin škody, reťazenie alebo súbeh príčin škody

O vztah priamej príčiny súvislosti ide vtedy, keď konkrétna majetková ujma vznikla následkom konkrétneho protiprávneho konania škodcu, teda keď sú jeho konanie a škoda vo vzájomnom pomere príčiny a následku. Príčinou škody môže byť len také protiprávne konanie, bez ktorého by škodný následok nenastal. **Nemusi síce ísť o jedínú príčinu, ale i len o jednu z príčin, ktorá sa podieľa na nepriaznivom následku**, o ktorého odškodnenie ide, avšak musí ísť o podstatnú príčinu. Ak je viac príčin, skúma sa, či je tam príčina hlavná (rozhodujúca).²¹⁹ Zároveň aj škodlivý následok nemusí vzniknúť z jednej príčiny (keby bola izolovaná, škoda nevznikne), ale kombináciou viacerých príčin.

219 FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Velký komentár (2011), str. 1054.

V prípade vzniku škody táto mohla vzniknúť aj **reťazou príčin**²²⁰. **Táto sa musí zisťovať.**

V praxi existuje celý rad príčin, ale príčinou škody je napr. len jedna skutočnosť (ostatné príčiny sú nepodstatné). Škodu však môže zapríčiniť aj viac podstatných príčin. **Zároveň môže byť pochybnosť**, či ide o protiprávne konanie, ktoré zapríčinilo škodu, **a ak je viac príčin, ktorá/ktoré z nich zapríčinili škodu a** v akom rozsahu (tzv. kauzálna neistota).

V právnej teórii sa teda hovorí aj o **konkurujúcich príčinách** – konkurujúca príčinnosť (každá z príčin – konanie by sama osebe spôsobila škodu, škoda je spôsobená v rovnakom čase), **alternatívnej príčinnosti** (viac nezávislých konaní pričítaných viacerým osobám bolo každé dostatočnou príčinou škody, ale nie je isté, ktoré z nich škodu spôsobilo – neistota, ktoré konanie škodu skutočne spôsobilo, je len jedno), **neurčitej dielčej príčinnosti** (ani jedno z konaní nemohlo spôsobiť celú škodu, ale len jej určitú časť – neistota, v akom rozsahu ju pripísať škodcom)^{221, 222}, prípadne aj o **potenciálnej kauzalite** (konanie nie je tým, ktoré zapríčinilo škodu, ale má potenciál ju vyvolať – škodu však zapríčiňuje konanie, ktoré mu predchádza). Luby hovorí o **spoločnom zapríčení** (bez ktorejkoľvek príčiny by následok nenastal) **a o súbežnom zapríčení** (pôsobia dve súbežné príčiny a každá z nich je spôsobilá spôsobiť škodu)²²³ – tu však je potrebné dodať, že v pracovnom práve sa prejavuje delená zodpovednosť a nemožno celú škodu nechať na jedného zo zamestnancov. Následok môže byť aj kombináciou konania zamestnanca a spoluzodpovednosti (nekonania) zamestnávateľa.

Príkladom niektoré situácie s viacerými príčinami:

***Príklad:** Na príčine škody na dopravnom prostriedku sa podiela aj spôsob jeho vedenia zamestnancom (nepripravenosť jazdy), ale aj technický stav vozidla. Je potrebné zistiť, či by k nehode došlo, keby bol technický stav vozidla bol dobrý (aj či o tomto stave zamestnanec môže vedieť – napr. že nemá prezuté na zimné pneumatiky a vie svoju jazdu prispôsobiť, alebo nemôže vedieť – napr. nemá také technické znalosti, aby vedel pri preberaní overiť niektoré skutočnosti – napr. zle pripevnené koleso). Zároveň technický stav vozidla môže byť príčinou vyššej škody, aká by bola, keby bolo v dobrom stave (napr. zlé pneumatiky, zlé brzdy a obvyklá brzdňá dráha – zamestnanec išiel rýchlejšie ako limit, ale*

220 Reťazenie príčin je rozobraté aj v niektorých vyššie uvedených prípadoch (napr. nezaplatenie daní).

221 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianske právo hmotné 2 (2009), str. 410.

222 Pozri aj FEKETE, I.: Občiansky zákonník I. Veľký komentár (2011), str. 1054 – pri existencii rovnocenných príčin – 1) spoločná príčina: keď viac príčin pôsobí spoločne, jedna podmieňuje druhú a jedna bez druhej by nemala za následok vznik škody, 2) konkurujúca príčina: keď viac príčin pôsobí nezávisle od seba, pričom každá z nich by sama osebe viedla ku vzniku škody, 3) kumulatívna: keď jedna z príčin sama osebe nevedie ku vzniku škody, ale ak týchto príčin je viac, vznikne škoda, 4) progresívna: keď každá z príčin vedie sama osebe ku vzniku škody, avšak ich spoločné pôsobenie vedie ku škode, ktorá prekračuje súčet jednotlivých škôd.

223 LUBY, S.: Výber z diela a myšlienok (1998 reed.), str. 380 a nasl.

keby auto bolo v dobrom stave, brzdná dráha by bola dostatočná a nedošlo by k poškodeniu iného auta). Tieto skutočnosti sa posudzujú vždy v konkrétnom prípade a v mnohých prípadoch súdom na základe znaleckého posudku.

Príklad: Zamestnanec A urobil nesprávny krok (napr. zle spracoval materiál) a zamestnanec B, ktorý ho mal skontrolovať, vec pustil ďalej. Samostatnými konaniami zamestnanca A ani B škoda vzniknúť nemohla, škoda mohla vzniknúť len „protiprávnymi“ konaniami zamestnanca A a B.

Príklad: Dvaja zamestnanci sú na pracovnej ceste. Jeden zamestnanec nechá obálku s peniazmi v aute. Druhý zamestnanec zabudne auto zamknúť. Dôjde ku krádeži bez prekonania prekážky. Hoci je tu otázka, či by ku škode došlo, aj keby zamestnanec B auto uzamkol (hypoteticky páchatel mohol aj vtedy prekonať prekážku – v danom prípade však mal krádež uľahčenu). Keby však zamestnanec A nenechal obálku v aute, nedošlo by ku krádeži. V tomto prípade teda konanie zamestnanca A mohlo/nemuselo samostatne spôsobiť škodu (čo by bolo, keby auto bolo zamknuté, je hypotetická otázka – keby nešlo o taký extrémne krátky časový úsek, že by prekonanie prekážky v ňom nebolo možné). Konanie zamestnanca B by samostatne nespôsobilo škodu. Škoda vznikla teda tak, že zamestnanec A nechal v aute obálku, ktorá bola odcudzená, pretože zamestnanec B auto nezamkol. V tomto prípade sa javí, že zavinenie je aj v prípade zamestnanca A aj v prípade zamestnanca B, pretože reťazou príčin (resp. súbehom – v tomto prípade pôsobia súbežne) došlo ku škode. Miera zavinenia je však väčšia v prípade zamestnanca A. Samozrejme, muselo by sa skúmať, aké možnosti mal zamestnanec A zobrať so sebou obálku, aká bola prax, o aký časový úsek išlo a pod. Keby sa však zo zodpovednosti vyňala príčina B (nezamknutie auta), t. j. že tento zamestnanec by sa nezodpovedal, pripísala by sa následku len príčina A, pričom ale izolovaný kauzálny vzťah medzi príčinou A a následkom nie je. Je de facto hypotetický. Úvaha, že či by, keby sa uzamklo auto, došlo ku krádeži peňazí, je hypotetická, pretože takto ku krádeži nedošlo. Príčina A a B však nie sú rovnocenné.

Príklad: Môže nastať aj situácia, že konanie A spôsobí škodu a konanie B (napr. nekonanie) túto škodu zväčší. Osoba A nevybaví vec v lehote. Subjekt dostane pokutu 500,- eur, táto nie je uhradená načas (zavinenie osoby B) a narastie z 500,- na 750,- eur. Príčinou pokuty (škody) vo výške 500,- eur je konanie osoby A, príčinou jej navýšenia o 250,- eur je konanie osoby B (bez konania osoby A by však pokuta nebola žiadna).

V prípade následku (škody) a konaní subjektu A a B musí aj medzi konaním subjektu A a B existovať väzba. Už z prvotnej príčiny musí existovať väzba na škodlivý následok. Ak väzba nebude, osoba A za škodu nezodpovedá. Obdobne nárast pokuty pre opakované nedostatky na predajni (osoba, ktorá zavinila prvú pokutu – nemôže jej byť bez zavinenia pripočítaný podiel na druhej pokute).

Príklad: Zamestnanci v továrni zoberú služobné vozidlá a naháňajú sa, pričom sa čelne zrazia – totálna škoda je na oboch vozidlách – keby sme zredukovali, že mieru zavinenia by mali rovnakú, a škoda na vozidle č. 1 je 20 000,- eur a na vozidle č. 2 je 15 000,- eur, nevieme vodičovi vozidla č. 1 pričítať škodu na vozidle 20 000,- eur a vodičovi č. 2 na vozidle 15 000,- eur, pretože rovnako vodič č. 1 spôsobil škodu na vozidle č. 2 a vodič č. 2 na vozidle č. 1. Vzhľadom na delenú zodpovednosť sa škoda musí podeliť podľa miery zavinenie konaním.

NS ČR: 25 Cdo 818/2005 (občianskoprávne konanie):

Z hľadiska naplnení príčinné souvislosti jako jedného z předpokladů odpovědnosti za škodu nemůže stačit obecná úvaha o možných následcích jednání škůdce či pouhé připuštení možnosti vzniku škody v důsledku jeho protiprávního jednání, nýbrž musí být příčinná souvislost najisto postavena. O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li konkrétní majetková újma následkem konkrétního protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku. Příčinou škody může být jen takové protiprávní jednání, bez něhož by škodný následek nevznikl.

Nemusi sice jít o příčinu jedinou, nýbrž i jen o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, avšak musí jít o příčinu podstatnou. Je-li více příčin, které působí souběžně anebo následně, je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1462/2003, publikované v Souboru rozhodnutí NS ČR, sv. 29 pod č. C 2593).

NS ČR: 32 Cdo 2749/2007 (občianskoprávne konanie):

Odvolační soud s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 300/2001 konstatoval, že při řešení otázky příčinné souvislosti nejde o otázku právní, nýbrž skutkovou, která nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech. **Zkoumání příčinné souvislosti je vždy spojeno s hledáním jevu, který škodu vyvolal.** Obecně však platí, že existuje-li ve vztahu ke škodě několik relevantních příčin, je třeba zjistit a vyhodnotit jejich vliv a odstupňování (gradaci) ve vztahu k následku (škodě); (srov. komentář Občanský zákoník I., C.H.BECK, 1. vydání 2008, str. 1066).

Otázka příčinné souvislosti mezi určitým protiprávním úkonem a konkrétní škodou je otázkou skutkovou; soud zjišťuje její existenci. Právním posouzením je vymezení, **mezi jakou újmou (jako následkem) a jakou skutečností jakožto příčinou této újmy má být příčinná souvislost zjišťována.** Pro posouzení vzniku odpovědnosti za škodu má proto zásadní význam otázka, v čem konkrétně spočívá škoda (majetková újma), za niž je náhrada požadována. Právě ve vztahu mezi konkrétní újmou poškozeného (pokud vznikla) a konkrétním jednáním škůdce (je-li protiprávní) se zjišťuje

příčinná souvislost (srov. tamtéž). Je rovněž účelné poukázat na judikovaný závěr v unesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2275/205, že **otázka existence příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a vznikem škody je otázkou skutkovou; právním posouzením je vymezení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být existence příčinné souvislosti zjišťována.**

e) prerušenie príčinnej súvislosti²²⁴

Prerušenie príčinnej súvislosti nastáva, ak vstupuje do deja nová skutočnosť, ktorá je pre vznik škody rozhodujúca a nie je závislá od konania subjektu A (škodcu). Príčinná súvislosť by sa prerušila len vtedy, keby nová okolnosť pôsobila ako výlučná a samostatná príčina, ktorá spôsobila následok bez ohľadu na konanie škodcu.

Otázka: Zamestnanec ukradol vec, ktorú odnáša z pracoviska. Pre požiar, ktorý vypukol, musí vec položiť a utekať. Vec zhorí. Príčinou škody je zhorenie veci, a nie jej odcudzenie. Príčinou, prečo sa vec dostala na miesto požiaru (nemožno vylúčiť, že mohla zhorieť), je konanie zamestnanca. Zodpovedá za škodu na veci zamestnanec alebo ten, kto požiar spôsobil? V prípade zamestnanca, ktorý vec odnáša, ide o hypotetickú škodu, pretože škoda nevznikla dokonaním krádeže, jeho konanie bol prerušené iným konaním/udalostou, ktorá škodu spôsobila.²²⁵

NS ČR 25 Cdo 562/99 (občianskoprávne konanie):

O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je-li doloženo, že nebýt protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. **Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává;** příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. **Přítom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou.**

Je-li příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně anebo následně, aniž se časově překrývají; v takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti **nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku.**

224 LUBY, Š.: Výber z diela a myšlienok (1998 reed.) str. 383 („totiž v prípade, prerušenia' príčinnosti niet vôbec príčinnosti, lebo príčinnosť medzi hypotetickou príčinou a skutočným výsledkom je len predstavovaným, mysleným, a nie príčinne daným vzťahom“) WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 341, označujú spojenie „prerušenie príčinnej súvislosti“ za nesprávne označenie.

225 Napr. Luby – hypotetická škoda je hypotetickým výsledkom, na ktorý sa zodpovednosť neviaže. LUBY, Š.: Výber z diela a myšlienok (1998 reed.) str. 383.

Na druhej strane reťazec príčin nezakladá príčinnou souvislost medzi jednaním škúdce a vzniklou škodou tehdy, vstupuje-li do děje jiná, na jednaní škúdce nezávislá skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující.

Příčinná souvislost je přerušena i v případech, kdy bezprostřední příčinou škody je skutečnost, která je již sama následkem, za něž škúdce odpovídá z jiného právního důvodu. Bývalý Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí publikovaném pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1979, tuto obecnou zásadu formuloval na skutkovém základě, kdy někdo utrpěl škodu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrtelném úrazu jiné osoby, který škúdce způsobil a za škodu v něhož (srov. § 448 obč. zák.) odpovídá.

V dané věci se však o uvedené případy přerušení příčinné souvislosti nejedná. Ze skutkových zjištění soudů obou stupňů vyplývá, že bezprostřední příčinou dopravní nehody bylo jednaní žalobkyně, která v tzv. úlekové reakci nezvládla řízení vozidla a po najetí na obrubník havarovala. Dále není pochyb o tom, že žalobkyně takto reagovala právě na způsob jízdy nezjištěného řidiče, který ji agresivní jízdou v rozporu s pravidly silničního provozu ohrozil.

Nesprávné počínání žalobkyně při řízení vozu tedy není novou a od celého průběhu kolizní situace izolovanou skutečností, která by do působení příčin a následků vstoupila nezávisle na jednaní nezjištěného řidiče; naopak je zřejmé, že způsob jeho jízdy měl na řidičský výkon žalobkyně natolik přímý vliv, že vyvolal její nesprávnou reakci vedoucí následně k dopravní nehodě.

Závěr odvolacího soudu, že příčinná souvislost mezi jednaním neznámého řidiče a vznikem škody byla chováním žalobkyně přerušena, není správný též z toho důvodu, že vyvolání stresové situace nebezpečným způsobem jízdy, které v kombinaci s reakcí žalobkyně vyústilo v poškození jejího vozu, nelze považovat za samostatný a od výsledného škodlivého následku oddělitelný následek, který by byl způsobilý příčinnou souvislost přerušit ve smyslu zmíněného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR.

Závěr o existenci příčinné souvislosti nemůže být vyloučen ani poukazem na ustanovení § 135 odst. 1 o.s.ř., podle něž je soud vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postizitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal, jakož i rozhodnutím o osobním stavu; soud však není vázán rozhodnutím v blokovém řízení.

NS ČR 25 Cdo 1457/2008 (občianskoprávne konanie):

Dovodil-li odvolací soud, že uzavřením dohody o vypořádání dědictví došlo k přerušení příčinné souvislosti mezi pochybením žalovaného při sepsu závěti zůstavitele

a majetkovou újmou žalobce jakožto závětního dědice, je jeho rozhodnutí z pohledu uplatněného dovolacího důvodu nesprávné. **Okolnost, jež přerušuje příčinnou souvislost, musí totiž působit jako samostatná příčina vzniku téže újmy a musí být způsobilá vyvolat stejný následek, jenž nastal působením původní příčiny, tedy nikoliv souběžně s ní.** Příčinou majetkové újmy způsobené neplatnou závětí závětnímu dědici nemůže proto být okolnost, že dědil po zůstaviteli z jiného důvodu a zda a jakým způsobem se následně vypořádal s ostatními dědici v dědickém řízení. Je tedy zřejmé, že příčinou toho, proč žalobce nedědil podle odkazu v závěti, není obsah dohody, již žalobce uzavřel v dědickém řízení s ostatními zákonnými dědici.

NS ČR: 25 Cdo 1946/2000 (občianskoprávne konanie)

Odvolací soud správně vycházel z toho, že jednou z podmínek odpovědnosti za škodu podle § 420 obč. zák. je vztah příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním škůdce a škodou. O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je-li doloženo, že nebyť protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčina vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává; příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou. Je-li **příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně anebo následně, aniž se časově překrývají; v takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen** (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), **že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku.** Časové hledisko pak není rozhodujícím a jediným kritériem a příčinnou souvislost nelze zaměnit za souvislost časovou, neboť újma může být důsledkem škodné události, i když nevznikla v době škodné události, ale později (srov. rozhodnutí publikované pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1992). Existenci příčinné souvislosti tedy nelze vztahovat pouze k příčině nejbližší“ způsobenému následku, jak nesprávně dovodil odvolací soud.

Na druhé straně řetězec příčin nezakládá příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou tehdy, vstupuje-li do děje jiná, na jednání škůdce nezávislá skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující. Příčinná souvislost je přerušena i v těch případech, kdy bezprostřední příčinou škody je skutečnost, která je již sama následkem, za nějž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu. Bývalý Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí publikovaném pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1979, tuto obecnou zásadu formuloval na skutkovém základě, kdy někdo utrpěl škodu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrtelném úrazu jiné osoby, který škůdce způsobil a za škodu z něhož (srov. § 448 obč. zák.) odpovídá.

V dané věci se však o uvedené případy přerušení příčinné souvislosti nejedná. Ze

skutkových zjištění soudů obou stupňů vyplývá, že **bezprostřední příčinou ušlého zisku žalobce byla okolnost, že nedošlo k uzavření smluv, na jejichž základě měl získat určitý prospěch; nedostavil se totiž na obchodní schůzku k tomu nezbytnou.** Dále není pochyb o tom, že žalobce se hodlal této schůzky zúčastnit, avšak zabránilo mu v tom poškození vozidla při dopravní nehodě zaviněné žalovaným právě při cestě do určeného místa.

Poškození vozidla žalobce tedy není novou a v rámci řetězce příčin a následků natolik izolovanou skutečností, která by do působení příčin a následků vstoupila nezávisle na jednání žalovaného. Zároveň nepředstavuje ani takový samostatně odškodnitelný následek ve smyslu citovaného rozhodnutí, aby nemohl obstát jako jedna z příčin v řetězci vedoucím ke vzniku škody. Je totiž třeba odlišit následek spočívající ve fyzickém poškození věci (škoda vzniklá zmenšením majetkového stavu poškozeného, který musel vynaložit prostředky na uvedení věci v předešlý stav) od následku projevujícího se tím, že věc (bez ohledu na rozsah poškození) byla vyřazena z provozu a nemohla sloužit účelu, pro který ji poškozený právě používal, případně v dohledné době používat hodlal. **Právě posledně uvedený následek zaviněného poškození věci tkívá v nefunkčnosti věci je příčinou toho, že poškozený přichází o prospěch, jehož by jinak za obvyklých okolností dosáhl, pokud by k poškození věci nedošlo a on ji mohl užívat** (srov. opět rozhodnutí publikované pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1992, podle nějž škůdce v takovém případě odpovídá vedle ušlého zisku též za případnou skutečnou škodu spočívající v nákladech, které poškozený musel vynaložit na zajištění jiné obdobné věci potřebné k tomu, aby mohl vykonávat svoji činnost).

S přihlédnutím ke konkrétním skutkovým zjištěním v posuzované věci je proto třeba dovodit, že **ani okolnost, že žalovaný zároveň odpovídá za škodu na vozidle žalobce, nevyklučuje příčinnou souvislost mezi porušením právní povinnosti ústícím v poškození vozu, jímž cestoval žalobce k obchodnímu jednání, a škodou, která žalobci v podobě ušlého zisku vznikla tím, že nedošlo k uzavření smluv, z nichž mu měl vzniknout prospěch; znemožnil-li totiž žalovaný zaviněným poškozením vozidla žalobci, aby se dostavil k jednání nezbytnému k uzavření smluv, odpovídá i za ušlý zisk, pokud vznikl absencí žalobce u obchodního jednání.** Z pohledu příčinné souvislosti je porušení právní povinnosti ve věcné i časové souvislosti se vznikem škody.

NS: R 37/1975 (125/74) (trestnoprávne konanie):

K otázke tzv. pretrhnutia príčinnej súvislosti.

Príčinná súvislosť medzi konaním páchatela a následkom sa neprerušuje, ak ku konaniu páchatela pristúpi ďalšia skutočnosť, ktorá spolupôsobí pri vzniku následku, ak však konanie páchatela zostáva takou skutočnosťou, bez ktorej by k následku nebolo

došlo. Príčinná súvislosť by sa prerušila len vtedy, keby nová okolnosť pôsobila ako výlučná a samostatná príčina, ktorá spôsobila následok bez ohľadu na konanie páchatela.

Skutočnosť, že následok, ktorý vyplynul z konania páchatela, bol iný než si páchatel predstavoval (tzv. omyl v kauzálnom priebehu, aberratio ictus), páchatelovi neprospieva a nevylučuje jeho zavinenie.

Ďalšie prípady skúmania príčinnej súvislosti:

NS ČR: 21 Cdo 3177/2006: krádež, zaparkovanie vozidla pred domom a jeho odcudzenie – priama súvislosť s plnením pracovných úloh, chránenie majetku zamestnávateľa, prevenčná povinnosť, príčinná súvislosť – nedodržanie povinnosti chrániť a vznik škody

Žalovaný pracoval ako department manažér. Dňa 13. 5. 1999 zaparkoval zverené služobné motorové vozidlo pred domom. Potom, čo vozidlo uzamkol, **klúče uložil do igelitovej tašky, ktorú položil na chodník na pravej strane vozidla, a asi 10 minút upratoval veci v kufrí, odišiel domov, bez toho aby tašku s kľúčmi odniesol so sebou.** Nasledujúce ráno žalovaný zistil, že nemá kľúče od vozidla a že vozidlo bolo odcudzené. Odcudzenie ihneď nahlásil na políciu, avšak vec bola odložená, pretože neboli zistené skutočnosti oprávňujúce začatie trestného stíhania. Podľa názoru žalobcu žalovaný tým, že sprístupnil kľúče od vozidla tretím osobám a umožnil im tak bez prekonania akejkoľvek prekážky, teda bez použitia násilia predmetné vozidlo odcudziť, zavinene porušil povinnosti *podľa § 420 OZ,*²²⁶ **a zodpovedá** tak žalobcovi za škodu (zistenú znalcom/.

NS ČR: Za daného skutkového stavu bylo pro posouzení opodstatněnosti uplatněného nároku... významné, **zda žalovaný naplnil svým jednáním skutkovou podstatu ustanovení § 172 zák. práce,**²²⁷ **zejména, zda mu lze v příčinné souvislosti s odcizením služebního automobilu vytýkat zaviněné porušení povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.**

Povinnosti pracovněprávního charakteru jsou stanoveny zaměstnanci právními předpisy, pracovním řádem, pracovní smlouvou nebo pokynem přímo nadřízeného vedoucího zaměstnance. Jednotčím kritériem pro všechny druhy těchto povinností je, že vyplývají z pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu k zaměstnavateli;

226 NS ČR uviedol, že nejde o občianskoprávnu zodpovednosť, ale o pracovnoprávnu zodpovednosť – „Odvolačimu soudu lze... přisvědčit v tom, že zažalovaný nárok je třeba posuzovat podle ustanovení § 172 zák. práce (pozn. autora v SR – § 179 ZP), neboť podle ustálené judikatury (srov. rozsudek Nejvyššího soud České republiky ze dne 2. 4. 2003 sp. zn. 1755/2002, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 2003, pod poř. č. 92), **dohodne-li zaměstnavatel se zaměstnancem, že zaměstnanec bude svěřené služební vozidlo po skončení pracovní doby ukládat (parkovat) ve svém bydlišti, je i odvoz vozidla do bydliště zaměstnance (včetně jeho uložení) v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů.**“

227 V SR § 179 ZP.

jednání zaměstnance, jímž nebyly porušeny povinnosti z pracovněprávního vztahu, nemůže být posouzeno jako porušení pracovních povinností.

*Podle ustanovení § 73 odst. 1 písm. d) zák. práce²²⁸ jsou zaměstnanci povinni řádně hospodařit s prostředky svěřenými jim zaměstnavatelem a střežit a **ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím** a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele.*

Uvedené povinnosti, které patří k základním povinnostem zaměstnanců, představují ve své obecnosti mravní imperativ kladený na každého zaměstnance, **jenž ve svém obsahu znamená určitou míru loajality ve vztahu ke svému zaměstnavateli, a zároveň též i obecnou prevenční povinnost** zaměstnance ve vztahu k majetku a oprávněným zájmům zaměstnavatele; jde o **požadavek na určitou úroveň kvality chování zaměstnance.**

Zákon zde vedle povinností vyplývajících z právních předpisů a jiných předpisů vztahujících se k práci zaměstnance [§ 73 odst. 1 písm. c) zák. práce] ukládá zaměstnanci, **aby celým svým chováním v souvislosti s pracovním vztahem nezpůsobil zaměstnavateli škodu, ať už majetkovou nebo morální. Takového jednání se zaměstnanec může dopustit, i když dodrží všechny právní a ostatní předpisy vztahující se bezprostředně k práci jím vykonávané.** Rozhodující pro posouzení toho, zda se zaměstnanec chová v souladu s ustanovením § 73 odst. 1 písm. d) zák. práce, tedy není to, zda jeho jednání je v souladu nebo v rozporu s právními nebo jinými předpisy (případně pokyny zaměstnavatele), které se bezprostředně vztahují k práci jím vykonávané, ale to, zda objektivně jednání zaměstnance směřovalo k ochraně majetku zaměstnavatele nebo proti němu, případně, zda jednal či nejednal v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele.

V posuzovaném případě odvolací soud dovodil, že ze strany žalovaného došlo při ukládání (parkování) služebního vozidla v místě bydliště **k porušení výše uvedených povinností k zabezpečení majetku zaměstnavatele.**

Skutkové zjištění o tom, že žalovaný porušil povinnost řádně zabezpečit majetek zaměstnavatele před jeho ztrátou (nepostaral se o řádné uschování klíčů od služebního vozidla), odvolací soud učinil... z výsledků dokazování (*zejména z listinných důkazů Úředního záznamu ze dne 14. 5. 1999 vyhotoveného vedoucím Obvodního ředitelství Policie ČR v P. 3 bezprostředně po zjištění ztráty předmětného služebního automobilu, Zprávy o události k odcizení vozidla dne 14. 5. 1999 ze dne 18. 5. 1999 podané žalovaným žalobci, a znaleckého posudku Ing. J. A. ze dne 6. 7. 2004*), které zhodnotil způsobem vyplývajícím z ustanovení § 132 o.s.ř.

Náležitě vysvětlil, proč i za situace, kdy neexistují žádné přímé důkazy o tom, jakým způsobem ke ztrátě (odcizení) předmětného služebního automobilu došlo, považoval za pravdivější (a věrohodnější) původní vyličení okolností vzniku škody uvedené žalovaným dne 14. 5. 1999 na Polici ČR bezprostředně po zjištění ztráty předmětného služebního automobilu, ve kterém žalovaný připustil, že služební vůz po zaparkování sice uzamkl, ale že poté, co dokončil několikaminutový úklid zavazadlového prostoru, mohl ponechat klíčky od vozidla (které měl na svazku společně s dalšími klíči) ležet v igelitové tašce na zemi vedle vozidla; této skutkové verzi pak svědčí rovněž písemná zpráva žalovaného podaná s odstupem čtyř dnů žalobci, v níž žalovaný - mimo jiné uvedl, že ráno v 7.30 při odchodu z domova zjistil, že nemá klíče od auta a ani od bytu.

Nová tvrzení žalovaného o okolnostech vzniku škody (že klíče od služebního automobilu nalezl zhruba po jednom roce čirou náhodou při stěhování v šatní skříni, kam musely vypadnout z jeho oděvu), na nichž žalovaný po několika letech od škodní události (ve vyjádření k žalobě ze dne 11. 7. 2002) založil svou procesní obranu v tomto sporu, odvolací soud důvodně považoval za neprokázaná nejen proto, že se jeví jako účelová pro potřeby daného sporu, ale také s ohledem na závěry obsažené ve znaleckém posudku Ing. J. A. ze dne 6. 7. 2004, ve kterém jmenovaný znalec hodnotil pravost žalovaným předložených autoklíčů a vyjádřil se tak, že především se jedná o autoklíče, které nebyly při provozování uvažovaného automobilu prakticky používány a mohly sloužit majiteli či uživateli uvedeného vozidla jako klíče náhradní, a že bez praktického použití daných autoklíčů do autozámku předmětného automobilu nelze jednoznačně zjistit, zda jsou autoklíče skutečně příslušné k danému automobilu. Protože ostatní důkazy v tomto směru nepřinesly pro rozhodnutí věci podstatné poznatky, má skutkové zjištění odvolacího soudu o tom, že žalovaný porušil povinnost řádně zabezpečit majetek zaměstnavatele (žalobce) před jeho ztrátou (odcizením), oporu v provedeném dokazování; z odůvodnění napadeného rozsudku a z obsahu spisu je zřejmé, že odvolací soud vzal v úvahu jen skutečnosti, které vyplynuly z provedených důkazů a přednesů účastníků, že žádné skutečnosti, které v tomto směru byly provedenými důkazy prokázány nebo vyšly za řízení najevo a které byly současně významné pro věc, nepominul a že v jeho hodnocení důkazů a poznatků, které vyplynuly z přednesů účastníků nebo které vyšly najevo jinak, není z hlediska závažnosti (důležitosti), zákonnosti, pravdivosti, event. věrohodnosti, logický rozpor.

Namítá-li dovolatel ve prospěch opačného skutkového závěru, že nikdy neuvedl, že by klíče od předmětného automobilu nechal v igelitové tašce mimo vozidlo, ale že se tak pouze domníval, neboť neuměl vysvětlit, jak mohlo dojít ke ztrátě svěřeného automobilu, než klíče posléze našel, a že ustanovený znalec v rámci svého znaleckého zkoumání pravosti předložených autoklíčů opomněl ještě jednu možnost (pokud předmětný automobil byl odcizený a praktické použití klíčů tedy vyloučeno), a to vznést dotaz na

výrobce automobilu, napadá tak hodnotení dôkazů soudem, které samo o sobě - jak uvedeno výše - není způsobilým dovolacím důvodem.

Protože skutkové zjištění odvolacího soudu o tom, že žalovaný porušil povinnost uvedenou v ustanovení § 73 odst. 1 písm. d) zák. práce řádně zabezpečit majetek zaměstnavatele (žalobce) před jeho ztrátou (odcizením), zůstalo nezpochybněno, **nelze přisvědčit ani námitce dovolatele, že mezi tímto porušením pracovních povinností ze strany žalovaného a vznikem škody, k níž došlo odcizením předmětného automobilu, chybí příčinná souvislost.**

Z hlediska zkoumání příčiny odcizení služebního automobilu je zřejmé, že, kdyby žalovaný splnil svou povinnost řádně zabezpečit majetek zaměstnavatele před jeho ztrátou a postaral se o řádné uschování klíčů od vozidla, k odcizení vozidla by nedošlo. Za tohoto stavu je odůvodněn závěr, že **porušení pracovních povinností ze strany žalovaného protiprávní jednání třetích osob umožnilo a nepochybně (být jako jedna z příčin, ovšem důležitá, podstatná a značná) vedlo ke vzniku škody.** Tohoto možného následku zanedbání povinnosti k ochraně majetku zaměstnavatele si přitom žalovaný musel být vědom; z hlediska svého subjektivního vztahu k porušení této pracovní povinnosti tedy žalovaný měl a mohl vědět vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům, že svým jednáním může způsobit škodu. Odvolací soud proto v souladu se zákonem dovodil, že v daném případě došlo k naplnění všech předpokladů odpovědnosti žalovaného za škodu ve smyslu ustanovení § 172 odst. 1 zák. práce.

NS ČR: 21 Cdo 931/2006: odcudzenie automobilu osobou vydávajúcou sa za zákazníka – príčinná súvislosť

Žalovaný dňa 19. 6. 2003 ku koncu pracovného času (po 21.00 h) vykonával na základe žiadosti zákazníka skúšobnú jazdu s automobilom, ktorý žalobca v rámci svojho predmetu činnosti (kúpa a predaj ojazdených motorových vozidiel) zakúpil. **Počas tejto skúšobnej jazdy bol odporcovi uvedený automobil odcudzený, a to osobou vydávajúcou sa za zákazníka.** Z protokolu o podaní vysvetlenia, spísaného ten istý deň políciou, je pritom zrejmé, že žalovaný v rozpore s písomným pokynom žalobcu (ktorého znalosť žalovaný skôr potvrdil svojím vlastnoručným podpisom) **nepreveril vodičský preukaz tzv. zákazníka, a teda nepozná jeho totožnosť, a že tiež v rozpore s pokynmi nadriadeného bol pri skúšobnej jazde automobilu v cene nad 300 000, - Kč prítomný sám a nie s ďalším predajcom.** Podľa názoru žalobcu je viac než pravdepodobné že, **keby páchatel krádeže nebol v automobile v takej neskorej večernej hodine len s jedným pracovníkom, ale s dvoma pracovníkmi žalobcu, ku krádeži by nedošlo a žalobcovi by tak nevznikla škoda.** Za prítomnosti dvoch zamestnancov žalobcu by totiž aj pri výmene z miesta vodiča na miesto spolujazdca (za účelom umožnenia zákazníkovi preveriť si vozidlo pri jazde) nemohlo dôjsť k situácii, ktorú práve využil páchatel krádeže, že by sa zákazník nachádzal vo vozidle sám. Žalobca má zato, že je daná

příčinná súvislosť medzi krádežou predmetného automobilu a zavineným porušením povinností žalovaného, a že preto má nárok na náhradu škody.

NS ČR: Z hlediska zkoumání příčiny odcizení předváděného automobilu je i s přihlédnutím k pozdní večerní době konání předváděcí jízdy - zřejmé, že, **kdyby žalovaný splnil pokyn nadřízených a nebyl během převáděcí jízdy sám, ale byl s ním přítomen ještě další prodejce, k odcizení vozu by nedošlo.** Za tohoto stavu je proto odůvodněn závěr, že **porušení pracovních povinností ze strany žalovaného protiprávní jednání osoby vydávající se za zákazníka umožnilo a nepochybně (byť jako jedna z příčin, ovšem důležitá, podstatná a značná) vedlo ke vzniku škody.** Tohoto možného následku nedodržení závazného pokynu zaměstnavatele o povinné přítomnosti dvou prodejců při předváděcí jízdě vozů v hodnotě nad 300.000,- Kč si přítom žalovaný i bez potřeby časově náročného proškolení či zaučení musel být vědom; z hlediska svého subjektivního vztahu k nedodržení uvedeného pokynu zaměstnavatele tedy žalovaný měl a mohl vědět vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům, že svým jednáním může způsobit škodu.

Důvody, které žalovaného vedly k porušení pracovních povinností a které mohly vyplývat z poměrů u žalobce,²²⁹ nemají z hlediska vlastního zavinení žalovaného, tj. jeho vědomosti o protiprávnosti jednání a jeho důsledcích, žádný význam; mohou však být a v tom lze dovolateli přisvědčit - podkladem pro úvahu o možnosti poměrného omezení jeho odpovědnosti ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce.

NS ČR: 21 Cdo 2596/2008: schválenie úveru a jeho nesplatenie – zavinenie zamestnancov, resp. nedostatky v zmluve, v chode spoločnosti²³⁰

NS ČR: V projednávané věci nemohou být příčinou škody (nedobytnosti pohledávky žalobce z „obchodního“ úvěru) nedostatky ve smlouvě o poskytnutí obchodního úvěru ze dne 4. 3. 1998, opětovné poukázání části úvěru na „soukromý“ účet Ing. P. H., nedostatky v chodu společnosti, v důsledku kterých docházelo k „chaotickému uzavírání smluv“, nebo jiné obdobné skutečnosti, **neboť navzdory nim byla žalobci přiznána proti dlužníku dlužná pohledávka či alespoň její podstatná část** (byť nikoliv z důvodu úvěru, ale vydání bezdůvodného obohacení), žalobce získal titul pro vymáhání pohledávky (směnečný platební rozkaz) též vůči Z. N. a nelze zatím (pro nedostatek potřebných zjištění soudů) vyloučit, že žalobci může svědčit obdobné právo též vůči dalším osobám, které poskytly zajištění nebo které jsou jinak povinny pohle-

²²⁹Napr. žalovaný namíetal, že bol na pracovisku sám.

²³⁰Škodu mu způsobili žalovaní zavineným porušením povinností, neboť „nedostatečným způsobem učinili opatření směřující k zajištění pohledávky“, neověřili si účel úvěru, „opětovně poukázali“ částku 15.000.000,- Kč, kterou „již jednou dlužník odmítl“, uzavřeli zástavní smlouvu s A. P., ačkoliv nebyl vlastníkem zastavovaných akcií a „zástavní právo tedy nemohlo platně vzniknout“, a neověřili si majetkové poměry „zajišťujících osob“.

dávku uspokojit. Příčinou vzniku škody (nedobytnosti pohledávky, bude-li prokázána) tedy může být - podle současného stavu poznatku o věci - především to, že osoby povinné dluh odpovídající žalobcově pohledávce uhradit nemohou dostát svému závazku pro nedostatek majetku a že tedy škoda byla způsobena tím, že nebyl při poskytnutí úvěru náležitě objasněn stav majetku dlužníka a osob, které poskytly zajištění, a že nebylo vyžadováno takové zajištění pohledávky, které by bylo způsobitelné zabezpečit bezproblémovou úhradu poskytnutého úvěru v přiměřené době. Za škodu tak odpovídají všichni, kdo jako statutární orgány žalobce nebo jeho zaměstnanci v tomto směru při poskytování úvěru dlužníku zaviněně porušili své povinnosti. Soudům je proto třeba vytknout, že zkoumaly, jaké všechny povinnosti žalovaní porušili, aniž by se současně zabývaly také tím, zda všechny z nich byly (mohly být) příčinou (v příčinné souvislosti) se vznikem škody.

3.9 Šiesty predpoklad - zavinenie zamestnanca

Šiestym predpokladom všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu je zavinenie (vina). Zavinenie je kategória psychická.²³¹ Všeobecná zodpovednosť zamestnanca za škodu je založená na zavinení zamestnanca (**subjektívna zodpovednosť**) – nebdanlivostné alebo úmyselné konanie.

Pojem zavinenie

Zavinenie	postoj (vnútorný psychický vzťah) zamestnanca k určitej veci (k svojmu konaniu a k jeho výsledku) z hľadiska vôľovej a vedomostnej (rozumovej) zložky – chcel/nechcel + vedel/nevedel.
------------------	--

Keďže, ako už bolo uvedené, myšlienka z osoby nerobí škodcu a zavinenie je vnútorný psychický vzťah osoby, samotné zavinenie možno viazať len na konanie (nekonanie/ opomenutie konania, ak sa malo konať).

Postoj k protiprávnosti svojho konania – vedomostná zložka

Dobová literatúra si kladie otázku, či tento postoj/vnútorný psychický vzťah musí obsahovať aj protiprávne konanie alebo nie. Odpoveď je, že nie, zavinenie nemusí obsahovať vedomie o protiprávnosti konania a jeho výsledku.²³² Rovnako aj: **NS ČR: 21 Cdo 4377/2013: Porušení pracovních povinností zaměstnancem (protiprávnost jeho jednání) vyjadřuje objektivní stav, který tu buď je, nebo není a který nastává bez ohledu na to, zda zaměstnanec ho chtěl způsobit nebo zda věděl, že může nastat. Zavinení oproti tomu vyjadřuje psychický (vnitřní) vztah zaměstnance ke svému jednání (konání nebo**

231 WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 344.

232 WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 345.

opomenutí), jímž porušil své pracovní povinnosti, a ke škodě jako následku takového protiprávního jednání.

Je to však zaujímavá otázka v kontexte nedbanlivosti a úmyslu. Napríklad zamestnanec si nebol vedomý, že jeho konanie je protiprávne (otázkou je, či vedieť mohol a mal) a chcel spôsobiť následok. **Príklad:** Zamestnanec – účtovník urobí účtovnú operáciu, ktorá ma za cieľ vyriešiť nejakú otázku nejakým spôsobom. Chce teda dosiahnuť výsledok a domnieva sa, že konanie nie je protiprávne. Kontrola však skonštatuje porušenie zákona a uloží pokutu (napr. uplatní iný výklad, pričom v praxi existuje viacero výkladov). Jeho úmysel teda smeruje ku konaniu a jeho výsledku, ale nesmeruje k protiprávnosti. Uvedené konanie sa teda javí ako nedbanlivostné (ak vôbec) z hľadiska zavinenia, pretože zamestnanec nechcel spôsobiť protiprávny výsledok. Domnieval sa, že výsledok nie je v rozpore so zákonom.

Zavinenie, ak zamestnávateľ zodpovedá inej osobe

Pre úplnosť, ak zamestnanec zavinene poruší povinnosť a vznikne škoda, za ktorú zamestnávateľ v zmysle § 420 ods. 2 OZ zodpovedá inej osobe, vzniká otázka, aké zavinenie pripísať zamestnávateľovi voči tretej osobe. K tejto otázke existuje český judikát **NS ČR: R 49/2007:** *Jestliže ten, kdo způsobil škodu při plnění pracovních či služebních úkolů nebo v souvislosti s tím, porušil právní povinnost zaviněně, přičítá se zavinění té právnické či fyzické osobě, která namísto přímého škůdce odpovídá za škodu a která je tak povinna i k náhradě nákladů zdravotní pojišťovny ve smyslu zvláštního ustanovení § 20a zákona č. 550/1991 Sb. (nyní ustanovení § 55 zákona č. 48/1997 Sb.)*²³³

Preukazovanie zavinenia a miery zavinenia

Pokiaľ ide o všeobecnú zodpovednosť zamestnanca za škodu – zavinenie preukazuje zamestnávateľ (zodpovednosť s prezumpciou nevinny – prezumuje sa nevina zamestnanca – zamestnávateľ má dôkazné bremeno).

Skúma sa aj miera zavinenia (ak je viac škodcov – pozri § 187 ods. 1 ZP) a **spoluzodpovednosť zamestnávateľa**.

Príklad: Na obsluhu stroja bol ustanovený postup, s týmto postupom bol zamestnanec oboznámený, tento postup zamestnanec nedodrжал. Kontrola dodržiavania postupov

²³³ **Pokud je namítáno, že žalovaný stát se nemohl dopustit zaviněného protiprávního jednání, a to z toho důvodu, že jeho odpovědnost je vždy odpovědností objektivní** bez ohledu na zavinění, je třeba uvést, že v daném případě nejde o objektivní odpovědnost státu podle zvláštních zákonů, jako je např. zákon č. 82/1998 Sb., nýbrž stát (za nějž jedná Ministerstvo vnitra) **zde odpovídá namísto policisty - přímého škůdce**, jenž zaviněně způsobil škodu při plnění služebních povinností nebo v přímé souvislosti s ním. Policii České republiky ani její organizační složky nelze totiž považovat za právnické osoby, neboť jde o ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky (srov. § 1 odst. 1 zákona č. 283/1991 Sb.), takže nositelem způsobilosti mít práva a povinnosti ve věcech týkajících se policie je Česká republika, za níž v řízení vystupuje ministerstvo vnitra (srov. R 11/1997).

zamestnancami (napr. že zamestnávateľ tieto veci nekontroloval) nebude dôvodom na to, že zamestnanec za škodu nezodpovedá z hľadiska zavinenia, ale môže byť dôvodom spoločnej zodpovednosti alebo výlučnej zodpovednosti zamestnávateľa.

Zavinenie a deliktuálna spôsobilosť

Zavinenie existuje len u osoby s **deliktuálnou spôsobilosťou** (pozri § 11 ZP a § 180 ZP – konanie zamestnanca, ktorý je postihnutý duševnou poruchou a ktorý nevedel ovládnuť svoje konanie a posúdiť následky svojho konania). V § 11 ZP výslovne nezmieňuje deliktuálnu zodpovednosť, ale tá je odvodená zo spôsobilosti mať práva a povinnosti v pracovnoprávných vzťahoch vrátane povinnosti nahradiť spôsobenú škodu. Vzhľadom na to, že spôsobilosť v Zákonníku práce má aj osoba, ktorá je mladšia ako 18 rokov (a teda v zmysle Občianskeho zákonníka neplnoletá), bude mať aj takáto osoba deliktuálnu spôsobilosť, hoci v zmysle Zákonníka práce ide o mladistvého zamestnanca. Jediné obmedzenie sa týka otázky hmotnej zodpovednosti – osobitnej zodpovednosti za škodu, kde dohoda o hmotnej zodpovednosti uzatvorená s osobou mladšou ako 18 rokov by bola neplatná pre rozpor s § 11 ods. 3 ZP. Tento následok by bol daný aj vtedy, keby sa podľa tejto dohody postupovalo potom, čo osoba dovŕši 18 rokov veku.

Formy a stupne zavinenia

Zákonník práce nevymedzuje definície pojmov, ktoré vymedzujú druh zavinenia: úmysel, nedbanlivosť,²³⁴ preto sa vychádza z právnej teórie a rozhodovania súdov. Pričom súkromné právo vychádza z pojmov v trestnom zákone.²³⁵ V prípade zavinenia ide o dve zložky: vedomie/rozum (vedieť, predvídať) a vôľu (chcieť, nechcieť, ale aj v otázke uzrokovania s následkom).²³⁶ Úmysel je spojený s chcením – uzrokovanie s následkom (s tým, že zamestnanec ho mohol chcieť spôsobiť alebo si bol vedomý, že ho môže spôsobiť). Nedbanlivosť nie je spojená s chcením následku, t. j. zamestnanec nechce spôsobiť následok, ale je si vedomý, že môže nastať (ale nechce ho) alebo by si mal byť vedomý, že môže nastať (keďže o ňom ani nevie, chcenie je bezpredmetné).

234 V dobovej literatúre aj pojmy neopatrnosť, ospravedlniteľná chyba.

235 Odborná literatúra uvádza, že „Treba pripomenúť, že uvedené pojmy Občiansky zákonník nevymedzuje. Ide o pojmy prevzaté z trestného práva (§ 15 a § 16 TZ) a v dôsledku toho aj ich výklad vychádza z tejto právnej úpravy. Odlišným spôsobom sa však vykladá primeranosť dôvodov pre oblasť občianskoprávnej zodpovednosti za škodu. Zatiaľ čo Trestný zákon vymedzuje nevedomú nedbanlivosť zo subjektívneho hľadiska [porov. § 16 písm. b) TZ], v občianskoprávnej oblasti sa spravidla vychádza z objektívneho hľadiska, pričom sa prihliada na konkrétnu situáciu a pomery, za ktorých škodca konal a ktoré by sa za tejto situácie a pomerov javili ako dôvody primerané každému normálnemu, dostatočne vyvinutému, resp. „priemernému“ človeku.“ LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 321.

236 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 47, uvádza, že zložka vôle zahŕňa predovšetkým slová chcenie alebo spoluúčasť...

Nedbanlivosť (culpa)

Vedomá (culpa luxuria) = zamestnanec vedel (predvídal), že môže svojím konaním porušiť alebo ohroziť záujem chránený Zákonníkom práce, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že také porušenie alebo ohrozenie nespôsobí + škodu spôsobiť nechcel, ani nebol s jej vznikom uzrozmeneý.

Príklad: Vedel, že nedodržaním návodu môže dôjsť k poškodeniu stroja, ale spoliehal sa, že stroj to vydrží.

Nevedomá (culpa negligencia) = zamestnanec nevedel, že svojím konaním môže spôsobiť porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného Zákonníkom práce, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť (predvídať ju) mal a mohol²³⁷ + zamestnanec nechcel spôsobiť škodu, ani s jej vznikom nebol uzrozmeneý.

Príklad: Nevedel, že stroj vyžaduje určitý postup krokov, ale keďže mal čítať návod, vedieť to mal.

K pojmu záujem chránený zákonom

Záujem chránený Zákonníkom práce – napr. majetok zamestnávateľa.

K pojmu primerané dôvody

Má ísť o objektívne hodnotenie primeranosti – zachovanie sa v danom čase a mieste.²³⁸ Ide o otázku posudzovania možnosti predvídania následkov. Tu vzniká otázka, či sa má prihliadať subjektívne na každú osobu alebo má ísť o objektívny model. Aj tu sa používa koncept „každej rozumne sa správajúcej osoby“, je však potrebné povedať, že tento koncept býva aj prelamovaný napr. pri vysoko odbornej činnosti. Otázne je, do akej miery by súd zobral do úvahy, že osoba, ktorá spôsobila škodu, nebola na takúto prácu vôbec kvalifikovaná. Aj v kontexte rozhodnutia **NS ČR: 21 Cdo 1358/2002** (nedostatok kvalifikácie nie je dôvodom na zbavenie sa zodpovednosti) sa možno domnievať, že jej zavinenie by nebolo vylúčené, ale išlo by aj o spoluzodpovednosť zamestnávateľa. Viac ku konceptu „rozumnej osoby“.²³⁹ Ako však uvádza odborná literatúra okrem toho súd má prihliadať aj **konkrétne podmienky situácie, ktorá nastala a nemá odhliadať ani od postavenia určitej osoby, ktoré v spoločnosti zaujíma. Príklad v pracovnom práve: podanie prvej pomoci spoluzamestnancovi pri pracovnom úraze laikom a podnikovým lekárom.**

K pojmu vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery

Vyplýva to, z konkrétnej situácie, v ktorej sa zamestnanec nachádza – vzdelanie, vedomosti, skúsenosť.

237 „vzhľadom na okolnosti a osobné pomery“ – uplatní sa obdobné pravidlo ako pri vedomej nedbanlivosti.

238 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 416.

239 ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 417.

Úmysel (dolus)
<p>Priamy (dolus directus) = zamestnanec chcel (svojím konaním) porušiť alebo ohroziť záujmom chráneným Zákonníkom práce + vedel (predvídal), že ju spôsobí. – je tu priama vôľa – „chcel“ Priklad: <i>Chcel poškodiť stroj, ukradnúť majetok.</i></p>
<p>Nepriamy (dolus indirectus, eventualis) = zamestnanec vedel (predvídal), že svojím konaním môže spôsobiť porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného Zákonníkom práce a pre prípad, že ho spôsobí (in eventum)²⁴⁰, bol s tým uzrozmeneý. – je tu nepriama vôľa „uzrozmeneie s výsledkom“ Priklad: <i>Vedel, že nedodržaním návodu môže dôjsť k poškodeniu stroja, ale bolo mu to jedno, pretože podľa jeho vyjadrenia zamestnávateľ ho aj tak okráda.</i></p>

K otázke uzrozmeneia pozri ďalej v texte

S úmyslom Zákonník práce spája závažnejšie následky (neobmedzená zodpovednosť za škodu) ako s nedbanlivosťou (obmedzená zodpovednosť za škodu), pričom vnútorne nerozlišuje, či ide o priamy alebo nepriamy úmysel alebo vedomú alebo nevedomú nedbanlivosť.

Pri všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu platí, že ak chýba zavinenie, zamestnanec nemôže zodpovedať za škodu. Pri osobitnej zodpovednosti zamestnanca za škodu podľa § 182 a § 185 ZP je to komplikovanejšie, pretože všetko sa odvíja od vzniku škody a zavinenie sa prezumuje, t. j. predpokladá sa, že je tam zavinenie a zamestnanec sa musí vyviniť úplne (nezavinil škodu vôbec) alebo sčasti (nezavinil škodu sám, celkom a pod.), aby za škodu nezodpovedal celkom alebo sčasti. Prezumpcia zavinenia pri osobitnej zodpovednosti zamestnanca za škodu podľa § 182 a § 185 ZP sa však vzťahuje len na nedbanlivosť (napr. občianskoprávna literatúra výslovne sa zmieňuje, že ide o nevedomú nedbanlivosť),²⁴¹ úmysel musí zamestnávateľ zamestnancovi preukázať.

Dôležitá je aj otázka, k čomu smeruje zavinenie: k protiprávnosti, k príčinnej súvislosti k výsledku? Odborná literatúra²⁴² uvádza, že zavinenie, t. j. vedomie a vôľa musí zahrnúť: 1) protiprávny úkon, 2) škodu ako následok, 3) príčinnú súvislosť medzi nimi. Tu však platí, že nevedomosť o protiprávnosti tam, kde vedomosť mala byť (napr. neznalosť zákona neospravedlňuje)²⁴³, neznamená neprítomnosť zavinenia. Výnimkou je

²⁴⁰ Preto názov aj eventuálny úmysel, že škoda prípadne vznikne.

²⁴¹ Napr. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianské právo hmotné 2 (2009), str. 383.

²⁴² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianské právo hmotné 2 (2009) str. 414.

²⁴³ V kontexte pracovného práva sa však poznanie pracovného poriadku (pozri § 84 ZP) neprezumuje. Avšak ani neoboznámenie zamestnanca s vnútorným predpisom automaticky nevylučuje jeho zodpovednosť, pretože pravidlo z vnútorného predpisu zamestnávateľa môže byť takým pravidlom, že keby aj nebolo vo vnútornom predpise, obvyklá opatrnosť/skúsenosť ho vyžaduje zachovávať.

napr. stav duševnej poruchy, kde samotné vedomie neumožnilo posudzovanie svojho konania ani následku. Zavinenie v kontexte protiprávneho úkonu teda vyžaduje deliktuálnu spôsobilosť. Ak osoba nie je spôsobilá na protiprávnosť (ale nie vlastným zavinením), nemôže zodpovedať za škodu.

K otázke pojmu zavinenia, nedbanlivosť a úmysl sa vyjadrili aj súdey:

KS Nitra: 5 CoPr/2/2015: „Právna teória definuje **zavinenie** ako vnútorný psychický vzťah fyzickej osoby ku konaniu a výsledkom tohto konania, ktoré je protiprávne.

Zavinenie môže spočívať v dvoch formách, a to vo forme úmyslu alebo nedbanlivosti.

V prípade úmyslu zahŕňa vždy zložku vôľovú aj rozumovú, kým v prípade nedbanlivostného zavinenia je rozumová zložka odlišná. Pri úmyselnom zavinení zamestnanec vedel, že svojím konaním spôsobí škodu a tento výsledok chcel dosiahnuť, alebo vedel, že ju môže spôsobiť, a pre prípad, že vznikne, bol s týmto výsledkom uzrozmeneý.

O **nedbanlivostné** zavinenie ide vtedy, ak konajúci zamestnanec vedel, že škodu môže spôsobiť, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že ju nespôsobí, alebo síce nevedel, že škodu môže spôsobiť, ale vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery o tom vedieť mal a mohol.

Všeobecne je zavinenie viazané na deliktuálnu spôsobilosť. Zavinenie preto nebude dané, ak na strane zamestnanca existujú okolnosti, ktoré túto spôsobilosť vylučujú, t.j. - veková nevyspelosť, - duševná porucha.“ (pozri rovnako aj **KS Nitra: 8CoPr/4/2013, KS Nitra: 25Co/239/2012**).

NS ČR: 21 Cdo 2172/2002: „**Zavinění** lze charakterizovat jako psychický vztah jednajícího ke svému jednání, které je protiprávní, a ke škodě jako následku takového jednání. **Zavinění ve formě úmyslu** (úmyslné zavinění) je dáno tehdy, jestliže jednající věděl, že škodu může způsobit, a chtěl škodu způsobit (úmysl přímý), nebo tehdy, když jednající věděl, že škodu může způsobit, a pro případ, že ji způsobí, byl s tím srozuměn (úmysl nepřímý). **Zavinění ve formě nedbalosti** (nedbalostní zavinění) je dáno tehdy, jestliže jednající věděl, že škodu může způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí (nedbalost vědomá), nebo tehdy, jestliže jednající nevěděl, že škodu může způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl (nedbalost nevědomá).“.

NS: R č. 13/1962 (4 Cz 87/61): Ak... podnik poruší zo svojej strany svoje základné povinnosti, ktoré sú predpokladom pre to, aby zamestnanec vôbec mohol riadne plniť pracovnú zmluvu a ak z toho dôvodu vznikne škoda, ktorej zamestnanec nemôže ani pri ob-

vyklej opatrnosti zabrániť, potom nejde už o škodu, za ktorú zodpovedá zamestnanec, ale o škodu, ktorú nesie podnik sám, a to buď z dôvodu svojho spoluzavinenia²⁴⁴ (ak vznikla škoda tiež zavinením podniku) alebo ako tzv. **objektívnej príčiny** (ak vznikne škoda bez zavinenia podniku), podnik ju však nesie sám ako riziko podnikania.

NS SR: R č. 31/1993 (4 Cdo 50/92): „Zavinenie pracovníka je nielen základným predpokladom jeho zodpovednosti za škodu, ale miere zavinenia musí byť úmerná i jeho povinnosť nahradiť škodu... Pri dokazovaní zavinenia - ako subjektívnej kategórie - sa treba zamerať na všetky tie skutočnosti, ktoré podľa všeobecných skúseností odôvodňujú záver o danosti zavinenia v určitej forme, pretože ho ako vnútorný jav nemožno priamo dokázať.

Hoci obidva trestné činy boli žalovanou spáchané úmyselne, vo vzťahu ku škode bol v trestnom konaní jej úmysel dokázaný iba k sume najmenej 23 700 Kčs; preto je nevyhnutné túto formu zavinenia (priamy alebo nepriamy úmysel) zisťovať v občianskom súdnom konaní, čo bude mať podstatný význam najmä na rozsah náhrady škody... ktorú žalovaná bude povinná uhradiť žalujúcej organizácii.“

Uzrozenie so spôsobením škody (nepriamy úmysel)

V prípade nepriameho úmyslu ide o tzv. uzrozenie s následkom.

NS ČR: 21 Cdo 2811/2013: *Zavinění ve formě úmyslu (úmyslné zavinění)* je dáno tehdy, jestliže jednající věděl, že škodu může způsobit, a chtěl škodu způsobit (úmysl přímý), nebo tehdy, když jednající věděl, že škodu může způsobit, a pro případ, že ji způsobí, s tím byl srozuměn (úmysl nepřímý) [srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2004 sp. zn. 21 Cdo 1059/2003].

Srozumění jednajícího se způsobením škody u nepřímého úmyslu vyjadruje jeho aktívni volní vztah ke škodnímu následku, který není přímým cílem jeho jednání ani nevyhnutelným prostředkem k dosažení jiného jím sledovaného cíle, nýbrž nechtěným (vedlejší) následkem jeho jednání, kdy je jednající srozuměn s tím, že dosažení jím sledovaného cíle předpokládá způsobení tohoto následku. Na takové srozumění lze usoudit tehdy, jestliže jednající nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla škodnímu následku, který si představoval jako možný, zabránit, nebo jestliže spoléhal jen na okolnosti, které nebyly reálně způsobitelné takovému následku zamezit.

Zavinění ve formě nedbalosti (nedbalostní zavinění) je dáno tehdy, jestliže jednající věděl, že škodu může způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí (nedbalost vědomá), nebo tehdy, jestliže jednající nevěděl, že škodu může způsobit, ač o tom

244 V súčasnosti už len spoluzodpovednosť zamestnávateľa. Spojenie „zavinie zamestnávateľa“ Zákonník práce nepozná.

vzhľadom k okolnostem a ke svým osobným poměrům vědět měl a mohl (nedbalost nevědomá) [srov. již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2004 sp. zn. 21 Cdo 1059/2003]. **Vědomá nedbalost se shoduje s nepřímým úmyslem ve složce vědění (intelektuální), ale oproti nepřímému úmyslu zde chybí volní složka vyjádřená srozuměním. Při vědomé nedbalosti jednatel ví, že může způsobit škodu, avšak nechce ji způsobit a ani s tím není srozuměn; naopak spoléhá na to, že škodu nezpůsobí.**

Pro účely rozlišení vědomé nedbalosti od nepřímého úmyslu je třeba hodnotit, zda důvody, pro které jednatel spoléhá na to, že škodu nezpůsobí, mají charakter takových konkrétních okolností, které sice v posuzovaném případě nebyly způsobitelné zabránit škodě (nešlo o přiměřené důvody), které by ale v jiné situaci a za jiných podmínek k tomu reálně způsobitelné být mohly.

Žalovaný 1) uzatvoril 30. 4. 1993 s Agrobankou Praha, a.s. zmluvu o úvere č. 43/93, v znení dodatku č. 1 z 11. 5. 1994, vo výške 1.200.000, - Kč, splatného do 20. 4. 1997, tento úver bol okrem iného zabezpečený vyhlásením ručiteľa príspevkovej organizácie Technické služby Mladá Boleslav - z 8. 3. 1993, ktoré podpísal žalovaný 2), ktorý pracoval na základe pracovnej zmluvy zo dňa 24. 5. 1990 ako riaditeľ tejto príspevkovej organizácie. Uvedená príspevková organizácia zanikla zrušením bez likvidácie na základe rozhodnutia žalobcu ako jej zriaďovateľa zo 16. 6. 1993, na ktorého prešli jej záväzky.

Rozsudkom KS bola žalobcovi uložená povinnosť zaplatiť právnenmu nástupcovi Agrobanky Praha, as - spoločnosti GLORY Daze ASSOCIATED S.A. určitú sumu. 27. 2. 2009 žalobca podľa tohto rozsudku zaplatil spoločnosti GLORY Daze ASSOCIATED S.A. 3.633.625,93 Kč. **Zaplatením tejto sumy** jednak žalobca v súlade s ustanovením § 308 Obchodného zákonníka nadobudol čo do výšky uhradenej čiastky práv veriteľa voči žalovanému 1) dlžníkovi, **a na druhej strane mu vznikla škoda, za ktorú zodpovedá žalovaný 2), ktorý vo vlastnom záujme protiprávne a neprimerane ohrozil majetok svojho zamestnávateľa a zriaďovateľa**, namiesto toho, aby riadne hospodáril s prostriedkami zverenými mu zamestnávateľom, a ktorý tým porušil povinnosti vyplývajúce pre neho zo zákonníka práce, zo zriaďovacej listiny a z organizačného poriadku.

Žalobca považuje **za nepochybné, že žalovaný 2) túto škodu spôsobil úmyselne, pretože neexistuje nič, na čo by spolíehal za situácie, kedy by žalobca či jeho právny predchodca musel plniť ručiteľský záväzok, kto by to uhradil.**

NS ČR... rozsudek závisí... mimo jiné na vyřešení **hmotněprávní otázky, kdy je škoda způsobená zaměstnavateli porušením povinností zaměstnance zaviněna zaměstnancem úmyslně a kdy z nedbalosti...**

Z hlediska skutkového stavu věci bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno, že žalo-

vaný 1) uzavrel dne 30. 4. 1993 s Agrobankou Praha, a. s. smlouvu o úvěru č. 43/93, na základě které mu tato banka poskytla úvěr ve výši 1.200.000,- Kč, který se žalovaný 1) zavázal splatit spolu s úroky do 20. 4. 1997. Úvěr byl zajištěn jednak zástavním právem k nemovitosti dlužníka v hodnotě asi 1.200.000,- Kč a k jeho movitým věcem v hodnotě 400.000,- až 600.000,- Kč a jednak prohlášením ručitele ze dne 8. 3. 1993, v němž se příspěvková organizace Technické služby Mladá Boleslav zavázala úvěr s úroky v plné výši splatit, jestliže dlužník svůj závazek nesplní ani po písemné výzvě banky. Podle organizačního řádu Technických služeb Mladá Boleslav se tato příspěvková organizace mohla zavazovat jen v rámci plnění úkolů vyplývajících ze zřizovací listiny a z právních předpisů. Prohlášení ručitele za příspěvkovou organizaci Technické služby Mladá Boleslav podepsal žalovaný 2) jako její tehdejší ředitel, který se chtěl spolu se žalovaným 1) zapojit do připravované privatizace Technických služeb Mladá Boleslav na úseku dopravy s tím, že úvěr bude splácen z výnosů jejich podnikání; ke schválení privatizace úseku dopravy jimi očekávaným způsobem však nedošlo. Protože žalovaný 1) úvěr zcela nesplatil, domáhal se právní nástupce věřitele GLORY DAZE ASSOCIATED S.A. úhrady jeho nesplaceného zbytku po ručiteli. Vzhledem k tomu, že Technické služby Mladá Boleslav zanikly na základě rozhodnutí svého zřizovatele (žalobce) ze dne 16. 6. 1993 zrušením bez likvidace, domáhala se společnost GLORY DAZE ASSOCIATED S.A. zaplacení své pohledávky nejprve neúspěšně po společnosti COMPAG MLADÁ BOLESLAV s. r. o. (její žaloba byla ve věci vedené u Okresního soudu v Mladé Boleslavi pod sp. zn. 11 C 189/2003 zamítnuta s odůvodněním, že společnost COMPAG MLADÁ BOLESLAV s. r. o. není právním nástupcem příspěvkové organizace Technické služby Mladá Boleslav) a poté po žalobci, jemuž bylo rozsudkem Krajského soudu v Praze... uloženo zaplatit společnosti GLORY DAZE ASSOCIATED S.A. 818.000,- Kč s 25 % úrokem z prodlení p. a. z částky 1.138.671,10 Kč od 15. 1. 1999 do 27. 8. 2004 a smluvní úrok z prodlení ve výši 25 % p. a. z částky 818.000,- Kč ode dne 28. 8. 2004 do zaplacení a na náhradě nákladů řízení 295.650,- Kč. Žalobce na splnění této povinnosti zaplatil uvedené společnosti dne 27. 2. 2009 celkem 3.633.625,93 Kč.

V projednávané věci nemůže být pochyb o tom, že podpisem prohlášení ručitele ze dne 8. 3. 1993, v němž se příspěvková organizace Technické služby Mladá Boleslav zavázala splatit v plné výši úvěr s úroky poskytnutý žalovanému 1) pro účely společného podnikání obou žalovaných Agrobankou Praha, a. s. ve výši 1.200.000,- Kč na základě smlouvy o úvěru ze dne 30. 4. 1993, jestliže dlužník svůj závazek nesplní ani po písemné výzvě banky, přestože nešlo o ručení v rámci plnění úkolů Technických služeb Mladá Boleslav vyplývajících z jejich zřizovací listiny nebo z právních předpisů, k němuž by se mohla tato příspěvková organizace podle svého organizačního řádu zavázat, žalovaný 2) jako ředitel této příspěvkové organizace **porušil svoji právní povinnost zaměstnanec dodržovat právní a jiné předpisy vztahující se k práci jím vykonávané, která vyplývá z ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) zák. práce, jakož i povinnost zaměstnanec řádně hospodařit s prostředky svěřenými mu zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat ma-**

jetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím, stanovenou v ustanovení § 73 odst. 1 písm. d) zák. práce.

Stejně tak je nepochybné, že žalovaný 2) **věděl, že tímto svým jednáním může svému zaměstnavateli způsobit škodu**, neboť si musel být vědom toho, že může nastat situace, že žalovaný 1) jako dlužník svůj závazek ze smlouvy o úvěru zcela nebo zčásti nesplní, a že proto vznikne povinnost k zaplacení dluhu jeho zaměstnavateli na základě ručení, které za dluh žalovaného 1) převzal (§ 303 a § 306 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2007).

Zavinění ve formě úmyslu by bylo na straně žalovaného 2) dáno tehdy, kdyby žalovaný 2) podpisem prohlášení ručitele za Technické služby Mladá Boleslav chtěl svému zaměstnavateli způsobit škodu, nebo jestliže by byl s tím, že mu škodu způsobí, alespoň srozuměn.

Protože v řízení **nebyly prokázány skutečnosti svědčící o přímém úmyslu žalovaného 2) způsobit svému zaměstnavateli škodu** [*sledovaným cílem žalovaného 2) při jeho jednání nepochybně bylo dosáhnout poskytnutí úvěru žalovanému 1) pro účely společného podnikání obou žalovaných, a nikoliv toho, aby Technickým službám Mladá Boleslav vznikla povinnost k plnění podle ručitélského prohlášení*], mohla by být škoda vzniklá zaměstnavateli (jeho právnímu nástupci) splněním jeho ručitélského závazku zaviněna žalovaným 2) **úmyslně jen v případě, že by žalovaný 2) byl se vznikem škody srozuměn, tj.... tehdy, jestliže by při svém protiprávním jednání nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla vzniku škody zabránit, nebo jestliže by spoléhal jen na okolnosti, které nebyly reálně způsobitelné takovému následku jeho jednání zamezit.**

Tak tomu v posuzovaném případě nebylo, neboť žalovaný 2) podle zjištění soudů předpokládal, že k plnění závazku ručitele nedojde, protože úvěr bude splácen žalovaným 1) z výnosů jeho podnikání společně se žalovaným 2), popřípadě bude uhrazen zpeněžením zastavených věcí, kterými byl rovněž zajištěn. Protože uvedené předpoklady nepředstavují okolnosti, které by nebyly reálně způsobitelné vzniku povinnosti ručitele plnit a tím i vzniku škody zamezit [i když v posuzovaném případě tomuto následku jednání žalovaného 2) nezabránily], je správný závěr soudů, že žalovaný 2) nezavinil vznik škody úmyslně (a to ani v úmyslu nepřímém), nýbrž z vědomé nedbalosti, neboť věděl, že škodu může způsobit, ale bez přiměřených důvodů (jím předpokládané okolnosti takovými důvody v daném případě nebyly) spoléhal, že se tak nestane, a že má proto žalobce vůči němu nárok na náhradu škody jen v omezené výši, která vyplývá z ustanovení § 179 odst. 2 věty první zák. práce.

Príklad: *Príkladom nepriameho úmyslu je napr. dôsledok konania zamestnanca*

v prípade krádeže. Priamy úmysel smeruje k ukradnutiu veci v sklade. Na tento účel potrebuje prekonať prekážku – odstrániť zámok. Po odchode zámok nedá do pôvodného stavu (možno to ani nie je možné, nie je čas). Túto situáciu využijú iné osoby a tiež ukradnú zo skladu iné veci. Zodpovednosť za ním ukradnutú vec je priamy úmysel. Pokiaľ ide o zodpovednosť za iné odcudzené veci, tá, samozrejme, je podmienená aj tým, či páchatel bol zistený. Z hľadiska jeho konania však je potrebné skúmať postoj zamestnanca k ďalšiemu škodlivému následku. V tomto prípade zamestnanec nechcel odcudziť ďalšie veci, a teda nemal priamy úmysel ich ukradnúť, ale pokiaľ ide o vytvorenie situácie pre iných, bude sa skúmať, či s tou situáciou nebol uzročený (napr. keby mohol dať späť zámok, ale nedal, pretože mu to bolo jedno – z tohto postoja je jasná aj vedomosť o následku aj uzročenosť s ním, pretože je zjavné, že nezabezpečený sklad môže byť vykradnutý, alebo sa domnieval, že ak nedá zámok späť, aj tak nikto nebude kraďovať, pretože je už neskoro, hoci vedel, že ak ho tam nedá, krádeže môžu pokračovať – nemal primerané dôvody, prečo by tento stav nenastal). Konanie musí byť nechceným vedľajším následkom. Keby konanie bolo vedľajším chceným následkom, ide o priamy úmysel – chce, aby ďalšie veci boli odcudzené (napr. vie, že prídu aj ďalší jeho kolegovia kraďovať, a preto nedá späť zámok).

Nepriamy úmysel vs. vedomá nedbanlivosť

Súdy sa zaoberali aj otázkou rozdielu medzi nepriamym úmyslom a vedomou nedbanlivosťou.

NS ČR: 21 Cdo 2811/2013: Vedomá nedbalosť sa shoduje s nepriamym úmyslom, ale oproti nepriamemu úmyslu zde chýbi voľná složka vyjadrená srozuměním. Při vědomé nedbalosti jednající ví, že může způsobit škodu, avšak nechce ji způsobit a ani s tím není srozuměn; naopak spoléhá na to, že škodu nezpůsobí. Pro účely rozlišení vědomé nedbalosti od nepřímého úmyslu je třeba hodnotit, zda důvody, pro které jednající spoléhá na to, že škodu nezpůsobí, mají charakter takových konkrétních okolností, které sice v posuzovaném případě nebyly způsobitelné zabránit škodě (nešlo o přiměřené důvody), které by ale v jiné situaci a za jiných podmínek k tomu reálně způsobitelné být mohly.

V projednávané věci nemůže být pochyb o tom, že podpisem prohlášení ručitele ze dne 8. 3. 1993, v němž se příspěvková organizace Technické služby Mladá Boleslav zavázala splatit v plné výši úvěr s úroky poskytnutý žalovanému 1) pro účely společného podnikání obou žalovaných Agrobankou Praha, a. s. ve výši 1.200.000,- Kč na základě smlouvy o úvěru ze dne 30. 4. 1993, jestliže dlužník svůj závazek nesplní ani po písemné výzvě banky, přestože nešlo o ručení v rámci plnění úkolů Technických služeb Mladá Boleslav vyplývajících z jejich zřizovací listiny nebo z právních předpisů, k němuž by se mohla tato příspěvková organizace podle svého organizačního řádu zavázat, žalovaný

2) jako ředitel této příspěvkové organizace porušil svoji právní povinnost zaměstnanec dodržovat právní a jiné předpisy vztahující se k práci jím vykonávané, která vyplývá z ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) zák. práce, jakož i povinnost zaměstnance řádně hospodařit s prostředky svěřenými mu zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím, stanovenou v ustanovení § 73 odst. 1 písm. d) zák. práce. Stejně tak je nepochybné, že žalovaný 2) věděl, že tímto svým jednáním může svému zaměstnavateli způsobit škodu, neboť si musel být vědom toho, že může nastat situace, že žalovaný 1) jako dlužník svůj závazek ze smlouvy o úvěru zcela nebo zčásti nesplní, a že proto vznikne povinnost k zaplacení dluhu jeho zaměstnavateli na základě ručení, které za dluh žalovaného 1) převzal (§ 303 a § 306 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2007).

Zavinění ve formě úmyslu by bylo na straně žalovaného 2) dáno tehdy, kdyby žalovaný 2) podpisem prohlášení ručitele za Technické služby Mladá Boleslav chtěl svému zaměstnavateli způsobit škodu, nebo jestliže by byl s tím, že mu škodu způsobí, alespoň srozuměn.

Protože v řízení **nebyly prokázány skutečnosti svědčící o přímém úmyslu** žalovaného 2) způsobit svému zaměstnavateli škodu [sledovaným cílem žalovaného 2) při jeho jednání nepochybně bylo dosáhnout poskytnutí úvěru žalovanému 1) pro účely společného podnikání obou žalovaných, a nikoliv toho, aby Technickým službám Mladá Boleslav vznikla povinnost k plnění podle ručitelského prohlášení], mohla by být škoda vzniklá zaměstnavateli (jeho právnímu nástupci) splněním jeho ručitelského závazku zaviněna žalovaným 2) úmyslně jen v případě, že by žalovaný 2) byl se vznikem škody srozuměn, tj. jak vyplývá z výše uvedeného tehdy, **jestliže by při svém protiprávním jednání nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla vzniku škody zabránit, nebo jestliže by spoléhal jen na okolnosti, které nebyly reálně způsobilé takovému následku jeho jednání zamezit**.

Tak tomu v posuzovaném případě nebylo, neboť žalovaný 2) podle zjištění soudů **předpokládal, že k plnění závazku ručitele nedojde, protože úvěr bude splácen žalovaným 1) z výnosů jeho podnikání společně se žalovaným 2), popřípadě bude uhrazen zpeněžením zastavených věcí, kterými byl rovněž zajištěn**.

Protože uvedené předpoklady nepředstavují okolnosti, které by nebyly reálně způsobilé vzniku povinnosti ručitele plnit a tím i vzniku škody zamezit [i když v posuzovaném případě tomuto následku jednání žalovaného 2) nezabránily], **je správný závěr soudů, že žalovaný 2) nezavinil vznik škody úmyslně (a to ani v úmyslu nepřímém)**, nýbrž z vědomé nedbalosti, neboť věděl, že škodu může způsobit, ale bez přiměřených důvodů (jím předpokládané okolnosti takovými důvody v daném případě nebyly) spoléhal, že se tak nestane, a že má proto žalobce

vüči němu nárok na náhradu škody jen v omezené výši, která vyplývá z ustanovení § 179 odst. 2 věty první zák. práce.

Otázka úmyslu a rozsahu škody

V praxi sa možno zaoberať aj otázkou, že u zamestnanca je úmysel konať, ale nespôsobiť škodu alebo spôsobiť inú škodu. Zavinenie je psychická kategória – postoj páchatela k svojmu konaniu a k následku. V tejto situácii teda páchatel nejako konal (zámerne, úmyselne), ale cieľom bolo vyvolanie iných následkov. Možno sa domnievať, že omyl v následkoch nemá vplyv na mieru zodpovednosti zamestnanca, a teda to, že vznikol iný následok z úmyselného konania, nemá vplyv na posúdenie formy zavinenia ani na limitovanie škody. Dobová prvorepubliková literatúra²⁴⁵ napr. uvádza, že „*кто са допуститъ закатанэго чину, повиннъ је наградитъ вшетку мажеткову шкочу, котора в дэследку тогочу возникла пошкоденей стране, ај кеџ непередвйдал розсах пошкоденя; авшак jeho zodpovednosť musí byť v prípady uјмы, спэсоченей пúhou левноу неопатрносту, тиеџ левнеје посудзочана*“. K tomu ešte táto literatúra dodáva: „*Авшак пошкоченъ са musí снаџитъ, абы шкочу подля моџностй змирил, а ак са звэчшила jeho vinou, то необтэџује очоу нáhradочу повинну. Сем патри ај рипад, кеџ пошкодзуючй чин спэсочил такую непередвйчателнú мимочадну шкочу, на моџностъ котрей пошкоченý опочинул upozорнитъ zodpovedнú очоу.*“

Príčinná súvislosť medzi zavinením a vznikom škody

Z hľadiska zodpovednosti za škodu zamestnanca musí existovať príčinná súvislosť medzi „zavinením“ zamestnanca a vznikom škody. Príčinou škody môže byť aj konanie zamestnanca, ktoré je nezavinené (t. j. jeho konanie je jednou z príčin škody, ale nie priamou, podstatnou, dôležitou), a vtedy nebude za škodu zodpovedať. Alebo môže nastať aj situácia, že zamestnanec konal protiprávne svojím zavinením (napr. nedbanlivosť) a škoda vznikla, ale jeho zavinené konanie nie je príčinou škody.

Príklad: *Krádeџочу дошло к очудзочениу векй у заетнэватела. Аочо последнý з прйесточоу очдчáдзал заетнэнец А. О завинение бы нешло, кебы напр. заетнэнец задал безпечностнý код при затвэранй дверй, але tento код небол спрэвнý а двере са незамкли, pretože код бол змененý заетнэвателочу, заетнэночочу о том недал ведйетъ а йшло о нáходнú змену, т. ј. неболочу повинносту заетнэнца са на змену пытáетъ, т. ј. код са неменил прывиделне (заетнэнец неведел ани немохол ведйетъ) а очоночты му неумоџнлы ани skutочностъ зистйетъ (напр. превереным дверй – кебы их потяхол, спустил бы са alarm). V tomto рипаде иде вýлучне о zodpovedностъ заетнэватела. Незамкнутие дверй је рйэчиночу шкочу, pretože до прйесточоу са достал пáчателъ крáдеџе, але незамкнутие дверй са нестало завине-*

245 FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1998 reedic.), str. 362 – 363.

ním zamestnanca, t. j. samotné konanie zamestnanca nespôsobilo škodu.

Príklad: Krádežou došlo k odcudzeniu vecí u zamestnávateľa. Ako posledný z priestorov odchádzal zamestnanec A. Predmetom skúmania môže byť, či zamestnanec A svojim konaním, nekonaním/opomenutím umožnil/uľahčil krádež alebo nie. Predmetom skúmania bude, ale aj tá skutočnosť, či by ku krádeži došlo aj bez takéhoto konania, nekonania/opomenutia zamestnanca. Napr. zamestnanec zabudne zamknúť bezpečnostné dvere. Otázka je, či takéto konanie je nedbanlivosťou alebo dokonca úmyslom zamestnanca (ako spolupáchateľa). Samotné konanie môže byť spôsobené nedbanlivosťou – zamestnanec opomenul zamknúť dvere, ale z priebehu krádeže môže byť zjavné, že páchatel prekonával inú prekážku (napr. dostal sa do priestoroch cez strechu, balkón – rozbité sklo, nečakal, že dvere budú odomknuté), takže otázka uzamknutia priestorov zamestnancom môže byť z hľadiska zodpovednosti za škodu bezpredmetná, hoci ide o zjavné nedbanlivostné konanie. Zavinené konanie zamestnanca nespôsobilo vznik škody.

Prenesenie zavinenia na inú osobu

V ďalšom prípade súd riešil otázku, či osoba môže svoje zavinenie vylúčiť poukázaním, že konala na základe rady niekoho iného (že sa spoliehala na radu inej osoby), a teda vinu nesie iná osoba.

NS ČR: 25 Cdo 1319/2004: „Odvolaací soud po právní stránce **nesprávně ztotožnil** otázku **zavinění** (což je **kategorie subjektivní**) s **otázkou porušení povinnosti**, když dovořil, že za porušení právní povinnosti nelze považovat, pokud žalovaný coby laik v oblasti pracovněprávních vztahů se spolehl na rady osob, které považoval ze odborníky. Bez ohledu na to, že důkazní břemeno o nedostatku zavinění nese žalovaný (§ 420 odst. 3 obč. zák.) a že skutkový závěr odvolacího soudu v tomto směru není dostatečně podložen výsledky řízení a vychází tedy ze skutkového zjištění, které v podstatné části nemá oporu v provedeném dokazování, **nelze souhlasit s názorem, že osoba vykonávající veřejnou funkci se v plném rozsahu může své odpovědnosti za způsobenou škodu zprostit poukazem na to, že při své činnosti se spolehala na rady jiných.** V každém případě závěr o tom, zda na straně žalovaného nešlo ani o nevědomou nedbalost, popř. zda se jedná o spoluzavinění dalších osob, musí být skutkově podložen.“

Miera zavinenia a určenie spoluzodpovednosti

Bez ohľadu na to, či bolo zistené zavinenie zamestnanca, v konaniach pred súdom býva aj predmetom zisťovania, či tento zamestnanec škodu zaviniel sám, prípadne akou mierou zavinenia ku škode prispel, a či tam nie je aj spoluzodpovednosť inej osoby (najmä zamestnávateľa, resp. iného zamestnanca).

V prípade, ak pred súdom zamestnávateľ prekladá dôkazy o zavinení zamestnanca, zamestnanec sa spravidla bráni tým, že tvrdí (a pre tieto účely uvádza aj skutočnosti), že škodu nezavinil, že škoda vznikla aj/výlučne zo strany zamestnávateľa (napr. zamestnávateľ nedostatočne zaškolil zamestnancov na výkon práce, neutvoril im pracovné podmienky), škodu zavinil aj iný zamestnanec, iná osoba. Tieto otázky sčasti upravuje § 187 ZP.

§ 187 Zákonníka práce	
ods. 1: Ak škodu spôsobil porušením povinností aj zamestnávateľ , zamestnanec uhradí pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia.	
ods. 2: Ak zodpovedá zamestnávateľovi za škodu niekoľko zamestnancov, každý z nich uhradí pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia .	
Určenie zavinenia/zodpovednosti	Náhrada škody
škodu zavinil (spôsobil) výlučne zamestnanec	možno ju žiadať iba od tohto zamestnanca
škodu zavinili dvaja zamestnanci alebo viac zamestnancov	škoda sa musí rozdeliť a musí sa určiť miera zavinenia každého zo zamestnancov → zamestnanec hradí len pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia (delená zodpovednosť)
Škodu zavinil (spôsobil) zamestnanec a spôsobil ju aj zamestnávateľ	musí sa určiť miera zodpovednosti zamestnávateľa a miera zavinenia zamestnanca → zamestnanec hradí len pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia (t. j. škoda sa zníži o zodpovednosť zamestnávateľa)
Škodu zavinili (spôsobili) dvaja zamestnanci alebo viac zamestnancov a spôsobil ju aj zamestnávateľ	musí sa určiť miera zodpovednosti zamestnávateľa a miera zavinenia každého zo zamestnancov → zamestnanec hradí len pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia (t. j. škoda sa zníži o zodpovednosť zamestnávateľa a následne sa rozdelí podľa miery zavinenia jednotlivých zamestnancov)
zamestnanec škodu nezavinil (nespôsobil)	nemožno od neho žiadať náhradu škody

Do úvahy pripadá aj zodpovednosť tretej osoby. Napríklad v trestnom konaní je odsúdený páchatel' krádeže (tretia osoby). Z hľadiska zodpovednosti za škodu zamestnanca sa bude skúmať, do akej miery zamestnanec svojim konaním umožnil takúto krádež, do akej miery umožnil, že nastal protiprávny stav.

Zodpovednosť dvoch alebo viacerých zamestnancov

Ak škodu spôsobili dvaja alebo viac zamestnancov, musí sa určiť miera/diel/pomer ich zavinenia. Ide o **delenú zodpovednosť** (solidárna zodpovednosť sa v pracovnoprávnej zodpovednosti neuplatňuje).

Príklad: Škoda je 5 000,- eur. Škodu spôsobili dvaja zamestnanci. Musí sa určiť, akou mierou (napr. %) ku škode prispeli. Pre určenie pomeru má význam aj otázka formy zavinenia, napr. prvý zamestnanec úmyselne, druhý z nedbanlivosti.

Príklad: Podiel na škode bol 70 % : 30 %. V prípade oboch zamestnancov išlo o ne-dbanlivostné konanie, a teda je tam limit štvornásobku ich priemerného mesačného zárobku. Škoda bola 20 000,- eur. V prípade zamestnanca č. 1 pripadá na neho suma 14 000,- eur a v prípade zamestnanca č. 2 suma 6 000,- eur. Priemerný mesačný zárobok zamestnanca č. 1 je 1 500,- eur a priemerný mesačný zárobok zamestnanca č. 2 je 1 200,- eur. U zamestnanca č. 1 je teda strop 6 000,- eur a u zamestnanca č. 2 strop 4 800,- eur.

Pri zodpovednosti **dvoch alebo viacerých** zamestnancov zamestnávateľ **musí preukázať zavinenie každému z nich a mieru zavinenia škody**. Môže sa stať, že hoci je škoda 5 000,- eur a je tam zavinenie 2 zamestnancov, u jedného z nich nastane okolnosť vylučujúca zodpovednosť (protiprávnosť) za škodu. **Príklad:** Zamestnanci si plnia zakročovaciu povinnosť – hasia požiar hasiacimi prístrojmi. Jeden z nich požiar zaviniel, druhý nie. Za požiar zodpovedá jeden zamestnanec, v prípade druhého sa musí skúmať, či si počínal primerane okolnostiam alebo nie. Ak áno, nenesie vôbec zodpovednosť.

Pri určovaní miery zavinenia sa vychádza aj z formy zavinenia a jeho stupňa. Toto pravidlo však neplatí pri prezumpcii zavinenia pri osobitnej zodpovednosti za škodu podľa § 182 a § 185 ZP (nedbanlivostné zavinenie všetkých sa prezumuje a delí sa pravidlom podľa § 189 ZP) a zamestnanec (resp. aj súd na základe skutkových zistení môže dôjsť k tomu záveru) preukazuje, že škodu nezavinil, resp. že ju síce zaviniel, ale sa na nej podieľal aj niekto iný a určitou mierou (napr. forma – úmysel, rozsah).

NS: R 8/1968 (4 Tz 38/67):

Vznikne-li nárok na náhradu škody, ktorá bola spôsobena zodpovednými pracovníkmi... zneužitím jejich pracovních funkcí - tedy v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů... nelze v žádném případě uložit solidární náhradu škody. Brání tomu ustanovení § 179 odst. 5 zákoníku práce²⁴⁶ v němž na rozdíl od občanského zákoníku je zásada dělení odpovědnosti výlučná, kdežto solidární odpovědnost se pro případy posuzované podle zákoníku práce nepřipouští ani jako výjimka. Nutno proto v takových případech u každého z obviněných určit poměrný podíl na způsobené škodě, který by odpovídal míře zavinění, a ve výroku rozsudku pak uložit u každého z obviněných zvlášť povinnost hradit takto určený podíl.

Rozsudkom okresného súdu boli obvinení A a B uznaní vinní trestným činom rozkrádania majetku podľa Trestného zákona. Tento skutok spáchali tak, že v dobe od 21. 9. 1965 do 16. 3. 1966 obvinený A ako hmotne zodpovedný zamestnanec – vedú-

246 V súčasnosti § 187 ZP.

ci reštaurácie a obvinená B ako hmotne zodpovedný zamestnanec – kuchárka v tejto reštaurácii brali bez zaplatenia pre seba a pre svoje deti stravu a cukrovinky a pre seba tiež cigarety a kávu. Týmto spôsobili schodok (6 674,- Kčs). Bolo aj rozhodnuté, že majú zaplatiť čiastku 6874,- Kčs.

NS: Okresní soud pochybil mimo jiné i ve výroku o náhradě škody, když vyslovil, že oba obvinění, tj. A a B jsou povinni zaplatit částku 6874, - Kčs. Především je třeba vytknout nepřesnost formulace tohoto výroku. Okresní soud měl zřejmě v úmyslu vyslovit povinnost obou obviněných nahradit škodu solidárně, neboť podíly k náhradě škody u obviněných nestanovil, avšak slov „společně a nerozdílně“ ve výroku nepoužil. Ani v odůvodnění rozsudku neuvedl, z kterých hmotněprávních ustanovení o odpovědnosti za škodu vycházel.

S ohledem na zjištěný skutkový stav **nepřichází však v daném případě uložení solidární povinnosti k náhradě škody vůbec v úvahu**. Z výroku o vině je zřejmé, že obvinění způsobili škodu jako hmotně odpovědní pracovníci zneužitím svých pracovních funkcí, tedy v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů.²⁴⁷ Zákoník práce upravuje odpovědnost za škodu způsobenou více pracovníky v *ustanovení § 179 odst. 5*.²⁴⁸ Podle tohoto ustanovení odpovídá-li organizaci za škodu několik pracovníků, je každý z nich povinen hradit poměrnou část škody podle míry svého zavinění. V zákoníku práce na rozdíl od občanského zákoníku je tedy uvedená zásada dělené odpovědnosti stanovena jako výlučná, neboť solidární odpovědnost se pro případy posuzované podle zákoníku práce nepřipouští, a to ani jako výjimka.

Jelikož v dané věci šlo o případ způsobené škody, který je nutno posuzovat podle zákoníku práce, měl okresní soud u každého z obviněných určit poměrný podíl na způsobené škodě, který by odpovídal míře jeho zavinění a v rozsudečném výroku uložit pak u každého z obviněných zvláště povinnost hradit takto určený podíl.

NS: R č. 29/1984 (6 Cz 6/82)

(pozn. autora, týka sa síce zverenej veci, ale zároveň sa v ňom rieši aj otázka, ktorá osoba je zodpovedná za konanie)

Z úpravy zodpovednosti za škodu spôsobenú pracovníkom podľa ustanovení oddielu druhého hlavy ôsmej Zákonníka práce vyplývá možnosť voľby organizácie uplatniť nárok na náhradu škody z dôvodu zodpovednosti pracovníka za škodu v zmysle ustanovenia § 172 Zákonníka práce,²⁴⁹ aj keď môže byť daná zodpovednosť iného pracovníka za tu istú škodu v zmysle ustanovenia § 176 Zák. práce alebo § 178 Zák. práce.²⁵⁰

247 Súd uviedol: Nárok na náhradu škody vznikl pak již za účinnosti zákoníku práce č. 65/1965 Sb. Zákoník práce na rozdíl od zákona č. 71/1958 Sb. upravuje odpovědnost pracovníka za škodu ve všech případech, kdy pracovník škodu zavinil porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, a to za těchto podmínek i odpovědnost za škodu způsobenou úmyslně.

248 V súčasnosti § 187 ZP.

249 V súčasnosti § 179 ZP.

250 V súčasnosti § 182 ZP alebo § 185 ZP.

Žalujúca organizácia sa žalobou domáhala, aby súd zaviazal žalovanú zaplatiť jej náhradu škody 800, -Kčs. Uviedol, že žalovaná prevzala a pre pracovné účely používala elektrickú kalkulačku zn. Faber Castel TR 2 (inventárne č. 12506) v hodnote 887 Kčs a 16. 5. 1979 zahlásila, že kalkulačka jej bola odcudzená z neuzamknutého stola. V priebehu konania žalujúca organizácia upresnila odôvodnenie tak, že na oddelení, kde žalovaná pracovala, boli v inventúrnom zozname uvedené dva kalkulačky zn. Faber Castel TR 2, a to kalkulačka inventárne č. 12504 v miestnosti žalovanej a kalkulačka inventárne č. 12506, ktorú v susednej miestnosti používala pracovníčka J.D. Zrejme však došlo k zámene týchto kalkulačiek, lebo sa zistilo, že kalkulačka inventárne č. 12504 je v oprave.

Žalovaná žiadala žalobu zamietnuť. Bránila sa tým, že pracovný stôl, z ktorého sa jej kalkulačka stratila, nezamykala, pretože tam boli rôzne doklady potrebné aj pre ostatné spolupracovníčky, ako aj tým, že šlo o stratu kalkulačky, ktorá bola evidovaná u inej pracovníčky.

Obvodný súd Bratislava 4; žalovaná nemala kalkulačku inventárne č. 12504 zverenú na písomné potvrdenie a keďže stratenú kalkulačku inventárne č. 12506 mala zverenú na podpis pracovníčka J.D., je za jej stratu zodpovedná v prvom rade ona. Len v prípade, že by sa táto pracovníčka zbavila svojej zodpovednosti podľa ustanovenia § 178 ods. 2 Zák. práce a zároveň by bolo preukázané, že stratu zavinila žalovaná, prichádzala by do úvahy jej zodpovednosť. Na odvolanie žalobcu Mestský súd v Bratislave svojím rozsudkom potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa a stotožnil sa s jeho závermi.

NS: V prejednávanej veci bolo vykonaným dokazovaním preukázané, že na oddelenie, kde pracovala žalovaná, boli pridelené dve kalkulačky typu Faber Castel TR 2, inventárne č. 12504 a 12506. Kalkulačka inventárne č. 12506 bola zverená na podpis pracovníčky J.D., žalovanej bola pridelená (nie však na podpis) kalkulačka inventárne č. 12504. **Kedže obe kalkulačky boli celkom rovnaké, došlo k ich zámene** a v skutočnosti kalkulačku inventárne č. 12506 používala žalovaná a kalkulačku inventárne č. 12504 používala pracovníčka J.D. Zámena je zrejماً z toho, že z neuzamknutého stola žalovanej sa stratila kalkulačka inventárne č. 12506, kým kalkulačka inventárne č. 12504 sa v deň straty kalkulačky č. 2506 nachádzala u pracovníčky J.D. a až nasledujúceho dňa bola daná do opravy.

Nemožno súhlasiť s právnym názorom súdu prvého stupňa, podľa ktorého žalobca bol povinný vymáhať škodu od pracovníčky, ktorá mala vec zverenú na písomné potvrdenie (§ 178 ods. 1 Zák. práce), a iba v prípade, že by sa zbavila zodpovednosti podľa ustanovenia § 178 ods. 2 Zák. práce, by bolo možné brať na zodpovednosť iného pracovníka podľa ustanovenia § 172 ods. 1 Zák. práce.

Ak prichádza do úvahy zodpovednosť dvoch alebo viacerých subjektov podľa

ustanovení Zákonníka práce, treba posúdiť zodpovednosť každého z nich, aj keď poškodený uplatňuje nárok len proti jednému z týchto subjektov, a to so zreteľom na zásadu delenej zodpovednosti. Súd túto zodpovednosť subjektov môže posúdiť ako otázku predbežnú.

Súdy sa v prejednávanej veci nedostatočne zaoberali tým, či žalovaná zodpovedá za škodu podľa *ustanovenia § 172 Zák. práce*. Nehodnotili skutočnosť, že ukladala kalkulačku do pracovného stola, ktorý nezamykala, hoci uzamykateľný bol, ani jej tvrdenie, že tak nerobila preto, lebo v stole mala doklady potrebné aj pre ostatné spolupracovníčky. Súdy obidvoch stupňov v odôvodnení rozsudku uviedli, že zavinené porušenie povinností žalovanou nebolo preukázané; pre toto konštatovanie však nemali dostatok skutkových zistení; v tomto smere totiž nevykonali potrebné dôkazy.

NS ČR: 21 Cdo 2426/2009: Plnou výší náhrady individuálne hmotne zodpovedných zamestnanců je treba rozumieť náhradu s prihľadnutím k rozsahu zodpovednosti jednotlivých zamestnanců.

Budou-li platit důvody případného zproštění ve smyslu ustanovení § 176 odst. 3 zák. práce²⁵¹ pro všechny individuálně odpovědné zaměstnance společně, budou odpovídat rovným dílem i co do výše náhrady.

Jestliže se však zamestnanec zproští zcela nebo zčásti své odpovědnosti proto, že schodek zcela nebo zčásti nezavinil s ohledem na počínání spoluzaměstnance, **zvýší se v rozsahu zproštění prvního zaměstnance povinnost k náhradě škody druhého zaměstnance** (o takový případ by mohlo jít - vzhledem k závěrům odvolacího soudu - patrně také v posuzované věci, protože žalobci lze stěžít vytykat jako nemravné případné uplatnění nároku proti všem zaměstnancům, s nimiž uzavřel dohodu o hmotné odpovědnosti).

3. 9. 1 Spoluzodpovednosť zamestnávateľa pri všeobecnej zodpovednosti za škodu

V prípade zamestnávateľa sa musí určiť miera jeho zodpovednosti – napr. závažnosť konania zamestnávateľa a jeho vplyv na vznik škody.

Zodpovednosť zamestnávateľa je daná, ak jeho konanie alebo opomenutie je jednou z príčin škody, resp. jedinou príčinou škody a jeho konanie/opomenutie je protiprávne. To znamená, že ak u zamestnávateľa nie je protiprávnosť a u zamestnanca je zavinenie, spravidla zamestnávateľ za škodu nezodpovedá. Náhoda, pripísateľná zamestnávateľovi, nie je

251 V SR § 182 ods. 3 ZP.

spoluzodpovednosťou, ale rizikom, ktoré znáša poškodený.²⁵² Veľkú časť otázok rozhodoval súd najmä v súvislosti so zbavením sa zamestnanca zodpovednosti za škodu (schodok) celkom alebo sčasti, kde sú aj uvedené relevantné rozhodnutia. Napr. v prípade **NS: R č. 13/1962** (4 Cz 87/61) mal súd problém s tým, ako súd nižšieho stupňa určil pomer zodpovednosti zamestnanca a zamestnávateľa: *Skutočnosť, že podnik údajne nevykonával pravidelné kontroly hospodárenia žalovaných, samo osebe - v prípade, že je preukázaná - nemôže však byť dôvodom na určenie takého vysokého podielu na škode, ako tomu bolo v súdenom prípade. Určenie povinnosti na náhradu škody zistenej vo výške 10418,50 Kčs čiastkou len 5209,25 Kčs, teda určenie podielu podniku jednou polovinou, je nepochybne určenie výšky podielu na škode značne k neprospechu poškodeného podniku. Takémuto určeniu podielu by teda museli zodpovedať na druhej strane celkom mimoriadne závažné prípady porušenia povinností zo strany poškodeného podniku, aby mohlo byť považované za primerané. Ak má totiž byť pomerne určenie náhrady škody primerané, je nutné zvážiť zavinenie poškodeného²⁵³ so zavinením škodcu - zvážiť teda formu a stupeň zavinenia jedného s formou a stupňom zavinenia druhého - a podľa pomeru ich zavinenia škodu medzi nich pomerne rozdeliť, pričom i nedbalosť oboch účastníkov musí byť vzhľadom na okolnosti rôznym spôsobom odstupňovaná (porovnaj dôvodovú správu k § 337 obč. zák., porovnaj i rozhodnutie č. 12/1961 Zbierky rozhodnutí a oznámení súdov ČSSR).*

Z hľadiska poradia konania nie je rozhodujúce, či prvé bolo konanie zamestnanca (škodcu) a následne konanie zamestnávateľa (poškodeného) alebo to poradie bolo naopak alebo súbežne. Napríklad konanie zamestnávateľa môže spočívať v tom, že svojim

252 **1.st. súd v Plzni: R č. 42/1961** (5 Co 100/60): *Poruší-li proto podnik ze své strany základní své povinnosti, které jsou předpokladem, pro to, aby zaměstnanec vůbec mohl řádně plnit pracovní smlouvu a vznikne-li z tohoto důvodu škoda, které zaměstnanec nemůže ani při obvyklé opatrnosti zabránit, pak nejde již o škodu, za kterou odpovídá zaměstnanec, nýbrž o škodu, kterou nese podnik sám, a to buď z důvodu svého spoluzavinění (vznikla-li škoda také zavinením podniku) **anebo jako tzv. objektivní příčiny (vznikne-li škoda bez zavinení podniku, podnik ji však nese sám jako risiko podnikání)**. Předpokladem ovšem je, že **nevytvoření pracovních podmínek zaměstnanci mělo za následek škodu a že škoda je v příčinné souvislosti s nevytvořením těchto podmínek.***

253 V súčasnosti je pri zamestnávateľovi používané slovo „zodpovednosť“.

konaním (často nekonaním) zvýši škodu (*napr. odkladá riešenie škody-odstránenie*)²⁵⁴ alebo jeho konanie prispeje k tomu, že škoda vôbec vznikne, t. j. bez konania (nekonania) by škoda vôbec nevznikla.

V prípade spoluzodpovednosti zamestnávateľa dochádza k rozdeleniu (repartícii) škody. Ak zamestnávateľ zodpovedá za škodu, ktorá mu vznikla v celom rozsahu, znáša ju sám.

Spoluzodpovednosť zamestnávateľa právnickej osoby je **daná, aj ak ide o konanie, ktoré možno pripísať zamestnávateľovi**. **Príklad:** *Zamestnávateľ si najal SBS, ktorá sa nedostatočnou kontrolou spolupodielala na škode. Rovnako ide o konanie štatutárnych orgánov, poverených osôb, ak nejde o excés, alebo ak ide o excés, ale ak o tomto excese zamestnanec nevedel alebo nemusel vedieť.*²⁵⁵

Vedúci zamestnanci sú osoby podľa § 9 ZP, a teda sa aplikujú aj dôsledky podľa § 10 ZP. V prípade konania vedúceho zamestnanca môže ísť aj o konanie za zamestnávateľa [*ak nejde o excés, alebo ak ide o excés, ale ak o tomto excese zamestnanec nevedel alebo nemusel vedieť.*]

254 **NS ČR: 25 Cdo 253/2001 (občianskoprávne konanie):** prípad mimo pracovného práva – pripútaná psychiatrická pacientka snažila odpútať sa a zapáliť si cigaretu, spôsobila požiar lôžka a mala popáleniny (príčinou požiaru bolo jej konanie, hoci tvrdila, že v duševnej poruche) a žalovala z dôvodu, že zamestnanci žalovaného nedodržiali režim zvýšeného dohľadu a porušili prevenčnú povinnosť (čím zvýšili škodu). NS ČR sa vyjadril: „Z hľadiska porušenia prevenčnej povinnosti žalované by prichádzala jej zodpovednosť v úvahu, jestliže jednání jejich pracovníků mělo za následek zvětšení rozsahu škody, tedy bylo-li příčinou těžšího následku požáru na zdraví žalobkyně. Jak vyplývá ze skutkových zjištění, po vznícení lůžka na volání žalobkyně přiběhly pracovnice žalované, které ihned začaly hasit oheň. To, že se požár rozhořel v takové míře, že v důsledku popálenin musela být posláze žalobkyni amputována pravá noha, neznamená zanedbání péče ze strany pracovnic žalované v tom smyslu, že sestry měly provádět kontrolu častěji a přijít dříve, než začala volat o pomoc. Sestry totiž nemohly ani při bedlivé pozornosti předpokládat, že po upoutání na lůžku a uložení cigaret a zapalovače mimo její dosah, žalobkyně, byť z nedbalosti, zapálí své lůžko.

Je třeba přisvědčit odvolacímu soudu, že s ohledem na opatření učiněná zdravotnickým personálem k zamezení možnosti žalobkyně manipulovat s ohněm na lůžku a s ohledem na způsob, jakým ke vznícení lůžka došlo, nelze za zanedbání prevenční povinnosti žalované, vedoucí k poškození zdraví žalobkyně či k většímu rozsahu škody, považovat okolnost, že dohled u lůžka žalobkyně nebyl prováděn v kratším intervalu, než je předepsáno.“

255 Pozri § 10 ods. 1 ZP: „Právne úkony štatutárnych orgánov alebo členov štatutárnych orgánov a poverených zamestnancov (§ 9 ods. 1 a 2) zaväzujú zamestnávateľa, ktorý na základe týchto úkonov nadobúda práva a povinnosti.“ Avšak z § 10 ods. 2 ZP vyplýva, že: „Ak štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu alebo poverený zamestnanec prekročil právnym úkonom v pracovnoprávných vzťahoch svoje oprávnenie, nezaväzujú tieto úkony zamestnávateľa, ak zamestnanec vedel alebo musel vedieť, že tento štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu alebo poverený zamestnanec svoje oprávnenie prekročil. To isté platí, ak právny úkon urobil zamestnanec zamestnávateľa, ktorý na to nebol oprávnený zo svojej funkcie, ani tým nebol poverený.“

Prípady:

- 1) konanie vedúceho zamestnanca so zavinením + nejde o exces, pretože osoba konala v medziach svojho poverenia (napr. na priamy pokyn zamestnávateľa) – t. j. konala za zamestnávateľa,
Do úvahy zodpovednosť: zamestnávateľ, vedúci zamestnanec a zamestnanec
- 2) konanie vedúceho zamestnanca (bez zavinenia) + nejde o exces, pretože osoba konala v medziach svojho poverenia – t. j. konala za zamestnávateľa,
Do úvahy zodpovednosť: zamestnávateľ a zamestnanec
- 3) konanie vedúceho zamestnanca v excese (mimo poverenia)
 - a) exces pôjde na farchu zamestnávateľa (zamestnanec nevedel, ani nemohol vedieť, že ide o exces)
Do úvahy pracovnoprávna zodpovednosť: zamestnávateľ a zamestnanec a iná zodpovednosť: vedúci zamestnanec voči zamestnávateľovi alebo tretím osobám (jeho konanie je excesom)
 - b) exces nepôjde na farchu zamestnávateľa (zamestnanec vedel, ani mohol vedieť, že ide o exces)
Do úvahy iná zodpovednosť: vedúci zamestnanec a zamestnanec voči zamestnávateľovi a tretím osobám.

Príklad: vedúci zamestnanec vydal pokyn. Zamestnanec sa podľa neho správval. Došlo ku škode. Vedúci zamestnanec konal na príkaz zamestnávateľa (vlastník, konateľ). Zamestnávateľ bude spoluzodpovedať za prikázanie vydania pokynu, ale možné je aj spoluzavinenie vedúceho zamestnanca, že tento protiprávny pokyn vydal (mohol to odmietnuť – § 47 ods. 3 ZP) a možné je aj spoluzavinenie zamestnanca, pretože protiprávny pokyn splnil (tiež ho mohol odmietnuť – § 47 ods. 3 ZP). Miera zavinenia/spoluzodpovednosti sa v súdnom konaní bude zisťovať.

Predpoklady (spolu)zodpovednosti u poškodeného (zamestnávateľa)

Aj v prípade spoluzodpovednosti zamestnávateľa ide o predpoklady jeho spoluzodpovednosti, ktoré sú nasledovné:

Predpoklady (spolu)zodpovednosti zamestnávateľa
1. protiprávne konanie zamestnávateľa, 2. príčinná súvislosť medzi protiprávnym konaním zamestnávateľa a vznikom škody.

Protiprávnosť konania zamestnávateľa a príčinná súvislosť

Protiprávnosť konania musí byť daná aj u poškodeného, t. j. že príčinou, resp. jednou z príčin škody bolo aj konanie/nekonanie/opomenutie poškodeného (zamestnávateľa).

Príklad: *nevykonávanie kontroly, porušenie prevenčnej povinnosti, protiprávny pokyn.*

Na ilustráciu niekoľko prípadov z občianskeho práva, kde sa súdy viac právnoteoreticky venovali tejto otázke:

NS ČR: 25 Cdo 65/2005 (občianskoprávne konanie): **predpoklady zodpovednosti platia aj pre poškodeného, všeobecná prevenčná povinnosť sa vzťahuje nielen na škodcu ale aj na toho komu hrozí škoda**

V rozsahu, v jakém se sám poškozený podílel na způsobení škody, není dána odpovědnost toho, kdo za škodu odpovídá. Chybí totiž jeden ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, a to příčinná souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním škůdce. Stejně jako u škůdce je třeba **i u poškozeného brát v úvahu jen takové jednání, které splňuje všechny předpoklady odpovědnosti za škodu**, tj. **že protiprávní jednání poškozeného jímž je i chování v rozporu s § 415 obč. zák. - bylo příčinou (jednou z příčin) vzniku škody**. Ustanovení § 415 obč. zák. ukládá totiž povinnost každému; **obecná prevenční povinnosť se vzťahuje na všechny účastníky občianskoprávních vztahů, tedy nejen na škůdce, ale i na toho, komu riziko vzniku škody hrozí**. Porušení prevenční povinnosti samotným poškozeným může zakládat jeho spoluzavinění na vzniku škody (§ 441 obč. zák.), neboť je povinností každého chovat se tak, aby nezpůsobil škodu, a to nejen ve vztahu k ostatním, ale i vůči sobě samému.

I když ust. § 441 obč. zák. hovoří o zavinění poškozeného, je třeba vycházet z toho, že ani v případě, že se na vzniku škody podílel nezaviněný úkon poškozeného, neodpovídá škůdce v plném rozsahu. Spolupůsobil-li ke vzniku škody úkon poškozeného, a to nezaviněný, jde o objektivní skutečnost, která jde k tíži toho, koho postihla, tedy poškozeného (srov. R 3/1984). Je pravidlem, že **i náhoda postihuje toho, komu se přihodila**.

NS ČR: 25 Cdo 371/2007 (občianskoprávne konanie):

Odvolací soud též nesprávně právně posoudil spoluzavinění poškozených žalobců podle ustanovení § 441 obč. zák. (byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám), které se vztahuje na případy, kdy škoda způsobená poškozenému není v plném rozsahu výsledkem jednání škůdce, nýbrž se na jejím vzniku částečně či zcela podílelo i jednání samotného poškozeného. Odvolací soud v obecné rovině správně uvedl, že **odpovědnost poškozeného je dána, jestliže jeho jednání bylo v příčinné souvislosti se vznikem škody, tj. vznikla-li škoda též následkem úkonu poškozeného. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na vzniku škody, o jejíž odškodnění jde**. **Jednání poškozeného, případně jeho opomenutí jednat tak, jak jednat měl, se však nemusí časově kryt s protiprávním jednáním škůdce, může mu předcházet i je následovat.**

NS ČR: 25 Cdo 2471/2000 (občianskoprávne konanie): Spoluzavinění poškoze-

ných (§ 441 obč. zák.) by přicházelo v úvahu nejen z hlediska jejich možnosti ochránit svůj majetek na zahradě před nebezpečím pádu stromu, jak uvažoval odvolací soud, ale i tehdy, pokud by v době hrozící škody sami nezakročili přiměřeným způsobem k jejímu odvrácení (srov. § 417 obč. zák.). O takový případ se však v dané věci nejedná, neboť způsob, jakým se žalobci snažili zakročit k odvrácení škody jim hrozící (upozornění vlastníka na polovyvrácené a nakloněné stromy a na potřebu provést vhodné opatření), byl přiměřený okolnostem ohrožení jejich majetku i jejich možnostem.

Protiprávne konanie za zamestnávateľa

Dobová literatúra²⁵⁶ uvádza, že „podmienka zavinenia na strane zamestnávateľa ustanovená nie je, i keď vo väčšine prípadov bude splnená. Účelom tohto riešenia je uľahčiť postavenie zamestnanca, aby nemusel preukazovať zavinenie zamestnávateľa, t. j. zavinenie niektorého jeho zamestnanca, čo je vždy obtiažne.“ Dobová literatúra sa ďalej zaoberá otázkou, ako široký je okruh zamestnancov, ktorých protiprávny úkon sa pripočíta zamestnávateľovi – „*Nejde len o zamestnancov, ktorí konali jeho menom, ale ide aj o všetkých zamestnancov, pokiaľ plnili jeho úlohy.*“²⁵⁷

NS ČR: 21 Cdo 3157/2017:

Omezení odpovědnosti z důvodu spolupůsobení škody ze strany zaměstnavatele pro zaměstnance znamená zejména zmenšení (omezení) a někdy i vyloučení odpovědnostních následků, které by jej jinak postihly, nebýt okolnosti, že vznik škody způsobil rovněž sám zaměstnavatel porušením svých povinností. Zaměstnanec odpovídá za škodu jak co do základu, tak co do výše jen v rozsahu odpovídajícím jeho zavinění na vzniku a výši škody, a k tíži zaměstnavatele jde ta část škody, kterou porušením vlastních povinností sám způsobil.

O porušení povinností zaměstnavatele se jedná především tehdy, jestliže došlo (v příčinné souvislosti se vznikem škody) k porušení povinností ze strany jeho vedoucích zaměstnanců (srov. § 11 zák. práce), jeho statutárních orgánů, popřípadě je-li zaměstnavatel fyzická osoba k porušení povinností přímo tímto zaměstnavatelem (k tomu srov. např. při obsahově totožné dřívější právní úpravě např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2005 sp. zn. 21 Cdo 1958/2004 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2010 sp. zn. 21 Cdo 81/2009, na které poukazuje rovněž dovolatelka v posuzované věci).

256 WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 350.

257 WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 350.

K otázke zavinenia poškodeného

Spoluzodpovednosť zamestnávateľa podľa § 187 ZP je založená na objektívnej zodpovednosti (bez zavinenia), ale vzhľadom na to, že zamestnávateľ – právnická osoba prostredníctvom niekoho koná (fyzická osoba), je možné zavinenie (forma a stupeň) pričítať zamestnávateľovi.

V prípade § 187 ZP sa u zamestnávateľa uvádza spoluzodpovednosť (nie spolu-zavinenie). Do istej miery je otázne, či spoluzodpovednosť môže byť založená len na objektívnych parametroch – faktickom konaní alebo nekonaní. V minulosti (zákon č. 71/1958 Zb.) hovoril o „spoluzavinení“. Napríklad aj § 441 OZ tiež hovorí o „zavinení“ poškodeného: „Ak bola škoda spôsobená aj zavinením poškodeného, znáša škodu pomerne; ak bola škoda spôsobená výlučne jeho zavinením, znáša ju sám.“ K tomuto v kontexte občianskeho práva však odborná literatúra²⁵⁸ uvádza, že „Ak jednou z príčin vzniku škody, popr. zväčšenia jeho rozsahu bolo nezavinené konanie poškodeného, nemôže byť daná zodpovednosť škodcu v celom rozsahu.“, a teda ako by redukovala zavinenie na zodpovednosť.

K otázke deliktuálnej nespôsobilosti škodcu a zodpovednosti zamestnávateľa, resp. znášania škody

V praxi sa môže objaviť aj otázka, že zamestnanec spôsobil pod vplyvom alkoholu škodu na pracovisku, táto skutočnosť však bola zamestnávateľovi známa a tohto zamestnanca neposlal domov, ale nechal ho naďalej pracovať. Je teda zjavné, že ide o spoluzodpovednosť zamestnávateľa. Do úvahy však prichádza otázka, či v takom prípade nebude zamestnávateľ zodpovedať len sám. Tento záver by však mohol platiť, keby sa zamestnanec do tohto stavu neuviedol sám, pretože hoci býva opilosť vnímaná ako duševná porucha, podľa § 180 ZP sa zavinenie vylučuje len vtedy, keď sa do tohto stavu neuviedol sám.

Takým stavom však môže byť situácia, že zamestnanec dostane záchvat a zamestnávateľ ho nechá pracovať, alebo odpadne, nadobudne vedomie a nejaví sa v dobrom stave, ale zamestnávateľ ho nechá, alebo mu prikáže pracovať a znova odpadne a spôsobí škodu. Alebo požíje predpísané lieky, ktoré mu privodia určitý stav (pozn. pričom ide o predpísané lieky a môže ich počas práce z hľadiska účinkov použiť). Zodpovednosť zamestnanca je vylúčená a zamestnávateľ bude znášať následky sám.

Pomerné určenie spoluzodpovednosti, otázka formy zavinenia škodcu (zamestnanca) pre spoluzodpovednosť poškodeného (zamestnávateľa)

Otázkami spoluzodpovednosti zamestnávateľa sa zaoberali aj súdey. Napr. v prípade NS:

258 ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občiansky zákonník I. Komentár (2008), str. 1133.

R 12/1961 sa riešila otázka primeranosti určenia spoluzodpovednosti zamestnávateľa na škodu 50 %, súd tu nastolil pravidlá, ktoré sú použiteľné aj pre súčasnosť. Do úvahy je však potrebné brať tú skutočnosť, že v prípade zamestnávateľa Zákonník práce už nerieši otázku úmyslu alebo nedbanlivosti, ale len otázku jeho zodpovednosti ako takej (nie je založená na zavinení). Súd v prípade **NS: R 12/1961** tieto otázky dával do pomeru. Aj v súčasnosti je potrebné brať do úvahy závažnosť konania „oboch strán“ – na strane zamestnanca/zamestnancov – posúdenie, formy zavinenia: nedbanlivosť a úmysel a na strane zamestnávateľa stav, aký je v podniku (napr. chýbajúce pokyny, ich kontrola, vynucovanie). **Príklad:** v prípade krádeže veci zamestnancom a „nedbanlivosťou“ zamestnávateľa, ktorý pravidelne nevykonával inventarizáciu, je zjavne neproporcionálne ustanoviť, že zamestnávateľ spoluzodpovedá za krádež veci. Na druhej strane môže znášať stratu a následky, že takúto skutočnosť zistí napr. o rok (pokles hodnoty) – pozri ďalej v texte.

NS: R č. 12/1961 (4 Cz 96/60): Pomerné určenie škody v prípade spoluzavinenia zamestnávateľa je primerané, ak zodpovedá forme a stupňu zavinenia škodcu a poškodeného. (pozn. týka sa hmotnej zodpovednosti)

Žalované boli hmotnoprávne zodpovedné zamestnankyne v oddelení obuvi a koženej galantérie. Za dobu pôsobenia v oddelení bolo pri dvoch po sebe idúcich inventúrach zistené manko.

NS: Spoluzavinění poškozeného na škodě, tedy zavinění jeho vlastní škody, kterou společně s poškozeným zavinil i někdo jiný jako škůdce, pracovní právní předpisy ani občanský zákoník nevymezují, i když s tímto pojmem počítají (pozn. autora § 3 odst. 2, § 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb., § 348 obč. zák. vtedajších právných predpisov) a na spoluzavinění škody poškozeným váží zvláštní právní následky, zejména pak zmenšení a někdy i vyloučení odpovědnostních následků, které by postihly škůdce, nebýt spoluzavinění poškozeného. To znamená, pokud je odpovědnost následkem vzniku povinnosti nahradit škodu, **snižuje se tato povinnost a někdy vůbec odpadá, což ve svém důsledku znamená, že poškozený a škůdce snášejí škodu podle poměru zavinění, případně že ji snáší výlučně sám poškozený nebo sám škůdce.**

O poměru snášet škodu škůdcem a poškozeným musí soud v každém jednotlivém případě rozhodovat jednotlivě vzhledem na okolnosti daného případu, zejména vzhledem na formu a stupeň zavinění.

O tom, že poměrné určení náhrady škody je přiměřené, lze totiž hovořit jen v těch případech, kde zavinění poškozeného bylo zváženo se zaviněním škůdce - když tedy forma a stupeň zavinění jednoho byla zvážena s formou a stupněm zavinění druhého - a podle poměru jejich zavinění byla škoda mezi ně poměrně rozdělena, přičemž i nedbalost obou účastníků byla vzhledem k okolnostem různým způsobem odstupňována (srov. důvodovou zprávu k § 337 obč. zák.).

Poměr zavinění může být určen volnou úvahou - na níž byl soud odkázán i v souzeném případě - za podmínek ustanovení § 94 o. s. ř. Určení poměru zavinění musí být i v tomto případě přiměřené okolnostem daného případu, zejména zjištěné formě a stupni zavinění.

Je nemožné stanovit abstraktně hranici, jejíž překročení znamená určení poměru zavinění již nepřiměřené. Tato nemožnost vyplývá již ze samého pojmu přiměřenosti, jež vylučuje přesné ohraničení případů, které požadavku přiměřenosti ještě odpovídají. Přesto však vzhledem k zásadám shora uvedeným lze bezpečně stanovit, kdy poměrné snášení škody je nepřiměřené, a to proto, že neodpovídá formě a stupni zavinění škůdce a poškozeného.

K takovému určení poměru zavinění došlo v napadeném rozhodnutí. Určení povinnosti k náhradě škody zjištěné ve výši 26 065, 59 Kčs částkou jen 10 860, 77 Kčs (*za současného použití ustanovení § 7 a § 10 zák. č. 71/1958 Sb.*), tedy určení podílu poškozeného podniku jednou polovinou, je nepochybně určením výše podílu na škodě značně k neprospěchu poškozeného podniku. Takovému určení podílu by tedy musely odpovídat na druhé straně zcela mimořádně závažné a početné případy porušení povinností ze strany poškozeného podniku, aby mohlo být považováno za přiměřené, když soud nadto použil i ustanovení § 7 (§ 10) zák. č. 71/1958 Sb., jehož podmínkou je, aby v případě použití zmírňovacího práva šlo o případ zvláštního zřetele hodný.

Soud uznal především za důvod použití ustanovení o poměrném nesení škody poškozeným podnikem skutečnost, že žalované byly nadměrně pracovním zatížením. Žalované totiž v řízení uvedly, že k závadám docházelo v důsledku nadměrného pracovního zatížení, zejména při přejmce zboží v době, kdy na oddělení zůstala jen jedna z hmotně odpovědných zaměstnankyň.

Žalující podnik však předložil soudu přehled o dodávkách zboží na oddělení, z něhož je patrné, že v době od 15. září do 2. října 1957 bylo na oddělení dodáno zboží celkem čtyřikrát, přičemž vesměs šlo o menší dodávky zboží, jejichž příjemka si nevyžádala mnoho času a při nichž nepochybně nemohlo vzniknout mnohatisícové manko. S touto skutečností se soud v rozsudku nevypořádal. V tomto bodě tedy nebylo prokázáno individuální zavinění poškozeného podniku.

Uložení odpovědnosti předpokládá však dokázání individuální viny, neboť odpovědnost poškozeného za zavinění je odpovědnost za individuální zavinění; ke skutkové podstatě spoluzavinění škody poškozeným se pak vyžadují v podstatě tytéž skutkové prvky (i když jejich uplatnění je případně odchylné) jako při skutkové podstatě zakládající odpovědnost za škodu způsobenou jinému.

Soudem určený poměr snášení škody poškozeným podnikem nebyl však správný i z jiných důvodů:

Žalující podnik předložil soudu přehled odpracovaných hodin v oddělení obuvi a kožené galanterie, z něhož je patrné, že v oddělení pracovaly po celou dobu nejméně 4 zaměstnankyně z plánovaných pěti a že po celou dobu byly na pracovišti rovněž dvě hmotně odpovědné zaměstnankyně, s výjimkou poměrně krátké doby (od 15. září do 2. října 1957), kdy jedna z žalovaných byla na dovolené. Z toho je zřejmé, že na pracovišti žalovaných nebyl tak kritický stav, jak se snaží dokázat žalované. Potvrzuje to i svědecká výpověď jedné z prodavaček oddělení, podle níž ani při obsazení oddělení třemi pracovníci v září a v říjnu 1956 nedocházelo k nějakému nadměrnému pracovnímu vypětí. Žalující podnik poukázal i na tu skutečnost, že oddělení neplnilo plán maloobchodního obratu a předepsanou produktivitu práce na jednoho zaměstnance a předložil soudu přehled tržeb podle jednotlivých pracovníků oddělení a dovozoval z těchto skutečností, že pracovní zatížení žalovaných nebylo takového stupně, aby tím trpěl řádný provoz oddělení. Soud si však tvrzení žalujícího podniku blíže neověřil, neprovedl další jím navrhané důkazy a své rozhodnutí opřel v podstatě jen o tvrzení žalovaných.

Soud nepřihlédl rovněž k tomu, že podle znaleckého posudku jde vlastně o manka za dvě různá období. Důvody pro použití ustanovení § 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb. v rozsudku uvedené se však vztahují pouze k manku za období od 12. 6. do 16. 10. 1957 a nelze tedy na základě nich částečně zprostit žalované odpovědnosti i za manko z předcházejícího období zjištěné při inventuře dne 12. června 1957.

NS ČR: 21 Cdo 81/2009 – poškození stromov při sekaní trávnatých porastov zamestnancom, uložená pokuta, spoluzodpovednosť zamestnávateľa, proporcionálna kontrola

Žalovaný pracoval ako obsluha sekačiek a v dňoch od 9. 7. 2004 do 4. 8. 2004 okrem iného vykonával aj sekanie trávnatých porastov pozdĺž cesty R35 medzi obcami Holice a Jaroslav. Podľa rozhodnutia českej inšpekcie životného prostredia pritom došlo k poškodeniu 103 stromov pri tejto ceste. Žalobcovi bola uložená pokuta (100 000,- Kč), ktorú zaplatil. Uplatňuje si aj náklady správneho konania (1 000,- Kč).

NS ČR: Omezení odpovědnosti z důvodu spoluzpůsobení škody ze strany zaměstnavatele pro zaměstnance znamená zejména zmenšení (omezení) a někdy i vyloučení odpovědnostních následků, které by jej jinak postihly, nebýt okolnosti, že vznik škody způsobil rovněž sám zaměstnavatel porušením svých povinností. Zaměstnanec odpovídá za škodu jak co do základu, tak co do výše jen v rozsahu odpovídajícím jeho zavinění na vzniku a výši škody, a k tíži zaměstnavatele jde ta část škody, kterou porušením vlastních povinností sám způsobil.

O porušení povinností zaměstnavatele se jedná především tehdy, jestliže došlo (v příčinné souvislosti se vznikem škody) k porušení povinností ze strany jeho vedoucích zaměstnanců, jeho statutárních orgánů, popřípadě - je-li zaměstnavatel fyzická osoba - k porušení povinností přímo tímto zaměstnavatelem.

K povinnostem zaměstnavatele náleží nepochybně rovněž povinnost zakotvená v ustanovení § 170 odst. 2 zák. práce, soustavně kontrolovat, zda zaměstnanci plní své pracovní úkoly tak, aby nedocházelo ke škodám. Jde o součást systému preventivních povinností, ukládající zaměstnavateli přijmout a soustavně uplatňovat takový souhrn způsobů a forem kontroly plnění pracovních úkolů zaměstnanci, kteří lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který objektivně vzato je způsobilý co nejlépe omezit a snížit riziko vzniku škod.

Uvedené ustanovení však zaměstnavateli neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody a tím případný vznik škody zcela vyloučit; takový požadavek by znamenal, že by zaměstnavatel vždy alespoň zčásti snášel škodu, kterou nepředvídal resp. ani nemohl předvídat, a ve svých důsledcích by se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 5. 2003, sp. zn. 21 Cdo 2172/2002, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, ročník 2003, pod pořadovým číslem 102).

V projednávané věci při úvaze o případném spoluzavinění zaměstnavatele (žalobce) na škodu způsobenou zaměstnancem (žalovaným) ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce, však odvolací soud uvedeným způsobem nepostupoval, když dovedl, že zaměstnavatel škodu spoluzavinil tím, že důsledně nekontroloval, zda žalovaný svým sečením nepůsobí škodu na životním prostředí, a nepřiměl žalovaného k šetrnějšímu způsobu sečení, nýbrž omezil se na kontrolu toho, zda je tráva posečena řádně a zda lze takto dílo předat bez vad a nedodělků objednateli sečení.

Jak výše uvedeno, **po zaměstnavateli nelze požadovat, aby předvídal každý v budoucnu možný vznik škody a tomu přizpůsoboval kontrolu svých zaměstnanců. I kdyby totiž při kontrole práce žalovaného k tomu příslušný nadřízený zaměstnanec zjistil nejen, zda je tráva řádně posečena, ale že také došlo k poškození stromků, nemohl by tím stejně již vzniklé škodě zabránit.**

Správně také dovolatel připomíná, že **intenzita kontroly žalobcovy práce byla připůsobena charakteru práce a dosavadní spolehlivosti žalovaného, u kterého v minulosti nebyly žádné problémy.**²⁵⁹

259 Tu sa napr. zamestnávateľ aj spoliehal na skúsenosti s týmto zamestnancom – doterajšia spoľahlivosť.

Představa, že by žalovaný byl průběžně kontrolován by s ohledem na jím vykonávanou práci - paradoxně vedla k tomu, že by zaměstnavatel kromě zaměstnance práci vykonávajícího musel na stejnou práci vyčlenit dalšího (vedoucího) zaměstnance, který by tuto práci stále kontroloval.

NS ČR: 25 Cdo 43/2002 (občianskoprávne konanie):

Byla-li škoda způsobena také /či výlučně/ zaviněním poškozeného, v rozsahu tohoto zavinění je vyloučena odpovědnost žalovaného (škůdce). Ide tedy o určení vzájemného vztahu mezi jednáním poškozeného a škůdce a stanovení podílu, jímž sám poškozený přispěl ke škodlivému následku. Zásadně se vychází z míry zavinění každého z nich a zvažovat je třeba veškeré příčiny vzniku škody, spočívající jak v jednání škůdce tak v jednání poškozeného, a stejně jako u škůdce **lze i u poškozeného brát v úvahu jen takové protiprávní jednání, jež bylo příčinou (jednou z příčin) vzniku škody.**

Pre zníženie miery zavinenia zamestnanca z titulu spoluzodpovednosti zamestnávateľa nemá význam to, že zamestnanec spôsobil škodu úmyselne (krádež, sprenevera). Aj súčasné znenie Zákonníka práce hovorí o porušení povinností zamestnávateľa, ktoré spôsobilo škodu. Pri úmysle zamestnanca teda do úvahy pripadá napr. nepriaznivý dopad porušenia povinnosti zamestnávateľom napr. z hľadiska ušlého zisku. Napr. zamestnanec si odčerpával prostriedky z účtov zamestnávateľa alebo mu kradol materiál, využíval jeho stroje na vlastnú prácu a podarilo sa mu to pretože, pretože zamestnávateľ úplne zanedbával kontrolu. Zamestnávateľ má právo na vrátenie prostriedkov. Otázkou je, či v prípade ušlého zisku nie je daná aj spoluzodpovednosť zamestnávateľa v tom zmysle, že zisk mu uchádzal napr. aj preto, že eeby bol kontroloval, čo sa u neho deje, minimalizoval by takúto situáciu. Možno sa domnievať, že v tomto prípade už zamestnávateľ svojím zanedbaním povinností v určitej miere na svojej škode participuje. Do pozornosti možno dať aj judikát **NS: R 9/1977** (možno sčasti prekonaný), ale tiež v širšom rámci vyjadruje už uvedenú myšlienku a rovnako aj rozhodnutie **NS ČR: 21 Cdo 2172/2002**. Možno sa domnievať, že aj keby zamestnávateľ umožnil svojím konaním krádeže zamestnancov, neznamená to, že má znášať celú škodu. Ide skôr o určité zložky škody, ktoré by mu nemuseli byť priznané. Úmysel škodcu (zamestnanca) však neznamená, že je vylúčená spoluzodpovednosť zamestnávateľa.

NS: R 9/1977 (6 To 9/76)

Ani při úmyslném zavinění škůdce nelze vylučovat poměrné snížení náhrady škody v důsledku zavinění poškozeného. Tyto případy budou však zcela výjimečně a budou přicházet v úvahu zpravidla jen při úmyslném zavinění poškozeného.

V případech, kdy škůdce způsobil škodu úmyslně a poškozený ji spoluzavinil z nedbalosti, bude zpravidla nedbalost poškozeného v poměru k úmyslnému zavinění

škůdce tak nepatrná, že poměrné snížení náhrady škody v důsledku zavinění poškozeného nebude přicházet v úvahu.

Obvinený bol rozsudkom uznaný za vinného trestným činom rozkrádanie majetku, pretože ako podnikový referent pri vyhotovovaní tzv. rozdelovníkov odmien za vyššie formy súťaže, o ktorých priznaní bolo rozhodnuté vedením podniku, pripisoval do týchto rozdelovníkov mená zamestnancov, ktorí neboli na odmenu ani navrhnutí, ani schválení, a odčerpával tak z fondu odmien čiastku 136 000,- Kčs, ktorú si nechal pre vlastné potreby.

NS: Nesprávným je v napadeném rozsudku výrok o náhradě škody. Soud prvního stupně, ačkoliv správně zjistil, že obžalovaný způsobil trestným činem... podnikou majetkovou škodu, odkázal tuto organizaci s nárokem na náhradu škody, který řádně a včas na řízení ve věcech občanskoprávních. Výrok odůvodnil tím, že z revizní zprávy a posudku znalce bylo zjištěno, že **škoda vznikla též porušením povinností poškozené organizace**, přičemž porušení takové povinnosti spatřuje v **nedostatečné úpravě postupu při vyhotovování a odsouhlasování rozdělovníků odpovědným hospodářským pracovníkem podniku**, dále v tom, že obžalovanému bylo umožněno vybírat a proplácet peníze a že pokladna podniku prováděla výplatu peněz obžalovanému na základě zcela nedostatečně ověřených rozdělovníků. Podle závěru napadeného rozsudku uvedený nedostatek mohl být zjištěn již běžnou kontrolou, čímž se mohlo předejít vzniku škody velkého rozsahu a s ohledem na toto spoluzavinění soud prvního stupně odkázal poškozenou na řízení ve věcech občanskoprávních.

Nelze souhlasit s názorem zastávaným v odvolání poškozené organizace, že při úmyslném způsobení škody nemůže se škůdce dovolávat toho, že mu spáchání škody bylo umožněno zaviněním poškozeného. Vylučovat bez jakékoli výjimky poměrné snížení škody v důsledku zavinění poškozeného tam, kde škůdce způsobil škodu úmyslně, není správné již se zřetelem k tomu, že ustanovení § 441 věta před středníkem obč. zák. i ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce²⁶⁰ dopadají i na případy, kdy škůdce způsobil škodu úmyslně. Tyto případy však budou zcela výjimečné a poměrné omezení náhrady škody z důvodu zavinění poškozeného bude přicházet v úvahu zpravidla pouze při úmyslném zavinění poškozeného.

V případech, kdy škůdce způsobil škodu úmyslně a poškozený ji spoluzavinil z nedbalosti, bude zpravidla nedbalost poškozeného v poměru k úmyslnému zavinění škůdce tak nepatrná, že nebude možno použít ustanovení § 441 věta před středníkem obč. zák. popř. ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce.

260 V súčasnosti § 187 ZP.

O takový případ jde i v této trestní věci, kde na straně obžalovaného jde o společensky velmi nebezpečný trestný čin rozkrádání majetku, jímž byla na tomto majetku způsobena škoda velkého rozsahu a poškozené organizaci je přičítáno jako spoluzavinění jen to, že trestný čin obžalovaného byl umožněn nedostatky v organizaci práce a nedostatečnou kontrolou.

Z uvedeného vyplývá, že soud prvního stupně nesprávně vyložil ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce, když měl za to, že v této věci přichází v úvahu poměrné omezení odpovědnosti obžalovaného za škodu způsobenou jeho trestným činem v důsledku spoluzavinění poškozené organizace. Proto také nebyl důvodný postup soudu prvního stupně, jímž byla poškozená organizace odkázána s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních jen proto, že tato organizace má na způsobené škodě spoluvinu spočívající ve výše uvedených nedostatcích v organizaci práce a v nedostatečné kontrole.

NS ČR: 21 Cdo 2172/2002: úmysel zamestnanca nevyklučuje automaticky zodpovednosť zamestnávateľa, porušenie prevenčnej povinnosti nie ojedinele, ale sústavne, po dlhšiu dobu

Žalovaný pracoval ako vedúci prevádzky skladu, mal uzatvorenú dohodu o hmotnej zodpovednosti, na základe ktorej prevzal zodpovednosť za finančné a materiálové hospodárenie prevádzky. Začiatkom roka 1998 pri náhodnej kontrole účtovníctva a skladového hospodárstva prevádzky žalobca zistil neoprávnené vyplatené faktúry za nevykonanú prácu a za činnosti, ktoré nezodpovedali skutočnosti (mimo iného za čalúnnické práce, opravu sekačky, opravu strechy skladu, zámočnicke práce a odobratú naftu) v celkovej výške 79 815,50 Kč.

NS ČR: Z principu obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu... vyplývá, že zaměstnanec odpovídá jen za tu škodu, kterou zaviněným porušením pracovních povinností skutečně způsobil; neodpovídá tudíž za tu část škody, která byla způsobena porušením povinností ze strany zaměstnavatele, případně zaviněním jiného zaměstnance, resp. třetích osob vně zaměstnavatele. Omezení odpovědnosti z důvodu spoluzpůsobení škody ze strany zaměstnavatele pro zaměstnance znamená zejména zmenšení (omezení) a někdy i vyloučení odpovědnostních následků, které by jej jinak postihly, nebýt okolnosti, že vznik škody způsobil rovněž sám zaměstnavatel porušením svých povinností. Zaměstnanec odpovídá za škodu jak co do základu, tak co do výše jen v rozsahu odpovídajícím jeho zavinění na vzniku a výši škody, a k tíži zaměstnavatele jde ta část škody, kterou porušením vlastních povinností sám způsobil. O porušení povinností zaměstnavatele se jedná především tehdy, jestliže došlo (v příčinné souvislosti se vznikem škody) k porušení povinností ze strany jeho vedoucích zaměstnanců, jeho statutárních orgánů, popřípadě - je-li zaměstnavatel fyzická osoba k porušení povinností přímo tímto zaměstnavatelem.

K povinnostem zaměstnavatele náleží nepochybně rovněž povinnost zakotvená v ustanovení § 170 odst. 2 zák. práce, **soustavně kontrolovat, zda zaměstnanci plní své pracovní úkoly tak, aby nedocházelo ke škodám.** Jde o součást systému preventivních povinností, ukládající zaměstnavateli přijmout a soustavně uplatňovat takový souhrn způsobů a forem kontroly plnění pracovních úkolů zaměstnanci, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který objektivně vzato je způsobilý co nejvíce omezit a snížit riziko vzniku škod.

Uvedené ustanovení však zaměstnavateli neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody a tím případný vznik škody zcela vyloučit; takový požadavek by znamenal, že by zaměstnavatel vždy alespoň zčásti snášel škodu, kterou nepředvídal resp. ani nemohl předvídat, a ve svých důsledcích by se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu.

V posuzované věci odvolací soud svůj závěr o tom, že nejsou dány podmínky pro aplikaci ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce pro spoluodpovědnost zaměstnavatele, založil na úvaze, že žalovaný způsobil žalobci škodu svým vědomým zaviněným jednáním, zatímco žalobce vznik škody nijak nezpůsobil a skutečnost, že jednání žalovaného včas neodhalil, nemůže být důvodem pro jeho spoluodpovědnost. Tento názor o důsledcích souběhu úmyslného a (případného) nedbalostního protiprávního jednání pro rozsah odpovědnosti úmyslného škůdce za škodu však dovolací soud **nesdílí.**

Odvolacímu soudu je možno přisvědčit, že způsobil-li zaměstnanec škodu úmyslně, směřuje jeho úmysl k celé škodě, popřípadě že zaměstnanec byl s celou škodou srozuměn pro případ, že ji způsobil. Z ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce²⁶¹ **však nelze úspěšně dovodit, že možnost poměrného omezení odpovědnosti zaměstnance za škodu podle tohoto ustanovení je omezena v závislosti na formě zavinění pouze na případy, kdy zaměstnanec způsobil škodu z nedbalosti.**

Úmyslný škůdce se jistě nemůže zprostit odpovědnosti za škodu poukazem na nedbalostní porušení preventivní povinnosti zaměstnavatelem tím, že nepřijal opatření, která by vznik škody zcela vyloučila, neboť - jak uvedeno výše - takovou povinnost zaměstnavateli ustanovení § 170 odst. 2 zák. práce neukládá.

Vytvoří-li však zaměstnavatel svou nečinností prokazatelně takovou situaci, která zaměstnanci umožní - nikoli ojediněle, nýbrž soustavně a po delší dobu - působit zaměstnavateli škodu úmyslným jednáním v rozporu s povinností řádně hospodařit s prostředky jemu svěřenými, jedná se o porušení preventivní povinnosti zaměstnavatele soustavně kontrolovat, zda zaměstnanci plní své pracovní úkoly tak, aby nedocházelo ke škodám.

261 V současnosti § 187 ZP.

Protože za uvedených okolností může být škoda zčásti způsobena také zaměstnavatelem (byť z nedbalosti), je třeba i těchto případech individuálně vzhledem k okolnostem daného případu posoudit podle ustanovení § 172 odst. 2 a § 179 odst. 4 zák. práce poměr odpovědnosti zaměstnance (úmyslného škůdce) a zaměstnavatele tak, aby forma a stupeň jejich zavinění našly ve stanoveném rozsahu odpovědnosti své přiměřené vyjádření. Závěr odvolacího soudu o tom, že v případě, jestliže zaměstnanec způsobí škodu svým vědomým zaviněným jednáním, nejsou dány podmínky pro aplikaci ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce pro spoluodpovědnost zaměstnavatele, proto není správný.

V posuzované věci soud prvního stupně při zkoumání, zda jsou dány podmínky pro omezení odpovědnosti žalovaného za škodu, dospěl ke skutkovému závěru, že žalobce nejen, že mohl vědět, ale ve skutečnosti, dle názoru soudu věděl o jednání žalovaného, na jehož základě je náhrada škody požadována, a že žalobce **záměrně toleroval praxi žalovaného**. Odvolací soud naproti tomu ze skutkového hlediska dovedl, že tvrzení žalovaného o dohodě mezi účastníky uzavřené a tvrzení o tom, že žalobce o jeho jednání věděl a toleroval je, nebylo prokázáno a úvaha soudu o vědomosti žalobce není skutkově podložena.

Spoluzodpovednosť nemusí vzniknúť len pri vzniku škody, resp. technicky už pred vznikom škody (napr. už uvedené nesplnenie prevenčnej povinnosti by mohlo predísť vzniku škody), ale aj po vzniku škody. **Příklad:** *Vznikne škoda v určitej výške, ale z dôvodu nečinnosti zamestnávateľa škoda narastie.* V danom prípade sa teda zodpovednosť zamestnanca obmedzí len na rozsah škody, ktorú spôsobil, a nie na tú časť škody, ktorá z dôvodu zodpovednosti zamestnávateľa narástla (k oprave veci pristúpil zamestnávateľ až po niekoľkých mesiacoch, čím sa prehĺbila škoda na vozidle).

Prenášanie hospodárskeho rizika na zamestnanca

V niektorých prípadoch, keď sa zamestnanec bráni zodpovednosti za škodu v súdnom konaní, poukazuje, že za škodu zodpovedá preto, že zamestnávateľ na neho preniesol hospodárske riziko podnikania (t. j. nepoistil si svoj majetok).

NS ČR: 21 Cdo 603/2009: vodička električky zavinila dopravnú nehodu – škoda, neexistencia havarijné poistenia a neoboznámenie zamestnanca s touto skutočnosťou ako prenášanie hospodárskeho rizika na zamestnanca, pojem riziko a hospodárske riziko

Dňa 12. 12. 2005 žalovaná zavinila ako vodička električkovej súpravy a súčasne zamestnankyňa žalobcu dopravnú nehodu. Žalobcovi vznikla **škoda** (180 299,- Kč).

NS ČR: S názorem dovolatelky, že **neexistenci havarijního pojištění u zaměstnavatele provozujícího městskou hromadnou dopravu a neseznámení zaměstnanců s takovou skutečností je nutno považovat za přenášení (hospodářského) rizika²⁶² na zaměstnance, a jako takové by mělo být posuzováno a vykládáno jako liberační důvod, dovolací soud nesouhlasí.**

Riziko lze chápat jako možnost negativní odchylky od žádoucího výsledku (stanoveného nebo očekávaného cíle). **Hospodářské riziko**, jako okolnost vylučující odpovědnost zaměstnance, je spojené s hospodářskými činnostmi ve výrobě, při nichž se zaměstnanec dopustil nepatrného přehlédnutí nebo nepozornosti, případně jde o riziko spojené s rutinními a opakujícími se činnostmi administrativních zaměstnanců. Jak správně uvádí odvolací soud, **za hospodářské riziko je možno pokládat okolnosti nebo skutečnosti, které se tzv. stávají v konkrétních situacích a nelze jim i při vynaložení maximálního možného úsilí zabránit** (zabránit není možno např. tomu, aby se v obchodech kradlo i přesto, že budou učiněna všechna možná bezpečnostní opatření k zabezpečení zboží).

Hospodářským rizikem však nejsou situace, kterým zabránit lze, jakož i situace, které byly přímo zaviněny porušením povinnosti. Zda se jedná o hospodářské riziko je třeba posuzovat v každém jednotlivém případě podle pečlivosti zaměstnance, četnosti opakujících se operací a výkonů, s přihlédnutím k objektivním okolnostem, za nichž ke škodě došlo apod.

V projednávané věci se jedná právě o případ, kde ke vzniku škody nedošlo v důsledku nahodilé skutečnosti, jež je důsledkem nepatrného přehlédnutí nebo nepozornosti zaměstnance, ale jak správně uvádí žalobce ve vyjádření k dovolání **v důsledku zaviněného (i když z nedbalosti) porušení konkrétních povinností zaměstnance žalované.**

Hospodářské riziko nemůže v žádném případě představovat skutečnost, že zaměstnavatel neuzavřel nějaké (v tomto případě havarijní) pojištění. Pojištění totiž slouží nikoli k zabezpečení bezporuchové (bezvadné) činnosti pojištěného (zde zaměstnavatele), tedy k omezení možnosti vzniku škody, ale tomu, aby případně vzniklá škoda byla za splnění ostatních pojišťovacích podmínek zcela nebo zčásti nahrazena (refundována) pojistitelem. Jestliže tedy žalobce, jako provozovatel městské hromadné dopravy, neuzavřel havarijní pojištění, nelze v tom spatřovat hospodářské riziko *ve smyslu ustanovení § 178b odst. 2 zák. práce* a tím, že o tom neinformoval zaměstnance na ně neexistující (hospodářské) riziko ani nemohl přenášet.

262 V SR podnikatelské riziko – § 181 ods. 3 ZP.

Souhlasit nelze ani s námitkou dovolatelky, že neinformoval-li žalobce o neexistenci havarijního pojištění vozidel své zaměstnance a neseznámil je se všemi předvídatelnými možnými riziky, která je mohou ohrozit při výkonu přidělené práce, jednal proti dobrým mravům.

Podle ustanovení § 7 *odst. 2 zák. práce*²⁶³ výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů účastníků pracovněprávního vztahu a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Objektivní právo předpokládá, že výkon subjektivního práva směřuje k uskutečnění cíle sledovaného právní normou. Z logiky věci, dané vzájemně opačným postavením zúčastněných stran, vyplývá, že výkon subjektivního práva (vynucení splnění subjektivní povinnosti) může mít někdy za následek újmu na straně povinného subjektu, což by bylo možné vnímat jako rozpor s obecně přijímaným právním pravidlem, že každý se má chovat tak, aby nerušil práva jiného. Protože však výkon práva vylučuje protiprávnost, protože stejný stav nemůže být současně stavem právním i právu se přičícím, je třeba, vycházející ze zásady neminem leadit, qui iure suo utitur, chování, které směřuje k zákonem předpokládanému výsledku, považovat za dovolené i tehdy, je-li jeho (eventuelním) vedlejším následkem vznik majetkové, popř. nemajetkové újmy na straně dalšího účastníka právního vztahu.

Jestliže však jednající sice koná v mezích svého práva, ale prostřednictvím realizace chování jinak právem dovoleného sleduje poškození druhého účastníka právního vztahu, jedná se sice o výkon práva, ale o výkon práva závadný, kdy jednání a jeho výsledek se snad zcela shodují s výsledkem, který mělo právo na zřeteli, ale kdy jednání bylo učiněno nikoliv za účelem dosažení výsledků, k jejichž docílení byla jednajícím propůjčena ochrana, nýbrž aby bylo dosaženo výsledků jiných, které jsou jinak považovány za nevídaný vedlejší následek tohoto jednání. Takový výkon práva, i když je se zákonem formálně v souladu, je ve skutečnosti výkonem práva jen zdánlivým; účelem zde není vykonat právo, ale poškodit jiného, neboť jednající v rozporu s ustálenými dobrými mravy je přímo veden úmyslem způsobit jinému účastníku újmu, zatímco dosažení vlastního smyslu a účelu sledovaného právní normou zůstává pro něho vedlejší a je z hlediska jednajícího bez významu. Za zneužití práva ve smyslu ustanovení § 7 *odst. 2 zák. práce* tedy lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99, uveřejněný pod č. 126 v časopise Soudní judikatura, roč. 2000).

263 V SR v principě § 13 ZP.

Protože, jak výše vysvětleno, okolnost, zda zaměstnavatel uzavře či neuzavře pojištění (zde havarijní), není výkonem práva v pracovněprávních vztazích (jde o vztah mezi zaměstnavatelem a pojistitelem), nemůže skutečnost, že zaměstnavatel neuzavře pojištění (i havarijní) být ani poměřována z hlediska jednání v rozporu s dobrými mravy.

Podobnú námietku uvádzal aj zamestnanec v prípade **KS Trenčín: 6CoPr/4/2017**.

3. 9. 2 Stret zodpovednosť za škodu – zodpovednosť zamestnanca a zodpovednosť tretej osoby pri všeobecnej zodpovednosti za škodu

V prípade stretu zodpovednosti z pracovného práva a z iného odvetvia práva ide spravidla o prípady osobitnej zodpovednosti za škodu, keď je zamestnancovi zverená vec na písomne potvrdenie a dôjde k jej odcudzeniu, alebo keď vznikne schodok a ten je spôsobený krádežou (*uvedená otázka je podrobne rozobratá v príslušnej časti*). V týchto prípadoch osobitnej zodpovednosti faktor zavinenia treťou osobou automaticky nevyklučuje zodpovednosť zamestnanca. V prípade všeobecnej zodpovednosti musí zamestnávateľ zavinenie zamestnancovi preukázať, t. j. v prípade faktoru tretej osoby musí byť ustálené, aká je miera zodpovednosti (zavinenia) zamestnanca – napr. svojím konaním umožnil krádež.

Napriek tomu, že táto časť pojednáva o všeobecnej zodpovednosti zamestnanca za škodu, na ilustráciu možno uviesť jeden prípad stretu zodpovedností pri hmotnej zodpovednosti.

NS SR: 5 Cdo 244/2007: zverenie veci (stravné lístky), zbavenie sa zodpovednosti (celkom, sčasti), krádež – stret zodpovednosti tretej osoby (zlodeja) a hmotnej zodpovednosti zamestnanca (pozn. prípad sa týka osobitnej zodpovednosti)

Žalobou sa žalobkyňa domáhala splnenia povinnosti žalovaným nahradiť jej škodu..., ktorá jej vznikla **na hodnotách, ktoré zverila žalovanému na základe dohody o hmotnej zodpovednosti, odcudzením stravných lístkov dosiaľ neznámym pachateľom.**

OS: Dospel k záveru, že žalovaný sa zbavil zodpovednosti za schodok na zverených hodnotách celkom, pretože preukázal, že **schodok vznikol v dôsledku úmyselného konania tretích osôb a v dôsledku toho, že žalobkyňa nevytvorila podmienky na to, aby žalovaný mohol zverené hodnoty ochraňovať. Žalobkyňa ani nepreukázala, ktoré sériové čísla stravných lístkov žalovaný prevzal zo skladu v deň ich odcudzenia a po ich odcudzení neupozornila svojich zmluvných partnerov na sériové čísla odcudzených lístkov, čím mohla prispieť k zníženiu rozsahu škody.** Súd prvého stupňa tiež poukázal na to, že hmotne zodpovednou za stravné lístky nachádzajúce sa v sklade bola aj iná zamestnankyňa žalobkyne.

KS: Dospel k záveru, že rozhodnutie súdu prvého stupňa, že sa žalovaný zbavil zodpovednosti v celom rozsahu, vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci. Podľa odvolacieho súdu žalovaný neuniesol dôkazné bremeno svojho tvrdenia, že škoda bola spôsobená celkom bez jeho zavinenia konaním dosiaľ neznámeho páchatela. Poukázal v tejto súvislosti na závery vyšetrovania vykonaného orgánmi polície, **podľa ktorých bol kufrík so stravnými lístkami odcudzený z batožinového priestoru osobného motorového vozidla počas opravy poškodeného kolesa.** Tiež pripomenul, že u žalovaného išlo v krátkom čase už o druhý prípad odcudzenia jemu zverených hodnôt z motorového vozidla a na to, že žalovaný pôvodne oznámil orgánom polície, že o stravné lístky bol olúpený. Odvolací súd mal za to, že žalobkyňa správne určila rozsah škody na zverených hodnotách. Dospel však k záveru, že žalovaný sa sčasti zbavil svojej zodpovednosti. Vychádzal pritom z toho, že vykonaným dokazovaním bolo zistené, že žalobkyňa nevytvorila svojim zamestnancom primerané podmienky na to, aby mohli zverené hodnoty dostatočným spôsobom ochraňovať. Nevypracovala smernicu na zaobchádzanie so stravnými lístkami, nevykonala riadne školenia zamestnancov s hmotnou zodpovednosťou o nakladaní so zverenými hodnotami a nevybavila zamestnancov prostriedkami, ktoré by im umožnili zverené hodnoty riadne ochraňovať. **Žalobkyňa tiež tolerovala nedostatočnú evidenciu a spôsob nakladania so stravnými lístkami,** ktoré nedostatky prispeli k problémom pri zisťovaní rozsahu vymáhanej škody. Uviedol, že za tento stav je ale sčasti zodpovedný aj žalovaný, ktorý manipuloval so stravnými lístkami neprehľadným a dosť chaotickým spôsobom a neupozornil žalobkyňu na nutnosť vykonania opatrení na odstránenie nedostatkov. Vychádzajúc z uvedeného dospel odvolací súd k záveru, že žalovaný sa zbavil svojej zodpovednosti v rozsahu jednej polovice a je tak povinný zaplatiť žalobkyňi z titulu náhrady škody 175 712,50 Sk.

NS SR: Dôvodom zbavenia sa zodpovednosti zamestnanca nie je vynachádzavosť zlodejov pri vykrádaní automobilov, ich rôzne nástrahy na oklamanie vodičov, ako sa mylne domnieva žalovaný. Ak tretia osoba odcudzí zamestnancovi zverené hodnoty, ktoré je povinný vyúčtovať, nemá zavinenie tretej osoby samo osebe za následok zánik hmotnej zodpovednosti zamestnanca (porovnaj napr. zhodnotenie rozhodovania súdov Slovenskej socialistickej republiky vo veciach týkajúcich sa zodpovednosti podľa ustanovenia § 176 Zákonníka práce, zákona č. 65/1965 Zb., prerokovaného a schváleného občianskoprávnym kolégiom Najvyššieho súdu SSR 6. 11. 1975, Cpj 50/75, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk, ročník 1976, pod č. 12), **ibaže by zamestnanec preukázal, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia.**

V prípade stretu zodpovedností neznámeho páchatela za protiprávny zásah do majetkových práv zamestnávateľa a zodpovednosti zamestnanca za schodok na zverených hodnotách treba skúmať najmä to, či zamestnanec konanie páchatela neumožnil (neulahčil) porušením svojej pracovnej povinnosti napr. tým, že zverené hodnoty riadne nezabezpečil, či sa o ne riadne nestaral. Zamestnanec sa nemôže zba-

viť zodpovednosti, ak nesplnením svojich povinností riadne hospodáriť s jemu zverenými prostriedkami a počínať si tak, aby nedochádzalo k poškodeniu majetku zamestnávateľa alebo k jeho zničeniu (§ 178 ods. 1 *Zákonníka práce*) vznik **schodku umožnil**. Ak je nedbanlivostné porušenie povinnosti hmotne zodpovedným zamestnancom takého rozsahu, že bez neho by k vzniku schodku úmyselným konaním tretej osoby vôbec nemohlo dôjsť, potom neprichádza do úvahy ani čiastočné zbavenie sa zodpovednosti podľa § 182 ods. 3 *Zákonníka práce*.

V danej veci došlo ku krádeži tak, že dosiaľ neznámy páchatel' využil situáciu, že žalovaný opravuje defekt jemu zvereného motorového vozidla a z nezabezpečeného batožinového priestoru vozidla odcudzil kufor so stravnými lístkami. **O tom, že kufor s hodnotami bolo potrebné riadne zabezpečiť, najmä keď si žalovaný bol vedomý vynachádzavosti zlodějov pri vykrádaní automobilov, ich rôznych nástrah na oklamanie vodičov, nebolo ho potrebné osobitne poučovať; ide o pravidlá ochrany majetku všeobecne známe.** Podľa dovolacieho súdu paradoxne vyznievajú tvrdenia žalovaného v dovolaní, že pri ochrane majetku zamestnávateľa vychádzal z jeho pracovných inštrukcií a dôsledne sa riadil pokynmi svojich nadriadených pracovníkov. **Žalovaný tak z nedbanlivosti porušil povinnosť zabrániť vzniku zavinených strát, rozdielov a úbytkov hodnôt zverených k vyúčtovaniu** (bod 3. dohody o hmotnej zodpovednosti z 20. mája 1998) a povinnosť počínať si tak, aby nedochádzalo k poškodeniu majetku zamestnávateľa alebo k jeho zničeniu (§ 178 ods. 1 *Zákonníka práce*). Za tohto stavu treba prisvedčiť odvolaciemu súdu, ktorý s poukazom na závery vyšetrovania orgánu polície ustálil, že **žalovaný neunesol dôkazné bremeno na svoje tvrdenie, že škoda bola spôsobená celkom bez jeho zavinenia.**

Dovolací súd sa stotožňuje aj so záverom odvolacieho súdu o výške schodku a v podrobnostiach odkazuje na dôvody, z ktorých k nemu odvolací súd dospel. K nim, reagujúc na dovolacie námietky žalovaného, iba poznamenáva, že **ak nie je schodok zistený (preukázaný) inventarizáciou, bez ďalšieho to neznamená, že by zamestnávateľ nemal proti zamestnancovi s hmotnou zodpovednosťou nárok na náhradu škody podľa ustanovenia § 182 *Zákonníka práce*. Zamestnávateľ ale musí inými dôkaznými prostriedkami preukázať stav hodnôt, ktoré pracovník prevzal k vyúčtovaniu a skutočnosť, že došlo ku škode na zverených hodnotách.**

Pri strete zodpovednosti išlo aj v tomto dobovom rozhodnutí súdu /hoci v tomto prípade v danej dobe asi nešlo o zamestnanca:²⁶⁴ **Úr. Sb. 551: Konanie (obecného) pokladníka, že nechal kľúče od peňažnej skrine (wertheimky) na jej vrchu, hoci ich prikryl papiermi, je konaním neopatrným²⁶⁵, ktoré privodí zodpovednosť za škodu, ktorá vznikla tým, že zloděj kľúčmi tými skriňu otvoril a peniaze si prisvojil.**

264 FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpátskej Rusi (1998 reedic.), str. 385.

265 V súčasnosti nedbanlivosť.

3.10 Vylúčenie zodpovednosti za škodu

Zákonník práce priamo upravuje vylúčenie zodpovednosti za škodu v troch prípadoch.

Zákon hovorí o vylúčení zodpovednosti („zamestnanec zodpovedá len“ – § 180 ZP, „zamestnanec nezodpovedá“ – § 181 ods. 2 ZP, „zamestnanec nezodpovedá“ – § 181 ods. 3 ZP). Vylúčenie zodpovednosti znamená, že zodpovednosť za škodu u zamestnanca nevzniká.

Na uvedené možno nadviazať úvahou, nenaplnenie ktorého predpokladu spôsobí vylúčenie zodpovednosti. V odbornej literatúre sa spomína totiž aj vylúčenie protiprávnosti a vylúčenie zavinenia.²⁶⁶ **Vylúčenie protiprávnosti** znamená, že konanie nie je protiprávne (napr. zákrok v súlade so zakročovacou povinnosťou – samotné konanie nie je protiprávne, hoci následkom je škoda – teda stav inak protiprávny). Ak nie konanie protiprávne, nie potrebné riešiť zavinenie. **Vylúčenie zavinenia** znamená, že ostatné predpoklady sú naplnené a nie je dané zavinenie zamestnanca, hoci inak by bolo dané (napr. duševná porucha, samotné konanie je protiprávne, ale osoba zaň nezodpovedá). V tejto súvislosti však možno doplniť úvahu aj o to, že **ak zamestnanec ani nemá deliktuálnu spôsobilosť**, je možné uvažovať teda o tom, že ide o nespôsobilosť zodpovedať za škodu ako takú,²⁶⁷ t. j. nejde ani o otázku duševnej poruchy (pretože osoba s deliktuálnou nespôsobilosťou nemá vôbec vykonávať prácu v pracovnoprávnom vzťahu).

Prípady vylúčenia zodpovednosti za škodu

Prípady vylúčenia zodpovednosti zamestnanca za škodu podľa Zákonníka práce

- 1) v prípade duševnej poruchy zamestnanca (§ 180 ZP),
- 2) pri odvracaní škody hroziacej zamestnávateľovi alebo nebezpečenstva priamo ohrozujúceho život alebo zdravie (§ 181 ods. 2 ZP),²⁶⁸
- 3) vyplývajúcu z podnikateľského rizika (§ 181 ods. 3 ZP).

Ako osobitná okolnosť vylučujúca protiprávnosť/zodpovednosť je skutočnosť, že zamestnanec sa zúčastňuje na zákonomnom štrajku (štrajku vyhláseného v súlade s čl. 37 ods. 4 Ústavy SR – tzv. divoký štrajk alebo v súlade so zákonom č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní – § 16 a nasl.).

Na porovnanie: Občiansky zákonník práce upravuje tieto prípady vylúčenia zodpovednosti za škodu:

266 Uvedené odlišuje aj LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. diel (1958), str. 323 a nasl.

267 Iní, ako napr. GALVAS, M. a kol.: Pracovní právo (2012), str. 611, ju zaraďujú ako okolnosti vylučujúce zavinenie.

268 Dobová právna úprava v § 16 ods. 2 zákona č. 71/1958 Zb. upravovala krajnú núdzu: „Zamestnanec nezodpovedá za škodu, ktorú spôsobil v krajnej núdzi, aby odvrátil od seba, svojich spoluzamestnancov alebo od podniku nebezpečenstvo priamo hroziace.“

§ 418 ods. 1 OZ (krajná núdza): Kto spôsobil škodu, keď odvracal priamo hroziace nebezpečenstvo, ktoré sám nevyvolal, nie je za ňu zodpovedný, okrem ak toto nebezpečenstvo za daných okolností bolo možné odvrátiť inak alebo ak spôsobený následok je zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil.

§ 418 ods. 2 OZ (nutná obrana): Takisto nezodpovedá za škodu, kto ju spôsobil v nutnej obrane proti hroziacemu alebo trvajúcemu útoku. O nutnú obranu nejde, ak bola zrejme neprimeraná povaha a nebezpečnosť útoku.

Z právnoteoretického hľadiska k nim (ako okolnosti vylučujúce protiprávnosť) možno pridať: 1) plnenie zákonnej povinnosti, 2) výkon subjektívneho práva (napr. zádržné právo, podanie na súd – uplatnenie nevyplatenej mzdy – aj podmienky, ak nejde o zneužitie práva alebo konanie v rozpore s dobrými mravmi), 3) svojpomoc, 4) privolenie (súhlas) poškodeného, 5) konanie bez príkazu (ak činnosť nie je zakázaná alebo k nej zamestnanec nepotrebuje osobitný príkaz) a už uvedené 6) nutná obrana, 7) krajná núdza. Odborná literatúra uvádza aj okolnosti vylučujúce zavinenie: deliktuálna nespôsobilosť subjektu, mimovoľne správanie, nesprávna predstava a veková nevyspelosť, donútenie.

3. 10. 1 Zodpovednosť v prípade duševnej poruchy

Ide o konanie zamestnanca v prípade **postihnutia duševnou poruchou** (nemožno spájať s nespôsobilosťou alebo čiastočnou spôsobilosťou na právne úkony).²⁶⁹ Zamestnanec **zodpovedá** za škodu ním spôsobenú, **len ak je schopný ovládnuť svoje konanie a posúdiť následky svojho konania** (dve zložky: vôľová – schopný ovládnuť svoje konanie a vedomostná – **posúdiť následky svojho konania**).

Podmienky pre vylúčenie zodpovednosti

Časť odbornej literatúry používa aj pojem „príčetnosť“²⁷⁰ (odvodenie od pojmu z § 23 „nepríčetnosť“) a vymedzuje tieto podmienky § 180 ZP:

1. biologické kritérium príčetnosti – duševná porucha,
2. juristické (právne) kritérium príčetnosti – schopnosť ovládacia (vôľová) a schopnosť rozpoznávacía (intelektuálna).

Tieto musia nastať kumulatívne (spojka „a“). Odborná literatúra uvádza aj, že pri porovnaní § 180 ods. 3 ZP a § 23 ZP má § 180 ods. 3 ZP nastavené pravidlá prísnejšie,

269 Duševnou poruchou sa v oblasti zodpovednosti za škodu v občianskom práve (pozn. autora rovnako v pracovnom práve) rozumie taký psychický (duševný) stav fyzickej osoby, ktorý u nej vylučuje náležitý výkon buď rozumovej, alebo vôľovej spôsobilosti, alebo oboch spôsobilostí. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2 (2009), str. 422.

270 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákoník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 51.

pretože v § 23 TZ²⁷¹ ide o alternatívne naplnenie „nemohol rozpoznať protiprávnosť alebo ovládnuť svoje konanie“, z čoho možno dovodiť aj skutočnosť, že konanie, ktoré nakoniec nebude trestné, môže zakladať pracovnoprávnu zodpovednosť (a teda aj súd by sa nemal uspokojiť s oslobodzujúcim rozsudkom).²⁷²

Dôležité je zistiť druh a mieru duševnej poruchy zamestnanca a jej vplyv na schopnosť ovládnuť svoje konanie a posúdiť jeho následky.²⁷³ Ak následkom duševnej poruchy zamestnanca nie je daná neschopnosť ovládať svoje konanie a posúdiť jeho následky, čo posúdi znalec, nenastáva podľa Zákonník práce nespôsobilosť na zodpovednosť pre duševnú poruchu.^{274, 275} Nie je rozhodujúce, či išlo o duševnú chorobu (schizofrénia), chorobný stav alebo krátkodobú duševnú poruchu (napr. opilosť), rozhodujúce je schopnosť ovládnuť konanie a posúdiť jeho následky,^{276, 277} t. j. nie je rozhodujúce, či ide o trvalý alebo dočasný stav.

Príklad: *Zamestnanec dostane epileptický záchvat a vypadne mu nástroj, ktorý sa poškodí – nie je schopný ani ovládnuť svoje konanie, ani posúdiť následky (na druhej strane, keby vedel predvídať príznaky a napr. nezavolať by inú osobu na vystriedanie alebo prerušil prácu, tak sa môže posúdiť otázka zavinenia).*

Deliktuálna spôsobilosť zamestnanca vo všeobecnosti je daná v § 11 ZP. Pôsobenie duševnej poruchy znamená deliktuálnu nespôsobilosť v konkrétnom prípade. Vylúčenie zodpovednosti pre stav duševnej poruchy však môže nastať len vtedy, keď osoba má všeobecnú deliktuálnu spôsobilosť.

271 § 23 TZ: „Kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu inak trestného nemohol rozpoznať jeho protiprávnosť **alebo** ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný, ak tento zákon neustanovuje inak.“

272 Pozri aj časť o viazanosti a rozsahu viazanosti súdov v pracovnoprávných sporoch rozhodovaním súdov v trestnom konaní.

273 BARANCOVÁ, H., SCHRONK, R.: Pracovné právo (2007), str. 650.

274 FREUND, M.: Sprievodca pracovným právom (1983), str. 157.

275 FREUND, M.: Sprievodca pracovným právom (1983), str. 157.

276 KRAJČO, J., SUČANSKÁ, D., PREISINGER, M.: Zákonník práce: Komentár (2002), str. 580.

277 Dobová prvorepubliková právna úprava napr. uvádza: „Zakázaný čin nemožno pričítať tomu, kto **nie je viny schopný**, t.j. kto nebol pri rozume, keď skutok spáchal. Kto sám priviedol svoj nepričetný stav, zodpovedá za škody, spáchané v tomto stave tak, ako keby ich bol spáchal v triezvom stave (na príkl: kto sa spil vlastnou vinou a v tomto stave potkol všeličo).“ FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi (1998 reedic.), str. 364.

K otázke sa vyjadrovali aj súdy: **NS: R 24/1977**,²⁷⁸ **R 27/1977**,²⁷⁹ **R 49/1990**²⁸⁰.

Výnimka – zodpovednosť aj pri duševnej poruche

Ide o prípad, kedy sa zamestnanec uvedie vlastnou vinou do takéhoto stavu²⁸¹ (*alkohol, omamné, psychotropné látky a ostatné látky – pozri § 130 ods. 5 TZ, § 2 ods. 1 zákona č. 139/1998 Z. z., § 1 zákona č. 219/1996 Z. z.*). Keby ho do tohto stavu uviedli iné osoby bez jeho zavinenia²⁸² (napr. vhoďenie látky do nápoja bez jeho vedomia), zamestnanec sa môže domáhať aplikovania § 180 ods. 3 ZP.

Kto preukazuje duševnú poruchu?

V princípe túto skutočnosť preukazuje zamestnanec, pretože chce vylúčiť svoju zodpovednosť v danom prípade (zamestnávateľ preukazuje zavinenie, nie stav, ktorý ho vylučuje). Tu však odborná literatúra²⁸³ poukazuje aj na to, že v prípade pracovnoprávných vzťahov ide o spory so slabšou zmluvnou stranou, a teda súd by mal byť aktívnejší.²⁸⁴

278 NS: *Kto spôsobil škodu v opilosti, zodpovedá za ňu podľa ustanovenia § 423 O. z., ak sa vlastnou vinou uvedie do stavu opilosti, a to aj keď uňho nastal ťažší stav opilosti ako ten, ktorý zodpovedá bežným reakciám ľudského organizmu na alkohol.*

279 NS: *10.Škoda spôsobená v alkoholickom opojení*

Hoci prípady, v ktorých spôsobil škodu škodca v alkoholickom opojení, predstavujú významný podiel na celkovom počte skúmaných vecí, nebol zistený ani jeden prípad uplatnenia nároku voči osobám, ktoré škodcu úmyselne priviedli do stavu, že nebol schopný ovládnuť svoje konanie. V prípadoch, keď ku škode došlo síce pod vplyvom alkoholu, ale nešlo o stav, v ktorom by škodca nebol schopný posúdiť následky svojho činu a ovládnuť svoje konanie, postupovali súdy podľa všeobecných ustanovení a neaplikovali ustanovenie § 423 O. z.9), čo treba považovať za správne.

280 NS: *Zodpovednosť páchatela za trestný čin spáchaný v nepričetnosti spôsobenej patologickou opilosťou je vylúčený v zmysle § 12 ods. 1 Tr. zákona len vtedy, ak si páchatel pred tým, než sa rozhodol požiť alkohol, nebol a ani nemal a nemohol byť vedomý svojej dispozičie pre podobné stavy požití alkoholu.*

281 Zavinenie za škodu sa teda odvodzuje zo zavinenia privedením sa do stavu, v ktorom by z dôvodu duševnej poruchy za škodu nezodpovedal. Zavinenie sa skúma aj k tomu, či vedel alebo mohol/mal vedieť, že sa do tohto stavu môže uviesť.

282 T. j. nie, že mu sústavne nalievali alkohol.

283 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: *Zákonník práce... Komentár. II. diel (2019), str. 53.*

284 ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: *Zákonník práce... Komentár. II. diel (2019), str. 53: Keďže však individuálne pracovnoprávne spory zákonodarca legitímne kvalifikoval ako „spory s ochranou slabšej strany“, súdnu orgánu ako nezávislému a autoritatívnemu arbitrovi priznal určité procesné prostriedky opravy (ingerencia súdu do konania, vylúčenie zákonnej a sudcovskej koncentrácie konania vo vzťahu k zamestnancovi). Postupom podľa ustanovenia § 319 Civilného sporového poriadku môže súdny orgán zmierniť prísnosť takto konštruovanej procesnej diligencie na strane zamestnanca a do konania zasahovať tak, že vykonáva aj také dôkazy, ktoré v danom prípade žalovaný zamestnanec nenavrhoval. Ak zamestnanec, ktorý je vzatý na zodpovednosť za vznik ním spôsobenej škody, uvedie relevantné skutočnosti, prípadne bude existovať legitímna pochybnosť, či bol v čase protiprávneho konania „príčetný“, súdu nebude s poukazom na ustanovenie § 187 ods. 1 Civilného sporového poriadku brániť nič v tom, aby analogicky ako v trestnom konaní ustanovil znalca z odboru psychiatria za účelom vypracovania znaleckého posudku. Dovoľujeme si vysloviť presvedčenie, že okrem eventuálnych svedeckých výpovedí pôjde o kľúčový dôkazný prostriedok. Aj v tomto prípade rovnako ako v trestnom konaní platí, že otázka „nepričetnosti“ je otázkou právnou, preto jej posúdenie prináleží výlučne súdnu orgánu, ktorý vypracovaný znalecký posudok, prípadne výsluch ustanoveného znalca hodnotí v súlade so zásadou voľného hodnotenia dôkazov.“*

Kedy majú nastať okolnosti duševnej poruchy?

Tento stav musí nastať v čase, keď zamestnanec koná, t. j. keď je jeho konanie protiprávne. Rozhodujúce nie je, kedy samotná škoda vznikne.²⁸⁵

Pre úplnosť možno uviesť ešte tieto závery občianskoprávnej literatúry (ich aplikovateľnosť v kontexte pracovného práva je však otázná). Podstata je v tom, že deliktuálna spôsobilosť má význam v prípade zodpovednosti založenej na subjektívnom princípe. „Ak je zodpovednosť založená na objektívnom princípe, t. j. ak osoba zodpovedá bez zreteľa na subjektívny predpoklad spočívajúci v jej zavinení (pozn. autora – v pracovnom práve je subjektívny predpoklad vždy daný, hoci aj cez prezumpciu), na vznik tohto druhu zodpovednosti netreba, aby osoba bola zároveň spôsobilá na zavinenie. V tomto prípade by za škodu podľa občianskeho práva zodpovedal aj maloletý, rovnako ako osoba postihnutá duševnou poruchou.“²⁸⁶

3. 10. 2 Škoda spôsobená pri odvracaní škody zamestnancom

Ide o škodu hroziacu zamestnávateľovi alebo nebezpečenstva priamo ohrozujúceho život alebo zdravie (napr. požiar), ak tento stav sám úmyselne (t. j. nie z nedbanlivosti) nevyvolal a ak si pritom počínal spôsobom primeraným okolnostiam.

Príklad: Zamestnanec zničí vec pri hasení požiaru (jeho konaním vznikne škoda a za normálnych okolností konanie, z ktorého vznikne škoda, je protiprávnym konaním), ale mal povinnosť urobiť tento zárok (okolnosť vylučujúca protiprávnosť konania). Zárah však bude posudzovaný aj z hľadiska toho, či bol primeraný okolnostiam (napr. spôsob a rozsah jeho vykonania).

Príklad: zamestnanec A sa chytí kábla, ktorý je pod napätím, a zamestnanec B môže odpojiť kábel, ale namiesto toho udrie zamestnanca A, aby sa ten pustil kábla. Pri tom mu zlomí ruku.

V prípade oprávneného zásahu a škody na veci inej osoby ako zamestnávateľa zamestnanec nebude za škodu zodpovedať, ale je možné, že za škodu bude zodpovedať zamestnávateľ (cez § 420 ods. 2 OZ – výnimkou by bola situácia excesu, ak zásah bol excesom a bol realizovaný zamestnancom mimo rámca pracovného práva).

Príklad: Návšteva si odložila veci v šatni, kde vypukol požiar, zamestnanec urobil zárok a zahasil ho, čím zničil aj tieto veci (ktoré neboli zničené požiarom).

285 Pozri aj ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce.... Komentár. II. diel (2019), str. 52.

286 LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné 2 (2014), str. 324.

Zásah bol primeraný, a teda za škodu nezodpovedá. Požiar však vznikol u zamestnávateľa, a teda sa musí posúdiť, prečo vznikol požiar a kto zaň zodpovedá (napr. fajčiar, ktorý ho spôsobil).

K tomuto ustanoveniu ešte jedna úvaha. Okolnosť úmyselného vyvolania situácie, pre ktorú zamestnanec musel odvracať škodu alebo nebezpečenstvo hroziace životu alebo zdraviu, je napr. požiar, ak zamestnanec niečo úmyselne podpálil. Je však potrebné doplniť, že § 181 ods. 2 ZP so svojho rozsahu vylučuje nedbanlivostné zavinenie situácie, to však spôsobuje len to, že zamestnanec nebude zodpovedať za zákrok, ale ešte vždy bude zodpovedať za škodu, ktorá vznikla podľa § 179 ZP. **Príklad:** Nesprávnym postupom sa stroj vznietil. Zamestnanec ho hasí. Zákrok zničí stroj a iné veci. Zákrok nie je protiprávny – „nezodpovedá za škodu, ktorú spôsobil pri odvracaní škody“, ale zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil nesprávnym postupom. Javí sa ako problematické, eby zamestnanec nezodpovedal za svoju nedbanlivosť, ktorou vznikne škoda (zákrok sa snaží škodu zabrániť, ak je úspešný, škoda nevznikne; zabrániť jej prehĺbeniu, ak je úspešný, škoda je menšia, ale vznikla; zákrok môže viesť aj k ďalším nepriaznivým následkom – poškodeniu ďalších vecí – tu sa javí, ak stav nie je vyvolaný úmyselne – zamestnanec za ďalšie následky nezodpovedá, ak si počínal primerane, pretože bol povinný urobiť tento zákrok – hoci príčina, prečo musel urobiť zákrok, tkvie v jeho správaní).

Nesplnenie oznamovacej povinnosti a nesplnenie zakročovacej povinnosti – pozri § 181 ods. 1 ZP.

3. 10. 3 Škoda vyplývajúca z podnikateľského rizika

Za škodu vyplývajúcu z podnikateľského rizika [v minulosti tzv. hospodárske riziko, resp. (normálne) hospodárske riziko] zamestnanec nezodpovedá. Podnikateľské riziko nie je každé riziko spojené s podnikaním. Pojem „podnikateľské riziko“ („hospodárske riziko“) vymedzila pracovnoprávna teória a judikatúra súdov.

Podnikateľské riziko	škody a straty, ktoré vzniknú nepatrným prehliadnutím (napr. z dôvodu veľkého počtu opakujúcich sa úkonov) alebo nepozornosťou a ktoré nepresahujú určité percento výrobkov, škody pri skúšobnej výrobe, škody spôsobené prirodzenými vlastnosťami tovarov a materiálov (napr. prchavosť, sypkosť, krehkosť). ²⁸⁷
-----------------------------	--

V súčasnosti zamestnávateľa aj vzhľadom na nedostatok personálu alebo nezabezpečovanie ochrany predajne SBS vyčíslujú aj maximálne sumy (napr. mesačne), v ktorom môže v predajni vzniknúť škoda (nielen zničením, ale napr. aj krádežami). Obdobne v skladoch sa toleruje určitá miera zničenia tovaru jeho manipuláciou (napr. do určitej

²⁸⁷ Pozri aj WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo (1967), str. 346 – 347.

sumy mesačne v eurách). V predajniach tovaru dochádza nielen ku krádežiam, ale sa aj veci rozbijú, zničia (napr. roztrhnutím obalu), pričom ide o zavinenie zamestnancov alebo aj zákazníkov. Zistenie zavinenia konkrétnej osoby by bolo neefektívne (napr. prezeranie kamerových záznamov, kto rozbil, ktorú fľašu a pod.). Zamestnanec nezodpovedá za nepredanie tovaru v záručnej dobe (nie je to schodok, tovar existuje, len ho nemožno predávať – riziko podnikania),²⁸⁸ ani za zníženie napr. gramáže výrobkov prirodzeným vyschnutím.

V prípade podnikateľského rizika sa môže objaviť aj logická otázka, či zamestnávateľ vôbec môže v predajni požadovať každú škodu, ktorá vznikla. Na takúto požiadavku by zamestnanec reagoval obranou, že zamestnávateľ zjavne požaduje aj škodu, za ktorú zamestnanec nezodpovedá a zamestnanec nemá možnosť sa reálne vyvinieť, pretože by musel sledovať desiatky hodín videozáznamov, aby preukázal, kto a kedy spôsobil konkrétnu škodu (napr. rozbil v predajni fľašu alkoholu, ktorý navyše v predajni bol na pulte, a zamestnávateľ neurčil, že sa má uzamykať) – prípadne by požadoval vykonanie takéhoto dôkazu. Dá sa z toho odvodiť, že v mnohých prípadoch zamestnávateľ pravidlá „strát“ musí mať ustanovené. **Príklad:** *Mesačne sa do predajne odovzdá napr. 100 kg šunky, ale 10 kg sa nepredá vôbec a zo zvyšku sa predá 86 kg. Kde sú zvyšné 4 kg? Ide o prirodzené straty – napr. pri krájaní sa nepredá úplne predná a úplne zadná časť šunky a pod. Časť určil zamestnávateľ na to, aby sa vystavilo, nech zákazníci môžu jedlo vyskúšať.*

K otázke podnikateľského rizika sa vyjadrili aj súdy:

NS: R 12/1976 (Cpj 50/75): Bod 9. Nezavinené znehodnotenie a úbytok tovaru

Prirodzeným znehodnotením a úbytkom hodnôt zverených na vyúčtovanie dochádza k nezavinenému vzniku škody.

Podľa ustanovenia § 174 ods. 2 Zák. práce²⁸⁹ pracovník nezodpovedá za škodu, ktorá vyplýva z hospodárskeho rizika organizácie. Hlavným vodidlom pre vymedzenie hospodárskeho rizika je nezavinenie škody, prirodzený charakter znehodnotenia či úbytku hodnôt. Obsah rizika vyjadrujú tzv. normy mánk (normatívny stratného). Najaktuálnejšie sú pri obchodnom riziku.²⁹⁰

288 Jedine, že by ho zabudol vystaviť, ale aj tu by vznikla otázka, keby ho vystavil, koľko by sa z neho predalo.

289 V súčasnosti § 181 ods. 3 ZP. Používa sa pojem podnikateľské riziko.

290 Súd tu uviedol, že: *Škody vyplývajúce z rizika sa kryjú z prostriedkov tzv. rizikových fondov, predovšetkým v rámci noriem nezavinených schodkov (porov. napr. výnos č. 1/1972 uverejnený opätovne vo Vestníku Ministerstva obchodu SSR č. 2/19755)/, alebo Smernice č. 94/1972 uverejnené v číastke 44/1972 Vestníka ZSSD pre potrebu organizácií Spotrebného družstevníctva6)/. Tvorby a používania rizikových fondov v obchodných organizáciách sa týka úradné oznámenie Ministerstva obchodu SSR č. 279/214/175 uverejnené vo Vestníku Minist. obchodu SSR č. 2/19757).*

Normy nezavinенých strát boli pôvodne stanovené v právnych predpisoch ako normy úbytkov tovaru vzniknutých jeho prirodzenou povahou, napr. vysušením, krájaním, lomom, vytečením, vymrazením a pod. Neskôr boli do týchto noriem zahrnuté niektoré straty vznikajúce z povahy a formy predaja (samoobsluhy, voľné výbery a pod.).²⁹¹

Tzv. normy schodkov majú povahu prezumpcie v tom zmysle, že táto škoda neprevyšujúca maximálnu hranicu normy vznikla nezavinene prirodzeným úbytkom tovaru alebo z objektívnych príčin. Táto domnienka má význam len potiaľ, pokiaľ nie je preukázaný opak. Inventarizačné komisie jednotlivých organizácií venujú spravidla už pri prejednávaní výsledkov inventarizácie s pracovníkom potrebnú pozornosť výške noriem schodkov. V prevažnej väčšine podaných žalôb organizácie normy mánk vyčíslujú v zhode so zápsmi o priebehu a o výsledku inventúry a znižujú o neuplatnenú náhradu škody. Nie je však správne, ak sudy niekedy posudzujú úbytok tovaru len na základe údajov žalobcov, bez potrebných podkladov na posúdenie, či výpočty organizácie sú správne.

NS SR: 5 Cdo 244/2007:

Čo sa považuje za podnikateľské riziko, zákon nedefinoval. Pri vymedzení tohto pojmu možno čiastočne vychádzať z dôvodovej správy k Zákonníku práce č. 65/1965 Zb., ktorá v súvislosti s podnikateľským rizikom (predtým hospodárskym rizikom) ho charakterizovala ako škody a straty, ktoré vzniknú nepatrným prehliadnutím alebo nepozornosťou a ktoré nepresahujú určené percento výrobkov, ako aj škody spôsobené pri skúšobnej výrobe. Riziko v uvedenom zmysle možno teda charakterizovať ako možnosť negatívnych dôsledkov úsudku (správania) zamestnanca, ktorý sa môže prejaviť aj v jeho rozhodovacej činnosti.

Do podnikateľského rizika sa spravidla zahŕňajú aj škody spôsobené prirodzenými vlastnosťami tovarov a materiálov. Uvedené závery vyplývajú z judikatúry (pozri napr. R 12/1976), podľa ktorej hlavným vodidlom pri vymedzení tohto rizika je skutočnosť, že ide o nezavinенé škody, prirodzený charakter znehodnotenia či úbytky hodnôt. Uvedeným záverom zodpovedá aj rozhodnutie R 64/1961, ktoré charakterizuje toto riziko tak, že ak na strane zamestnávateľa nastanú také okolnosti, ktorými bola spôsobená škoda, avšak za ktorú nemožno klásť zodpovednosť na žiaden orgán podniku, prípadne zamestnanca, ide tu o objektívne príčiny, ktoré spôsobili škodu a ktoré treba označiť ako škodu vzniknutú v dôsledku podnikateľského rizika. O taký prípad v danej veci nešlo.

NS ČR: 21 Cdo 603/2009 – pojem riziko a hospodárske riziko, posudzovanie hospodárskeho rizika

²⁹¹ Súd tu ďalej uviedol: *Vyhlášky, ktoré určovali výšku normy nezavinенých strát a ich povahu, boli zrušené vyhláškou č. 13/1968 Zb. Od roku 1971 sa normy nezavinенých strát stanovujú ako ukazovateľ plánu. Úprava noriem nezavinенých strát je zakotvená v metodických pokynoch pre vypracovanie plánu. Je v právomoci vedúcich podnikov, aby v rámci limitu stanoveného nadriadených orgánom rozpsali normy nezavinенých strát na jednotlivé predajne, sklady, závody a prevádzky.*

(pozn. autora – skutkovú podstatu pozri text v časti o spoluzodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri všeobecnej zodpovednosti za škodu)

Riziko lze chápat jako možnosť negatívnej odchylky od žiadoucího výsledku (stanoveného alebo očakávaného cieľa). **Hospodárské riziko**, jako okolnosť vylučujúci zodpovednosť zamestnanca, je spojené s hospodárskymi činnosťami vo výrobe, pri nichž se zamestnanec dopustil nepatrného prehlédnutí alebo nepozornosti, prípadne jde o riziko spojené s rutinnými a opakujúcimi se činnosťami administratívnych zamestnanců. Jak správně uvádí odvolací soud, **za hospodárské riziko je možno pokládat okolnosti nebo skutečnosti, které se tzv. stávají v konkrétních situacích a nelze jim i při vynaložení maximálního možného úsilí zabránit** (zabránit není možno např. tomu, aby se v obchodech kradlo i přesto, že budou učiněna všechna možná bezpečnostní opatření k zabezpečení zboží).

Hospodárským rizikom však nejsou situace, kterým zabránit lze²⁹², jakož i situace, které byly přímo zaviněny porušením povinnosti.

Zda se jedná o hospodárské riziko je třeba **posuzovat v každém jednotlivém prípade podľa pečlivosti zamestnanca, četnosti opakujúcich se operací a výkonů, s přihlédnutím k objektivním okolnostem, za nichž ke škodě došlo** apod.

V projednávané věci se jedná právě o případ, kde ke vzniku škody **nedošlo v důsledku nahodilé skutečnosti**, jež je důsledkem nepatrného prehlédnutí nebo nepozornosti zamestnanca, ale jak správně uvádí žalobce ve vyjádření k dovolání **v důsledku zaviněného (i když z nedbalosti) porušení konkrétních povinností zamestnanca žalované.**

Hospodárské riziko nemůže v žádném prípade predstavovat skutečnost, že zamestnavatel neuzavrel nějaké (v tomto prípade havarijní) pojištění. Pojištění totiž slouží nikoli k zabezpečení bezporuchové (bezvadné) činnosti pojištěného (zde zamestnavatele), tedy k omezení možnosti vzniku škody, ale tomu, aby případně vzniklá škoda byla za splnění ostatních pojišťovacích podmínek zcela nebo zčásti nahrazena (refundována) pojistitelem. Jestliže tedy žalobce, jako provozovatel městské hromadné dopravy, neuzavrel havarijní pojištění, nelze v tom spatřovat hospodárské riziko ve smyslu ustanovení § 178b odst. 2 zák. práce a tím, že o tom neinformoval zamestnanca na ně neexistující (hospodárské) riziko ani nemohl přenášet.

292 Napr. část tovaru je možné ochránit před zničením tak, že nebude volne vystavovaný.

3. 10. 4 Škoda spôsobená účasťou na štrajku

Ako osobitná okolnosť vylučujúca protiprávnosť/zodpovednosť, je skutočnosť, že zamestnanec sa zúčastňuje na zákonom štrajku (štrajku vyhláseného v súlade s čl. 37 ods. 4 Ústavy SR – tzv. divoký štrajk alebo v súlade so zákonom č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní – § 16 a nasl.). Keďže samotný inštitút štrajku je ustanovený ako nátlakový prostriedok na zamestnávateľa – ako krajný prostriedok, aby splnil požiadavky zamestnancov a ide o oprávnené prerušenie práce (inak má zamestnanec povinnosť plniť), je zrejme, že tento inštitút predvída aj vznik škody zamestnávateľovi (straty) z dôvodu štrajku.

Zodpovednosť za škodu v prípade štrajku upravuje § 23 zákona o kolektívnom vyjednávaní v týchto rovinách:

- 1) za škodu spôsobenú výlučne prerušením práce štrajkom účastník štrajku zamestnávateľovi a zamestnávateľ účastníkovi štrajku nezodpovedajú,
- 2) za škodu vzniknutú udalosťou, ku ktorej došlo v priebehu štrajku, zodpovedá účastník štrajku zamestnávateľovi alebo zamestnávateľ účastníkovi štrajku podľa *Občianskeho zákonníka*⁹ (odkaz smeruje na § 420 OZ a nasl.),
- 3) ak ide o škodu, ku ktorej došlo pri zabezpečovaní činnosti podľa § 19, zodpovedajú podľa *Zákonníka práce*¹⁰ (odkaz smeruje na § 177 – § 219 ZP),
- 4) odborová organizácia, ktorej orgán rozhodol o začatí štrajku, zodpovedá podľa osobitných predpisov¹¹ (odkaz smeruje na § 377 ObZ a nasl. a § 420 OZ a nasl.) zamestnávateľovi za škodu, ku ktorej došlo z dôvodu neposkytnutia nevyhnutnej súčinnosti podľa § 19 ods. 1,
- 5) ak súd rozhodol, že štrajk je nezákonný, odborová organizácia, ktorej orgán štrajk vyhlásil, zodpovedá podľa osobitných predpisov¹¹ (odkaz smeruje na § 377 ObZ a nasl. a § 420 OZ a nasl.) zamestnávateľovi za škodu, ktorá mu takým štrajkom vznikla.

V nadväznosti na to sa dá odvodiť, že ak sa zamestnanec zúčastňuje na štrajku, ktorý je nezákonný (avšak po rozhodnutí súdu o ňom, pretože zamestnanec nemusí mať povedomie o jeho oprávnenosti – primárne zodpovedá odborová organizácia) a má už vedomosť o tomto stave, zodpovedal by zamestnávateľovi za škodu.

Zákonník práce k otázke štrajku ustanovuje v § 141 ods. 8: „Zamestnávateľ je povinný ospravedlniť neprítomnosť zamestnanca v práci za čas jeho účasti na štrajku v súvislosti s uplatnením jeho hospodárskych a sociálnych práv; mzda, ani náhrada mzdy zamestnancovi nepatrí. Účasť na štrajku po právoplatnosti rozhodnutia súdu o nezákonnosti štrajku sa považuje za neospravedlненú neprítomnosť zamestnanca v práci.“

K otázke „**Protestného pracovného opatrenia kolektívneho vyjednávania**“ v kontexte medzinárodného práva súkromného pozri čl. 9 nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. **864/2007** o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (RÍM II) („Bez toho, aby bol dotknutý článok 4 ods. 2, rozhodným právom pre mimozmluvný závä-

zok, pokiaľ ide o zodpovednosť osoby v postavení zamestnanca alebo zamestnávateľa alebo organizácií zastupujúcich ich profesijné záujmy za škodu spôsobenú plánovaným alebo prebiehajúcim protestným pracovným opatrením kolektívneho vyjednávania, je právny poriadok krajiny, na území ktorej sa má vykonať alebo sa vykonalo opatrenie.“).

Súhlas poškodeného (zamestnávateľa)

Zákonník práce priamo túto otázku neupravuje, ale jednou z okolností vylučujúcu zodpovednosť za škodu je aj súhlas poškodeného. **Príklad:** *Autobus dopravcu – zamestnávateľa vykazuje poškodenie. Zamestnanec zavolá zamestnávateľovi, aby určil postup – odstavenie vozidla (cestujúci budú hodinu čakať na náhradné vozidlo) alebo pomalá jazda ďalej (s rizikom nenávratného poškodenia vozidla). Zamestnanec sa domnieva, že druhý postup by sa nemal zvoliť. Zamestnávateľ dá pokyn, aby vodič pokračoval v jazde. Pokyn zamestnávateľa nie je protiprávny s ohľadom na jeho majetok (iba v tomto kontexte, iný rozmer má poškodenie komunikácie, napr. požiarom, vytečením oleja) – zväznenie rizika bolo na ňom.*

Podmienkou vylúčenia zodpovednosti za škodu je skutočnosť, že u zamestnanca nie je ani zavinenie. Ak je u zamestnanca zavinenie, tak platí, že splnenie protiprávneho pokynu zamestnávateľa, resp. pokynu, následkom ktorého vznikne škoda u zamestnávateľa²⁹³, ešte nevylučuje zodpovednosť za škodu zamestnanca, ale spravidla znamená obmedzenie miery jeho zodpovednosti (napr. ale zamestnanec vie, že pokyn je v rozpore s návodom, zamestnávateľa neupozorní, ten to ani nemusí vedieť a pokyn vykoná – napr. otázka neupozornenia na hroziacu škodu alebo v už uvedenom prípade zamestnanec odporučí ďalšiu cestu a vzhľadom na okolnosti vedel alebo vedieť mal, aký bude následok – to by sa, samozrejme, skúmalo, napr. zamestnanec zľahčí riziko škody, pretože sám chce byť už doma, napr. bola to jeho posledná jazda a pod.).

Splnenie protiprávneho pokynu zamestnávateľa ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť?

Jednou z otázok, ktorá bola pred súdmi riešená, je otázka, či splnenie protiprávneho pokynu zamestnávateľa, ktoré viedlo ku škode, je okolnosť vylučujúca protiprávnosť – napr. aj v kontexte vedomosti o protiprávnosti takéhoto pokynu. K tejto otázke sa vyjadril **NS SR: 6 Cdo 138/2016 (R 15/2018)**: „Vedomosť zamestnanca o protiprávnosti pokynu zamestnávateľa je relevantná iba z hľadiska posúdenia povahy jeho zavinenia. Splnenie protiprávneho pokynu zamestnávateľa nie je okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť konania zamestnanca a v individuálnych prípadoch môže zakladať spoluzodpovednosť

²⁹³ Samotný pokyn na jazdu ešte nemusí byť protiprávny – zamestnávateľ nemusí mať plný obraz o stave, ak neohrozí nikoho, môže sa rozhodnúť, že vec sa zničí a odpíše. Pojem škoda môže mať význam aj straty, ktorú vie zamestnávateľ akceptovať a ktorú nevníma ako zodpovednosť niekoho.

zamestnávateľa na vzniknutej škode (§ 187 ods. 1 Zák. práce). Vedomosť zamestnanca o protiprávnosti pokynu zamestnávateľa je relevantná iba z hľadiska posúdenia povahy jeho zavinenia.“

NS SR: 6 Cdo 138/2016 – splnenie protiprávneho pokynu, vedomosť o protiprávnosti pokynu, splnenie protiprávneho pokynu je aj protiprávne konanie zamestnanca

Skutkový stav: žalobca sa domáhal voči žalovanému náhrady škody podľa § 179 ods. 1 Zákonníka práce vzniknutej mu zaplatením správneho poplatku v sume 2.784 eur v zmysle rozhodnutia Krajského úradu pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie Bratislava za vykonanie nadmernej prepravy bez povolenia príslušného cestného správneho orgánu. Žalobca uzavrel so žalovaným pracovnú zmluvu, podľa ktorej žalovaný vykonával druh práce vodiča nákladného vozidla, Žalovaný v rámci plnenia pracovných povinností prevzal dňa 16. 2. 2010 od dodávateľa 25,5 tony netto drveného kameniva pre odberateľa I., s.r.o. P. a v tento deň bolo vykonané Slovenskou správou ciest v úseku Senec - Sládkovičovo kontrolné meranie vozidla, ktoré viedol ako vodič žalovaný a bolo zistené preťaženie skupiny náprav v rozsahu 29,39 % a preťaženie vozidla v rozsahu 18,44 %. V konaní bolo ďalej zistené, že Krajský úrad pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie Bratislava vydal rozhodnutie, ktorým dodatočne vyberá od dopravcu M... správny poplatok zvýšený... na trojnásobok určenej sadzby, t.j. vo výške 2.784 eur za vykonanie nadmernej prepravy dňa 16. 2. 2010 bez povolenia príslušného cestného správneho orgánu.

NS SR: V preskúmvanej veci vyšlo v konaní najavo, že žalovaný ako vodič odovzdával žalobcovi v prípade vykonávania prepravy tovaru akým bolo napr. drvené kamenivo tzv. vážne listy, v ktorých bola opakovane uvedená hmotnosť prepravovaného tovaru v rozsahu prekračujúcom najväčšiu prípustnú celkovú hmotnosť nákladného vozidla žalovaného (žalobca pravdivosť týchto tvrdení v priebehu celého konania výslovne nepoprel). To ale znamená, že žalobca mal vedomosť o tom, že u nákladného vozidla žalovaného dochádza k nadmernej preprave, takéto konanie žalovaného prinajmenšom toleroval a neurobil v pozícii zamestnávateľa žiadne relevantné opatrenia k náprave tohto stavu, hoci mu to zákon o cestnej premávke ukladá. Za takéto opatrenie nemožno považovať to, že žalovanému ako vodičovi poskytoval finančnú hotovosť okrem iného aj za účelom zaplatenia pokuty na mieste v prípade, že žalovaný sa dopustí porušenia pravidiel v cestnej premávke. Žalobca si tak neplnil riadne povinnosť držiteľa vozidla vyplývajúcu mu z vyššie citovaného zákonného ustanovenia, pričom porušením tejto povinnosti sa nepochybne podieľal na spôsobení žalovanej škody.

Napokon, dovolací súd považuje za potrebné zaujať názor aj k tvrdeniu žalovaného, že nadmernú prepravu vykonával na pokyn žalobcu (žalobca túto skutočnosť od začiatku konania popieral) a preto za vznik škody nezodpovedá. V tejto súvislosti treba uviesť, že **Zákonník práce výslovne neupravuje, aké je právne postavenie zamestnan-**

ca z hľadiska vzniku jeho pracovnoprávnej zodpovednosti v prípade, že protiprávny pokyn zamestnávateľa (nadriadeného) splní. Podľa dovolacieho súdu aj v takomto prípade je vznik pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnanca viazaný na splnenie všetkých zodpovednostných predpokladov. Musí byť preto splnený aj predpoklad existencie protiprávneho úkonu zamestnanca a existencie jeho zavinenia.

I keď zamestnanec má právo vykonanie pokynu vydaného zamestnávateľom v rozpore so zákonom odmietnuť a nesplnenie takéhoto pokynu nie je porušením pracovnej disciplíny, protiprávny pokyn, ktorý zamestnanec splnil, nemožno považovať za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť konania tohto zamestnanca. Ak totiž pokyn zamestnávateľa je protiprávny, aj jeho splnenie zo strany zamestnanca je vždy protiprávne. Ak preto sú splnené ostatné zákonné predpoklady zodpovednosti, zamestnanec zodpovedá za svoje konanie urobené na základe protiprávneho pokynu. Keďže aj zamestnávateľ v prípade, že bol ním vydaný pokyn v rozpore s právnymi predpismi, koná protiprávne, je daná jeho spoluzodpovednosť, čo odôvodňuje aplikáciu ustanovenia § 187 ods. 1 Zákonníka práce, kedy zamestnanec hradí len podmernú časť škody podľa miery svojho zavinenia.

Pokiaľ ide o zavinenie zamestnanca ako jedného z predpokladov zodpovednosti za škodu, je v takomto prípade rozhodujúce, či zamestnanec o tom, že pokyn bol vydaný v rozpore s právnymi predpismi, má vedomosť alebo nie. Ak zamestnanec vykonávajúci protiprávny pokyn nevie, resp. nemôže vedieť o jeho protiprávnosti, jeho zodpovednosť je vylúčená z dôvodu, že tu chýba zavinenie. V prípade, že zamestnanec splní protiprávny pokyn, hoci vie o jeho protiprávnosti, pôjde zo strany zamestnanca o zavinené konanie spravidla vo forme úmyslu a ak jeho preskúmaním mohol zistiť, že je protiprávny, ale tak neurobil, ide o zavinenie vo forme nedbanlivosti. Možno teda uzavrieť, že zavinené splnenie protiprávneho pokynu zakladá zodpovednosť zamestnanca, ktorý ho vykonal.

NS ČR: 21 Cdo 3157/2017: pokyn v rozpore, ktorý zamestnanec splní, spoluzodpovednosť zamestnávateľa

Zamestnankyňa vo funkcii obchodnej riaditeľky zobrala z pokladne žalobkyne 2 000,- eur v hotovosti oproti podpisu výdajky. Uvedenú čiastku zobrala (podľa žalobkyne) bez akéhokoľvek dôvodu, pretože dodnes nepreukázala, za akým účelom uvedenú čiastku prijala, eventuálne akým spôsobom s touto čiastkou naložila.

Žalovaná namietala, že žalobu považuje za čisto účelovú a šikanóznú a chápe ju ako trest za ukončenie osobného partnerského vzťahu medzi ňou a konateľom žalobkyne. Nepopiera, že dňa 23. 4. 2012 skutočne vybrala v hotovosti čiastku 2 000,- eur, ale urobila tak na výslovný pokyn konateľa žalobkyne, a to za účelom zámeru konateľa na kúpu kočiarika pre jeho dcéru. Z dôvodu invalidity konateľa nebol výber hotovosti pro-

stredníctvom žalovanej nijako výnimočnou praxou a žalovaná bežne na ústny pokyn konateľa vyberala v hotovosti finančné čiastky oproti podpisu výdajky, ktoré boli určené pre osobnú potrebu konateľa, tak ako v prípade výberu predmetnej čiastky 2000,- eur. Vybranú hotovosť žalobkyňa použila v súlade s pokynom konateľa k určenému účelu, keď za spolupráce s jeho dcérou zaobstarala kočiarik, oblečenie a potreby pre novorodenca vnuka konateľa. Všetky doklady si za účelom prípadnej reklamácie ponechala dcéra konateľa. O všetkých týchto krokoch bol konateľ náležite informovaný.

NS ČR: V projednávané veci bylo soudy obou stupňů z hlediska skutkového stavu zjištěno, že žalovaná jako zaměstnankyně žalobkyně (ve funkci obchodní ředitelky) převzala od svého zaměstnavatele částku 2.000,- EUR, **kteřou však nepoužila ve prospěch žalobkyně jako zaměstnavatele, nýbrž k soukromým účelům. Za tohoto stavu lze přisvědčit odvolacímu soudu, že žalovaná tímto jednáním zaviněně (úmyslně) porušila povinnost zaměstnance uvedenou v ustanovení § 301 písm. d) zák. práce (řádně hospodařit s prostředky svěřenými jí zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele), a že podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce žalovaná odpovídá žalobkyni za škodu tímto protiprávním jednáním vzniklou.**

Názor odvolacího soudu, že, i kdyby žalovaná jak tvrdí - výše uvedeným (závadným) způsobem jednala na pokyn jednatele žalobkyně, nemělo by to vliv na míru její odpovědnosti za vzniklou škodu, neboť nebyla takovým pokynem vázána, však dovolací soud nesdílí.

Je jistě mimo pochybnost, že **povinnost zaměstnanců plnit pokyny nadřízených, která patří k základním povinnostem zaměstnanců uvedeným v ustanovení § 301 písm. a) zák. práce, se týká pouze takových pokynů, které jsou vydány v souladu s právními předpisy nadřízeným zaměstnancem, který je k tomu oprávněn** (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 1968 sp. zn. 6 Cz 18/68, uveřejněné pod č. 80 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1968, nebo odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2016 sp. zn. 21 Cdo 3557/2015).

Je-li zaměstnanec vydán pokyn, který není v souladu s právními předpisy, není zaměstnanec povinen takový pokyn splnit.

Jestliže však zaměstnanec přesto takový pokyn splní a zaměstnavateli tím vznikne škoda, je třeba mít na zřeteli, že z hlediska posouzení odpovědnosti zaměstnance za škodu ve smyslu ustanovení § 250 zák. práce není samo o sobě významné, že zaměstnanec není takovým pokynem vázán; podstatné je, že, jednal-li zaměstnanec protiprávně na pokyn nadřízeného zaměstnance, nelze protiprávní jednání zaměstnance (zaviněně porušení pracovněprávních povinností) považovat za jedinou příčinu vzniku škody, nýbrž příčinu vzniku škody je třeba spatřovat rovněž (zároveň)

v porušení povinností ze strany zaměstnavatele (tím, že nadřízený zaměstnanec vydal pokyn, který nebyl v souladu s právními předpisy). Namíste je pak úvaha o **poměrném omezení odpovědnosti zaměstnance z důvodu spoluodpovědnosti zaměstnavatele ve smyslu ustanovení § 250 odst. 2 zák. práce.**

Odvolací soud se však veden nesprávným právním názorem nezabýval zjišťováním, zda jednatel žalobkyně skutečně takový pokyn, který nebyl v souladu s právními předpisy a na jehož základě žalovaná porušila své pracovněprávní povinnosti, vydal, a proto jeho závěr o tom, že žalovaná nese zcela plně odpovědnost za vzniklou škodu, je (prozatím) předčasný.

Kto zavinił protiprávnosť pokynu – excés pri pokyne

V tejto súvislosti je však na mieste úvaha. Pokyn je vydaný vedúcim zamestnancom a zamestnanec ho splní. Pokyn je protiprávny. Zamestnanec splnil pokyn zamestnávateľa (pretože vedúci zamestnanec konal v jeho mene a zamestnanec má plniť pokyny vedúcich zamestnancov). Sú tu však dve otázky na úvahu: 1. konal vedúci zamestnanec naozaj v mene zamestnávateľa alebo nie (nie je to jeho excés? A tým aj excés zamestnanca?) a mal a mohol zamestnanec vedieť, že ide o excés (*pozri aj časť textu o rozhodovaní súdov k § 420 ods. 2 OZ*) – excés môže spočívať v tom, že vedúci zamestnanec dá pokyn zamestnancovi previesť peniaze z účtov zamestnávateľa na nejaký účet (avšak v rozpore s pravidlami a konaním by došlo k sprenevere), 2. aj vedúci zamestnanec je zamestnancom, a tak vydanie protiprávneho pokynu zakladá aj jeho zodpovednosť, a teda musí za zistiť miera zavinenia vedúceho zamestnanca, ktorý protiprávny pokyn vydal, a miera zavinenia zamestnanca, ktorý protiprávny pokyn splnil. V už uvedenom prípade (NS ČR: 21 Cdo 3157/2017) ide o konateľa, teda osobu oprávnenú za spoločnosť konať (jeho zodpovednosť nebude nikdy pracovnoprávnou zodpovednosťou, pretože nemá založený pracovnoprávny vzťah ako konateľ), na druhej strane aj konateľ sa môže dopustiť excesu (nemusi byť majiteľom spoločnosti), a teda konaním konať mimo rámca „vôle“ spoločnosti (napr. aj v rozpore s pokynmi majiteľov).

Zoznam použitej a odporúčanej literatúry

BARANCOVÁ, H.: Komentár k Zákonníku práce. 4. vyd., SPRINT, vydavateľská, filmová a reklamná agentúra., Bratislava, 2005, 944 s. ISBN 80-89085-48-2

BARANCOVÁ, H.: Zákonník práce. Komentár. 2. vydanie. C.H.Beck. 2011. 1088 s. ISBN 9788074004162

BARANCOVÁ, H., SCHRONK, R.: Pracovné právo. 4. vydanie, SPRINT, vydavateľská, filmová a reklamná agentúra, Bratislava, 2007, 814 s. ISBN 978-80-89085-95-8

BĚLINA, M. a kol.: Pracovní právo, 5. doplněné a podstatně přepracované vydání, C. H. Beck, Praha, 2012, 599 s. ISBN 978-80-7400-405-6

BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol.: Zákonník práce. Komentář. 1. vydání. C. H. Beck, Praha, 2012, 1636 s. ISBN 978-80-7179-251-2

BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A.: Teorie práva. 2., přepracované vydání. ASPI Publishing, Praha, 2004, 347 s. ISBN 80-7357-030-0

ELIÁŠ, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou, 1. vydání, Nakladatelství Sagit, a.s., Ostrava, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2

FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi so zretelom aj na banské právo a na právne predpisy o pozemkovej reforme (s príslušnými časťami návrhu čl. všeobecného zákoníka občianskeho, zhotoveného supervíznuou komisiou). III. vydanie pôvodného diela. Heuréka, Šamorín, 1998, 600 s. ISBN 80-967653-4-5

FEKETE, I.: Občiansky zákoník. Veľký komentár. 1. diel (§ 1 - § 459), Eurokódex, 2011 (I.+II. 2589 s.) ISBN 978-80-89447-50-3

FEKETE, I.: Občiansky zákoník. Veľký komentár. 2. diel (§ 460 - § 880), Eurokódex, 2011, (I.+II. 2589 s.) ISBN 978-80-89447-50-3

FREUND, M.: Sprievodca pracovným právom. Riešenie sporných otázok, Práca, vydavateľstvo ROH, Bratislava, 1972, 195 s.

FREUND, M.: Sprievodca pracovným právom. Riešenie sporných otázok, 2. prepracované vydanie, Práca, vydavateľstvo a nakladateľstvo ROH, Bratislava, 1983, 304 s.

GALVAS, M. a kolektív: Pracovní právo, 1. vydání, Masarykova univerzita, Brno, 2012, 752 s. ISBN 978-80-210-5851-1

HŮRKA, P. et al.: Pracovní právo. Aleš Čeněk, Plzeň, 2011, 599 s. ISBN 978-80-7380-316-2

KNAPP, V.: Teorie práva. 1. vydání. C. H. Beck, Praha, 1995, 247 s. ISBN: 80-7179-028-1

JAKUBKA, J., KOTTNAUER, A., ŠUSTA, V.: Zákonník práce. PRÁCA, vydavateľstvo a nakladateľstvo ROH, Bratislava, 1989, 328 s. ISBN 80-7094-032-8

KRAJČO, J., SUČANSKÁ, D., PREISINGER, M.: Zákonník práce: Komentár. IURA EDITION, Bratislava, 2002. ISBN 80-89047-27-0

LAZAR J. a kol.: Občianske právo hmotné. 1 zväzok, Prvé vydanie, Vydavateľstvo IURIS LIBRI, Bratislava, 2014, (I+II – 1415s.) ISBN 978-80-89635-08-5

LAZAR J. a kol.: Občianske právo hmotné. 2 zväzok, Prvé vydanie, Vydavateľstvo IURIS LIBRI, Bratislava, 2014, (I+II – 1415s.) ISBN 978-80-89635-08-5

LUBY, Š.: Výber z diela a myšlienok. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o., 1998. 496 s. ISBN 80-88715-31-8

LUBY, Š.: Základy súkromného práva. Bratislava: Knižnica Vysokiej obchodnej školy v Bratislave. 1944. 270 s.

LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve, I. diel, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 1958. 664 s.

LUBY, Š.: Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve, II. diel, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 1958. 508 s.

PICHT, J., DRÁPAL, L. a kol.: Případové studie pracovněprávní, Nakladatelství C. H. Beck, s.r.o., Praha, 2015. 463 s. ISBN 978-80-74000-582-4

PORUBAN, A., KOTIRA, P., ČAPKOVIČOVÁ, A., BALÁŽOVÁ, K.: Judikatúra vo veciach náhrady škody v pracovnom práve. Zo strany zamestnávateľa aj zamestnanca, Wolters Kluwer, s.r.o., Bratislava, 2016. 343s. ISBN 978-80-8168-426-5

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J.: Komentár k Československému obecnému zákoníku občianskemu a občianské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 1.-6. Praha: ASPI, a.s., 2002. 5424 s. ISBN: 80-85963-60-4

ŠTEFKO, M.: Pracovní právo v kontextu občianskeho práva, Auditorium, Praha, 2012, 312 s. ISBN 978-80-87284-24-7

ŠVEC, M., DROBNÝ, M., SZABÓOVÁ, T.: Vzory zmlúv a podaní z pracovného práva, 1. vydanie, Wolters Kluwer, s.r.o., Bratislava, 2018. 635 s. ISBN 978-80-8168-757-3

ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní. Komentár. I. diel. Wolters Kluwer SR s.r.o., Bratislava, 2019. 1460 s. ISBN 978-80-571-0105-5

ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní. Komentár. II. diel. Wolters Kluwer SR s.r.o., Bratislava, 2019. 725 s. ISBN 978-80-571-0105-5

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občianské právo hmotné 1, 5. jubilejný, aktualizovaný vydání. Wolters Kluwer, Praha, 2009. 459 s. ISBN 978-80-7357-473-4

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. et al.: Občanské právo hmotné 2, Díl třetí: závazkové právo. 5. jubilejní, aktualizované vydání. Wolters Kluwer, Praha, 2009, 550 s. ISBN 978-80-7357-473-4

ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J.: Občanský zákonník, Komentář, 10. jubilejní vydání, C. H. Beck, Praha, 2006. 1491 s. ISBN 80-7179-4864

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M.: Občanský zákonník I. § 1-459, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2008. 1236 s. ISBN 80-7179-4864

TEJKAL, J.: Zákonník práce v otázkách a odpovědích, Práce, Praha, 1968.

VYSOKAJOVÁ, M., KAHLE, B., DOLEŽÍLEK, J.: Zákonník práce s komentářem. Wolters Kluwer/ASPI, as.s., Praha, 2007. 472 s. ISBN 80-7357-224-9

WITZ, K. a kol.: Československé pracovní právo. Učebnice, Vydání první, nakladatelství Orbis, Praha, 1967, 447 s.

ŽULOVÁ, J., BARINKOVÁ, M., DOLOBÁČ, M.: Pracovní právo v poznámkách s příklady. Druhé doplnené a aktualizované vydání, Wolters Kluwer, Bratislava, 2017, 415 s. ISBN 978-80-8168-686-3

Iné zdroje

Stanoviská Asociace pro rozvoj kolektivního vyjednávání a pracovních vztahů

Odkaz: <http://www.akvpracpravo.cz/stanoviska-1404041996.html>

Dôvodová správa k zákonu č. 71/1958 Zb. o záväzkoch na náhradu škody spôsobenej zamestnancom porušením povinností z pracovného pomeru

Pozri: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění republiky Československé 1954 - 196 Odkaz: <http://www.psp.cz/eknih/>

OLŠOVSKÁ, A., NOVOTNÁ, M.: Ochrana zamestnanca v rámci zodpovednostných vzťahov pracovného práva. In: *Zákonník práce a jeho variácie (vybrané inštitúty)* (2016), Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 2016, str. 168 – 189. ISBN 978-80-224-1569-9

Príloha č. 1:

ÚS ČR: I. ÚS 312/05:

23. Ve věci samé je nutno souhlasit s názorem Krajského soudu v Plzni, že každý následek má obvykle několik vzájemně souvisejících příčin a každá příčina může mít několik vzájemně souvisejících následků. Příčina jedné skutečnosti může být sama následkem jiné příčiny. Prostřednictvím těchto kausálních vazeb jsou vytvářeny kausální řetězce, které jsou v čase nazpět nekonečné. Východiskem zjištění právně relevantní příčinné souvislosti je tedy zásadně prokázání příčinné souvislosti v přísně přírodovědném smyslu. Abychom mohli hovořit o takovém kausálním vztahu mezi dvěma skutečnostmi, je nutné, aby skutečnost, která má být příčinou, byla nutnou podmínkou ("condicio sine qua non") toho, že se následek uskutečnil právě tak, jak se uskutečnil, tj. daným způsobem, v daném čase a v daném místě. Pro výsledek je příčinou taková událost, kterou si nelze odmyslet, aniž by nutně odpadl i sám výsledek (škoda). K předmětné věci lze uvést, že ze samotné kupní smlouvy, jakož i z vyjádření smluvních stran této smlouvy zcela jasně vyplývá, že výše kupní ceny byla odvislá od ceny zjištěné znaleckým posudkem podle předpisů o oceňování majetku. Proto si nelze odmyslet znalecký posudek vypracovaný vedlejším účastníkem, aniž by současně neodpadla i výše kupní ceny, jak byla určena v kupní smlouvě. Vypracování znaleckého posudku proto bylo ve vztahu k ujednané výši kupní ceny "condicio sine qua non". Sama okolnost, že kupní cena je určena dohodou stran, je v této souvislosti zcela irelevantní, neboť znalecký posudek vedlejšího účastníka zásadním způsobem právě tuto dohodu ovlivnil.
24. Za tohoto stavu je třeba souhlasit s krajským soudem i v tom, že v řadě vzájemně souvisejících příčin nejsou všechny příčiny stejně významné. Základní obsahovou náležitostí odůvodnění rozhodnutí o příčinné souvislosti tak musí být úvaha o kritériích, kterými se odlišují právně podstatné příčiny od příčin právně nepodstatných, a aplikace těchto kritérií na konkrétní případ. Podobná úvaha však v rozhodnutí Nejvyššího soudu zcela absentuje.
25. **Řešení této otázky přináší jednak teorie ochranného účelu a jednak teorie adekvátnosti kausálního nexu.** Je-li možné zjistit rozsah ochranného účelu, je třeba postupovat podle teorie ochranného účelu, nelze-li jej konkrétně určit, pak je nutno postupovat v souladu s teorií adekvátnosti kausálního nexu (srov. Larenz, K.: Lehrbuch des Schuldrechts, sv. I., Allgemeiner Teil, 14. vydání, München 1987, s. 442, 443; k teorii adekvátnosti srov. obecně i Švestka, J., in: Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, sv. II., Praha 2002, s. 459, 460). V daném případě však obě teorie směřují ke stejnému výsledku.
26. **Teorie ochranného účelu** je založena na tom, že dlužník neodpovídá za všechny následky porušení smlouvy, nýbrž jen za porušení těch zájmů, jejichž ochrana byla účelem příslušné smlouvy, přičemž ohledně ochranného účelu není rozhodné výslovné vyjádření smluvních stran, nýbrž to, zda tyto zájmy leží věcně ve směru a v rámci smlouvou převzatých povinností (srov. Koziol, H.: Österreichisches Haftpflichtrecht, sv. I., Allgemeiner Teil, Wien 1973, s. 123).
27. Účel, ke kterému směřovala smlouva o dílo, kterou uzavřela matka stěžovatelky a vedlejší účastník, byl vyjádřen, jak vyplývá z dokazování, takto: "pro zamýšlený převod mezi fyzickými osobami". Ačkoli lze tento účel pravděpodobně interpretovat i ve smyslu "pro stanovení výše daně z převodu nemovitosti", zcela jistě je možno jej vyložit ve smyslu "pro stanovení kupní ceny". Objednatelem projevený účel tedy byl, pokud ne jednoznačný ve smyslu stanovení kupní ceny, pak přinejmenším víceznačný. V takové situaci má zhotovitel povinnost dotazem u objednatele vyžádat si upřesnění zadání; neučiní-li tak, jde to k jeho tíži. Při smlouvě o dílo má zhotovitel postavení osoby znalé věci, která si musí vyžádat vyjasnění pokynů ze strany objednatele, pokud nejsou jednoznačné (ze stejné myšlenky vychází např. i § 637 odst. 1 občanského zákoníku). V dané věci je vše ještě umocněno tím, že se jednalo o spotřebitelský vztah. Proto je třeba zohlednit § 55 odst. 3 občanského zákoníku či přinejmenším jeho "ratio legis", podle kterého se

ve vztazích, ve kterých je na jedné straně spotřebitel a druhé podnikatel (profesionál), neuplatní obecné výkladové pravidlo, že neurčitě formulace ve smlouvě je třeba vykládat v neprospěch té strany, která je užíla ve smluvním jednáním poprvé, nýbrž ve prospěch spotřebitele. Nelze proto souhlasit s názorem vedlejšího účastníka, že ocenění nemovitosti bylo prováděno jen za účelem stanovení daně z převodu nemovitosti. Účelem zjištěným interpretací předmětné smlouvy o dílo, který je touto smlouvou chráněn, je tedy na základě výše uvedeného zcela jistě i stanovení kupní ceny v kupní smlouvě, která měla být v návaznosti na vypracovaném znaleckém posudku uzavřena, a to jako ceny zjištěné podle předpisů o oceňování majetku.

28. **Teorie adekvátnosti kausálního nexu** vychází z toho, že smyslem subjektivní odpovědnosti za škodu je naříditi náhradu škody *tam, kde škůdce škodu způsobil, ačkoli mu lze vytknout, že ji způsobil nemusel, že mohl jednat jinak. Tato odpovědnost tedy předpokládá, že vůbec bylo v lidských silách předvídat, že předmětné jednání bude mít za následek danou škodu.* Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, **je tedy předvídatelnost škodního následku.** *Tím se velice podobá dalšímu předpokladu subjektivní odpovědnosti za škodu, a to kritériu zavinění, přesněji jeho nedbalostní formě. Odlíší se jen subjektem, podle kterého se předvídatelnost následku poměruje. V případě zavinění je jím sám (typizovaný) jednající subjekt, zatímco při zjišťování adekvátnosti příčinné souvislosti je kritériem hypotetický zkušný (tzv. optimální) pozorovatel, tedy myšlená osoba, která zahrnuje veškerou zkušenost své doby (srov. např. Köttz, H.: Deliktsrecht, 8. vydání, Neuwied, Krißtel 1998, m.č. 151; Lorenz, K.: Lehrbuch des Schuldrechts, sv. I., Allgemeiner Teil, 14. vydání, München 1987, s. 439, 440). Tento optimální pozorovatel tak personifikuje znalosti a zkušenost své doby. Je zřejmé, že, co je předvídatelné pro konkrétní subjekt, musí být předvídatelné i pro tzv. optimálního pozorovatele. Každý nedbalostně zaviněný následek je tedy též adekvátním následkem příslušného jednání.*
29. U odpovědnosti za škodu pro porušení obligační povinnosti (nikoli u tzv. deliktní odpovědnosti) se zavinění vztahuje jen na samo porušení této povinnosti. Porušení právní povinnosti z obligačního vztahu proto musí být pro jednajícího předvídatelné. Trvání na tomto kritériu zavinění i ve vztahu ke škodě by však v tomto případě škůdce nadměru zvýhodňovalo. To je zřejmé např. z toho, že smluvní partneri často nejsou informováni o navazujících obchodních plánech druhé strany, a proto ani nemohou vědět, jaká škoda by této druhé straně v důsledku porušení smluvní povinnosti vznikla. Na druhou stranu by bylo zjevně nepřiměřené, pokud by ten, kdo porušil smluvní povinnost, odpovídal za jakkoli vzdálené či nepravděpodobné následky svého jednání. Racionální řešení, které zohledňuje uvedená východiska, představuje požadavek adekvátní příčinné souvislosti mezi zaviněným protiprávním jednáním a vzniklou škodou. Pro odpovědnost za škodu tedy není nutné, aby vznik určité škody byl pro jednajícího konkrétně předvídatelný, nýbrž je dostatečné, že pro výše uvedeného optimálního pozorovatele není vznik škody vysoce nepravděpodobný.
30. Pro zjištění odpovědnosti vedlejšího účastníka podle teorie adekvátnosti kausálního nexu je tak rozhodující, zda zaviněně porušil povinnost ze závazkového vztahu. Dále zda toto zaviněně porušení smluvní povinnosti bylo objektivně nutnou podmínkou ve vztahu ke stanovení kupní ceny a zda tento následek by nebyl pro optimálního pozorovatele zcela zjevně nepravděpodobný.

Poznámky:

INDIVIDUÁLNE PRACOVNÉ PRÁVO III
Sociálna politika zamestnávateľa, pracovné podmienky
niektorých skupín zamestnancov, dohody o prácach
vykonávaných mimo pracovného pomeru

Autor: JUDr. et. Mgr. Jozef Toman, PhD.
Recenzenti: prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.
doc. JUDr. Marek Švec, PhD., LL.M.
JUDr. Jan Horecký, Ph.D.

Vydavateľ: Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v SR; Bratislava 2019
Návrh obálky: Jakub Filo
Rok a miesto vydania: Bratislava, 2019
Rozsah publikácie: 21 AH

Vychádza v náklade 300 ks.

Právne výklady a stanoviská obsiahnuté v texte publikácie sú subjektívnym názorom autora, nemožno ich stotožňovať s postojmi ostatných členov Labour Law Association (Asociácia pracovného práva alebo samotnej Labour Law Association).